Başlangıç Noktamız

EV

DONALD W. WINNICOTT

Çevirenler: Nüket Diner, Nur Nirven

pinhan

Psikanaliz

Donald Woods Winnicott, (1896–1971)
İngiliz çocuk doktoru ve psikanalist. Çocuk psikiyatrisi, gelişimi ve psikanalizi alanlarında nüfuzlu ve parlak çalışmalar yapmıştır. Nesne ilişkileri konusunda özellikle aktiftir. Britanya Psikanaliz Cemiyeti'nde Bağımsız Grup'un önemli bir temsilcisidir. Bu cemiyette ayrıca 1956–1959 ve 1965–1968 yılları arasında iki defa başkanlık yapmıştır. Doğru ve yanlış benlik ile geçişli nesne fikirleri çalışma yaptığı sahalarda en önemli katkıları olarak bilinir. Üretken bir kişiliğe sahip olan Winnicott, iki yüzün üstünde makale kaleme almasının yanı sıra birçok kitap da yazmıştır. Etkili ve yalın anlatımının ürünü olan kitaplarından bazıları şunlardır: "Çocuk, Aile ve Dış Dünya", "Ev, Başlangıç Noktamızdır", "Bebekler ve Anneleri", "Kişiliğin Gelişimi ve Aile", "İnsan Doğası" ve "Oyun ve Gerçeklik".

Nur Nirven, İstanbul Üniversitesi'nde lisans, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi aldı. Milliyet, Güneş, Akşam, Nokta gibi çeşitli gazetelerde ve dergilerde muhabirlik ve editörlük yaptı. Çeviriye 1985'te AFA Yayınları'nda başladı. Türk Tarih Kurumu, Telos, Güncel, Say, T. İş Bankası Kültür Yayınları, Chiviyazıları, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları gibi çeşitli yayınevlerine kitap çevirileri yaptı. Çevirmenler Meslek Birliği üyesi.

Nüket Diner, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümünü bitirdi. Tıp Fakülteleri Psikiyatri Anabilim dallarında Psikolog olarak görev yaptı. Kendi Kurduğu Mikado Psikolojik Danışmanlık Merkezi'nde analist olarak çalışmalarına devam ederken 2013 yılında Otizm konusunda farklı bir yaklaşımın olduğu psikanalitik yaklaşımlı ve bütüncül bir programı hedefleyen Mikado Otizm Spor ve Yaşam Merkezi'ni kurmuştur.

Kitaplar:

İkimizden Biz Yapmak (Evlilik ilişkisine psikolojik bir çözümleme)

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 20913

D.W. Winnicott
Başlangıç Noktamız Ev

© D.W. Winnicott, 1998
© Pinhan Yayıncılık, Mayıs, 2014
Türkçe çeviri © Nüket Diner, Nur Nirven, 2014

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever

Birinci Basım: Ağustos, 2014
Son Okuma: Adem Beyaz
Dizgi: Gülizar Ç. Çetinkaya
Kapak Görseli: Evarin Venti

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi:
1. Psikanaliz 2. Çocuk Psikanalizi

Pinhan Yayıncılık: 68 Psikoloji Dizisi: 10
ISBN: 978-605-5302-48-1

BAŞLANGIÇ NOKTAMIZ EV

D. W. Winnicott

Çevirenler:

Nüket Diner – Nur Nirven

pinhan

İÇİNDEKİLER

Önsöz .....
Teşekkür .....
Psikanaliz ve Bilim: Arkadaşlık mı İlişki mi? .....

I. Kısım Sağlık ve Hastalık
Sağlıklı Birey Kavramı .....
Yaratıcı Yaşama .....
Sum, Ben .....
Sahte Kendilik Kavramı .....
Depresyonun Değeri .....
Saldırganlık, Suçluluk ve Onarım .....
Umut Belirtisi Olarak Çocuk Suçluluğu .....
Psikoterapi Çeşitleri .....
Şifa .....

II. Kısım Aile
Annenin Topluma Katkısı .....
Aile Grubunda Çocuk .....
Öğrenen Çocuklar .....
Ergenin Toyluğu .....

III. Kısım Toplum Üzerine Düşünceler
Düşünce ve Bilinçdışı .....
Psikanalitik Araştırmayı Önemsememenin Bedeli .....
Şu Feminizm .....
Doğum Kontrol Hapı ve Ay .....
Savaşın Hedefleri Tartışması .....
Berlin Duvarları .....
Özgürlük .....
"Demokrasi" Kelimesinin Anlamı Konuşunda Bazı Düşünceler .....
Monarşinin Yeri .....
İndeks .....

Başlangıç noktası, evdir. Biz yaşlandıkça
Dünya daha da yabancılaşır, daha da çetrefilleşir örüntüsü
Ölünün ve canlının. Soyutlanan,
Öncesiz ve sonrasız o yoğun an değil,
Ama her an yanan bir ömürdür.

T. S. ELIOT
"East Coked", *Dört Quartet*

ÖNSÖZ

Donald Winnicott 1971'de öldüğünde ardında hiç yayımlanmamış seksen kadar bildiri bıraktı. Bunların yanı sıra kitaplarda ve dergilerde yayımlanmış birçok bildiri vardır, bunları bulmak artık güçtür. Bu kitabın hacmi bu iki gruptan oluşturuldu, gerçi bölümler biçimlendirilirken, bunları tamamlamak için Winnicott'ın kitaplarından alınan birkaç bildiri eklendi (özgün yayının ayrıntıları bu metnin sonunda yer alan *Teşekkür* kısmında bulunabilir).

Winnicott, çalışmasını yayımlamak için başka derlemeler yapmayı planlıyordu; ama bunu yapabilseydi seçtiği ve düzenlediği malzeme büyük ihtimalle bizimkiyle aynı olmazdı. Dolayısıyla, seçimden biz sorumluyuz ve Robert Todd'a ilk evrelerdeki yardımı için minnetle teşekkür ediyoruz. Yayımlanmayan bildirilerin düzeltilmesi bilinçli bir şekilde minimumda tutuldu, Winnicott kamuoyuna sunmadan önce bunları muhtemelen daha iyi duruma getirirdi, diye düşünsek de...

Kitaba bildirileri seçerken ilkemiz, bunlara ilginin ve merakın genişliğiydi. Neredeyse hepsi konuşmalar ve konferanslar olarak başlıyordu, zira Winnicott çok çeşitli insanlara konuşması için yapılan çağrıları yanıtlamaktan keyif alıyordu. Sonuçta, fikirlerin ve temaların kimi zaman tekrar edildiği ama Winnicott'ın yaşadığı topluma duyduğu yoğun sorumluluk duygusu kadar, toplumun yapısının, bireyin ve ailenin naturasını yansıttığı kanısının derinliğini

göstereceğini umduğumuz bir kitap ortaya çıktı.

Bu çalışmanın okura zevk vereceğini de umuyoruz, Winnicott bunu özellikle arzu ederdi.

(Editörler)
Clare Winnicott
Ray Shepherd
Madeleine Davis

Londra, Şubat 1983

TEŞEKKÜR

Yayımcılar, aşağıdaki kitaplarda ve dergilerde daha önce yayımlanan malzemeyi yeniden basma fırsatı buldukları için müteşekkirdirler.

"Sağlıklı Birey Kavramı" ["The Concept of a Healthy Individual", *Towards Community Mental Health* içinde, ed. J. D. Sutherland (Londra: Tavistock Publications, 1971)]; "*Sum*, Ben" ["*Sum*, I am", *Mathematics Teaching* (Mart 1984)]; "Depresyonun Değeri" ["The Value of Depression", *British Journal of Psychiatric Social Work* (C. 7. S. 3, 1964)]; "Umut Belirtisi Olarak Çocuk Suçluluğu" ["Delinquency as a Sign of Hope", *Prison Service Journal* (C. 7, S. 27, Nisan 1968)]; "Annenin Topluma Katkısı" ["The Mother's Contribution to Society", *The Child and the Family* (Londra: Tavinstock Publications, 1957) ve bir bölümü *The Child, the Family and the Outside World* (Londra: Penguin Books, 1984) {Çocuk, *Aile ve Dış Dünya* (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2014)} *Giriş* kısmında]; "Öğrenen Çocuklar" ["Children Learning", *Human Family and God* (Londra: Christian Teamwork Institute of Education, 1968)]; "Ergenin Toyluğu" ["Adolescent Immaturity", *Proceedings of the British Student Health Association* (1969), ve ayrıca *Playing and Reality* (Londra: Tavistock Publications, 1971; New York: Basic Books, 1971; Harmondsworth: Penguin Books, 1985), bir bölümü de *Pediatrics* (ABD) (C. 44, S. 5, 1 Kasım 1969) içinde]; "Düşünce ve Bilinçdışı" ["Thinking and Unconscious", Liberal Magazine (Mart 1945)];

"Psikanalitik Araştırmayı Önemsememenin Bedeli" ["The Price of Disregarding Psychoanalytic Research", *The Price of Menthal Health: Report of the National Association for Mental Health Annual Conference* (Londra, 1965)], "Özgürlük" ["Freedom", (Fransızca) *Nouvelle Revue de Psychanalyse* (S. 30, 1984)]; "'Demokrasi' Kelimesinin Anlamı Konusunda Bazı Düşünceler" ["Some Thoughts on the Meaning of the Word 'Democracy'", *Human Relations* (C. 3, S. 2, Haziran 1950) ve *The Family and Individual Development* (Londra: Tavistock Publications, 1965, 1968) {Çocuk, *Aile ve Dış Dünya* (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2014)} içinde].

Aşağıdaki bildiriler ilk kez bu kitapta basılmıştır:

"Psikanaliz ve Bilim: Arkadaşlık mı İlişki mi?" ["Psychoanalysis and Science: Friends or Relations?"] (1961); "Yaratıcı Yaşama" ["Living Creatively"] (1970);

"Sahte Kendilik Kavramı" ["The Concept of the False Self"] (1964); Saldırganlık, Suçluluk ve Onarım" ["Aggression, Guilt and Reparation"] (1960); "Psikoterapi Çeşitleri" ["Varieties of Psychotherapy"] (1961); "Şifa" ["Cure"] (1970); "Aile Grubunda Çocuk" ["The Child in the Family Group"] (1966); "Şu Feminizm" ["This Feminism"] (1964); "Doğum Kontrol Hapı ve Ay" ["The Pill and The Moon"] (1969); "Savaşın Hedefleri Tartışması" ["Discussion of War Aims"] (1940); "Berlin Duvarları" ["Berlin Walls"] (1969); "Monarşinin Yeri" ["The Place of the Monarchy"] (1970).

Psikanaliz ve Bilim: Arkadaşlık mı, İlişki mi?

Oxford Üniversitesi Bilim Cemiyeti'nde yapılan konuşma, 19 Mayıs 1961

Psikanaliz, psikiyatrik hastaları psikolojik yolla, yani cihaz, ilaçlar ya da hipnoz kullanmadan tedavi etme yöntemidir. Semptomları ortadan kaldırmak için hipnozun kullanıldığı yüzyılın başında Freud psikanalizi geliştirdi. Kendisinin ve meslektaşlarının sonuçları Freud'u tatmin etmedi, dahası, hipnozla semptomu ortadan kaldırdığında hastayı artık anlamadığını gördü; hipnoz ortamını, hastayla çalıştığı, onunla eşit koşullarda bulunduğu, zamanın getireceği şeyi yine zamana bıraktığı bir ortama uyarladı. Hasta her gün belli bir zamanda geldi, semptomları ortadan kaldırmanın hiç acelesi yoktu, daha önemli bir şey ortaya çıkmıştı: Hastayı kendini kendine açıklayacak duruma getirmek. Böylece Freud da bilgi edindi ve edindiği bilgiyi hem hastaya kendini yorumlamak için, hem de yeni bir bilim, şimdi psikanaliz dediğimiz bilimi yavaş yavaş oluşturma amacıyla kullandı. Buna dinamik psikiyatri de denebilir.

Psikanaliz özellikle bir yönteme ve bireyin duygusal gelişimiyle ilgili teorinin gelişen hacmine atıfta bulunan

bir terimdir. Bilime dayanan uygulamalı bir bilimdir.

Gerçekte Freud'un, fizyolojinin uzantısı olan, insanın kişiliği, karakteri, duygulanımı ve çabasıyla ilgili yeni bir bilim başlattığı konusunda görüşümü açığa vurarak "bilim" kelimesinden söz ettiğimi görüyorsunuz.

Ama bilimden ne kastediliyor? Bu sıklıkla sorulmuş ve yanıtlanmış bir sorudur.

Bilim insanları konusunda şunu söyleyeyim: Bilgide bir boşluk ortaya çıktığında bilim insanı doğaüstü açıklamaya kaçmaz. Buna panik, bilinmeyenden korkma, bilimselin dışında bir tutum denir. Bilim insanı için anlayıştaki her boşluk uyarıcı bir zorluk oluşturur. Bilgisizlik kabul edilir, araştırma programı tasarlanır. Yapılan işin dürtüsü boşluğun var olmasıdır. Bilim insanı beklemeyi ve bilgisizliği göze alır. Bu, bilim insanının bir tür inancının olması demektir –şuna ya da buna inanmak değil, inanma ya da inanma kapasitesinden bahsediyorum. "Bilmiyorum. Peki, tamam! Belki bir gün bileceğim. Belki bilmeyeceğim. Öyleyse, belki başka biri bilecek."

Bilim insanı için soruların formülasyonu neredeyse her şeydir. Yanıtlar bulunduğunda sadece başka sorulara götürür. Bilim insanının kâbusu eksiksiz bilgi fikridir. Böyle bir şeyi düşününce tüyleri ürperir. Bunu dinin kesinliğiyle karşılaştırın, bilimin dinden ne kadar farklı olduğunu görürsünüz. Din, kuşkunun yerine kesinliği koyar. Bilim kuşkunun sonsuzluğunu kabul eder, bir inanışı ifade eder. Neye inanmayı? Belki hiçbir şeye; sadece inanma kapasitesine; ya da bir şeye inanmak gerekiyorsa, o zaman fenomenlere hükmeden değişmez yasalara inanmaya...

Psikanaliz fizyolojinin durma noktasına geldiği yerden devam eder. Bilimsel alanı genişletir, insanın kişiliği, duygusu ve çatışmasıyla ilgili fenomenleri kapsar; bilgisizliğin ortaya çıktığı yerde psikanaliz beklemeyi göze alır ve batıl formülasyonlara kaçma iznini kendine vermez. Bilimin

başlıca katkılarından biri aceleyi, telaşı ve endişeyi durdurmasıdır; paydosa zaman tanır. Bowling oynayabiliriz, İspanyolları da yenebiliriz.*

Sizi, bilimle uygulamalı bilimleri zihninizde ayrı tutmaya davet ediyorum. Uygulamalı bilim yapanlar gibi, biz de analize gelen hastalarımızın ve bütün insanların ihtiyaçlarıyla her gün karşılaşıyoruz; sıklıkla başarı gösteriyoruz, ama bazı zamanlar da gösteremiyoruz. Başarı gösteremediğimiz durumda bize, metal kristalleşmesi oluşturup beklenmedik anda dağılan uçağa yardım edildiğinden daha çok yardım edilemez. Uygulamalı bilim, bilim değildir. Analiz yaptığımda, bu bilim değildir. Ama Freud'dan önce yapılamayan çalışmayı yaparken bilime dayanıyorum.

Freud, yaşadığı dönemde psikanalizin dayandığı teoriyi aslında çok fazla geliştirdi, bu teoriye genellikle (metafizik analojisine dayanarak) metapsikoloji denir. Freud psikonevrozu inceledi ama araştırmasını çok daha derin rahatsızlığı olan hastayı, şizofreni ve manik-depresifi kapsayacak şekilde yavaş yavaş genişletti. Bugün şizofreninin psikolojisi ve manik-depresif psikoz konusunda bilinenlerin çoğu Freud'un ve onun bulduğu inceleme ve tedavi yöntemini kullanmaya devam edenlerin yaptıkları çalışmanın sonucudur.

Burada dezavantajlı durumdayım, çünkü sizi tanımıyorum, ne bildiğinizi bilmiyorum, söylediklerimle rahatça hemfikir misiniz yoksa ihmal ettiğimi düşündüğünüz çok başka fikirleriniz mi var, bilmiyorum. Belki psikanalizi tanımlamamı istiyorsunuz, tanımlamaya çalışayım. Bir şey söylenecekse kuşkusuz söylenecek çok şey var.

Önce insanların duygusal gelişiminin genel şeması hakkında fikriniz bulunmalı. Sonra, yaşamın doğasında

* 1588 İngiltere-İspanya deniz savaşında İngiltere filosunun komutanı Koramiral Francis Drake'in, bowling oynarken İspanyol armadasının yaklaştığı haberini aldığında söylediği öne sürülen söz. –ç.n.

bulunan gerilimleri ve bu gerilimlerle başa çıkmak için kullanılan yolları bilmelisiniz. Sonra, normal savunmaların çöküşünü, ikinci ve üçüncü savunma hatlarını oluşturmayı, başka bir deyişle, sıradan savunmanın başarısızlığı karşısında varlığını sürdürmenin bir yolu olarak hastalığı örgütlemeyi bilmelisiniz. Gerilimleri vurgulayan içgüdüler orji* gibi işleyen bedensel işlevlerdir.

Kuşkusuz, bireyin dayanılmaz kaygıya karşı savunmasının bir bölümü her zaman çevrenin donanımıdır. Bireyin yanı sıra normalde yaşam ortamı da evrilir, böylece süt çocuğunun bağımlılığı daha büyük çocuğun yavaş yavaş bağımsızlığına ve erişkinin özerkliğine dönüşür. Bütünüyle bu çok karmaşıktır ve çok ayrıntılı çalışılmalıdır.

Hastalığı çevresel çöküş çerçevesinde sınıflandırmak mümkündür. Yine de, hastalığı bireyin savunmalarının örgütlenmesi çerçevesinde incelemek daha ilginçtir. Bu yaklaşım yollarının her biri alışılagelmiş normal insanların yaşamlarını bize öğretir: Biri bize toplumu, diğeri felsefecilerin, sanatçıların ve dinin ilgilendiği insanın kişisel gerilimlerini anlatır. Başka bir deyişle, psikanaliz yaşama bakışımızı derinden etkilemiştir, psikanalizin getirisi, toplumun ve alışılagelmiş insanları incelemenin getirisinden çok daha fazladır. Burada psikanaliz benzersiz ya da rakipsiz bir inceleme yöntemi olmaya devam eder. Ama birçok kişi psikanalizi ya da psikanaliz fikrini beğenmez, bu nedenle, bu ülkede pratik yapan analist nispeten azdır, nedense hepsi Londra'da yaşar.

Psikanaliz insanlar hakkında bize başlıca ne anlatır? Bilinçaltını, kökleri en erken çocukluğun gerçek ve hayali yaşamında bulunan, her bireyin derin ve gizli yaşamını anlatır. Başlangıçta bu ikisi, gerçek ve hayali yaşam bir ve aynıdır, çünkü başlangıçta süt çocuğu nesnel algılamaz ama her şeyin yaratıcısı olarak öznel bir durumda yaşar.

---

* Abartılı haz partisi. -ç.n.

Sağlıklı süt çocuğu, yavaş yavaş, ben-olmayan dünyayı algılayabilir ve bu duruma gelmesi için süt çocuğuna mutlak bağımlılık döneminde gayet iyi bakılmalıdır.

İnsanlar rüyayla ve rüya görerek kendi bilinçaltılarını öğrenirler, rüyalar bilinçli yaşamla bilinçaltı yaşam fenomenleri arasında bir köprüyü temsil eder. Freud'un *Rüyaların Yorumu** (1900) bu konuda onun katkısının temel taşı olmaya devam eder.

Kuşkusuz rüyalar sıklıkla sadece özel konsültasyon koşulları nedeniyle ortaya çıkar. Psikanaliz ekstra özel koşullar sağlar, psikanalizde en önemli rüyalar analisti dolaylı ya da dolaysız ilgilendirir. Yorumlanacak malzeme kaygıya karşı ortaya çıkan bastırılmış bilinçdışı savunmaların uzun bir dizi örneği halinde "aktarımda" ortaya çıkar.

Psikanalizin bilimle özel bir ilişkisi vardır, bu ilişki bilimin doğasını şu üç yolla göstermeye başlar:

1. Bilim insanının başlangıç noktası.
2. Bilimsel araştırmanın fantezi ve gerçeklikle ilgili kaygıyı ele alma şekli (öznel-nesnel).
3. *Yeni bir soru*, yani mevcut bilginin bilgisine bağlı gibi gelen *yaratıcı dürtünün* bilimsel yöntemi.

Yeni soru, bunun çözümüyle ilgili bir fikir nedeniyle gelir. Bilimsel yöntemin sıralaması şöyle görülebilir: (a) beklentilerin kurumu, (b) kanıtın ya da göreli kanıtın kabulü, (c) göreli başarısızlıktan ortaya çıkan yeni sorular.

Ya istatistikler? Bilim midir? İstatistikler bir sorunun yanıtının doğruluğunu kanıtlamak için kullanılır ama bu kimin sorusu, kimin yanıtıdır?

Kimi zaman psikanalistin, kendi analizi nedeniyle, yöntemin lehine önyargılı bir psikiyatr olduğu öne sü-

* Sigmund Freud, *Rüyaların Yorumu*, çev. Dilman Muradoğlu, İstanbul: Say Yayınları 2014; Sigmund Freud, *Rüyaların Yorumu*, Çev. İhsan Kırımlı, Ankara: Alter Yayınları, 2000 (2 cilt).

rülür. Bazı vakalarda bu doğruysa elden bir şey gelmez; bu, psikanaliz teorisinin yanlışlığını kanıtlamaz. Analistte Freud'un dehası yoksa psikanaliz yapmak için psikanaliz deneyimini edinmiş olmalıdır.

Hipnozdaki gibi psikanalizde de şaşırtıcı olaylar yaşanır ama şaşırtıcı biçimde değil. Bunlar parça parça yaşanır, gelen gelir, çünkü hasta için kabul edilebilirdir. Göz alıcı psikanaliz malzemesi veremiyorum. Çocuk psikiyatrisinde dramatik değişim örnekleri bulmak kolaydır; ama psikanaliz kurallarına göre, hastayla analist tedavinin sonuna kadar günlerce uğraşmaya devam ederler.

Örneğin, bir adam evlenemediği için analize gelir. Yavaş yavaş kendini açığa vurur, (1) homoseksüellikten kaçış olarak kadınla özdeşleşmenin ve (2) iyiden iyiye kabul edilen ensest tabusunun (3) engellediği sağlıklı heteroseksüel eğilimler bulur; bir kızla beraber olmakta özgürdür, çünkü hiç kimse Ödipus karmaşasındaki annenin yerine geçemez. Bu yavaş yavaş çözülür, adam evlenir ama artık aile kurmaya başlamalıdır. Bundan sonraki sorun varlığını inkâr ettiği kardeşiyle ilişkisini çözmektir. Süreç içinde, çocukken babasına duyduğu sevginin derinliğini keşfeder.

Sonra baba figürüne nefretinin daha yönetilebilir olduğunu görür, işinde daha kolay bir insan haline gelir. Yeni, başka bir amaç ortaya çıkar: İlkel dürtülerde kendiliğin kökleri dahil, annesine duyduğu sevginin daha derin ya da daha erken yanlarını keşfetmek. Sonuç: Sadece semptomların tedavisi değil, kendisinden daha emin olduğu için, daha zengin duyguları olan ve başkalarına daha toleranslı, daha kapasiteli bir kişilik. Bu zaten süt çocuklarını yönetme ve çok iyi bir seçim yaptığı eşinin değerini anlama becerisine yansır. Aynı zamanda işi de daha motive olur, daha özgün gelişir.

İstatistikler bu değişimleri göstermez.

I. Kısım
Sağlık ve Hastalık

Sağlıklı Birey Kavramı

Kraliyet Tıp ve Psikoloji Derneği'nin Psikoterapi ve Sosyal Psikiyatri Grubu'nda yapılan konuşma, 8 Mart 1967

İlk Sözler

İnsanlardan söz ederken "normal", "sağlıklı" kelimelerini kullanırız, ne demek istediğimizi muhtemelen biliriz. Zaman zaman, gün gibi ortada bulunanı söylemeyi ve yanıtı bilmediğimizi görmeyi göze alarak ne demek istediğimizi belirtmeye çalışmanın yararını görebiliriz. Her koşulda, onlarca yılda bakış açımız değişir, öyle ki kırklı yıllarda bize uyan bir ifade altmışlarda bize kötü hizmet ediyor gibi gelir.

Aynı konuyu ele alan yazarlardan alıntılarla sözlerime başlamayacağım. Kavramlarımın çoğunu Freud'unkilerden derlediğimi hemen söyleyeyim.

Bireyin toplumdaki yerinin dışında değerlendirilemediğini düşünme hatasına düşmeyeceğimi umarım. Bireyin olgunluğu bağımsızlığa doğru bir hareket demektir ama bağımsızlık diye bir şey yoktur. Bireyin kendini bağımsız ve kırılmaz hissedecek kadar geri çekilmesi sağlıksızdır. Böyle biri canlıysa, o zaman bağımlılık gerçekten vardır! Akıl hastanesi hemşiresine ya da aileye bağımlılık gibi.

Yine de, *bireyin* sağlığı kavramını inceleyeceğim, çün-

kü toplumun sağlığı bireysel sağlığa bağlıdır, toplum kişilerin büyük çapta kopyasından ibarettir. Toplum, bireysel sağlığın ortak paydasından daha ileri gidemez, aslında bu kadar da ileri gidemez, çünkü toplumun sağlıksız üyelerini taşıması gerekir.

Yaşça Olgunluk

Gelişim çerçevesinde, sağlığın, bireyin yaşına ait olgunluğa göre olgunluk anlamına geldiği söylenebilir. Erken ego gelişimi ya da erken özfarkındalık gecikmiş farkındalıktan daha sağlıklıdır. Olgunluğa eğilim bunun doğuştan gelen bir parçasıdır. Özellikle başlangıçta (çok araştırılmış) karmaşık bir yolla gelişim gayet iyi bir çevresel donanıma bağlıdır. Yeterince iyi bir çevrenin bireyin doğuştan gelen çeşitli eğilimlerini kolaylaştıran bir çevre olduğu söylenebilir, öyle ki gelişim doğuştan gelen bu eğilimlere göre oluşur. Bireyin duygusal gelişimi, yani psikomorfolojisi (başına "dinamik"i ekleyerek "psikoloji" kelimesini biçimsizce kullanmaktansa acaba bu terim kullanılabilir mi, merak ediyorum) çerçevesinde konuşursak doğuştan gelen özelliklerle çevrenin her biri bir dış etkendir.

Yeterince iyi bir çevrenin süt çocuğu bireyin ihtiyaçlarına yüksek derecede adaptasyonla başladığı yararlı postulat olarak kabul edilebilir. Genellikle, anne benim birincil annelik uğraşı dediğim, içinde bulunduğu özel durum nedeniyle bunu sağlayabilir. Bu duruma başka adlar da verilmiştir ama ben kendi tanımlama terimimi kullanıyorum. Adaptasyon, bebeğin hayal kırıklığına karşı tepkiler yaşama ihtiyacının artmasına göre azalır. Bebek annesinin yetersizlikleri karşısında travmaya uğramaktansa kızgınlıkla tepki gösterebilinceye kadar sağlıklı anne adapte olmak için yetersiz kaldığı işlevini erteleyebilir. Travma bireyin varoluş çizgisinin sürekliliğinin kopması demektir. Sonunda kendilik, kendini gerçek hissetme, olma duygu-

su ancak varoluşun devamlılığı üzerine bireysel kişiliğin bir özelliği olarak kurulabilir.

Süt Çocuğu – Anne Karşılıklı İlişkisi

Başlangıçta, bebek öznel bir dünyada yaşarken sağlık sadece birey çerçevesinde tanımlanamaz. Daha sonra, sağlıklı bir çocuğu sağlıksız bir evrede düşünmemiz mümkündür ama bebek, somutluğu nesnel olarak değerlendirebilinceye, "ben"den ayrı bir "ben-olmayan"ı, paylaşılan *somutlukla* kişisel psişik gerçeklik arasındaki farkı netleştirinceye ve iç çevre edininceye kadar bu sözlerin başlangıçta hiçbir anlamı yoktur.

İki yönlü bir süreçten söz ediyorum, süt çocuğu bu süreçte öznel bir dünyada yaşar, anne her süt çocuğuna vermek için *her şeye kadirlik* deneyiminin temel payına uyumlanır. Temelde canlı bir ilişki vardır.

Kolaylaştıran Çevre

Kolaylaştıran çevre ve çevrenin bireyin ihtiyaçlarına uyarlanabilen ilerici uyumları sağlık incelenirken bir bölüm halinde araştırılmak üzere tecrit edilebilir. Annenin işlevlerini bütünleyen babanın işlevleri ve aynı zamanda çocuğu çocuğa geri verirken, (çocuk büyüdükçe) Gerçeklik İlkesini giderek daha karmaşık bir tarzda öğretmenin yanı sıra ailenin işlevi de buna dahildir. Ancak burada amacım çevrenin evrimini incelemek değil.

Erojen Bölgeler

Freud'un yaşadığı yüzyılın ilk yarısında sağlıkla ilgili bir açıklamanın, erojen bölgelerin art arda hakim olmasına göre, id [ilkel benlik] oluşumu evresi çerçevesinde yapılması gerekirdi. Bu hâlâ geçerlidir. Hiyerarşi iyi bilinir –oral öncelikle başlar, ardından anal ve üretral öncelik, sonra da fallik ya da "gösteriş yapılan" evre (yeni yürüme-

ye başlayan kız çocukları için çok güç bir evre), sonunda da *fantezinin* erişkin cinselliğine ait olan her şeyi içerdiği genital faz (üçle beş yaş arası) gelir. Çocuk bu büyüme ozalitine uyduğunda mutlu oluruz.

Bu durumda, sağlıklı çocuk gizlilik [latency] döneminin karakteristiklerine ulaşır, id pozisyonlarında ileriye doğru hareket yoktur, sadece endokrin sisteminden id dürtüsüne ancak ender olarak gelen destek vardır. Burada sağlık kavramı öğretilebilirlik döneminin varlığıyla bağdaştırılır, bu dönemde cinsiyetler oldukça doğal bir şekilde kendilerini ayırma eğilimindedir. Bu konulardan söz edilmelidir, çünkü altı yaşındayken altı, on yaşındayken on yaşında olmak sağlıklıdır.

Sonra erinlik* gelir, genelde erinliği, belki homoseksüel eğilim ortaya çıkabildiği erinlik öncesi faz haber verir. Henüz erinliğe girmemiş on dört yaşındaki kız ya da erkek doğası gereği *sağlıklı* bir kafa karışıklığı ve kuşku durumuna girebilir. "Keyifsizlik" kelimesi burada yararlı bir şekilde kullanılmıştır. Erinliğin ortasında kız ya da erkek bocaladığında bunun hastalık olmadığını vurgulayalım.

Erinlik hem rahatlama hem de son derece rahatsız eden, biraz anlamaya ancak yeni başladığımız bir fenomen olarak gelir. Şimdilerde, erinliğe giren kızlar ve erkekler ergenliği**, aynı durumdaki başkalarıyla birlikte büyüme dönemi olarak yaşayabiliyorlar; ergenlikte neyin sağlıklı, neyin hastalıklı olduğunu çözmenin güç görevi

---

* Erinlik: Ergenliğin, kişinin fiziksel olarak cinsel üremeye hazır hale geldiği ilk dönemi. Beyinden, erkeklerde testislere, kızlarda yumurtalıklara sinyaller gitmesiyle başlar. Sinyallere karşılık olarak libidoyu, büyüme işlevini ve beyin, kemik, kas, kan, cilt, saç, memeler ve cinsel organların transformasyonunu dürtüleyen hormonlar üretilir. Erinliğin ilk yarısında hızlanan fiziksel büyüme ergenlik döneminde devam eder, birey erişkin bedenine ulaştığında tamamlanır. -ç.n.

** Ergenlik: Erinlik döneminden erişkinliğe kadar süren dönem. –ç.n.

özellikle savaş sonrası döneme aittir. Sorunlar kuşkusuz yeni değil.

Ergenlerin sorunlarının fiili çözümündense bu teorik sorunların çözümünün vurgulanması ancak bu görevi yapanlardan istenebilir, semptomatolojilerinin elverişsizliğine karşın, kendi kurtuluşlarını en iyi şekilde onlar bulabilirler. Zamanın geçmesi burada önemlidir. Ergen hastaymış gibi tedavi edilmemelidir. Bunun, sağlığın açıklamasının önemli bir parçası olduğunu sanıyorum. Ergen hastalandığında bu yaş döneminde hastalanılabildiğini inkâr etmek değildir bu.

Bazı ergenler çok acı çekerler, öyle ki yardım etmemek neredeyse acımasızlıktır. On dördündeki ergenler yaygın olarak intihar eğilimlidirler, onların görevi birbirine benzemeyen çok sayıda fenomenin etkileşimine tolerans göstermektir –toylukları, erinlik değişimleri, yaşamın ne olduğuna dair fikirleri, idealleri ve arzuları; buna yetişkinler dünyasıyla ilgili kişisel yanılsamalarından kurtuluşlarını da ekleyin – aslında bu onlara, uzlaşmanın, sahte değerlerin ve dikkatin ana temadan sonu gelmeyecek dağılmasının dünyası gibi gelir. Ergen kızlar ve erkekler bu evreden çıkarken kendini gerçek hissetmeye, kendilik ve olma duygusu edinmeye başlarlar. Sağlık budur. *Olmak*tan *eylemek* (eyleme geçirmek) gelir ama *olmaktan* önce *eylemek* gelemeyebilir, bu onların bize mesajıdır.

Kişisel güçlükler yaşayan, hâlâ bağımlıyken karşı koymaya eğilimli ergenlere cesaret vermemiz gerekmez, aslında cesarete ihtiyaçları yoktur. Ergenliğin sonunun heyecan verici bir macerayı başarma yaşı olduğunu hatırlıyoruz, öyle ki kızın ya da erkeğin ergenlikten çıkıp ebeveynlikle ve sorumlu toplumla özdeşleşmeye başladığını izlemek iyidir. "Sağlık" kelimesinin "rahat" kelimesiyle eşanlamlı olduğunu kimse iddia edemez. Toplumla toplumun ergen grubu arasındaki çatışma alanında bu özellikle doğrudur.

Devam edersek farklı bir dil kullanmaya başlarız. Bu bölüm ilkel benliğin itkileriyle başladı, ego psikolojisi çerçevesinde bitsin. Erinlik erkek iktidarına ve kızlardaki dengine de bir potansiyel getirebildiğinde, yani tam genitallik çoktan bir özellik haline geldiğinde, gizlilik döneminden önceki yaşta oyunun gerçekliğine ulaşılmış olması bireye büyük yardımdır. Yine de ergen kızlar ve erkekler faka basıp içgüdüsel itkilerin her şey olduğunu düşünmezler, aslında onlar olmakla, bir yerde olmakla, kendini gerçek hissetmekle ve bir derece nesnel değişmezliği başarmakla ilgilenirler. İçgüdüleriyle parçalanmaktansa içgüdülerini kullanabilmeye ihtiyaçları vardır.

Ergen ebeveyn olabilen erişkine dönüştüğünde olgunluk ya da sağlık, tam genitalliğe ulaşma çerçevesinde özel bir biçim alır. Babası gibi olmayı arzu eden genç erkek heteroseksüellik rüyaları görüp bütün genital gücünü kullanabildiğinde; annesi gibi olmak isteyen genç kız heteroseksüellik rüyaları görüp cinsel ilişkide genital orgazm yaşadığında bu uygundur. Test şudur: Cinsel deneyim beğenmeyle ve "sevgi" kelimesinin daha geniş anlamlarıyla birleşebiliyor mu?

Hastalık bu bakımlardan can sıkıcıdır ve ketlemeler işleme geçtiğinde yıkıcı ve acımasız olabilir. İktidarsızlık tecavüzden daha çok yaralayabilir. Yine de bu günlerde sağlığın id pozisyonları çerçevesinde açıklanması bizi memnun etmiyor. Gelişim sürecini ego ve egonun karmaşık evriminden çok ilkel benliğin işlevi çerçevesinde tanımlamak daha kolaydır, yine de birinci yöntem önlenemez. Bunu yapmaya çalışmalıyız.

İçgüdüsel yaşamda toyluğun bulunduğu yerde bireyde, kişilikte, karakterde ya da davranışta hastalık tehlikesi vardır; ama cinselliğin kısmi bir işlev olarak etkinleşebildiği, öyle ki cinsellik iyi sonuç veriyor *gibi gelse* de, iktidar ve iktidarın kadındaki karşılığının bireyi zenginleştireceği yerde tükettiği görülebilir. Ama bunlar bizi kolayca avutmaz, çünkü bireye davranışına ve yüzeysel fenomenlere

göre bakmayız. Kişilik yapısını ve bireyin toplumla, ideallerle ilişkisini incelemeye hazırız.

Belki bir zamanlar psikiyatri, *sağlığı psikonevrotik bozukluk bulunmaması çerçevesinde düşünme* eğiliminde deydi ama artık bu doğru değildir. Şimdi daha güç anlaşılan ölçütlere ihtiyacımız var. Kişiliğin özgürlüğü, güven ve inanma kapasitesi, güvenilebilirlik ve nesnenin değişmezliği, kendini kandırmaktan gelen özgürlük, kişisel psişik gerçekliğin niteliği olarak yoksulluktan çok zenginlikle ilgili bir şey çerçevesinde düşünürken, eskiden kullandığımızı kaldırıp atmamız gerekmiyor.

Birey ve Toplum

İçgüdü kapasitesi çerçevesinde mantıklı bir başarıyı varsayarsak, göreli sağlıklı kişinin yeni görevlerini anlarız. Örneğin, kişinin toplumla – ailenin uzantısı- ilişkisi vardır. Sağlıklı bir kadının ya da erkeğin *bireysel ya da kişisel dürtüsünü çok fazla kaybetmeden toplumla özdeşleşmeye varabildiğini* söyleyelim. Kuşkusuz, kişisel dürtü açısından kayıp olmalıdır ama kendilik duygusunun ve kendi öneminin total kaybıyla birlikte toplumla uç özdeşleşme hiç normal değildir.

Bu durumda, psikonevrotik bozukluk bulunmaması – yani id pozisyonunun tam genitalliğe ilerlemesiyle ilgili rahatsızlıkların bulunmaması ve kişilerarası ilişkilerde kaygıyla ilgili savunma örgütlenmesi- olan sağlık fikrinden memnun olmadığımız belliyse, bu bağlamda sağlığın rahatlık olmadığını söyleyebiliriz. Sağlıklı bireyin yaşamının karakteristikleri olumlu özellikler kadar korkular, duyguların çatışması, kuşkular, hayal kırıklıklarıdır. Önemli olan, kadının ya da erkeğin eyleminin ya da eylemsizliğinin sorumluluğunu alarak *kendi hayatını yaşadığını* hissetmesi, başarısını takdir edebilmesi, başarısızlığının sorumluluğunu alabilmesidir. Bir anlamda, bireyin bağımlılıktan bağımsızlığa ya da özerkliğe kavuştuğu söylenebilir.

İd durumları çerçevesinde sağlıkla ilgili açıklamanın tatmin etmeyen yanı, ego psikolojisinin bulunmamasıdır. Egoya bakmak bizi doğrudan geriye, genital öncesine, bireyin gelişmesinin konuşma öncesi evrelerine ve çevresel donanıma götürür: İlk süt çocukluğun karakteristiği olan ilkel ihtiyaçlara bağlı adaptasyon.

Bu noktada, TUTMA çerçevesinde düşünme eğilimindeyim. Bu, rahim içi yaşamın fiziksel tutuşu için geçerlidir, yavaş yavaş amacını genişleterek kucağa alma dahil, süt çocuğunun uyumlayıcı bakımının tamamı anlamına gelir. Sonunda bu kavram, ailenin işlevini içerecek şekilde genişletilebilir, sosyal hizmetin temelinde bulunan vaka çalışmasına götürür. Bireyin yaşadıkları konusunda entelektüel bilgisi bulunmayan biri iyi tutabilir; ihtiyaç duyulan, özdeşleşme, bebeğin ne hissettiğini bilme kapasitesidir.

Bebeği gayet iyi tutan bir çevrede bebeğin, *doğuştan gelen eğilimlerine göre kişiliği gelişebilir*. Sonuç, kendilik duygusu, varoluş duygusu haline gelen, sonunda da özerklikle sonuçlanan varoluşun devamıdır.

İlk Evrelerde Gelişim

Şimdi, kişiliğin gelişiminin ilk evrelerinde neler olduğuna bakmak istiyorum. Burada anahtar kelime gelişimin neredeyse her görevini içeren *bütünleşmedir*. Bütünleşme bebeği birey konumuna, "ben" kişisel zamirine, bir numaraya taşır; bu EYLİYORUM'u anlamlandıran BEN'i mümkün kılar.

Üç yöne aynı anda baktığım anlaşılacaktır. Süt çocuğunun bakımına bakıyorum. Şizoid hastalığına da bakıyorum. Ayrıca, sağlıklı çocuklar ve erişkinler için yaşamın ne olabildiğini belirtmenin de yolunu arıyorum. Erişkinin duygusal gelişimini durdurmamasının sağlığın karakteristiği olduğunu parantez içinde söylemeliyim.

Üç örnek vereceğim. Bebek örneğinde, *bütünleşme*, kendi hızı bulunan ve karmaşıklığı artan bir süreçtir. Şizo-

id bozuklukta *bütünlüğü yitirme* fenomeni bir özelliktir, özellikle bütünlüğü yitirme korkusu ve bireyde, bütünlüğü yitirme uyarısı vermesi için tasarlanmış savunmaların patolojik örgütlenmesi... (Akıl hastalığı genellikle, içinde güven öğesi bulunan bir regresyondur; nesnesinin, bütünlüğü yitirmenin tekrarlamasını önlemesi gereken karmaşık bir savunmalar düzenidir daha çok.) Süt çocuğunun yaşamında göze çarpan bu tür bir süreç olarak bütünleşme borderline vakasının psikanalizinde yeniden ortaya çıkar.

Erişkin yaşamında bütünleşmeye, terimin anlamının sağlamlığa kadar giden ve sağlamlığı içerecek şekilde giderek genişlemesiyle ulaşılır. Dinlenirken, gevşerken ve rüya görürken sağlıklı bir insan bütünlüğünü yitirmeye izin verir, bununla bağdaştırılan acı kabul edilir, özellikle bunun nedeni gevşemenin yaratıcılıkla bağdaştırılmasıdır, öyle ki yaratıcı dürtü *bütünlüğün yitirildiği* durumda ortaya çıkar. *Bütünlüğün yitirilmesi* karşısında örgütlü savunma bireyi yaratıcılık dürtüsünden yoksun bırakır, bu nedenle yaratıcı yaşamayı engeller.[1]

Psikosomatik Ortaklık

Süt çocuğunun gelişiminde ikincil görev, (idraki bir an hariç tutarak) psikosomatik kalıcılık görevidir. Süt çocuğunun bakımının fiziksel bölümünün çoğu – tutma, kucağa

1 Balint'in Khan'ı ele aldığı bildirisindeki (*Problems of Human Pleasure and Behavior* [İnsan Zevkinin ve Davranışının Sorunları], 1952) gibi, bazıları şu ya da bu biçimdeki sanat deneyiminde zevkin büyük bölümünün, sanatçının yarattığının dinleyeni ya da izleyeni güvenle sevk edebildiği bütünlüğü yitirmesinin eşik düzeyinden kaynaklandığını düşünürler. Bu durumda, sanatçının başarı potansiyelinin büyük olduğu yerde, başarı noktasına yakın başarısızlık, dinleyenleri bütünlüğü yitirmeye ya da bütünlüğü yitirmenin hafızadaki kaydına yaklaştırıp onları orada bırakarak büyük acı duymalarına yol açabilir. Bu nedenle, sanatı takdir etmek insanları bıçak sırtında tutar, çünkü başarı acı veren başarısızlığa çok yakındır. Bu deneyim sağlığın bir parçası sayılmalıdır.

alma, yıkama, besleme ve benzerleri- bebeğin, kendisiyle uyum içinde yaşayan ve çalışan bir psike-somayı başarmasını kolaylaştırmak için tasarlanır.

Keza, psikiyatride şizofreninin özelliği, psike (ya da ona her ne denebilirse), beden ve işlevleri arasında ancak gevşek bir bağlantının bulunmasıdır. Hatta psike uzun süre somada bulunmayabilir ya da yansıtılmış olabilir.

Sağlıkta bedeni ve bütün işlevlerini kullanma zevkli şeylerden biridir ve bu özellikle çocuklar ve ergenler için geçerlidir. Şizoid bozuklukla sağlık arasında burada yine ilişki vardır. Sağlıklı insanların şekli bozulmuş, rahatsız ya da yaşlı bedenlerde yaşamak zorunda kalabilmeleri, açlık ya da çok acı çekmeleri sıkıcıdır.[2]

Nesneyle Bağlantı

Nesnelerle bağlantıya psikosomanın birlikte var olmasıyla ve bütünleşmeyle ilgili daha geniş meseleyle aynı şekilde bakılabilir. Nesneyle bağlantı öyle bir şeydir ki olgunlaşma süreci bebeği başarıya iter ama dünya çocuğa yeterince iyi sunulmazsa güvenle yaşanamaz. Uyumlanan anne dünyayı öyle sunar ki *her şeye kadirlik* deneyiminden bir pay alarak başlar, daha sonra bebeğin Gerçeklik İlkesiyle uzlaşması için bu uygun bir temeldir. Burada bir paradoks vardır, bu ilk fazda bebek nesneyi yaratır ama nesne zaten vardır, yoksa bebek onu yaratamazdı. Paradoks çözülmemeli, kabul edilmelidir.

Şimdi bunu akıl hastalığı ve erişkin sağlığı alanlarına taşıyalım. Şizoid hastalığında nesneyle bağlantı yanlış gi-

2 Başka bir komplikasyon da burada vardır –intelekt yani zihnin bölünebilen ve sağlıklı yaşam çerçevesinde büyük bedelle kullanılan parçası. İnsanlar için çok özel olan iyi intelekt kuşkusuz harikadır ama intelektin zihnimizdeki sağlık fikriyle çok yakından bağlantılı olması gerekmez. Ele aldığım alanla intelektin ilgisinin incelenmesi önemli bir konudur, ancak bunu göz önüne almanın yeri burası değil.

der; hasta öznel bir dünyayla bağlantılıdır ya da kendi dışındaki bir nesneyle bağlantı kuramaz. Her şeye kadirlik kuruntularla belirtilir. Hasta geri çekilir, temas etmez, kafası karışır, tecrit olur, gerçekdışıdır, sağırlaşır, ulaşılamaz, kırılganlık gösteremez vb.

Sağlıklı yaşamın büyük bölümü çeşitli tür nesne bağlantısıyla ve dış nesnelere bağlantıyla iç nesnelere bağlantı arasında "gidip gelme" süreciyle ilgilidir. Tam gerçekleştiğinde bu, kişilerarası ilişkiler meselesidir ama yaratıcı bağlantının tortuları kaybolmaz, nesne bağlantısını her yönden heyecan verici hale getirir.

Burada sağlık tatlı bir ürperti veren yaşam fikrini ve mahremiyetin sihrini içerir. Bütün bunlar beraberce yol alır, kendini gerçek hissetme ve olma duygusu, kişisel psişik gerçekliği geri besleyen, zenginleştiren, ona bir amaç veren deneyimler duygusu anlamına gelir. Sonuçta sağlıklı insanın iç dünyası dış ya da güncel dünyayla ilgilidir, yine de kişiseldir ve kendi başına canlılık gücü vardır. İçe yansıtıcı ve yansıtmalı özdeşleşmeler sürekli meydana gelir. Buradan, kaybın ve kötü kaderin (ve dediğim gibi, hastalığın), psikolojik toylardan ya da çarpıtanlardan çok sağlıklılar için daha korkunç olabildiği sonucu çıkar. Sağlığın kendi risklerini taşımasına izin verilmelidir.

Evrimsel Tekrar

Argümanın bu evresinde referans terimlerimizi düşünmenin yükünü üstlenmeliyiz. Sağlığın anlamına dair düşüncemizi baştan beri sağlıklı insanlarla mı sınırlı tutacağımız yoksa hastalık tohumu taşıyıp sonunda doğal yoldan kolayca gelmeyen bir sağlık durumuna yine de ulaşma "başarısını" yönetenleri kapsayacak şekilde genişletecek miyiz, karar vermeliyiz. Ne demek istediğimi kısaca tanımlayayım.

İki Tür İnsan

İnsanların dünyasını iki sınıfa ayırmayı yararlı buluyorum. Bebekliklerinde asla "hayal kırıklığına uğratılmayan", yaşamın ve yaşamanın keyfini çıkarmaya o ölçüde aday olanlar vardır. Çevrenin hayal kırıklığına uğratmasından kaynaklanan türde travmatik deneyimin acısını çeken, felaket anlarında içinde bulundukları durumun anılarını (ya da anıların malzemelerini) ömür boyu taşıması gerekenler de vardır. Onlar fırtınalı, stresli, belki de hasta yaşamlara adaydırlar.

Sağlıklı gelişim eğilimini yakalamayı kaybedenlerin, ileri doğru harekete karşı başlı başına bir garanti olan katılıkta savunmalarını örgütleyenlerin var olduklarını kabul ediyoruz. "Sağlık" kelimesinin anlamını bu gidişatı içerecek şekilde genişletemeyiz.

Ancak bir ara grup vardır. Sağlığın psikomorfolojisini tam olarak göz önüne sererken, düşünülemeyenin ya da arkaik kaygının deneyimlerinin hepsini yanında taşıyan, böyle bir kaygıyı hatırladıkları için az çok başarıyla savunulan ama düşünülemeyecek kadar korkunç olana yaklaşmak için ortaya çıkan hastalanma ve çöküş fırsatını hiç kullanmayanları da dahil etmeliyiz. Çöküş ancak ara sıra terapi sonucuna gider ama çöküşteki olumlu öğe kabul edilmelidir. Çöküş kimi zaman bir tür tedaviye götürür, sonra "sağlık" kelimesi yeniden ortaya çıkar.

Görünen o ki burada bile direnen bir sağlıklı gelişme eğilimi vardır, ikinci kategorimdeki bu insanlar bu gelişim eğilimine bağlanmayı yönetebilirlerse, geç bile olsa başarabilirler. O zaman, onları sağlıklı insanlara dahil edebiliriz. Öyle ya da böyle sağlıklı...

Akıl Sağlığına Kaçış

Akıl sağlığına kaçışın sağlık olmadığını unutmamalıyız. Sağlık hastalığa toleranslıdır; aslında sağlık hastalığın

her yönüyle, özellikle şizoid denen hastalıkla ve bağımlılıkla ilişkisinden çok şey kazanır.

Birinci yani şanslı grupla ikinci yani (ilk çevresel donanım bakımından) şanssız grubun oluşturduğu iki ucun arasında, göreli çöküş ihtiyacını başarıyla gizleyen ama mevcut çevresel özellikler tetiklemezse aslında çökmeyen bütün insanların oranı yüksektir. Bunlar yeni bir travma versiyonu biçimini alabilir ya da güvenilir bir insanın umutları artmış olabilir.

Kendimize şu soruyu soruyoruz: Yanlarında taşıdıkları şeylere (genler, ilk hayal kırıklığına uğratılmalar ve şanssız deneyimler) karşın başarılı olabilen, çok geniş spektrumlu bu insanları sağlıklı insanlara dahil mi ediyoruz? Bu grupta kaygılarının olağanüstü başarıya ittiği huzursuz birçok insan bulunduğunu göz önüne almalıyız. Onlarla yaşamak güç olabilir ama dünyayı bilim, sanat, felsefe, din ya da siyaset alanına onlar iterler. Yanıta karar vermem gerekmiyor ama meşru bir soruya hazır olmalıyım: Ya dünyadaki dâhiler?

Doğru ve Yanlış

Potansiyel çöküntünün sahneye hakim olduğu, bize belki çok büyük sorun çıkarmayan bu sıkıntılı kategorinin özel bir örneği vardır. (Ama insan ilişkilerinde hiçbir şeyin keskin çizgileri yoktur, sağlığın nerede bittiğini, hastalığın nerede onun yerini aldığını kim söyleyecek?) Dünyayla başa çıkmak için sahte kendilik cephesini örgütlemeye bilinçdışı ihtiyaç duyanlardan söz ediyorum, hakiki kendiliği korumak için tasarlanan bir savunma olarak sahte cephe ... (Hakiki kendilik travma geçirmiştir, yeniden bulunup bir daha yaralanmamalıdır.) Sahte kendiliğin örgütlenmesi toplumu kolayca içine alır ve toplum bunun bedelini ağır ödemelidir. Buradaki bakış açımızdan, sahte kendilik başarılı bir savunmaysa da sağlığın bir yönü değildir. Klein'ın manik savunma kavramıyla karışır – depresyon vardır

ama bilinçdışı gidişatın süreci bu depresyonu inkâr eder, öyle ki depresyon semptomlarının tam karşıtları ortaya çıkar (aşağı yerine yukarı, ağır yerine hafif, karanlık yerine beyaz ya da ışıklı, bitkinlik yerine canlılık, kayıtsızlık yerine heyecan vb).

Bu sağlık değildir ama bu tatiller çerçevesinde sağlıklı bir yanı ve sağlıkla mutlu bir bağlantısı da vardır, şöyle ki yaşlanan ya da yaşlı insanlar için gençlerin tezliği ve canlılığı sürekli, kuşkusuz meşru ve depresyonun tam tersidir. Sağlıkta ciddiliğin yaşla gelen sorumluluklarla, gencin genellikle farkında olmadığı sorumluluklarla bağlantısı vardır.

Burada *depresyon* -bütünlüğün ödenen bedeli- konusundan söz etmeliyim. Depresyonun ya da daha çok, depresyona girme kapasitesinin, sorumluluk, suçluluk, keder ve durum iyi gittiğinde dolu dolu sevinç hissetme becerisine yakın olan depresyondaki ruh durumunun doğasında bulunan sağlığın değeri konusunda yazdıklarımı burada tekrar etmem mümkün olmayacak. Ancak depresyona, her ne kadar korkunçsa da kişisel bütünlüğün kanıtı olarak saygı göstermek gerektiği doğrudur.

Hastalıkta komplikasyona yol açan yıkıcı güçler vardır, içteyken bireyi intihara yöneltir, dıştayken zulüm kaygıları çektirir. Bu öğelerin sağlığın bir parçası olduğunu öne sürmüyorum. Yine de, sağlık incelendiğinde, tamlaşma açısından, büyüyen bireylerin depresyona yakın ciddiliğini dahil etmek gerekir. Bu insanlarda zenginlik ve kişilik potansiyeli bulabiliriz.

Atlananlar

Antisosyal eğilimin lokalleşmesi konusunu atlamalıyım. Bu, yoksunlukla, yani çocuğun büyürken sonuçlarını bildiği ama üstesinden gelemediği fazın sonunda biten iyi çağla ilgilidir.

Burası saldırganlığı yazmanın yeri değil. Yine de, top-

lulukta bilinçdışı güdüler tarafından, savaşa gidip zulüm kuruntularına karşı savunma olarak saldırmaya ya da süt çocukluklarında her birini teker teker yok eden dünyayı yıkmaya zorlananların hasta üyeler olduklarını söyleyeyim.

Yaşamın Amacı

Son olarak, sağlıklı insanın sürdürebildiği yaşama bakmak istiyorum. Yaşam neye dairdir? Yanıtı bilmem gerekmiyor ama cinsellikten çok OLMAya daha yakın olduğunda görüş birliğine varabiliriz. Lorelei şöyle diyordu: "Öpmek çok güzel ama elmas bilezik sonsuza kadar kalır.[3]" Olmak ve kendini gerçek hissetmek temelde sağlıktan kaynaklanır, ancak olmayı doğal karşılarsak daha olumlu şeylerle ilgilenebiliriz. İddia ediyorum, bu sadece bir değer yargısı değil, bireyin duygusal sağlığıyla kendini gerçek hissetme duygusu arasında bir bağlantı var. Kuşkusuz insanların büyük çoğu, kendini gerçek hissetmeyi doğal karşılıyor, ama ne pahasına? Bir olguyu, yani gerçekdışını, ele geçirilmişliği, kendileri olmamayı, sonsuza kadar dağılmayı, yönelimsizliği, bedenlerinden ayrıldıklarını, yok edildiklerini, hiçbir şey olmadıklarını, hiçbir yerde bulunmadıklarını hissetmenin kendileri için bir tehlike oluşturabildiğini ne ölçüde inkâr ediyorlar? Sağlık bir şeyi inkâr etmekle bağdaştırılmaz.

Üç Yaşam

Son sözümün sağlıklı insanların sürdürdükleri üç yaşamla ilgili olması gerekiyor.

1. İnsan dışındaki çevreden bile yararlanmanın anahtarı olan kişilerarası ilişkilerle birlikte dünyada yaşam.

2. Kişisel (kimi zaman iç denir) psişik gerçeklik yaşamı. Burası, birinin diğerinden daha zengin, daha derin ve yaratıcıyken daha ilginç olduğu yerdir. Rüyaları (ya da rüya malzemesini ansızın ortaya çıkaran şeyi) içerir.

---

3 Anita Loos, *Gentelmen Prefer Blondes*, New York, Brentano, 1935.

Bu ikisi size bildik gelir, ikisinden birinin savunma diye kullanılabildiği iyi bilinir: Dışa dönüğün yaşamda fantezi bulmaya ihtiyacı vardır; içe dönük kendine yetebilir, kırılgan olmayabilir, tecrit edilmiş ve topluma yararsız olabilir. Ama burada insan sağlığında yarar sağlanacak bir alan daha vardır, psikanaliz teorisi çerçevesinde kolayca atıfta bulunulmayan bir alandır bu:

3. Kültürel deneyim alanı.

Kültürel deneyim oyunla başlar, sanat, tarihin mitleri, felsefi düşüncenin yavaş yavaş ilerlemesi, matematiğin, yönetim grubunun ve dinin gizemleri dahil insan mirasının her alanına gider.

Kültürel yaşamdan gelen bu üçüncü yaşamı nereye yerleştiriyoruz? Sanırım, iç ya da kişisel psişik gerçekliğe yerleştirilemez, çünkü rüya değildir – paylaşılan gerçekliğin bir parçasıdır. Ama dış ilişkilerin bir parçası da denemez, çünkü rüyanın hakimiyetindedir. Üç yaşamın en değişkenidir de; kaygılı, huzursuz bazı insanlarda pratikte temsili yoktur, diğerlerinde ise insanın varoluşunun önemli bir parçasıdır, hayvanlar henüz başlamamıştır bile. Zira bu alana sadece oyun ve mizah gücü değil, beş-on bin yıllık kültür birikimi de girer. İyi idrak bu alanda etkinleşebilir. Bu, tamamıyla sağlığın yan ürünüdür.

Kültürel deneyimin nereye yerleştirildiğini çözümlemeye çalıştım ve tereddütle şu formülasyonu yaptım: Kültürel deneyim, çocuğun deneyimi *annesinin,* ansızın ihtiyaç duyulursa orada bulunmazlık etmeyeceğine çok güven*mesi sonucunu doğurduğunda, çocukla anne arasındaki potansiyel uzamda başlar*.

Burada bu sağlıklı deneyim alanının oluşmasının anahtarı olarak "güven" kelimesini kullanan Fred Plaut'a[4] katıldığımı görüyorum.

4 F. Plaut, "Reflections About Not Being Able to Imagine", *Journal of Analytical Psychology*, C. II, 1966.

Kültür ve Ayrılık

Sağlığın yaşamla, iç zenginlikle ve farklı bir şekilde de kültürel deneyim edinmeyle ilişkisi bu yolla gösterilebilir.

Başka bir deyişle, sağlıkta ayrılık yoktur, çünkü çocukla anne arasındaki uzam-zaman alanında çocuk (ve erişkin de) uygun malzemelerden – bir tahta parçası ya da Beethoven'in eski bir dört sesli parçası- yararlanarak yaratıcı bir şekilde yaşar.

Geçiş fenomenleri kavramının gelişimi budur.

Sağlıkla ilgili söylenecek çok daha fazla söz vardır ama insanın eşsiz olduğunu düşündüğüme dair bir fikir vermeyi başardığımı umuyorum. Etoloji* yetmez. İnsanlarda hayvan içgüdüleri ve işlevleri vardır, kimi zaman hayvanlara çok benzerler. Belki aslanlar daha soylu, maymunlar daha çevik, ceylanlar daha zarif, yılanlar daha yılankavi, balıklar daha üretken, kuşlar uçabildikleri için daha şanslıdır ama insanlar başlı başına epeyce bir konudur, yeterince sağlıklı olduklarında hayvanlarınkinden (belki balinalar ve akrabaları dışında) daha üstün kültürel deneyimleri vardır.

Dünyayı tahrip edecek olanlar muhtemelen insanlardır. Öyleyse, belki son atom bombası patlamasında ölebiliriz, bunun sağlık değil, korku olduğunu biliriz; hasta üyelerini taşımamak sağlıklı insanların ve sağlıklı toplumun başarısızlığının parçasıdır.

Özet

Şunları yaptığımı umuyorum:

1. Sağlık kavramını psikonevrotik hastalık bulunmaması olarak kullanmak.

2. Sağlığı olgunlukla sona eren olgunlaşmayla ilişkilendirmek.

---

* Etoloji: (1) Özellikle doğal çevrede hayvan davranışını inceleyen bilim, (2) İnsanın değer ve inançlar sistemini ve oluşumunu inceleyen bilim. -ç.n.

3. Erojen bölgeler hiyerarşisinde id pozisyonları düşüncesiyle bağlantılı olanlardan çok egoyu ilgilendiren olgunlaşma sürecinin önemine işaret etmek.

4. Sahnenin bütününde elde edilenlere örnek olarak, laf arasında

(a) bütünleşme

(b) psikosomatik ortaklık

(c) nesneyle bağlantı

kavramlarını kullanarak bu ego süreçlerini süt çocuğu bakımı, şizoid hastalığı ve erişkin sağlığıyla ilişkilendirmek.

5. Engellere karşın sağlığa kavuşanları ne kadar dahil edeceğimize ya da edip etmeyeceğimize karar vermemiz gerektiğine işaret etmek.

6. İnsanların yaşadıkları üç alanı adlandırmak ve sağlığın bazı yaşamların değerli ve etkili, bazı kişiliklerin zengin ve yaratıcı olması meselesi olduğunu, zira kültürel alanda deneyimin sağlığın verdiği en büyük ikramiye olduğunu öne sürmek.

7. Sonuncusu, toplumun sağlığının, üyelerinin sağlığına dayanmakla kalmadığını, toplumun örüntülerinin, üyelerinin çoğalttıkları örüntüler olduğuna işaret etmek. Böylece (kelimenin bir anlamında) demokrasi sağlık belirtisidir, çünkü sağlıklı bireylerin sorumlu oldukları kendi içinde bir yapılanma olan aileden doğal bir şekilde kaynaklanır.

Yaratıcı Yaşama

İlerici Birlik için hazırlanan iki konuşma taslağının birleştirilmiş hali, 1970

Yaratıcılığın Tanımı

Hangi tanıma varırsak varalım tanım yaratıcılığın bireyin yaşamının bir parçası olup olmadığına göre, yaşamın yaşanmaya değip değmediği fikrini içermelidir.

Yaratıcı olmak için kişi, bilinçli farkındalıkla değil, işe başlayacağı temel bir yer olarak, var olmalı ve var olduğu duygusunu edinmelidir.

Bu durumda yaratıcılık, olmaktan kaynaklanan eylemektir. Var olanın yaşadığına işaret eder. Dürtü dinlenmede olabilir ama "eyleme" kelimesi uygun düştüğünde yaratıcılık zaten vardır.

Bazı zamanlarda bazı insanlarda kişinin yaşadığını belirten faaliyetlerin düpedüz dürtüye tepki olduğunu göstermek mümkündür. Bütün bir ömür dürtülere tepki örüntüsü üzerine kurulabilir. Dürtüleri geri alın, bireyin yaşamı kalmaz. Ama böyle bir vakanın uç noktasında "olma" kelimesinin hiçbir anlamı yoktur. Olmak ve *olma* duygusu edinmek için insan dürtüsel eylemeyle tepkisel eylemeye egemen olmalıdır.

Bunlar sadece irade, yaşamı düzenleme ve yeniden

düzenleme meselesi değildir. Temel örüntüler duygusal gelişim sürecinde yatar, en etkili etkenler başlangıca yakındır. Çoğu insanın iki ucun ortasında bir yerde bulunduğu sanılmalıdır, yolun ortasındaki bu alanda örüntülerimizi etkileme fırsatımız vardır; sadece akademik çalışmayı değil, bu tür bir tartışmayı ilginç kıldığını düşündüğümüz fırsat budur. (Ebeveynler ve eğitimciler olarak ne yapabildiğimizi de düşünüyoruz)

Bu durumda yaratıcılık süt çocuğunun deneyimiyle iyice ilişkili bir şeyin yaşam boyu saklanmasıdır. Bebek için bu güç değildir, çünkü anne bebeğin ihtiyaçlarına adapte olabiliyorsa, bebeğin tasarlanmadan, yani kendisine gebe kalınmadan önce dünyanın orada bulunduğuna dair başlangıçta hiçbir değerlendirmesi yoktur. Gerçeklik İlkesi, bebek ister yaratsın ister yaratmasın dünyanın var olduğu olgusudur.

Gerçeklik ilkesi çok kötüdür ama küçük çocuktan "teşekkür ediyorum" demesi istendiğinden bu yana büyük gelişimler meydana gelmiş, çocuk bu aşağılamanın üstesinden gelmek için genetiğin belirlediği zihinsel mekanizmaları edinmiştir. Zira Gerçeklik İlkesi aşağılamadır.

Bu zihinsel mekanizmaların bazısını tanımlamaya hazırım. Gayet iyi çevre koşulları sağlandığında (sen ve ben olan) çocuk birey aşağılanmayı sindirmenin yollarını buldu. Bir uçta boyun eğme, kuşkusuz ilgilenecekleri kendi ihtiyaçları ve göz önünde bulunduracakları kendi her şeye kadirlikleri bulunan başka insanlarla ilişkileri kolaylaştırır. Diğer uçta çocuk yaratıcılık kisvesinde ve her şeye kişisel bakışıyla her şeye kadirliğini saklar.

Kabaca bir örnek verirsek: Annenin sekiz çocuğu varsa sekiz anne vardır. Bunun nedeni annenin sekiz çocuktan her birine tutumunun farklılığı değildir. Anne her birine birebir aynı davranabilseydi (bu saçma biliyorum, çünkü anne makine değildir) her çocuk annesini kendi bi-

reysel gözüyle görürdü.

Genetiğin belirlediği son derece karmaşık süreçle ve olumlu yönden kolaylaştırmaya ya da uyumsuz, tepki doğurmaya eğilimli dış etkenlerle bireyin gelişiminin etkileşimiyle sen ya da ben olan çocuk her şeyi yepyeni bir şekilde görme, yaşamın her ayrıntısında yaratıcı olma kapasitesiyle donatıldığını görür.

Oxford Sözlüğü'nden yaratıcılık maddesine bakabilir, felsefede ve psikolojide bu konuda yazılan her şeyi araştırabilir, sonra da hepsini bir tabakta sunabilirdim. Hatta bu o kadar süslenebilirdi ki "Ne kadar özgün!" diye çığlık atabilirdiniz. Şahsen bu planı uygulayamam. Bu konuyu daha önce hiç kimse incelememiş gibi konuşmaya çok ihtiyacım var ve kuşkusuz bu, sözlerimi gülünçleştirebilir. Ama sanırım, temamın beni gömmediğinden emin olmaya ihtiyaç duyduğumu anlayabiliyorsunuz. Yaratıcılık referanslarının uyumunu hesap etmek beni öldürürdü. Açıkçası, kendimi yaratıcı *hissetmek* için her zaman mücadele etmeliyim ve bunun bir dezavantajı var, "sevgi" gibi basit bir kelimeyi tanımlıyorsam, tırmalamaktan başlamalıyım. (Başlanacak doğru yer belki burasıdır) Ama yaratıcı yaşamayla yaratıcı sanat arasındaki farka geldiğimde bu temaya geri dönerim.

Şimdi, sözlükte "yaratma" kelimesine baktım, şunu buldum: "Var etmek." Yaratılan, "insan zihninin üretimi" olabilir. Yaratıcılığın bilgililer için kabul edilebilir bir kelime olduğu kesin değil. Yaratıcı yaşama derken, boyun eğmeye ya da etkileyen dünyaya tepki göstererek her zaman öldürülmeyi ya da yok edilmeyi kastetmiyorum; her şeyi her zaman taptaze görmeyi kastediyorum. Algının karşıtı özalgıdan söz ediyorum.

Yaratıcılığın Kökenleri

İnandığımın yaratıcılığın kökeni olduğunu belki gös-

terdim. Burada ikili bir ifade olmalı. Yaratıcılık canlılıktan kaynaklanır – öyle ki kişi dinlenmiyorsa bir şekilde ulaşır, öyle ki bir nesne ayak altındaysa bir ilişki olabilir. Ama bu ancak yarısıdır. Diğer yarısı fiziksel ya da zihinsel ulaşmanın, olmak için orada olmak dışında hiçbir anlamı bulunmadığı fikriyle ilişkilidir. Neredeyse beyinsiz doğan bebek nesneye ulaşır, bulur ve kullanır ama bunda yaratıcı yaşama deneyimi yoktur. Normal bebeğin de yaratıcı bir edim olarak ulaşıp bir nesneyi bulma deneyimi edinmek için karmaşıklığın içinde gelişmesi ve kendine yer edinmiş var olan biri olması gerekir.

Bu durumda özdeyişe geri döndüm: Eylemeden önce Olma. Olma eylemenin ardından gelişmelidir. O zaman çocuk kendilik duygusunu kaybetmeden eninde sonunda içgüdülerini bile kullanır. Bu nedenle, köken, bireyin genetiğinin belirlediği sağ olma, sağ kalma ve aya bile ulaşma anı geldiğinde ayağına dolanan nesnelerle bağlantı kurma eğilimidir.

Yaratıcılığı Sürdürme

Dünyayla hatalı tanıştırılarak çok saptırılmamış bireyin bu en çok arzu edilebilen özelliğini beslemesinin önemli bir amacı vardır. Kuşkusuz belirteceğiniz gibi, yaşamın büyük bölümünün gündelik iş olabildiği doğrudur. Biri gündelik işleri yapmalıdır. Açıkça tartışmak güçtür, çünkü gündelik işleri yararlı bile bulan kimseler vardır; belki yer temizlemek için fazla zekâ gerekmemesi hayali deneyimin bölünmüş alanına buyur edilen bir fırsat tanır. Ama daha sonra ele alacağım çapraz özdeşleşmeler meselesi de vardır. Bir kadın belki yer temizleyebilir ve sıkılmaz, çünkü yaratıcı yaşama anlarında bahçedeki çamuru getirip ayaklarıyla çiğneyen korkunç çocuğuyla özdeşleşerek ortalığı batırmaktan dolaylı olarak keyif alır. Çocuk annesinin yerleri temizlemeyi sevdiği varsayımına ağırlık verir ve bu, çocuğun

iktidarıdır, onun korkunç yaşına uygundur. (İnsanlar buna faza uygunluk diye atıfta bulunurlar. Bunun onu çok iyi gösterdiğini düşünürüm her zaman!)

Ya da bir erkek konveyör kayışında çalışarak can sıkıntısının olabildiğince yakınına gelebilir ama parayı düşündüğünde, mutfak lavabosunu yenilemeyi umduğunu da düşünür ya da sadece yarı parasını ödediği TV'sinde Southampton'ın Manchester City'yi sürpriz bir şekilde yendiğini zaten seyrediyordur.

İnsanlar boğucu buldukları işlere girmemelidirler – ya da bundan kaçınamıyorlarsa sıkıcı rutinin en kötü anlarında bile hafta sonlarını hayal güçlerini besleyecek şekilde örgütlemelidirler. Hayali yaşamın, hakikaten sıkıcı bir rutinde biraz ilginç bir alandan daha kolay sürdürüldüğü söylenir. İşinden yaratıcı yaşamak için yararlanan ama başkasının kişisel sağduyusundan yararlanmasına izin vermeyen birine işinin çok ilginç gelebildiği de unutulmamalıdır.

Olayların şemasının bir yerinde herkesin yaratıcı yaşayacağı bir yer bulunabilir. Bu, kuşku götürmez bir şekilde sizin olan, kişisel, belki gizli bir şeyi alıkoymayı içerir. Başka bir şey yapamıyorsanız başka hiç kimsenin sizin *için* yapamayacağı bir şeyi, nefes almayı deneyin. Ya da belki bir arkadaşınıza yazarken, *The Times* ve *New Society* dergilerine çöpe atılmadan önce muhtemelen birinin okuyacağı mektuplar gönderirken siz sizsinizdir.

Yaratıcı Yaşama ve Sanatsal Yaratım

Mektup yazmaktan söz ederken, bir kenara bırakmamam gereken başka bir konuya yaklaşıyorum. Yaratıcı yaşamayla sanatsal yaratıcılık arasındaki ayrımı açıklamalıyım.

Yaratıcı yaşamada siz ya da ben yaptığımız her şeyin sağ olduğumuz, bizim biz olduğumuz duygusunu güçlendirdiğini görürüz. Biri (resimde olması gerekmeyen)

bir ağaca bakabilir ve yaratıcı bakabilir. Şizoid türde bir depresyon fazı yaşadınızsa (çok kişi yaşar) bunun olumsuzluğunu bilirsiniz. Şunları bana ne kadar sık söylüyorlar: "Penceremin dışında bir sarısalkım var, hava güneşli, görebilenler için bunun harika bir manzara olması gerektiğini entelektüel açıdan biliyorum. Ama benim için bu sabah (Pazartesi) hiçbir anlamı yok. Hissedemiyorum. Gerçek olmadığımı bana şiddetle fark ettiriyor."

Mektup yazanların, yazarların, şairlerin, sanatçıların, heykeltıraşların, mimarların, müzisyenlerin etkin yaratımları, yaratıcı yaşamaya bağlı olsa da farklıdır. Biri sanatsal yaratımla uğraşıyorsa özel bir yeteneği bulunduğunu umduğumuzu kabul edersiniz. Ama yaratıcı yaşamak için özel yeteneğe ihtiyacımız yoktur. Bu evrensel bir ihtiyaç, evrensel bir deneyimdir, yataktan çıkmayan, geri çekilmiş bir şizofren bile gizli bir zihinsel faaliyette yaratıcı, dolayısıyla bir anlamda mutlu yaşayabilir. Mutsuz olan, bir fazdan sonra insanın yemek yemekten ya da fiziksel hayatta kalmaktan çok daha temel bir şeyden yoksunluğunun bilincine varan sizsiniz ya da benim. Zamanımız olsaydı, burada kaygıyla ilgili söylenecek çok söz vardır, kaygı sanatçının yaratıcılık tarzının gerisindeki dürtüdür.

Evlilikte Yaratıcı Yaşama

Görünen o ki evlilikte partnerlerden birinin ya da ikisinin başlangıçta bir geri çekilme duygusu yaşadığı temelinde bir tartışmaya gerek vardır. Burada yaygın bir deneyim ortaya çıkar, gerçi yaşama dair söylenebilen başka her şeye göre, bu duygunun önem derecesi çok farklı olmalıdır. Şimdi ve burada *bütün evli çiftlerin evli oldukları kadar yaratıcı da olabildiklerini hissetmemelerini* doğal karşılamalıyım. İkisinden biri bir sürece dahil olduğunu görür, bu süreç diğerinin yarattığı dünyada yaşayanda bitebilir. Uç noktada bu çok rahatsız etmelidir ama vaka-

ların çoğunda, her zaman gizli olabilse ve zaman zaman akut bir şekilde ortaya çıkabilse de, uç bir duruma varmaz. Örneğin, bütün sorun çocuk yetiştirirken yirmi yıl gizli kalır ve orta yaş krizi olarak ortaya çıkar.

Yüzeyden başlanırsa bu sorunu konuşmanın muhtemelen oldukça basit bir yolu vardır. Uzun zamandan beri evli, çok geniş bir aile kuran iki insan tanıyorum. Evlendiklerinin ilk yaz tatilinde bir haftayı birlikte geçirdikten sonra erkek, "Şimdi bir haftalığına yelkenliyle gidiyorum" dedi. Eşi, "Seyahat etmek hoşuma gider, çantamı topluyorum" dedi. Arkadaşları ellerini kaldırarak, "Bu evliliğin geleceğini fazla görmüyorum!" dediler. Kehanetler çok umutsuz olsa da bu insanların evliliği çok başarılı sürdü, bununla ilgili en önemli noktalardan biri, erkeğin bir haftalığına becerilerini ilerlettiği, uzmanlığının keyfini çıkardığı yelkenliyle gitmesi, kadınınsa valizini alıp Avrupa'nın her yerini dolaşmasıdır. Geri kalan elli küsur haftada birbirlerine anlatacakları çok şey vardı ve her yaz tatilinin yarısında başlarını alıp gitmenin ilişkilerine yararını gördüler.

Bunu beğenmeyecek çok kişi vardır. İnsanlar için evrensel geçerli bir kural yoktur. Yine de bu örnek iki insanın birbirini bırakmaktan korkmadığını, kazanacakları çok şey bulunduğunu, birbirlerini bırakmaktan korkarlarsa muhtemelen birbirlerinden sıkılacaklarını gösterir. Bu sıkılma, partnerlerden birinin yaratıcılık ilham edebilmesine karşın aslında partner olmaktan değil, bireyden kaynaklanan yaratıcı yaşama sınırlamalar getirmenin sonucu olabilir.

Pratikte yeterli kaynaklara sahip bir işletme olan bir aileye bakarsak bu iki insanın örneğinde tanımladığım bu düzenlemenin dengini buluruz. Kadının nasıl keman çaldığı ve erkeğin haftanın bir akşamı birkaç arkadaşıyla bir birahanede zencefilli gazoz katılmış bira yudumladığı gibi ayrıntıları tamamlamayacağım. Normalin ve sağlığın insanlarla sonsuz çeşidi vardır. *Güçlüklerden* söz etmeye

karar verirsek, insanların dahil olup defalarca sıkıldıklarını gördükleri, bir yerde bir şeyin yanlış gittiğini belirten örüntüleri tanımlarken buluruz kendimizi. Bunda bir zorlanım öğesi vardır ve bu zorlanım öğesi gerisindeki uzun yolun bir yerinde korku vardır. Yaratıcı olamayan birçok kişi vardır, çünkü kendi tarihleriyle ilgili bir şeyden kaynaklanan zorlanımlara kendilerini kaptırırlar. Sanırım ancak, bu bakımdan göreli mutlu olanlarla, yani zorlanımların yönlendirmedikleriyle evlilikte engellenmeyi kolayca konuşabilirim. İlişki kendilerini boğuyor gibi geldiği için sıkılanlar konusunda az şey söylenebilir. Verilecek yararlı bir öğüt yoktur ve bir öğütle herkes tedavi edilemez.

İki uç – evlilikte yaratıcı yaşamayı sürdürdüklerini hissedenler ve bu bakımdan evliliğin engelledikleri – arasında kuşkusuz bir sınır çizgisi vardır; birçoğumuz bu sınır çizgisinin üzerinde rastgele yer alırız. *Gayet mutlu* ve yaratıcı olabiliriz ama güvenilir özellikleri bulunan bir ilişkiden kaynaklanan uzlaşmalarla kişisel dürtü arasında doğal bir çatışma bulunduğunu anlarız. Başka bir deyişle, bir kez daha Gerçeklik İlkesinden söz ediyoruz ve argümanımızın peşinden giderken, bireyin, kişisel dürtüyü çok fazla kaybetmeden dış gerçekliği kabul etme çabasının bir yönünü tekrar gözden geçirirken buluyoruz sonunda kendimizi. Bu insan naturasına ilişkin çok sayıda temel sorundan biridir, insanın bu bakımdan kapasitesinin temeli kişisel duygusal gelişiminin ilk evrelerinde atılır.

Başarılı evlilikten sıklıkla, kaç çocuk bulunduğu ya da iki partnerin oluşturabildiği dostluk çevresinde söz ettiğimiz söylenebilir. Bu konuları düşünmeden kolayca konuşabiliriz, bu kolaycılığa ve yüzeyselliğe bağlı kalmamı istemediğinizi biliyorum. Evliliği tartışırken, cinselliğe her şeyden önce merkezî bir yer vermek gerektiğinden söz ediyorsak, her yerde çok şaşırtıcı miktarda sıkıntı görürüz. Sanırım, cinsel yaşamlarında her birinin kendisinin

yaratıcı yaşadığını hisseden evliler bulmanın yaygın olmaması fazlasıyla yaygın bir aksiyomdur. Bu konuda çok yazıldı, psikanalistin bu güçlükler ve bu güçlüklerle el ele giden sıkıntılar hakkında birçok kişiden daha çok bilgisi olması belki onun şanssızlığıdır. Psikanalistin insanların evlenip bundan sonra her koşulda cinsel yaşamlarında mutlu yaşadıkları yanılsamasını sürdürmesi imkânsızdır. İki kişi aşıksa ve gençse zamanları olabilir ve bu, her birinin cinsel ilişkisinin yaratıcı bir deneyim haline gelebildiği uzun bir zaman olabilir. Aslında bu sağlıktır, gençler bu deneyimi özbilinçlerinin dışında edindiklerinde memnun oluyoruz. Evlendikten sonra bu durumun uzun sürmesinin olağan olduğu fikrinin gençlere reklamını yapmak çok yanlıştır. Biri, (korkarım, sadece patavatsızlığından) şöyle diyordu: "İki tür evlilik var; birinde kız sunağa giderken, öbüründe geri dönerken yanlış erkekle evlendiğini anlar." Ama gerçekte komik olmanın hiçbir nedeni yoktur. Gençlere evliliğin uzatılmış bir aşk macerası olduğu fikrini vermeye başladığımızda sorun çıkar. Ama tam tersini yapmaktan, gençlere yanılsamadan kurtulmayı satmaktan, gençlerin her şeyi bildiğini, yanılsamadıklarını görmeyi iş haline getirmekten nefret ediyorum. İnsan *mutlu olduysa* sıkıntıya dayanabilir. Bebek meme ya da memenin dengini emmeseydi sütten kesilmezdi, dediğimizde de aynıdır. Yanılsama temeli dışında yanılsamadan kurtulma yoktur (Gerçeklik İlkesinin kabulü). Cinsel deneyim gibi böyle önemli bir şeyin çiftin sadece biri için giderek yaratıcı bir deneyim haline geldiğini anladıklarında bu, insanlara korkunç bir başarısızlık duygusu verir. Cinsellik kötü başladığında bu kimi zaman işe yarar, iki insan yavaş yavaş uzlaşmayı ya da alıp vermeyi başarır, öyle ki sonunda iki taraf da yaratıcı bir deneyim edinir.

Karşılıklı cinselliğin sağlıklı ve çok yararlı olduğu söylenmelidir ama yaşam sorunlarının tek çözümünün karşı-

lıklı cinsellik olduğunu varsaymak yanlıştır. Cinsellik zenginleştiren bir fenomen kadar her zaman tekrar edilen bir tedavi de olduğunda neyin gizli kaldığına dikkat etmeliyiz.

Burada yansıtmanın ve içe yansıtmanın özel zihinsel mekanizmalarını size hatırlatmak istiyorum: İnsanın kendini başkalarıyla, başkalarını kendiyle özdeşleştirme işlevlerini kastediyorum. Beklediğiniz gibi, bu mekanizmaları kullanmayanlar, dilerlerse kullanabilenler ve istesinler istemesinler zorlanımlı kullananlar vardır. Kendini başkasının yerine koyabilmekten, sempati ve empati meselelerinden söz ediyorum.

Açıkçası, iki insan evlilikteki gibi yakın ve herkese ilan edilmiş bir bağla birlikte yaşadığında her birinin tam amacı diğerinin aracılığıyla yaşamaktır. Sağlıkta bu, koşullara göre sömürülebilir de, sömürülmeyebilir de. Ama bazı çiftler rollerini birbirlerine sıkıntıyla devrettiklerini görürler, başka vakalarda ise her ölçüde akışkanlık ve esneklik vardır. Açıkçası, kadın fiziksel cinsellik ediminin erkek rolünü erkeğe teslim ediyorsa ve erkek de aynısını eşine yapıyorsa uygundur. Ancak sadece edimde bulunma yoktur; hayal gücü de vardır ve yaşamda hiçbir rol *hayal gücüyle* devredilemez ya da devralınamaz.

Bunu aklımızda tutarak özel bir yaratıcılık örneğine bakabiliriz. İş cinselliğin işlevinin incelenmesine gelince fazla bir şey yoktur: Kim daha yaratıcıdır, anne mi, baba mı? Söylemek istemiyorum. Bu soruyu bir yana bırakabiliriz. Ama tam da bu *fiili* işlevsellik alanında yaratıcı olmadan da bebeğin *tasarlanabildiği* unutulmamalıdır – yani *gebe kalınmadan*, zihinde bir fikir haline gelmeden. Öte yandan, bebek iki tarafın da istediği tam doğru anda başlangıç yapabilir. Edward Albee, *Kim Korkar Virgina Woolf'tan?** adlı kitabında gebe kalınan ama beden almayan bir bebeğin kaderini inceler. Hem oyun hem film olarak ne kadar dikkat çekici bir çalışma!

* Çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1993. -ç.n.

Ama bu fiili cinsellik ve fiili bebekler konusundan uzaklaşmak istiyorum, çünkü yaptığımız her şey yaratıcılıkla ya da yaratıcı olmadan yapılabilir. Bireyin yaratıcı yaşama kapasitesinin kökenleri temelleri temasını yeniden ele almak istiyorum.

Yaratıcı Yaşamanın Kökenleri Konusunda Dahası

Bu eski bir hikâyedir. Kim olduğumuz duygusal gelişmemizin neresine geldiğimize ya da nesne bağlantılılığının ilk evreleriyle ilgisi olan büyümenin bu bölümü için bize ne kadar fırsat verildiğine çok bağlıdır. Bundan söz etmek istiyorum.

Şunu söyleyeceğimi biliyorum: Yaşam partnerlerinin, çocukların, arkadaşların vb. aracılığı kadar kişisel yaşamında da her zaman yaratıcı olan mutludur. Bu felsefe alanının dışında kalan hiçbir şey yoktur.

Saate bakıp sadece zamanı görebilirim; belki onu bile görmem ama sadece kadrandaki şekilleri fark ederim; ya da hiçbir şey görmem. Öte yandan, saatleri potansiyel olarak görebilirim, bunu yaparak kendime bir saati sanrılama fırsatı veririm, çünkü fiili saatin orada durduğuna, görüldüğüne dair kanıtım vardır, bu durumda fiili saati algıladığımda zaten içimde oluşan karmaşık bir süreçten geçmişim demektir. Saati görünce onu yaratırım, zamanı görünce zamanı da yaratırım. Rahatsızlık veren her şeye kadirlik işlevini Tanrı'ya devretmeden önce her an her şeye kadirliğin ufak bir deneyimini edinirim.

Burada karşı mantık vardır. Bir noktada mantık mantıksızlık biçimini alır. Bu benim elimde değildir – fiilidir. Bu meseleyi incelemek istiyorum.

Süt çocuğu nesneler ve fikirler dünyasını bulmaya hazırdır, anne bebeğin bu yönden gelişiminin hızına uygun bir şekilde ona dünyayı tanıtır. Başlangıçtaki büyük ölçüde adaptasyonuyla anne, bebeğin her şeye kadir olma dene-

yimi edinmesini, yarattığını fiilen bulmasını, yaratmasını ve bunu fiili olanla birleştirmesini sağlar. Her bebeğin dünyayı yeniden yaratmakla başladığı tuzak sonuçtur. Umarız bebek yedinci gün memnun kalıp dinlenir. Aslında, genellikle olduğu gibi, olaylar mantıklı bir şekilde iyi gittiğinde bu olur; ama yaratılan şey anlaşılacaksa orada fiilen biri bulunmalıdır. Orada bunu tümüyle yapacak kimse yoksa o zaman çocuk otistik – uzamda yaratıcı- ve ilişkilerinde sıkıntı verecek kadar uysaldır (çocukluk şizofrenisi)*.

Bu durumda, Gerçeklik İlkesi yavaş yavaş tanıtılır ve her şeye kadirliğe bilen çocuk dünyanın dayattığı sınırlamalar deneyimini edinir. Ama o zaman dolaylı olarak yaşayabilir, yansıtma ve içe yansıtma mekanizmalarını kullanabilir, diğer kişinin yönetici olmasına kimi zaman izin verebilir, her şeye kadirliği devredebilir. Sonunda insan birey tekerlek ya da dişli kutusu olmaktan vazgeçer, çarkın dişi olmanın daha rahat pozisyonunu benimser. Bir hümanist ilahi yazmama yardım edin:

Ey! Çarkın dişlisi olmak
Ey! Toplu halde bulunmak
Ey! Başkalarıyla uyumlu çalışmak
Ey! Dünyanın yaratıcısı olduğu
fikrini kaybetmeden evli olmak.

Her şeye kadirlik deneyimiyle yola çıkmayan insan bireyin çarkın dişlisi olma şansı yoktur ama düzme bir şirkette istenmeyen hisseler satmaya çalışır gibi, her şeye kadirliğini, yaratıcılığını ve kontrolünü devam ettirmeye çalışmalıdır.

Yazılarımda geçiş nesnesi kavramından çok söz ettim: Bu, çocuğunuzun tam da şimdi sıkıca tuttuğu bir şey, bel-

* Günümüzdeki kriterlerde otizm ve çocukluk şizofrenisi birbirinden ayrı ele alınmaktadır. Şu andaki tanımlama için bkz. DSM III ve DSM IV tanı kriterleri. -ç.n.

ki de, bir zamanlar karyola örtüsüne ya da battaniyesine ait bir kumaş parçası, annesinin saç bağı olabilir. Bu, ilk semboldür, annesinin güvenilirliğinden ve bebekle özdeşleşmesiyle, bebeğin neye ihtiyaç duyduğunu anlama kapasitesinden edinilen deneyime dayalı, anneyle bebeğin birleşmesindeki güvenin yerine geçer. Bu nesneyi bebeğin yarattığını söyledim; bebek yaratmadan önce de onun orada bulunduğunu bilmemize karşın buna asla karşı çıkmayacağımızı biliyoruz (Hatta nesneyi bir kardeş de aynı yolla yaratmış olabilir).

"İsteyin, verilecektir" değil, daha çok "Uzan; al, kullan, harca diye orada bulunacaktır". Bu, başlangıçtır. Gerçeklik İlkesinin tanıtılması sürecinde fiili dünyanın kaybolması gerekir ama sağlıklı yaratıcı yaşamadan gelen anlamlılık duygusunu yeniden ele geçirmek için yollar ve araçlar icat ederiz. Benim daha az aldırış edemediğim yaratıcı olmayan yaşam semptomu hiçbir şeyin hiçbir anlama gelmediği beyhudelik duygusudur.

Artık yaratıcı yaşama bakacak, böylece istikrar teorisinden yararlanacak durumdayız. Teori, yaratıcı yaşama konusunun doğası gereği güç olmasının bazı nedenlerini anlamamıza imkân verir. Genellemeye ya da yaratıcı yaşamı meydana getiren ayrıntılara bakabiliriz.

Fiilen temel değilse de bir şekilde derin bir katmana varmaya çalıştığım anlaşılacaktır. Sosis pişirmenin bir yolunun Bayan Beeton'ın* (ya da Pazar günleri Clement Freud'un****) titiz tariflerine bakmak, diğer yolunun sosisleri alıp bugüne kadar ilk kez pişirmek olduğunu biliyorum. Bir nedenle sonuç aynı olabilir ama kimi zaman fe-

---

Isabelle Mary Beeton (1836 –1865). 1861 tarihinde yayımlanan 1112 sayfalık *Mrs. Beeton's Book of Household Management* (*Bayan Beeton'ın Ev İdaresi Kitabı*) adlı kitabının 900 sayfasını yemek tariflerine ayıran İngiliz yazar. –ç.n.

* Clement Freud (1924 – 2009) İngiliz radyo yapımcısı, yazar, politikacı ve aşçı. -ç.n.

laket yaşansa, tadı gülünç olsa, acaba en kötü tat bu mu, kuşkusu duyulsa bile yaratıcı bir aşçıyla yaşamak daha zevklidir. Söylemeye çalıştığım, *aşçı için* iki deneyim farklıdır: Kölece boyun eğen biri otoriteye bağımlılık duygusunun artması dışında deneyimden hiçbir şey kazanmaz, özgün biriyse kendini daha gerçek hisseder, pişirme edimi sırasında zihninde oluşan şey onu şaşırtır. Kendimize şaşırdığımızda yaratıcıyızdır, beklenmedik özgünlüğümüze güvenebildiğimizi anlarız. Sosisleri tüketenler onların pişirilmesindeki şaşırtıcılığı fark edemezlerse ya da tadını beğendiklerini belirtmezlerse aldırmayız.

İnanıyorum ki kişi yaratıcıysa ya da yaratma kapasitesi varsa yapılması gereken hiçbir şey yoktur ki yaratıcılıkla yapılamasın. Ama yaratıcılığın tükenmesi her zaman tehdit ediyorsa ya sıkıcı boyun eğmeye katlanılmalı ya da sosisler bu dünyanın dışında bir şeye benzeyinceye veya çöp tenekesi tadında ortaya çıkıncaya kadar özgünlük biriktirilmelidir.

Daha önce belirttiğim gibi, bireyin donanımı ne kadar yoksul olsa da, beklenmedik yeni bir şeyin her zaman fark edilebilmesi açısından, deneyimin yaratıcı ve heyecan verici olabildiğinin doğruluğuna inanıyorum. Kuşkusuz kişi fazlasıyla birey ve yetenekliyse resimleri 20 bin pound edebilir ama Picasso olmayanlar için Picasso gibi resim yapmak bire bir taklittir, yaratıcılık değildir. Picasso gibi resim yapmak için Picasso olunmalıdır – tersi, yaratıcılık değildir. Bir grubun taraftarları, bir şey aramalarının ve özgünlüklerinin desteklenmesi için Picasso'nun cesaretine ihtiyaç duymalarının dışında, doğaları gereği uysal ve sıkıcıdırlar.

Gerçek şu ki biz zaten orada bulunanı yaratırız ama yaratıcılık kavram ve özalgıyla algıya varmamızda yatar. Artık yapmam gerektiği gibi, saate baktığımda bir saat yaratırım ama zaten orada bulunduğunu bildiğim saatten başka saatler görmemeye dikkat ederim. Bu küçük saçmalığı man-

tıksız diye geri çevirmeyin lütfen –bakın ve kullanın.

Meselelere yardım edebilmek için, hava kararıyorsa, yorgunsam ya da biraz şizoidsem hiç olmayan saatleri görebilirim, diyebilir miyim? Oradaki duvarda bir şey görebilirim, hatta kadranından zamanı okuyabilirim, siz de bana bunun sadece birinin başının duvara yansıyan gölgesi olduğunu söyleyebilirsiniz.

Bazıları için, deli, sanrılı görülme ihtimali onları akıl sağlığına ve paylaşılan somutluk diyebildiğim türde bir nesnelliğe sıkıca tutundurur. Diğerleri de o kadar iyi rol yaparlar ki hayal ettikleri şey somuttur ve paylaşılabilir.

Dünyada her tür insanın bizimle birlikte yaşamasına imkân tanıyabiliriz ama yaratıcılığımızın keyfini çıkaracaksak ve risk alıp dürtülerimizin ve dürtülerimizle el ele giden yaratıcı fikirlerimizin peşinden gideceksek başkalarının nesnelliğine ihtiyaç duyarız.

Bazı çocuklar, çocuklardan değil, ebeveynlerden birinden ya da dadıdan kaynaklanan olağanüstü yaratıcı bir yaşam atmosferinde büyürler. Bu onları boğar, yaratıcılıktan vazgeçerler. Ya da geri çekilme tekniği geliştirirler.

Çocuklara hem evde hem okulda kendi hayatlarını yaşama fırsatı vermek geniş bir konudur ve kendi çabalarıyla var olduklarını kolayca düşünen çocukların kolay yönetildiklerine dair bir aksiyom vardır. Bunlar Gerçeklik İlkesinin operasyonunun sağda, solda ve merkezde aşağılamadığı çocuklardır.

Partnerlere formel biçimde katılırsak, (dediğim gibi) yansıtmaların ve içe yansıtmaların her tarzını ve derecesini göz önüne alabiliriz, kadın, eşinin işinden keyif almasından keyif alır, erkek de eşinin tavayla edindiği deneyimlerinden keyif alır. Böylece evlilik – formel birleşme- yaratıcı yaşama amacımızı genişletir. Şişenin etiketinde söylendiği gibi yaparsanız daha çabuk kotarılan gündelik ev işinde vekâleten yaratıcı olabilirsiniz.

Yazıp okuduğum bu fikirlere ne kadar katıldığınızı merak ediyorum. Birincisi, sizinle konuşarak sizi yaratıcı yapamam. Konuşmaktan çok dinlersem daha iyi ederim. Yaşam deneyimlerinizde kendinizi şaşırtma kapasiteniz olmadıysa ya da bu kapasitenizi kaybettiyseniz, konuşarak size yardım edemem ve psikiyatrinin yardım edeceği güç bir durumda olursunuz. Birey için, yaratıcı yaşama deneyiminin iyi yapmaktan her zaman daha önemli olduğunu başkaları için (özellikle sorumluluklarını alabildiğimiz çocuklar için) bilmemiz önemlidir.

Deneyimin her ayrıntısında yaratıcı yaşamanın felsefi bir ikilem içerdiğini netleştirmek istiyorum – çünkü aslında sağlıklı aklımızla ancak bulduğumuzu yaratırız. Sanatta bile bir akıl hastanesinde ya da otizmimizin sığınağında tek başımıza bir deneyim edinmezsek bilinmedik bir yaratıcı olamayız. Bir sanat biçiminde ya da felsefede yaratıcılık zaten var olan her şeyin araştırılmasına çok fazla bağlıdır, her sanatçının anlaşılmasının ve değerlendirilmesinin ipucu ortamın araştırılmasıdır. Ama halk sanatçının yetenekleri, eğitimi ve araçları kadar donanımının gerekli bir parçası olarak kalsa da, sanatçının yaptığı iş halkın bakış açısından başarısız bile olsa, yaratıcı yaklaşım sanatçıya kendisini gerçek ve anlamlı hissettirir.

Şahsen, iyice sağlıklıyken evlilik partnerimizin yarattığı bir dünyada yaşamak zorunda değiliz, evlilik partnerimiz de bizimkinde yaşamak zorunda değil. Her birimizin kendi özel dünyası vardır, dahası her ölçüde çapraz özdeşleşmeden yararlanarak deneyimleri paylaşmayı öğreniriz. Çocukları yetiştirdiğimiz ya da bebekleri yaratıcı birer birey olarak fiili olgular dünyasına başlattığımız yerde yaratıcılıktan uzak, uysal ve uyarlayıcı olmamız gerekir; ama genellikle bunun üstesinden geliriz, yaratıcı yaşamayı başaracaklarsa bize ihtiyaç duyan bu yeni insanlarla özdeşleştiğimiz için bunun bizi öldürmediğini anlarız.

Sum, Ben

Londra'nın Putney semtinde Whitelands'te Matematik Öğretmenleri Derneğinin Noel konferansında yapılan konuşma, 17 Nisan 1968

Şimdi ve burada yeniye sıkıca sarılmak benim için kuşkusuz iyidir, çocuk psikiyatrisi ve psikanalizden, dolayısıyla, sonuçta Freud'dan kaynaklanan, çocuğun gelişimi teorisi bu. İşimde *bir şeyler biliyorum*, uzmanlığım ve deneyim birikimim var. Matematik ve öğretme alanlarında *acemiyim*. En yeni öğrenciniz benden daha çok bilir. Bay Tahta'nın ve sizlerin davetinizi kuşkusuz kabul etmemeliydim, ancak ilk mektubunda Bay Tahta farklı bir uzmanlığa mensup olduğumu biliyor gibi görünüyordu, benden ancak rastlantı eseri ekip biçtiğim belirli bir bahçenin ekolojisi konusunda yorum yapmamı bekleyebilirdi.

Benim, klasik diller eğitimcisi ya da etimoloji uzmanı olduğumu düşündürür diye "*Sum*, Ben" başlığından bile korkuyordum. Birkaç ay önce başlık atmanın baskısını hissettiğimde, "Bireyin gelişiminin *Ben* evresinden söz edeceğim, bu durumda bunu Latince *sum* kelimesiyle birleştirmek meşru olabilir" diye düşündüm. "Kelimelerin kökteşliğini ... fark ettiniz mi?" (Bu Calverley'den* ama be-

* D. W. Winnicott, İngiliz şairi Charles Stuart Calverley 'nin (1831–1884) "Eğlendirici Şiirler: III. Parodiler: Horoz ve Boğa Taklitleri"

nim de bilgili olduğumu düşünmeyin.)

İşim kesinlikle kendim olmak. Kendimin hangi kırıntısını size verebilirim ve tamlığı yitirmeden size bir kırıntıyı nasıl verebilirim? Bana tamlık ve bütünlük dediğimiz bu bir ölçüde olgunluk fırsatı verebildiğinizi varsaymalıyım, size belirtmek için, BEN olan birliği oluşturan bir iki öğeden sadece birini seçmeliyim.

Bana cesaret verildiğini çoktandır hissediyorum, çünkü insanın kişiliğini araştıranların ilgilendikleri bu meselelerle matematikçilerin de ilgilendiklerini biliyorum, aslında matematik insan kişiliğinin beden almamış versiyonudur.

Tek kelimeyle, insan gelişiminin önde gelen özelliği BEN evresinin gelmesi ve güvenle sürdürülmesidir, dediğimde bunun, aritmetiğin yani (denildiği gibi) toplamların önde gelen olgusunu ifade ettiğini de biliyorum.

Naturam, eğitimim ve pratiğimle gelişimsel düşünen bir kişi olduğumu zaten anlayacaksınız. Sırasına oturmuş, toplama, çıkarma yapan, çarpım tablosuyla mücadele eden bir kız ya da bir erkek çocuk gördüğümde gelişim süreci çerçevesinde zaten uzun bir tarihe sahip bir kişi görürüm ve gelişim bozuklukları, gelişim çarpıklıkları ya da kabul edilecek bozuklukların üstesinden gelmek için örgütlenmiş çarpıklıklar veya gelişim bakımından başarılması gereken bazı belirsizlikler bulunabildiğini bilirim. Bağımsızlığa doğru gelişimi ve çocuk yaşarsa, geleceğinde bir olgu haline gelebilen ya da gelmeyebilen tamlık kavramının yepyeni kavramlarını görürüm. Bağımsızlığın ve çevrenin de her zaman farkındayım, çevre başlangıçta çok önemlidir, anlamını sürdürür, çocuğun büyüyüp evlenmesi ve yeni çocuk kuşakları yetiştirmesi ya da toplum yaşamında ve toplumsal yapının sürdürülmesinde rol almaya başlaması gibi, birey çevresel özelliklerle özdeşleşe-

şiirinin "Kelimelerin kökteşliğini, kelimelerle oynamayı fark ettiniz mi?" dizesine atıfta bulunuyor. -ç.n.

rek bağımsızlığa kavuştuğunda bile anlamlı olacaktır.

Bu, benim yararlanabileceğiniz yanım, çünkü son konularımıza yoğunlaşırsak, *ben* işimi yapacaksam gelişim süreciyle ilgilenmem gerektiği kadar *sizin* etkili olmanız şöyle dursun ilgilenmeniz bile beklenemez.

İnsan birey kavramının ne kadar modern olduğunu unutmamız güçtür. Bu kavrama ulaşma mücadelesi belki Tanrı'nın eski İbranice adında yansıtılır. Anlaşılan, tektanrıcılık BEN adıyla yakından bağlantılıdır. Ben, benim (*Cogito ergo sum* farklıdır: Burada *sum* kişi olarak var oluş *duygusunu* taşıdığım, zihnimde varlığımın kanıtlandığını hissettiğim anlamına gelir. Ama burada özfarkındalığın entelektüel uygulamalarının dışında, olma durumunun özbilinç dışı durumuyla ilgileniyoruz). Tanrı'ya verilen bu ad (BEN), bireyin birey olma durumuna ulaştığını hissetme tehlikesini yansıtmaz mı? Ben bensem, şunu ya da bunu bir araya getirdim, bunun ben olduğunu öne sürdüm, başka her şeyi geri çevirdim; ben olmayanı geri çevirerek, deyim yerindeyse, dünyayı aşağıladım, saldırılmayı beklemeliyim. Bu durumda, insanlar ilk kez bireysellik kavramına vardıklarında, onu hemen göğe çıkardılar ve ona ancak Musa'nın işitebileceği bir ses verdiler.

Bu, BEN evresinde buraya varan her insanın gelişinin doğasında bulunan kaygıyı bire bir tasvir eder. Kumsalda oynadığınız "Ben, Şatonun Kralıyım" oyununda bunun iş başında olduğunu görebilirsiniz. Beklenen saldırıya hemen savunma gelir: "Seni pis maskara!" ya da "Yıkıl, pis maskara!" Horatius bu çocuk oyununun bir versiyonunu yazmıştı:

> Rex erit qui recte faciet;
> Qui non faciet, non erit[1] *

1 *The Oxford Dictionary of Nursery Ryhmes*'tan, ed. Iona ve Peter Opie, Oxford University Press, 1951.

* "Doğruyu yapan kral olacak, yapmayan olmayacak."-ç.n.

Kuşkusuz bu, SADECE Kralın BEN olmasına fırsat verilen, BEN evresinin ileri bir versiyonudur.

Tektanrıcılıktan önce aritmetik problemlerinin nasıl olabildiğini merak ediyor insan. İnsanın birim olması dışında "birim" kelimesinin nasıl hiçbir şey anlamına geldiğini söylemek istiyorum. Başka bir bağlamda, çocukluk konuşmasında genellikle ilk zamir (BEN) olduğuna inandığım, birinci tekil kişi zamiri "BEN"in kullanılışını tartışacağız. Ancak, konu burada net değildir, çünkü dil anlayışı söylenen sözlerden çok önce gelebilir, oldukça karmaşık zihinsel süreçler sözlü ifadeden önceki döneme aittir.

Ne demek istediğimi kolayca anlayacaksınız: Aritmetiğin bir kavramıyla başladığı ve gelişen her çocukta bunun, büyümenin başarısını temsil eden, aslında asla başarılamayan birim kendilik durumundan kaynaklandığı, kaynaklanması gerektiği fikri...

Ama şimdi büyük bir komplikasyonu ele almak için ara vermeliyim. Entelektüel süreç bölündüğünde ne yapılacak? Burada, bireyin birim konumunda başarısı ya da başarısızlığı dışında, yüksek matematiğin işlevi olabilir. Aynı sorunu başka alanlarda da fark ederiz. Örneğin, vasiyetname yapmadan (muhtemelen yapamadan) ölen tereke mahkemesi yargıcını; ya da tarihi ya da haftanın gününü bilmeyen felsefeciyi; ya da bir ayağı kaldırımda, bir ayağı suyolunda yürüdüğü görülebilen (bu nedenle, kaldırımla Trumptington Caddesi yolunun arasında Hobson Çayı gerekliydi ya da ben The Leys'te öğrenciyken buna safça inanıyordum) Cambridge Trinity Koleji'nin ölen yöneticisi gibi ünlü bir fizikçiyi ele alın.

Buna bireysel gelişim çerçevesinde bakayım (Yeri gelmişken, bunu uzun uzun belirttim, karikatürü dışında kısaca tartışmak bana güç geliyor). İşte, acıkan ve bir şeye hazırlanmaya başlayan bir bebek. Mama gelirse, tamam. Ama mamanın gelmesi *X* dakikadan daha çok gecikirse,

geldiğinde bebek için anlamsızlaşır. Şimdi bir sorun ortaya çıkar. Yemeğin anlamsızlaştığı dakika ansızın nasıl gelir?

İki bebeği ele alın: Birinin, sonunda test yapıldığında IQ'sunu yüksek çıkaran donanımı vardır, diğerinin zekâsı doğuştan ortalamanın altındadır. Doğuştan yüksek zekâya sahip bebek çok geçmeden "gürültülerden" mamanın hazırlandığını öğrenir. Bebek sözlere dökmeden kendi kendine konuşur, "Bu gürültüler bana yemeği önceden haber veriyor, öyleyse dayan! Muhtemelen her şey iyi olacak" der. Doğuştan düşük zekâya sahip olan bebek daha çok annesinin adaptasyon kapasitesinin merhametine kalır ve *X* sembolünün çok daha bire bir karşılığı bir figür vardır.

İdrakin hayal kırıklığına tolerans göstermeye yardım ettiğini bundan anlayabiliyor musunuz? Annenin, bebeğin bağımlılığından gelen bağdan kurtulmak için bebeğin entelektüel işlevlerini sömürebildiği bundan anlaşılabilir. Hepsi çok normaldir ama bebeğe ortalamanın çok üzerinde bir entelektüel donanım verirseniz bebekle anne bölünebilen – psikosomatik var oluşun psikesiyle yaşamanın bölünmesi- idrak sömürüsünde gizlice anlaşabilirler.

Buna psikosomatik alanda bir güçlük öğesi ekleyin, bebek bölünmüş zihinde yaşama çerçevesinde sahte bir kendilik geliştirmeye başlar, hakiki kendilik psikosomatik, gizli, belki kayıptır; öyle ki yüksek matematik destek verirken çocuk beş kuruşla ne yapacağını bilmez.

Beş altı yaşında kolayca öğrenilen bu "Fareli Köyün Kavalcısı"nı öğrenmeme bir hasta yardım etti ama kendine güvenini giderek kaybetti, öyle ki (ailesinin gurur duyduğu) entelektüel kapasitesinin bölünmüşlüğünü kaybetmek, hakiki kendiliğini bulmak için sonunda tedaviye geldi. Altı yedi yaşındayken bir aile dergisi için dadısına okulda durumu çok iyi olan ama giderek zihinsel bozukluk gösteren bir çocuğun, besbelli kendisinin hikâyesini

yazdırmıştı. Analizi sırasında kurtulduğunda elli yaşının üzerindeydi.

İdraki hoş bir şey diye düşündüğümü anlayacaksınız ama işimde nasıl sömürülebildiğini görebiliyorum ve kişiliğin tanımlayıcı açıklamasında, bireyin psikosomatik var oluşunu gözden kaçırmadan, bölünmüş idrakin şaşırtıcı başarılarını hesaba katmam gerekiyor.

Eskiden – yüz yıl önce- insanlar zihinden ve bedenden söz ediyorlardı. Bölünmüş idrakin baskınlığından uzak kalmak için ruhu postulat olarak kabul etmek zorunda kaldılar. Artık psike-somanın psikesinden başlamak ve kişilik yapısının bu temelinden parçalanmış idrak kavramına gitmek mümkündür, uç noktasında ve gri madde çerçevesinde, doğuştan gelen entelektüel zenginliğe sahip insanda parçalanmış idrak insana fazla atıfta bulunmadan işlevini mükemmelce görür. Ama gerektiği gibi özümsenen deneyimler birikimiyle bilgeliği başarabilen insandır. "Sadece öküzlerden söz eden nasıl bilge olabilir?" alıntısı yapabilirsiniz (Sirak 38:25).

Burada benimsediğim bakış açısından, toplama, çıkarma, bölme ve çarpmanın parçalanmış idrakte sınırı yoktur, burada bilgisayarın dışında, insan beyni saptayı-vermektedir, insan beyni keşfettiğiniz ve uzmanlığınızın bir parçası olarak kullandığınız bilgisayarlara kuşkusuz çok benzer. Ama bireyin özdeşleştiğini hissedebildiği aritmetik problemlerinin sınırı vardır, bu sınır bireyin ulaşıp sürdürebildiği kişiliğin gelişim evresine aittir.

(Büyük bir temaya başladık. Sorun, nerede duracağımı bilmemem. Söylenecek çok söz var.)

Yarılmaya bakalım.

Bölünmüş idrakte yarılma hiçbir güçlük çıkarmaz. Aslında, bilgisayarların ve programlamanın diliyle bu alanda hiçbir güçlük yoktur. Bu yaşam değildir, yaşamın bölünmesidir. Ama bireyin yarılmaya nasıl ulaştığını göz önüne

alalım. Birim durumundan, her insanın duygusal gelişiminde sağlığın temeli olan başarıdan yola çıkarak, birim kişilik daha geniş birimlerle – diyelim ki aile, yuva ya da ev- özdeşleşmeye güç yetirebilir. *Artık* birim kişilik daha geniş bir tamlık kavramının bir parçasıdır. Çok geçmeden, giderek genişleyen bir toplum yaşamının, siyasal meselelerin, (tek tük birkaç kişinin örneğinde) dünya vatandaşlığı denen şeyin bir parçası olacaktır.

Bu yarılmışlığın temeli (saldırı korkusuyla) belki Tanrı'ya devredilen birim kendiliktir. Yine tektanrıcılığa, bir, yalnız, tekin anlamının başarısına geldik; tek ne kadar çabuk üçe, üçlü birliğe bölünüyor! Üç, ailede mümkün olan en basit sayı.

Aritmetik problemlerini öğretirken, bunları çocuklara geldiği gibi öğretin, kuşkusuz üç tip fark edeceksiniz:

1. Kolayca *bir*den başlayanlar.
2. Birim durumları başaramayanlar, onlar için *bir* hiçbir anlam taşımaz.
3. Kavramları güdümleyenler, kâğıt paralar, liralar ve kuruşlarla ilgili adi düşüncelere sahip çıkanlar.

Bu son çocuklarla sürgülü hesap cetvelinden ya da diferansiyel hesaptan başlamayı içinizden geçirirsiniz. Neden *hesaplamaları* yerine tahmin *etmelerini*, böylece bilgisayarlarını kullanmalarını istemeyeceksiniz? Aritmetikte *doğru yanıtın* bu kadar vurgulanmasının nedenini anlamıyorum. Ya tahmin etmenin keyfi? Ya da ustaca yöntemlerle denemenin keyfi? Sanırım, öğretme yöntemi teorinizde bütün bu konuları düşündünüz.

Birim duruma ulaşmamış çocuğun kırıntılardan ve parçalardan keyif almasını beklememeniz gerektiğini düşünüyorum. Böyle bir çocuk için bunlar korkutucudur, kaosu temsil eder. Ne yaparsınız? Böyle vakalarda aritmetiği

bir yana bırakın, bu toy çocukta biraz olsun kişisel bütünleşmeyi (geç ve yorucu da olsa) oluşturabilecek istikrarlı bir çevre sağlamaya çalışın. Belki böyle bir çocuk kendini fareye adayacaktır. Kötü koksa da, bu iyi bir aritmetiktir. Çocuk, farenin çerçevesinde kendiliğinde başaramadığı tamlığa varabilir. Fare de ölebilir. Bu çok önemlidir. Totallik dışında ölüm yoktur. Başka türlü söylersek, kişisel bütünleşmenin tamlığı beraberinde ölüm ihtimalini, aslında ölümün kesinliğini getirir ve ölümün kabul edilmesiyle, büyük bir rahatlama, bütünlüğün yitirilmesi ya da hayaletler gibi alternatiflerden korkmaktan rahatlama gelebilir – bu psikosomatik ortaklığın somatik yarısının ölümünden sonra ruh fenomenlerinin devam etmesidir. Sağlıklı çocuklar ölüm karşısında erişkinlerden daha iyidirler, derim.

Gelişimle ilgili ifadede belki birden çok kaleme yararlı bir şekilde atıfta bulunabilirim. Bu, kişisel süreçlerin çevresel donanımla etkileşimidir. Buna kimi zaman naturayla yetişme koşulları arasındaki denge diye atıfta bulunulur. Bu dikkate değer sorunu tartışırken birçok kişi taraf tutma eğilimindedir ama birinin ya da öbürünün tarafını tutmaya gerek yoktur.

Yeni bebek, gelişiminin niteliksel yanları dahil, büyüme ve gelişim eğilimlerini kalıtım yoluyla elde eder. Bir yaşında bebeğin üç kelimesi vardır, on altı aylıkken muhtemelen yürümeye başlayacağı ve iki yaşında konuşacağı söylenebilir. Bunlar gelişim düğümleridir (Greenacre), çocuğun her gelişimine düğümün zaman aralığında, doğal zamanda ulaşması çok uygundur.

Bunu belirtmek kolay ama bağımsızlığın önemli olgusunu dışarıda bırakır. Çevresel donanıma bağımlılık başlangıçta mutlağa yakındır ve hızla göreli duruma gelir, genel eğilim bağımsızlık yönündedir. Çevresel yanda anahtar kelime ("bağımlılık" kelimesiyle örtüşen) "güve-

nilirlik"tir – yani mekaniğe değil, insana güven.

Annenin, süt çocuğunun ihtiyaçlarına adaptasyonunu incelemek büyüleyicidir, annenin bebekle özdeşleşebilerek bebeğin neye ihtiyaç duyduğunu yüksek anlama kapasitesiyle başladığını gösterir. Anne, denebileceği gibi, uyum sağlamayı yavaş yavaş bırakır, çok geçmeden bir bebekle ve bir bebeğin ihtiyaçlarıyla uğraşmanın getirdiği bu sınırlamadan kurtulmak için mücadele eder. Bu insan çevresinin donanımı olmadan bebek kalıtım yoluyla aldığı eğilimlerin gelişimsel aşamalarını yapamaz. Bebekleri ilgilendiren bu durumu okul çağlarında geçerli olan dile çevirebilirsiniz.

İncelenecek bu oldukça karmaşık alandan bu temel konuyla ilgili bir mesele ortaya çıkar: Birlik kavramı.

Bebek için, annenin dahil olduğu birlik önce gelir. Her şey iyi giderse, bebek anneyi ve diğer bütün nesneleri algılar, bunların ben-olmadığını görür, öyle ki artık ben ve ben-olmayan vardır (Ben, içine alabilir ve ben-olmayan öğeleri içerebilir vb.). BEN'in bu başlangıç evreleri ancak anne figürünün davranışı yeterince iyi olduğunda bebeğin kendiliğini oluşturmasında somutlaşabilir – yani adaptasyon ve adaptasyonu bırakma bakımından. Bu bakımdan, anne önce bebeğin geçit verememesi gereken kaygıya kapılır, bunun, güvenilir özgün birime karışmışlığın kaybını gerektiren, rahatsız edici BEN biriminin yerine geçmesi gerekir. Annenin egosu, güçlendirmek için destek verirse bebeğin egosu güçlüdür; yoksa güçsüzdür.

Bu alandaki bozuklukların aritmetik öğrenmeyi ve öğretmeyi nasıl etkilediğini merak ediyorum. Kuşkusuz bunlar, öğrenciyle öğretmen arasındaki ilişkiyi etkiler. Her tür öğretmenin, *dersini öğretmekle değil*, psikoterapiyle– yani ebeveynin ya da akrabanın başarısızlığını gösteren bitmemiş görevleri tamamlamayla- ilgilendiğinde anlaması gerekir. Burada atıfta bulunduğum görev gerektiği

yerde ego desteği verme görevidir. Tersi ise çocuğun, başarısızlıklarına gülmektir, özellikle bu başarısızlıklar ileriye doğru hareket ve zafer korkusunu temsil ettiğinde...

Sanırım, öğrenciyle öğretmen arasındaki ilişkinin her zaman hayati önemi bulunduğu iyi bilinir. Öğretmene güvensizlik hemen her çocuğun bütünlüğünü yitirmesine yol açar. Çocuk bize aritmetik problemlerinden (tarihten ya da İngilizceden) söz ettiğinde önce, öğretmen uygun olamayabilir, diye düşünürüz. Öğretmenin alaycılığı, birçok çocuğun öğrenme niteliğinin gelişimini söndürmüştür. Yine de, öğretmeni kolayca suçlamam. Sıklıkla, güvensiz ya da aşırı duyarlı olan çocuktur, öğretmen ne kadar dikkat ederse etsin çocuk kuşkulanır. Her vaka yakından incelenmeye değer, çünkü iki çocuk birbirinin aynı değildir, hatta ikisi de matematikte güçlük çekse de.

Şimdi, bireysel gelişim teorisi çerçevesinde öğretme teorisini incelemeye başlamak istiyorum ama bunu bir yana bırakacağım. Yine de, matematik öğretirken nasıl *yaratıcı dürtünün fark edilebildiğini* anlamanın büyüleyici gelmesi gerektiğini söyleyeceğim, belki çocuğun oyunda mimiği, sonra bundan yararlanma ve çocuğun iletişime geçmesi, çocuk yaratıcı iletişime geçmenin şimdilik sonuna gelinceye kadar alabildiği her şeyi ona öğretim yoluyla verme... Çocuk talihsiz deneyimler, hatta aşılamanın bir biçimi olan kötü öğretme deneyimi edindiği için, özellikle onarım yapılacaksa böyle bir çalışma bireysel eğitmenlikle daha iyi yapılabilir.

Yaratıcılık, belki başka yerde bulunamayacak kadar oyunun doğasında vardır. Çocuğun oyunu başını hafifçe kaldırmak olabilir, öyle ki perdenin dış duvardaki çizgiyle etkileşime girmesiyle çizgi şimdi bir, şimdi iki olur. Çocuğu (ya da erişkini) bu saatlerce uğraştırabilir. İki memeyle beslenen çocuk ikisini de tanır mı ya da başlangıçta bu birinin çoğaltılması mıdır, bana söyleyebilir misiniz? Oyun-

da bu faaliyetleri fark edebilirsiniz ama nasıl, bilmiyorum. Bu sorunların yanıtını bildiğinizi tahmin ediyorum. Ben, yeni konuma dönmem gerektiğini düşünüyorum, çok basitçe bu psikiyatri hastası çocukların tedavisi ve bireyin duygusal gelişiminin daha iyi, daha doğru, daha işe yarar teorisinin kurgulanmasıdır.

Son olarak, matematik sürekli öğretilebilen tek konunun neden iyi örneğidir, diye soruyorum. Bir evre hariç tutulursa geri kalanı anlamsızdır. Sanırım, (ilkbahar sömestrinde) suçiçeği matematiğin durduğu birçok vakanın sorumlusudur, zamanınız varsa çocuğa evde ya da karantinadayken kaçırdıkları için biraz eğitmenlik yapın.

Bu size karmakarışık gelmiş olmalı. Ama çapraz döllenmede basit bir rol almaktan memnunum. Sonuçta nasıl bir melezin ortaya çıkabileceğini kim bilir?

Sahte Kendilik Kavramı

Oxford All Souls Koleji'nde Oxford Üniversitesi'nin "Suç – Sorgulama" Grubunda yapılan konuşmanın bitmemiş taslağı, 29 Ocak 1964

"Suç – Sorgulama" grubuna daha önce de hitap etme onurunu elde ettim, dolayısıyla, konuşmacılarınızın suçla ilgisi olması gerekmeyen her konuyu seçebildiklerini gördüm. Ancak bu bana güçlük çıkardı, zira kesinlikle her şeyden söz edebiliyorsam, seçimi nasıl yapacaktım?

Altı ay önce beni bu sömestrde konuşmacı olarak davet ettiğinizde, hakiki ve sahte kendilik kavramı fikrinden tekrar tekrar söz ettim, şimdi bunu tartışmaya değer bulabileceğiniz bir katkı haline getirmeye çalışmalıyım.

Suçtan söz etmek kolay, çünkü suçlu olmadığınızı biliyorum. Ancak şu ya da bu biçimde veya bir dereceye kadar her birimiz böyle hakiki ve sahte kendilik olarak bölündüğümüz için, seçtiğim bu konu hakkında vaaz veriyor gibi görünmeden nasıl konuşacağım? Aslında, normalle anormal arasında bağlantı kurmam gerekecek ve süreç içinde, hepimizin hasta ya da öte yandan, akıl hastalarının akıl sağlığının yerinde olduğunu öne sürüyor gibi görünürsem hoşgörünüzü rica ediyorum.

Ana fikirde hiçbir yenilik bulunmadığında hemfikir

olacağınızı sanıyorum. Şairler, felsefeciler ve geleceği görenler her zaman hakiki kendilik fikriyle ilgilendiler, kendiliğe ihanet kabul edilemez olanın tipik bir örneği haline geldi. Shakespeare, belki kendini beğenmişlikten kaçınmak için bir hakikatler demeti yaptı ve Polonius adında çok sıkıcı bir tipin ağzından bize devretti. Böylece tavsiyeye uyabiliyoruz:

Her şeyden önce şu: Kendine doğru ol,
O zaman gecenin gündüzün ardından gelmesi gibi, bunun ardından
Hiç kimseye karşı sahtelik yapamaman gelir.

Her zaman geçerli olan hemen her şairden alıntı yapabilir, bunun, yoğun hisseden insanların gözde teması olduğunu belirtebilirsiniz. Günümüzde dramın dürüst, duygusal, başarılı ya da cerbezeli olanın içindeki hakiki özü aradığını da belirtebilirsiniz.

Bu aynı temanın her ergenin aklından çıkmaması, hatta Oxford ve Cambridge Üniversitelerinin geniş binalarında yankı bulmasını doğal karşılayalım. Şimdi burada benim gibi, kendi içlerindeki aynı şeyle ilgilenen bazıları bulunabilir ama hiçbir çözüm öne sürmeyeceğime söz veriyorum; böyle kişisel sorunlarımız varsa bunlarla beraber yaşamalı, zamanın çözümden çok bir tür kişisel evrim getirdiğini görmeliyiz.

Zamanımı hastaları tedavi ederek (psikanaliz ve çocuk psikiyatrisi) geçirdiğimi biliyorsunuz, şimdi gözetimimde bulunanlara bakarken bu sorunu hepsinde gördüğümü düşünüyorum. Olgunluk kavramıyla ya da erişkinin kişisel sağlığıyla bu kişilik sorununun çözümü arasında belki bir bağlantı vardır. Sanki yıllarca ikilemin boynuzlarında durduktan sonra ansızın uyanıp yaratığın tek boynuzlu olduğunu görüyoruz.

Bir bakıma, her insanın kibar ve toplumsallaşmış bir kendiliği ve mahremiyet dışında görülemeyen özel bir kişisel kendiliği bulunduğunu söylüyorum sadece. Genellikle görülen budur, buna normal diyebiliriz.

Etrafınıza bakarsanız, *sağlıklıyken* kendiliğin bu bölünmesinin kişisel gelişimin başarısı olduğunu görebilirsiniz; *hastayken* bölünme her derinliğe inebilen zihinsel parçalanma meselesidir; en derine indiğinde şizofreni etiketi yapıştırılır.

Bu nedenle, burada son derece önemli ve ciddi de olan olağan konulardan söz ediyorum.

Bu yazının ortasına geldiğimde, bir çocukla görüşmem araya girdi.

> On yaşında bir erkek çocuk, bir meslektaşımın oğlu. Önemli bir sorunu var. İyi bir evde yaşıyor ama bu, yaşamın başkaları kadar onun için de güç olduğu olgusunu değiştirmiyor. Şimdilik, dikkate değer sorunu çocuğun okulda devamlı güç ve başarısız olduktan sonra değişmesi. Öğrenmeye ve iyi duruma gelmeye başlamıştı. Herkes memnundu, ondan "yirminci yüzyılın mucizesi" diye söz ediliyordu. Yine de bir komplikasyon vardı. Ondaki bu değişikliğe, çok iyi olmayan başka bir değişiklik de eşlik ediyordu. Uyuyamıyordu. Çok anlayışlı olan ebeveynine, "Sorun, okulda iyi durumda olmam. Korkunç. Kız gibi" dedi. Uyanık yatarken, babasının ve kendisinin ölümü fikri dahil, her tür endişesi vardı. Çok çalışan ve on altı yaşında ölen bir tarihsel karakteri çok düşünüyordu. Bu çocuğun endişeleriyle karakterindeki değişiklikler arasındaki bağlantı bütünüyle özgüldü. Okulda ilk kez "iyi" aldıktan sonraydı; otobüsten indiğinde ansızın yeni bir korku duydu, gördüğü bir adamın gelip onu öldüreceği korkusunu... Bunda bile bir komplikasyon vardı, öldürülme fikri ona zevk veriyordu. "Gözlerimi kaparsam bıçaklanırım diye uyuyamıyorum" dedi.
>
> Bu vakayı bu bağlamda yararlanılabilecek şekilde sunmak için büyük bölümünü atlıyorum. Birbirimizle yaptığımız rahat bir görüşme sırasında bana rüyalarını anlattı.

Biri, özellikle anlamlıydı. Kendisinin bir katil ve bir kılıçla birlikte yatakta yatarken resmini çizdi, sonra, eli ağzında, çok korkmuş orada oturuyordu, katil, kılıcı tam da ona saplamak üzereydi. Burada katille cinsel saldırı karışımını görebilirsiniz, bu yaştaki bir erkek çocuğunun sıra dışı olmayan bir rüyası... Bu meseleleri bana anlatırken bu on yaşındaki çocuğun, durumu iyi olursa, babasıyla iyi geçinebileceğini açıklayabilmesi önemlidir ama bir süre sonra çocuk kimliğini yitirmeye başlar. Bu noktada asileşir, kendisine söyleneni yapmayı aptalca reddeder. Babasıyla çekişmekten nefret eder, okulda öğretmenlerini kızdırmak için bunun tam tersini yapmayı genellikle becerir. Bu yolla kendini gerçek hisseder. İyiyse, rüyası katille birlikte ortaya çıkar, öldürülmekten çok öldürülmeyi istediği pozisyona girmekten dehşete kapılır ve bu ona kendini erkek çocuklardan çok kızlarla özdeşleştiğini hissettirir.

Görüyorsunuz, çocuğun gerçekten bir sorunu, çok sıradan bir sorunu var ama belki kendisiyle ebeveynleri arasındaki ilişkinin tatmin ediciliği nedeniyle, kendini açıkça ifade edebiliyor. Bir dilde herkesin hoşuna giden sahte kendiliğini kullanabiliyor ama bu ona kendini çok kötü hissettiriyor. Bazı vakalarda bu kişiye kendini gerçek dışı hissettirir ama bu çocuğun sorunu, kendini tehdit altında hissetmesi, kadına ya da saldırıda edilgen partnere dönüşecekmişçesine... Bu nedenle, hakiki kendiliğe çok benzeyen bir şeyi tekrar ileri sürmeye ve sorununa tatmin eden bir yanıt vermese de, sürekli asi olmaya ve istendiği gibi davranmamaya çok özeniyor.

Bu örneği veriyorum, çünkü çocuk oldukça normal ve sanırım bu, zaten öne sürdüğüm fikri açıklıyor: Bu sorunu çözmek ergenin yaptığı şeylerden biri. Belki tanıdığınız insanlarda aynı sorunu fark edersiniz, iyi durumdadırlar, birinci sınıf onursal dereceleri ve her tür şeyi alırlar ama bu şu ya da bu şekilde onlara kendilerini gerçekdışı hissettirir ve kendilerini gerçek hissetmek için toplumun huzursuz üyeleri haline gelirler; neredeyse isteyerek kötü durumda olduklarını ve herkesi hayal kırıklığına uğrattıklarını görebilirsiniz.

Her biri bir anlamda kabul ritüeli olan sınavlarda bu korkunçtur. On bir artıyla* başlar, orta ve ileri derecelerden üniversite diplomasına kadar gider; görünen o ki sınavda bireyin IQ testiyle daha iyi yapılabilen bilgi kapasitesi ölçmekle kalmaz, topluma dair bir şey kazanması için bireyin bir dereceye kadar sahteliğe razı olması ve tolerans göstermesi de ölçülür, öğrenciye ayrıcalıklarının ve yükümlülüklerinin ne yazık ki sonsuza kadar sürmeyen özel bir yer sağladığı fazdan sonra yaşama çözüm bulunurken bundan yararlanılabilir.

Dünyada sınırlı avantajlar elde etmek için sınırlı uysallığı çok kolayca tolere edebilen bazı insanlar bulunduğunu muhtemelen görürsünüz, diğerleri ise bu aynı soruna mükemmelce hazırlanmışlardır. İş buraya varırsa, karışıklık içindeki biri, doğallıkla bu konularda tavsiye ister, tavsiyede bulanan hakiki kendiliği ya da ne derseniz deyin onu desteklemelidir. Ne zaman bu konuda çözülmeyen bir sorun varsa, üçüncü kişi bireyin bütünleşmişliğine saygı göstermelidir. Yine de bir kız ya da erkek çocuk ebeveyniyseniz hakiki ve sahte kendiliklerin arasındaki savaşın "öğretme" ve "öğrenme" kelimelerinin kapladığı alanda yapılmaması gerektiğini umarsınız. Bu alanda kazanılacak ve keyif alınacak o kadar çok şey vardır ki bireyin kendini kültür açısından zenginleştirmesine fırsat varken, ebeveynin, kız ya da erkek çocuğun antisosyal, yani her koşulda toplum yanlısının tam karşıtı bir duruma gelmesi gerektiğini seyretmesi trajiktir.

Bu meseleyi geriye, ilk çocukluğa götürürsem ne dediğimi belki anlayabilirsiniz. Küçük çocuğunuza "Teşekkür ederim" demeyi öğretirsiniz. Aslında, çocuğunuza "teşekkür ederim" demeyi kibarlıktan öğretirsiniz, çocuk bunu demek istediği için değil. Başka bir deyişle, görgü

* Eskiden bütün İngiltere ve Galler'de, bugün bazı bölgelerde on bir on iki yaşındaki ilkokul son sınıf öğrencilerinin girdikleri mezuniyet sınavı. –ç.n.

öğretmeye başlarsınız ve çocuğunuzun yalan söyleyebileceğini, yani yaşamı yönetebilir duruma getirecek kadar göreneğe uyabileceğini umarsınız. Çocuğun her zaman "teşekkür ederim" demek istemediğini çok iyi bilirsiniz. Çoğu çocuk bu sahteciliği sosyalleşmenin bedeli olarak kabul edebilir. Bazı çocuklar bunu asla yapamazlar. Ya biri onlara çok erkenden "teşekkür ederim" demeyi öğretmeye çalışmış ya da bu doğruluk sorunu çocuklara son derece cazip gelmiştir. Kuşkusuz, yalan söylemektense toplumun kendilerini hesaba katmamasını tercih eden çocuklar vardır.

Bunu tanımlarken hâlâ normal çocuklardan söz ediyorum. Ancak biraz daha ileri gittiğimde, sahte bir şeyle ilgili olarak hakiki kendiliğin önemini tesis etmelerini ve yeniden tesis etmelerini gerektiren bu ihtiyaç nedeniyle, yaşamı güç bulacak çocuklardan söz ediyorum.

Günlük yaşamda uzlaşma genellikle mümkünse de, özel tedavi için seçilen bir alanda her birey için uzlaşma olmadığını söylemenin genelde doğru olduğunu düşünüyorum. Bu bilim, din, şiir ya da oyun olabilir. Seçilmiş alanda uzlaşmanın yeri yoktur.

Depresyonun Değeri

Psikiyatri Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin Genel Kurul Toplantısında Verilen Bildiri, Eylül 1963

Depresyon kelimesinin bir halka göre, bir de psikiyatri mesleğine göre anlamı vardır. Bu iki anlamın birbirine çok benzemesi gayet tuhaftır. Bu doğruysa, belki belirtilebilecek bir nedeni vardır. Duygusal durum ya da bozukluk, depresyon, beraberinde hipokondri ve içgözlemi de getirir; bu nedenle, deprese kişi kendini çok kötü hissettiğinin ve abartılmış derecede kalbinin, akciğerlerinin, karaciğerinin, romatizma ağrılarının da farkındadır. Belki psikanalizdeki "manik savunma" terimine karşılık gelen psikiyatrideki "hipomani" terimi deprese ruh durumunun olumsuzlandığını belirtir, bunun popüler bir karşılığı yok gibi gelir (Yunanca hubris karşılık gelebilir. Ama hubris ve hubristik hipomaniden çok coşkuyu belirtir gibidir).

Burada, depresyon değerlidir görüşü ifade ediliyor; ancak deprese insanların acı çektikleri, kendilerine zarar verdikleri, hayatlarını sonlandırabildikleri ve bazısının psikiyatrik kayıp olduğu bellidir. Burada incelemek istediğim bir paradoks var.

Psikanalistler ve psikiyatride çalışan sosyal hizmet uzmanları, kendileri de aynı zamanda hiçbir şekilde depresyondan uzak değillerken, ciddi vakaların sorumluluğunu aldıklarını ve psikoterapi yapmakla uğraştıklarını görürler.

Depresyondan çıkmak için yapılan en iyi şeylerden biri, yapılandırıcı iş olduğundan, kendi depresyonumla başa çıkmak için depresiflerle (ve başkalarıyla) çalışırken çok kez işimizden yararlanırız.

Tıp öğrenciliğimde bana *depresyonun, içinde bir iyileşme tohumu taşıdığı* öğretildi. Bu, psikoterapinin olumlu yanıdır ve depresyonun suçluluk duygusuyla (sağlıklı gelişmeyi belirten kapasite) ve yas süreciyle bağlantısı vardır. Yas da eninde sonunda işini bitirme eğilimindedir. İçte bulunan iyileşme eğilimi, depresyonla bireyin süt çocukluğunda ve çocukluğundaki olgunlaşma süreci arasında da bağlantı kurar, (kolaylaştıran bir çevrede) bu sağlık demek olan kişisel olgunluğa götüren süreçtir.

Bireyin Duygusal Gelişimi

Başlangıçta süt çocuğu çevre, çevre süt çocuğudur. Kısmen anlaşılan, benim ve başkalarının uzun uzun yazdığımız[1] karmaşık bir süreçle, süt çocuğu nesneleri, sonra da çevreyi kendinden ayırır. Süt çocuğunun bağlantı kurduğu nesnenin öznel bir nesne olduğu bir yarı yol vardır.

Süt çocuğu önce bir anlığına, sonra neredeyse hemen her zaman *birim* haline gelir. Bu yeni gelişimin birçok sonucundan biri, süt çocuğunun bir *iç* edinmesidir. Artık içtekiyle dıştakinin karmaşık takası başlar, bireyin ömrü boyunca devam eder ve bireyin dünyayla asıl ilişkisini oluşturur. Bu ilişki nesneye bağlantıdan ve içgüdünün zevkinden bile daha önemlidir. Bu iki yönlü takas "yansıtma" ve "içe yansıtma" denen zihinsel mekanizmaları içerir. Bu durumda aslında çok şey yaşanır ama bu ifadeyi

1 D. W. Winnicott, "Paediatrics and Psychology", "Transitonal Objects and Transitional Phenomena", *Collected Papers Through Paediatrics to Psycho-Analysis*, Londra, Tavistock Publications, 1938
M. Balint, "Three Areas of the Mind", *International Journal of Psycho-Analysis*, C. 39, 1958.
M. Milner, "Aspects of the Symbolism of the Comprehension of the Not-Self", *International Journal of Psycho-Analysis*, C. 33, 1952.
W. Hoffner, "The Mutual Influences in the Development of Ego and Id: Earliest Stages", *The Psychoanalytic Study of the Child*, C. 7, 1952.

bu bağlamda daha ileri götürmek yersiz olur.

Bu gelişmelerin kaynağı bireyin kalıtsal *olgunlaşma* sürecidir, bunu da çevre kolaylaştırır. Kolaylaştıran çevre gereklidir ve bu çevre *gayet iyi* değilse, olgunlaşma süreci gücünü kaybeder yani enerjisi tükenir (Bu meseleleri sık tanımladım; bunlar karmaşıktır[2]).

Bu durumda, *egonun yapısı* ve *gücü* olgu halini alır, çevrede yeni bir bireyin bağımlılığı mutlaktan giderek uzaklaşır, mutlak bağımsızlığa asla varmasa da bağımsızlığa doğru gider.

Ego gücünün gelişimi ve tesisi önemlidir ya da sağlığa işaret eden temel özelliktir. Doğallıkla, çocuk olgunlaşırken "egonun gücü" terimi giderek anlam kazanır, egonun başlangıçta güçlü olmasının nedeni sadece, süt çocuğuyla bir süreliğine yakından özdeşleşebilen uyarlayıcı annenin egoya verdiği destektir.

Sonra çocuğun birim olduğu bir evre gelir, içindeki BEN'in içgüdüsel fırtınalara sürüklendiği, içindeki psişik gerçeklikte meydana gelen *gerilmeleri ve stresleri içerebildiğini* de hissedebilir. Çocuk *deprese olabilir*. Bu, duygusal gelişimin başarısıdır.

Depresyona bakışımız egonun gücü, kendini oluşturma, kişisel kimliğini keşfetme kavramlarımızla yakından bağlantılıdır ve depresyonun değerli olduğu fikrini bu nedenle tartışabiliriz.

Klinik psikiyatride depresyonun açıkça hastalık diye tanımlanmasına neden olan bazı özellikleri vardır ama her zaman, ciddi duygusal bozukluklarda bile deprese ruh durumu, bireyin egosunun, içteki savaşa fiili bir çözüm getirmiyorsa, karışıklığa düşmediği ve kalesini koruyabildiği anlayışını destekler.

---

2 D. W. Winnicott, "The Observation of Infants in a Set Situation", "Clinical Varieties of Transference", *Collected Papers: Through Paediatrics to Psycho-Analysis*, Londra, Tavistock Publications, 1958.
D. W. Winnicott, "Psycho-Analysis and the Sense of Gult", *The Maturational Process and the Facilitating Environment*, Londra, Hogarth Press, 1965.

Depresyonun Psikolojisi

Depresyonun psikolojisinin bulunduğunu herkes kabul etmez. Bazı psikiyatrlar dahil, birçok kişi için, depresyonun biyokimyasal ya da Ortaçağ dâhisine "melankoli" kelimesini icat ettiren kara safranın modern karşılığı olduğu neredeyse dinsel bir inançtır. Ruh durumuna psikolojik bir anlam veren bilinçdışı olumlu bir zihinsel örgütlenmenin bulunduğu fikri karşısında dirençle karşılaşmayı beklemelisiniz. Ama benim için ruhun ve patolojik özelliklerine yol açan çeşitli kirliliklerin anlamı vardır. Bildiklerimin bazısın tanımlamaya çalışacağım (Bildiklerim, kendimden, Freud, Klein ve başka birçok öncüden aldığım teorilere başvurduğum işimde bulduklarıma dayanmaktadır).

Bütün bunların bir yerinde doğallıkla nefret kilitlidir. Deprese ruh durumu nefretin kontrol altında tutulduğuna işaret etse de, belki güçlük böyle bir nefretin kabul edilmemesidir. Burada klinik çabanın kontrolü eline aldığını görürüz.

Psikonevrozla Birlikte Basit bir Depresyon Vakası

On dört yaşında bir kız, okulda derslerinin ciddi bir şekilde kötüye gitmesine yol açan gayet ağır depresyonu nedeniyle Paddington Green Çocuk Hastanesi'ne getirildi. Psikoterapi görüşmesinde (bir saat) kâbusunda annesini araba çiğnediğini gördüğünü anlattı ve kâbusunun resmini yaptı. Arabanın sürücüsünün babasınınki gibi bir kasketi vardı. Annesinin ölümü konusundaki fikrini, aynı zamanda bunun şiddetli kavramlarla temsil edilen bir cinsel ilişki olduğunu açıklamak için, babasına duyduğu güçlü sevgiyi yorumladım. Kâbusunun nedeninin cinsel gerilim ve sevgi olduğunu anladı. Taptığı annesinden nefret ettiğini artık kabul etti. Ruh durumu düzeldi. Depresyondan kurtularak eve gitti, okulda derslerinden yine keyif alabildi. İlerleme kalıcı oldu.

Bu, en basit tip vaka. Rüya görüldüğünde, hatırlandığında ve doğru dürüst anlatıldığında bu başlı başına, rüyayı görenin rüyadan kaynaklanan iç gerilimlerle baş etme kapasitesi bulunduğunun belirtisidir. Resmi de yapılan rüya egonun gücünü belirtiyordu, dahası, rüyanın içeriği kızın kişisel iç psişik gerçekliğinin dinamiklerinin örneklemini oluşturuyordu.

Burada, içgüdüsel dürtülerin ketlenmesine yol açan bastırılmış nefretten ve heteroseksüel pozisyonda ölüm arzusundan söz edilebilir. Ancak bu dilde karakteristik olan, yani kızın bu durumunda kişisel cansızlığı atlanır. Kız canlanırsa annesi yara alırdı. Bu, önceden etkinleşen suçluluk duygusudur.

Birim Olarak Kendilik

Diyagramları kabul ederseniz, insanın yuvarlakla, yani daireyle gösterildiğini düşünmek yararlıdır. Zamanın bir anında bireyin iç gerçekliğini oluşturan nesnelerle güçlerin bütün etkileşimi dairenin içinde toplanır. Bu iç dünyanın ayrıntıları dünyadaki gerginliklerin yerini simgeleyen Berlin Duvarı'yla birlikte, Berlin haritasına oldukça benzer.

Bu diyagramda, şehrin üzerindeki sis – Berlin'de sis varsa- deprese ruh durumunu temsil eder. Her şey yavaşlar, durgun duruma gelir. Bu göreli durgunluk durumu her şeyi kontrol eder –insan birey örneğinde içgüdüler ve dış nesnelerle bağlantılı kapasite bulanıklaşır. Giderek sis yer yer incelir, hatta kalkmaya başlar. Sonra, Noel zamanında Berlin Duvarı'ndaki yarık gibi yararlı fenomenler meydana gelebilir. Ruh durumunun yoğunluğu azalır ve gerilimlerin azaldığı şurada burada yaşam yeniden başlar. Yeniden düzenlemeler yapılır. Doğu Almanyalı Batı Almanya'ya kaçar, belki Batı Almanyalı Doğu'ya geçer. Şöyle ya da böyle bir takas meydana gelir, ruh durumu için geçmenin güvenli olduğu zaman gelir. İnsan örneğinde, Berlin Duvarı'na karşılık gelen şey biraz Doğu'dan Batı'ya ya da Batı'dan Doğu'ya kayar ki Berlin'de bu olamaz.

Ruh durumu ve kararlılığı içteki iyi ve kötü öğelerin düzenlenmesi, savaşın yapılandırılması meselesidir. Bu, çocuğun kalesini ve askerlerini düzenlediği yemek odası masası gibidir.

Kızlar öğeleri nesnel – özgül değil- sürdürme eğilimindedirler, çünkü muhtemel gebelikleri ve süt çocuklarını düşünebilirler. Süt çocukları doğal olarak, içteki cansızlığa karşı koyar. Erkek çocuklar kız çocukların potansiyelini kıskanırlar.

Burada kaygı ve kaygının içeriği egonun yapısı ve bireyin iç ekonomisi kadar göz önüne alınmaz. Gelen, devam eden ve giden depresyon egonun yapısının bir kriz fazını ötelediğini belirtir. Bu, bütünleşmenin zaferidir.

Krizin Doğası

Ancak krizin ortaya çıkışına ve bazı rahatlama türlerine de bakabiliriz.

Deprese ruh durumunun birincil nedeni yıkıcılıktan ve sevgiyle el ele giden yıkıcı düşüncelerden edinilen yeni bir deneyimdir. Yeni deneyimler yeniden iç değerlendirmeyi gerektirir ve bizim depresyon diye baktığımız bu yeniden değerlendirmedir.

Rahatlama sunan şeyler – bunlar birer güvence değildir. Şekerlemeler sunarak, ağaçları göstererek, "Yeşil yaprakların güzel parıltısına bak" deyip deprese kişiyi avutmanın ya da deprese çocuğu bir aşağı bir yukarı sallamanın yararı yoktur. Deprese kişiye ağaçlar ölü, yapraklar hareketsiz görünür. Ya da hiç yaprak yoktur, sadece kahrolası kasvetli bir sıcak, çıplak bir manzara vardır. İyi avutursak sadece kendimizi aptal yerine koyarız.

Fark yaratabilen, gerçekte iyi bir zulümdür. Örneğin, savaş tehdidi, akıl hastanesindeki cadaloz hemşire ya da bir parça ihanet. Burada, dıştaki kötü fenomen içteki bazı kötülüklerin yeri diye kullanılabilir ve iç gerilimlerin yansıtılmasıyla rahatlatır; sis kalkmaya başlayabilir. Ama kötülük pek tavsiye edilmez (Şok tedavisi bile bile tavsiye edilen kötülüktür, bu nedenle, insan ikilemi çerçevesinde düşünülürse, bir kandırma biçimi olsa da, klinik açıdan kimi zaman başarılıdır).

Ama depresyona, kendiliğinden kalkıncaya kadar tolere etme ilkesini benimseyerek ve ancak bireyin hakikaten tatmin edici hissettiği kendiliğinden iyileşmeye saygı göstererek deprese kişiye yardım edilebilir. Bazı koşullar sonucu etkiler, hızlandırır ya da geciktirir. En önemlisi, bireyin iç ekonomisinin durumudur. Bu, her koşulda istikrarsız mı? Ya da iç ekonominin kalıcı silahlı tarafsızlığında

birbirlerinin menzilinde bulunan güçlerde iyicil öğelerin rezervi var mı?

Birinin depresyondan, girdiğindekinden daha güçlü, daha bilge ve daha istikrarlı çıkabilmesi bizi şaşırtır. Ancak depresyonun "kirlilikler" denen şeyden kurtulması çok şeye bağlıdır. Bu kirliliklerin doğasının ne olabildiği belirtilmeye çalışılacaktır.

Ruhun Depresyon Durumunun Kirlilikleri

1. Hastanın daha ilkel tip bir hastalığa, şizofreniye eğilimine işaret eden *egonun örgütlenme yetersizliklerinin* hepsine bu kategoride yer vereceğim. Burada bütünlüğün yitirilmesi tehdidi vardır ve bu, bölünme, kişiliksizleşme, gerçek dışılık duyguları ve iç gerçeklikle temassızlık içeren klinik tabloyu oluşturan psikotik savunmalardır (bölünme vb). Depresyonu komplike duruma getiren yaygın bir şizoid öğe bulunabilir, öyle ki "şizoid depresyon" terimi kullanılabilir. Bu terim, tehdit eden bütünlüğün yitirilmesine (şizoid) karşın genelde egonun örgütlenmesinin (depresyon) sürdürüldüğünü belirtir.

2. Bu ikinci kategoride depresyonu mümkün duruma getiren egonun yapısını sürdüren ve yine de *zulüm kuruntusu* duyan hastalara yer vereceğim. Bu kuruntular hastanın, deprese ruh durumuyla sonuçlanan iç zulümlerden son hızla rahatlamak için ya karşı dış etkenlerden ya da travmanın anılarından yararlandığını belirtir.

3. Üçüncü kategoride, hastaların *hipokondriyak durumlarda* iç gerilimlerini ifade ederek duydukları rahatlamadan söz ediyorum. Somatik hastalık bulunmasından yararlanılabilir, zulüm kuruntuları vakasındaki (2. Kategori) somatik hastalık hayal edilebilir ya da fizyolojik süreçlerin çarpıtılmasıyla üretilebilir.

4. Bu kategoride, psikiyatride *hipomani* terimiyle ifade edilen ve psikanalizde *manik savunma* terimiyle atıfta bulunulan farklı tür bir kirlilikten söz ediyorum. Burada depresyon vardır ama inkâr edilir ya da değillenir. Depresyonun her ayrıntısının (durgunluk, ağırlık, karanlık, ciddilik vb) yerini tam karşıtı (canlılık, hafiflik, parlaklık, küstahlık)

alır; bu yararlı bir savunmadır ama birey bedelini gizlice katlandığı kaçınılmaz depresyonun geri dönüşüyle öder.

5. Bu kategoride *manik-depresif salınımdan* söz ediyorum. Bu, depresyondan manik savunmaya geçişe biraz benzer ama belli bir özellikten, iki durumdaki çözülmeden dolayı gerçekte çok farklıdır. Manik depresif salınımda hasta ya iç gerilimini kontrol ettiğinden depresedir ya da gergin iç durumunun bir yanı onu eline geçirerek eyleme yönlendirdiğinden (manik değil) manyaktır. *Ruh durumunun bir salınımında hasta diğer salınımdan kaynaklanan durumla temasta değildir*.

6. Burada şizoid bölünme mekanizmalarına çökme korkusundan gelen *egonun sınırlarının abartılmasından* söz edeceğim. Klinik sonuç kişiliğin depresif örüntüde sıkı örgütlenmesidir. Bu, uzun süre değişmemek için direnebilir ve hastanın kişiliğine dahil olur.

7. *Somurtma ve melankolide* bir tür "bastırılanın geri dönmesi" vardır. Bütün nefret ve yıkım kontrol edilse de, bu kontrolden etkilenen klinik durum, hastayla temasta bulunanlar için başlı başına dayanılmazdır. Hastanın nefreti ulaşılmaz ve sabit olsa da, *ruh durumu* antisosyal ve yıkıcıdır.

Bu temaları şimdi ve burada geliştirmek imkânsızdır. Vurgulanması gereken, ruhsal depresyon durumunun "temizliğinde" ortaya çıkan kişisel olgunlaşma ve egonun gücüdür.

Özet

Depresyon psikopatolojiye girer. Şiddetli olabilir, felce uğratabilir, ömür boyu sürebilir, göreli sağlıklı insanlarda genellikle geçici bir ruh durumudur. Normal uçta depresyon yas tutma, suçluluk duyma kapasitesi ve olgunlaşma süreciyle ilgili, neredeyse evrensel bir fenomendir. Depresyon her zaman egonun gücüne işaret eder, böylece depresyon geçme ve deprese insan da akıl sağlığını iyileştirme eğilimindedir.

Saldırganlık, Suçluluk ve Onarım

İlerici Birlik'te yapılan konuşma,
8 Mayıs 1960

Analitik çalışmada tekrar tekrar ortaya çıkan ve her zaman çok önemli olan bir temayı tanımlamak için psikanalistlik deneyimimden yararlanıyorum. Bu, yapıcı faaliyetin kökenlerinden biriyle ilgili. Yapmayla yıkma arasındaki ilişkiyle ilgili. Özellikle, bu konudaki fikirlerini "Duygusal Gelişimde Depresif Pozisyon" başlığı altında toplayan Melanie Klein'ın geliştirdiği bu temayı hemen fark edebilirsiniz. Bunun iyi bir ad olup olmadığı konu dışı. Psikanaliz teorisinin her zaman gelişmesi önemli, insan naturasındaki yıkıcılığı ele alıp psikanaliz terimleriyle anlamlandırmaya başlayan Bayan Klein'dı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki on yılda meydana gelen önemli bir gelişimdi bu, insanın duygusal gelişimi konusunda Freud'un açıklamasına bu önemli ilave yapılmadan işimiz yapılamazdı, çoğumuz böyle düşünüyoruz. Melanie Klein'ın çalışması Freud'un açıklamasını genişletti, analistin çalışma yöntemini değiştirmedi.

Bu konunun psikanaliz tekniğinin öğretilmesiyle ilgili olduğu düşünülebilir. Durum hakkında yargım doğruysa, buna da aldırmazsınız. Ancak konunun düşünen her insan için önemli olduğuna inanıyorum, bu konu özellikle suçluluk duygusunu bir yandan yıkıcılıkla, öte yandan yapıcı

faaliyetle birleştirerek, "suçluluk duygusu" teriminin anlamına dair anlayışımızı zenginleştirir.

Bütün bunlar oldukça basit ve apaçıktır. Bir nesneyi yıkma fikirleri ortaya çıkar, suçluluk duygusu belirir, sonuç yapıcı çalışma olur. Ama anlaşılan şey çok daha karmaşıktır ve kapsamlı bir tanım yapmaya çalışırken bu basit sıra anlam kazanmaya, olgu haline gelmeye ya da önem arz etmeye başladığında, bireyin duygusal gelişiminde bunun bir başarı olduğunu unutmamak önemlidir.

Psikanalistlerin karakteristiği böyle bir konuyu ele almaya çalışırken her zaman, gelişen bireyin çerçevesinde düşünmeleridir. Bu, ilk başlangıca dönmek ve çıkış noktası acaba saptanabiliyor mu, diye bakmak demektir. İlk çocukluğu, bireyin suçluluk duyma kapasitesinin bulunmadığı bir durum diye düşünmek kuşkusuz mümkündür. O zaman, daha sonraki tarihte (sağlıklı) bir suçluluk duygusunun duyulabildiğini ya da belki bilince kaydedilmeden deneyim edinilebildiği söylenebilir. Bu ikisi arasında suçluluk duygusu kapasitesinin oluşum sürecinde bulunduğu bir zaman dilimi vardır ve ben, bu bildiride bu zaman dilimiyle ilgileniyorum.

Yaş ve tarih vermek gerekmez ama ebeveynlerin, süt çocukları bir yaşına gelmeden önce suçluluk duygusunun başladığını kimi zaman keşfedebildiklerini söyleyeceğim, gerçi beş yaşından önce, yıkıcı fikirlerin tam sorumluluğunu kabul etmesi için çocukta bir tekniğin iyice oluştuğunu kimse düşünmez. Bu gelişimle ilgilenirken, çocukluğun bütününden, özellikle ergenlikten söz ettiğimizi biliyoruz; ergenlikten söz edersek erişkinlerden söz ederiz, çünkü hiçbir erişkin her zaman erişkin değildir. Çünkü insanlar kendi yaşlarında değildirler; bir dereceye kadar her yaştadırlar ya da yaşsızdırlar.

Bu arada, söylemek istediğim, bana öyle geliyor ki içimizdeki yıkıcılığın, hayal kırıklığına duyulan kızgınlığa, onaylamadığımız bir şeyden nefrete bağlandığında ya da korkuya tepki verildiğinde ortaya çıkması bizim için nispeten kolaydır. Kişisel, iyi– yani sevgiyle ilgili- olduğu hisse-

dilen bir nesneyle ilişkiden doğası gereği kaynaklanan yıkıcılığın bütün sorumluluğunu almak her birey için güçtür.

İnsan kendini tamamıyla bütünleşmiş bir kişi hissedebildiği, sonra da canlı olmasından kaynaklanan *bütün* duyguların ve fikirlerin tam sorumluluğunu aldığı için, burada seçilen kelime "bütünleşme"dir. Tam tersine, onaylamadığımız şeyleri kendi dışımızda görmeye ihtiyaç duymamız ve bunu bir bedel karşılığında – bu bedel, gerçekte bizden kaynaklanan yıkıcılığı yitirmektir- yapmamız bütünleşmenin başarısızlığıdır. Bu nedenle, duygularının ve fikirlerinin tamamının sorumluluğunu alma kapasitesine sahip her bireyde meydana gelmesi gereken gelişimden söz ediyorum, "sağlık" kelimesi, bunun meydana gelmesine imkân sağlayan bütünleşmenin derecesiyle yakından bağlantılıdır. Sağlıklı insanın yıkıcı dürtülerinin ve düşüncelerinin üstesinden gelmek için büyük bir yansıtma tekniği kullanması gerekmez.

İlk evreleri, duygusal gelişimin ilkel yanları denebilen şeyi atladığımı anlıyorsunuz. İlk haftalardan ya da aylardan söz etmediğimi söylemeli miyim? Temel duygusal gelişimin bu alanında bir çöküş, bu konferansta ilgilenmediğim bir akıl hastanesi hastalığına, yani şizofreniye yol açar. Bu bildiride, her vakada ebeveynlerin süt çocuğunu bireysel varoluşa yönlendirmeye başlayabilen gerekli donanımı sağladıklarını varsayıyorum. Söylemek istediğim şey, gelişiminin belli bir evresinde normal çocuğun bakımına veya çocuğun ya da erişkinin tedavi fazına aynı derecede uygulanabilir, zira psikoterapide gerçekte yeni bir şey asla olmaz; olabilenin en iyisi, bireyin gelişiminde tamamlanmayan bir şeyin aslında daha geç bir tarihte, tedavi sırasında bir ölçüde tamamlanmasıdır.

Şimdi maksadım analitik tedavilerden size birkaç örnek vermek. Öne sürmeye çalıştığım fikirle ilgili ayrıntıların dışında her şeyi hariç tutacağım.

1. Vaka

Bir örnek, kendi de psikoterapi yapan birinin analizinden veriliyor. Hastalarından birini çalışırken görmek zorunda kaldığını anlatarak seansa başladı, yani muayene odasında hastayla ilgilenen terapist rolünden çıkmış, bu hastayı işinin başında görmüştü. Bu iş çok hızlı hareketler ve oldukça beceri gerektiriyordu, hasta hızlı hareketler yaptığı bu tuhaf işinde çok başarılıydı, terapi saatinde bu hareketlerin hiçbir anlamı yoktu ama divanda cin çarpmış gibi dönüp duruyordu. Bu adamın terapisti olan hastam yaptığı doğru mu, değil mi diye kuşku duyuyordu, gerçi kendisi için bu adamı çalışırken görmenin muhtemelen iyi olduğunu düşünüyordu. Sonra Paskalya tatilindeki kendi faaliyetlerine atıfta bulundu. Bir yazlık evi var, fiziksel çalışmak ve her tür inşaat faaliyetinde bulunmak çok hoşuna gidiyor, gerçekte kullandığı küçük aletleri seviyor. Sonra ev yaşamındaki olayları anlatmaya devam etti. Bunları bütün duygusal renkleriyle aktarmam gerekmiyor ama son analizde çeşitli mühendislik aletlerinin büyük rol oynamasının önemli bir temaya döndüğünü söyleyeceğim sadece. Analiz seansına gelirken evimin yanındaki bir dükkânın vitrinindeki takım tezgâhına sık sık durup bakıyor. Tezgâhın olağanüstü dişleri var. Bu, hastamın oral saldırganlığını, bütün acımasızlığı ve yıkıcılığıyla ilkel sevgi dürtüsünü belirtme şekli. Buna yeme diyebiliriz. Tedavisinde eğilim ilkel sevginin acımasızlığına yönelikti ve tahmin edilebileceği gibi, bu noktaya gelmemek için çok direnç gösteriyordu (Aklıma gelmişken, bu adam teoriyi biliyor ve bütün bu süreçleri entelektüelce çok iyi açıklayabiliyor ama lisansüstü analize geliyor, çünkü zihnindeki değil, içgüdüsel deneyimlerinde ve bedensel duygularındaki bir mesele olarak, ilkel dürtüleriyle hakikaten temas etmesi gerekiyor). Bir saatin içinde, kekini yiyen biri ona sahip olabilir mi, sorusunun tartışması dahil, başka birçok şey var.

Bundan çıkarmak istediğim tek şey, ilkel sevgiyle ve nesneyi yıkmakla ilgili bu yeni malzeme ortaya çıktığında, yapıcı işe bir atfın *zaten bulunduğu*. Hastanın ihtiyacı olan, beni yıkıma uğratmasıyla (yeme) ilgili yorumu yaptığımda, inşaat konusunda bana ne söylediğini hatırlatabil-

dim. Hastasının çalıştığını gördüğü ve çalışmanın düzensiz hareketlere anlam kattığı gibi, ben de onu mal varlığını yoluna koymak için takım tezgâhlarını kullanarak bahçesinde çalışırken görebilirdim, diye hatırlatabildim. Duvarları ve ağaçları kesebilirdi, bu çok keyif verebilirdi ama yapıcı amacın dışındaysa anlamsız, manyak bir vaka olurdu. Bu, işimizin değişmez özelliği ve bu akşamki konuşmamın teması.

İnsanların en başta sevgilerinde yıkıcı amaca tolerans göstermediklerini söylemek belki doğrudur. Ancak yıkıcılığa doğru giden bireyin elinde kendisine hatırlatılabilen yapıcı bir amacının zaten bulunduğunun kanıtı varsa bu fikre tolerans gösterilebilir.

Burada, bir kadının tedavisini hatırlıyorum. Tedavinin başında neredeyse her şeyi bitiren bir hata yaptım. Bunu oral sadizm, ilkel sevgiyle ilgili nesneyi acımasızca yeme diye yorumladım. Birçok kanıtım vardı, aslında haklıydım ama yorum on yıl önceden yapıldı. Dersimi aldım. Bunun arkasından gelen uzun tedavide hasta kendini yeniden örgütledi, ilkel dürtüleriyle ilgili doğruyu kabul edebilen gerçek ve bütünleşmiş bir kişi haline geldi. Sonunda, her gün yapılan analizden on ya da on iki yıl sonra bu yoruma hazır duruma geldi.

2. Vaka

Bir erkek hasta odama girdi, bana ödünç verilen teybi gördü. Bu ona fikirler verdi, analiz saatinde yatıp çalışmak için kendini toparlarken, "Tedaviyi bitirdiğimde burada yaşadıklarımın şu ya da bu şekilde dünya için değerli olacağını düşünmek istiyorum" dedi. Bu düşüncenin hastanın, tedavinin başladığı iki yıldan beri tekrar tekrar ele almak zorunda kaldığım bu yıkıcılık krizlerinden birine yakın olduğuna işaret *edebileceğini* zihnime not ettim. Saat bitmeden önce hasta iyi bir analist olduğum için bana duyduğu kıskançlıkla yeni tanışmıştı. İyi olduğum ve yapmama ihtiyaç duyduğu şeyi yapabildiğim için bana teşekkür etme

dürtüsü vardır. Bütün bunları daha önce yaşamıştık ama şimdi, iyi nesne denebilen şeyi yıkma duygularıyla daha önceki durumlardan daha çok temas ediyordu. Her şey enikonu oluştuğunda, içeri girip teybi gördüğünde ifade ettiği tedavisinin değerli olabileceği, insan ihtiyacının genel havuzuna katkıda bulunabileceği umudunu hatırlattım (Kuşkusuz, ona bunu hatırlatmam benim için *gerekli* değildi, çünkü ne yaşandığının tartışması değil, ne yaşandığı önemliydi).

Bu ikisini birleştirdiğimde bunun doğru göründüğünü söyledi ama kastettiği ilk düşünceye dayanarak yorumlasaydım, arzusunu yararlı bulup bunun yıkma arzusunu belirttiğini söyleseydim korkunç olurdu. Önce kendi zamanında ve kendi yolunca bu yıkma itkisine ulaşmalıydı. Kuşkusuz bu, yıkıcılığıyla çok daha yakın temas kurmasına imkân sağlayan, sonunda katkıda bulunma fikrini edindiği kapasitesiydi. Ama dediği gibi, önce yıkıcılığa ulaşmazsa yapıcılık çabası sahtedir, anlamsızdan daha kötüdür. Şimdiye kadar çalışmasının temelinin doğru olmadığını hissetti, aslında (bana hatırlattığı gibi) bunun için bana tedaviye geliyordu. Bu arada, çok iyi iş çıkarıyordu ama her zaman başarıya giderken giderek artan bir yararsızlık ve sahtelik duygusu, değerliliğini kanıtlama ihtiyacı duyuyordu. Bu, onun yaşam örüntüsü haline gelmişti.

3. Vaka

Bir kadın meslektaş erkek hastasından söz ediyor. Bu adam, analistten çalma dürtüsü diye yorumlanabilmesi uygun olan bir malzemeye ulaşıyor. Aslında, iyi bir analiz çalışması deneyimi edindikten sonra analistine, "Tam da ihtiyacım olan içgörün nedeniyle senden nefret ettiğimi anladım; içinde, sana bu işi yaptıran her ne varsa senden çalma dürtüsü duyuyorum" diyor. Bundan önce (laf arasında) daha yüksek ücret ödeyebilmek için daha çok para kazanmanın ne kadar hoş olacağını söylemişti. Burada da aynı şeyi görüyorsunuz: Ulaşılan ve kullanılabilen bir cömertlik platformu, öyle ki buradan kıskançlık, cömertliği vurgulayan ve ilkel sevgiyle ilgili iyi nesnenin çalınıp yıkıma uğratılması bir anda göze ilişebilir.

4. Vaka

Bir sonraki kısa parça, ergen bir kızın uzun vakasının tanıtımından ortaya çıkar, kendi evinde çocuklarıyla birlikte bir çocuğa da bakan biri kızı tedavi ediyordu. Bu düzenlemenin avantajları ve dezavantajları vardır.

Kız ağır hastalanmıştı, anlatacağım olay sırasında bağımlılığa ve bebeksi duruma uzun bir regresyon döneminden çıkıyordu. Şimdi kızın evine ve ailesine bağımlılığına regrese olmadığı söylenebilirdi ama tedavi seanslarının sınırlı alanında hâlâ çok özel bir durumu vardır. Bu, akşamları belli zamanlarda meydana gelir.

Zaman geldi, bu kız (hem ona bakan hem de tedavi eden) Bayan X'e derin nefretini ifade etti. Yirmi dört saatin geri kalanında her şey iyiydi ama tedavi alanında Bayan X tekrar tekrar son derece telef edildi. Terapisti Bayan X'e nefretinin derecesini, aslında onu yok ettiğini anlatmak güç. Bu, terapistin çalışan hastasını görmeye gittiği bir vaka değildi, zira kız her zaman Bayan X'in gözetimindeydi ve aralarında aynı anda devam eden iki ayrı ilişki vardı. Gün içinde her tür yenilik yaşanmaya başladı: Kız evin temizlenmesine, mobilyaların cilalanmasına yardım etmek, yararlı olmak istemeye başladı. Bu yardım kesinlikle yeniydi, akut hasta olmadan önce bile bu kızın kendi evinde kişisel örüntüsünün bir özelliği asla değildi.

Aslında, evde çok az yardım eden birkaç erişkinin bulunması gerektiğini düşünmeliyim; kız bulaşık yıkamaya bile yardım etmemişti. Bu nedenle bu yardım çok yeni bir özellikti, terapi seanslarında terapistiyle ulaştığı ilişkide sevgisinin ilkel yanlarında çocuğun bulmaya başladığı son derece yıkıcılığın yanı sıra bu (deyim yerindeyse) sessizce oldu.

Aynı fikrin burada tekrarlandığını görüyorsunuz. Doğal olarak, hasta gün içinde ortaya çıkan yapıcı faaliyete imkân veren yıkıcılığın bilincindeydi. Ama şimdi tam tersini görmenizi istiyorum. Yapıcı ve yaratıcı deneyimler çocuğun yıkıcılık deneyimi edinmesine imkân veriyordu.

Bir sonuç göreceksiniz, hastanın bu sonuca katkıda bulunmak için fırsata ihtiyacı vardır ve konumun sıradan

yaşamla bağlantılı olduğu yer burasıdır. Yaratıcı faaliyet, hayali oyun, yapıcı çalışma fırsatı – herkese eşit vermeye çalıştığımız budur. Bundan tekrar söz edeceğim.

Şimdi, vaka malzemesi biçiminde öne sürdüğüm fikirleri toparlamaya çalışmak istiyorum.

Suçluluk duygusunun bir yanını ele alıyoruz. Bu, ilkel sevgideki yıkıcı dürtülere tolerans göstermekten gelir. Birinin yıkıcı dürtülerine tolerans yeni bir şeyle sonuçlanır: Fikirlerden, hatta fikirlerdeki yıkıcılıktan, fikirlerden kaynaklanan ya da fikirlerin ait olduğu bedensel uyaranlardan keyif alma kapasitesi. Bu gelişme, yapıcı her şeyin temeli olan ilgi deneyimine yer açar.

Tanımlanan duygusal gelişim evresine göre kullanılabilen çeşitli kelime çiftleri görürsünüz:

Yok etme ... yaratma
Yıkma ... yapma
Nefret ... pekişen sevgi
Acımasızlık ... merhamet
Kirletme ... temizleme
Zarar verme ... onarma vb.

Tezimi şöyle belirteyim. Dilerseniz, kişinin onarma şekline bakıp, akıllıca "İşte, bu bilinçdışı yıkım demektir" diyebilirsiniz. Ama bunu yaparsanız dünya çok yardım etmez. Alternatif olarak, birinin yaptığı onarımda, o kişinin naturasından kaynaklanan yıkıcılığa tolerans göstermeye imkân veren kendiliğin gücünü inşa ettiğini görebilirsiniz. Onarmayı bir şekilde engellediğinizi söyleyin: O zaman, bu kişi yıkıcı itkilerinin sorumluluğunu bir ölçüde alamaz ve klinik sonuç ya depresyondur ya da yıkıcılığı başka bir yerde keşfederek rahatlama arayışıdır – yani yansıtma mekanizmasıyla.

Geniş bir konunun bu kısa açıklamasını bitirmek için,

söylediklerimi vurgulayan çalışmanın günlük uygulamalarından bazılarını sıralayayım:

1. Şu ya da bu şekilde katkıda bulunma fırsatı her birimizin sevgiden kaynaklanan temel parçamız olan yıkıcılığı, ki bu yemedir, kabul etmemize yardım eder.

2. İnsanlar yapıcı anlarındayken, fırsat tanımak, algısal olmak ille de işe yaramaz, neden böyle olması gerektiğini anlayabiliriz.

3. Birine, katkıda bulunma fırsatı veririz, üç sonuç elde edebiliriz:

(*a*) İhtiyaç duyulan budur.

(*b*) Fırsat yanlış kullanılır ve yapıcı faaliyetlerden eninde sonunda vazgeçilir, çünkü bunların yanlışlığı hissedilir.

(*c*) Kişisel yıkıcılık noktasına gelmeyen birine sunulan fırsat kınama diye düşünülür ve sonuç klinik olarak yıkıcıdır.

4. Suçluluk duygusunun yıkıcılıktan yapıcılığa dönüşüm noktasında nasıl çalıştığını entelektüel açıdan anlamak için tartıştığım fikirlerden yararlanabiliriz (Söz ettiğim suçluluk duygusunun genellikle bilinçli değil, sessiz olduğunu burada belirtmeliyim. Bu, yapıcı faaliyetlerin yok ettiği potansiyel suçluluk duygusudur. Bilincin yükü olan klinik suçluluk duygusu daha çok, başka bir meseledir).

5. Buradan, her yerde ortaya çıkabilen ama ergenliğin özel sorunu ve antisosyal eğilimin düzenli bir özelliği olan zorlanımlı yıkıcılık anlayışına ulaşırız. Yapıcılık, iyi olduğu hissedilen nesneye yönelen kişisel yıkıcı itkilerin kabul edilmesinden kaynaklanan suçluluk duygusunun üzerine doğru düzgün kurulmadığında, yıkıcılık zorlanımlı ve aldatıcı olsa da, yapıcılıktan daha dürüsttür.

6. Anne ve baba yeni bebeğini yaşama iyi başlattığın-

da bu meseleler oldukça belirsiz bir tarzda devam eden önemli şeylerle çok ilişkilidir.

7. Son olarak, etkileyici felsefe sorusuna geldik: Kekini yiyen biri ona sahip olabilir mi?

Umut Belirtisi Olarak Çocuk Suçluluğu

Kral Alfred Koleji'nde düzenlenen Islahevi Müdürü Yardımcıları Konferansında yapılan konuşma, Winchebter, Nisan 1967

Konuşmanın başlığı programda "Umut Belirtisi Olarak Çocuk Suçluluğu" diye belirtilse de, "antisosyal eğilim" konusunda konuşmayı tercih ederim. Nedeni, bu terimin, kendi çocuklarınızda ya da kendi iyi evlerinde yaşayan çocuklarda skalanın normal ucunda zaman zaman beliren eğilimler için geçerli olabilmesidir, eğilimle umut arasında var olduğuna inandığım bağlantının en iyi görülebildiği yer burasıdır. Kız ya da erkek çocuk S.O.S. içerdiği fark edilmeyen antisosyal edim, iletişim başarısızlığı nedeniyle sertleştiğinde ve ikincil kazanımlar önem kazanıp antisosyal faaliyette büyük beceri edinildiğinde, antisosyal kız ya da erkek çocuğun umut sinyali olan S.O.S.'i (varsa da) görmek çok daha güçtür.

Açıklamak istediğim ikinci konu, sizin işinizi yapmadığımı bilmemdir. Mizaç olarak, sizin yaptığınız işe uygun değilim; zaten yeterince uzun boylu, yeterince iri değilim. Bazı becerilerim, bazı tür deneyimlerim var, bir şeyler bildiğim konularla sizin yaptığınız iş arasında bir yol bulunup bulunmadığını görmeye kalıyor iş. Şu işe bakın ki işinizin başına

döndüğünüzde söylediğim hiçbir şeyin etkisi olmayacak. Yine de bunun *dolaylı* etkisi olabilir, çünkü ilgilenmeniz gereken kız ve erkek çocukların çoğunun baş belası olma eğilimi göstermesi kimi zaman size insan naturasına hakaret gibi gelmelidir. Önünüzde gördüğünüz çocuk suçluluğunu yoksulluk, kötü barınma, parçalanmış evler, ebeveyn suçluluğu ve sosyal donanımın çöküşü gibi genel meselelerle ilişkilendirmeye çalışırsınız. Söylemem gerekenlerin sonucunda, *yolunuza çıkan her vakanın bir başlangıcı olduğunu*, başlangıçta bir hastalık bulunduğunu, kız ya da erkek çocuğun *yoksun* çocuk olduğunu biraz daha net görebileceğinizi düşünmek istiyorum. Başka bir deyişle, her birey gözetiminiz altına girdiğinde, duygusunu genellikle yitirmiş olsa da, bir zamanlar yaşadığı şeyde duygu vardı.

Netleştirmek istediğim üçüncü konu, benim psikanalist olmamla ilgili. Psikanalizin sizin konunuza doğrudan katkı yaptığı yolunda güçlü bir iddiada bulunmuyorum. Yaparsa, bu son çalışmaya bağlıdır, şahsen bir teoriyi formülleştirmeye çalışırken bunun bir bölümünden yararlandım, bu teori doğru olduğu için değerlidir ve bir ölçüde, psikanalizden gelen anlayışın ana bölümünden kaynaklanır.

Şimdi, yapmak istediğim başlıca açıklamaya geldim, gerçekte bu hiç karmaşık değil. Deneyime dayanan (ama rahatça kabul ettiğim gibi, sorunlarının başlangıcına yakın olan ve en kötü sosyal koşullardan gelmeyen daha küçük çocuklarla deneyimime dayanan) görüşüme göre, *antisosyal eğilim doğası gereği yoksunlukla bağlantılıdır*. Başka bir deyişle, genel sosyal başarısızlık özgül başarısızlık olarak çok fazla sorumlu değildir. İncelediğimiz çocuk için, *olayların yeterince iyi gittiği, sonra yeterince iyi gitmediği* söylenebilir. Çocuğun bütün yaşamını değiştiren bir değişim meydana gelmiş ve çevredeki bu değişim, çocuk bir şeyleri anlayacak yaşa geldiğinde meydana gelmiştir. Ço-

cuk buraya gelip kendisiyle ilgili konferans veremez ama farkına vardığı zamanda fazlasıyla gelişmiş olduğundan, uygun koşullar sağlanırsa, yaşananları yeniden üretebilir. Başka bir deyişle, psikoterapinin özel koşullarında çocuk asıl yoksunluğunun temel özelliklerini oyunda, rüyada ya da konuşmada üretilen malzeme çerçevesinde hatırlayabilir. Bunu, duygusal gelişimin daha erken bir evresinde çevresel rahatsızlıklarla karşılaştırmak istiyorum. Oksijenden yoksun bir bebek, yeterli oksijen bulunursa her şeyin yolunda gideceğine ikna olmayı umarak dolaşmaz. Bebeğin duygusal gelişimini çarpıtan çevresel rahatsızlıklar antisosyal eğilim oluşturmaz; psikotik tip hastalıklara yol açan kişisel çarpıklıklar oluşturur, öyle ki kız ya da erkek çocuk akıl hastanesinde tedavi edilebilen bozukluğa yatkın olur ya da yaşamda gerçekliği test ederken belki de kabul edilebilir türde bazı çarpıtmalar vb. yapar. Antisosyal eğilim sıkıntıyla değil, yoksunlukla ilgilidir.

Antisosyal eğilimin karakteristiği, kız ya da erkek çocuğu yoksunluk anının ya da koşulunun gerisine döndüren itkidir. Böyle yoksun kalmış çocuk önce düşünülmez bir kaygı çeker, sonra yavaş yavaş örgütlenir, boyun eğen, oldukça doğal durumda biri haline gelir, çünkü çocuğun yapmaya gücünün yettiği başka hiçbir şey yoktur. Sorumluların bakış açısından bu durum, oldukça tatmin edici olabilir. Sonra şu ya da bu nedenle, umut belirmeye başlar ve bu, ne olup bittiğinin bilincine varmadan çocuğun yoksunluk anına geri dönme itkisini edinmesi ve *doğal durum örgütlenmeden önce meydana çıkan* düşünülemeyen kaygı ve şaşkınlık korkusunu telafi etmesi demektir. Antisosyal çocukları gözetiminde bulunduranlar etraflarında yaşananlara anlam vereceklerse anlamaları gereken bunun çok aldatıcı olmasıdır. Ne zaman koşullar çocuğu bir derece umutlandırırsa, *antisosyal eğilim klinik özellik haline gelir, çocuk güçleşir*.

Bu tek konunun, antisosyal eğilimin iki yanından söz ettiğimizi görmek bu noktada gereklidir. Bu iki yandan birini küçük çocukla anne, diğerini çocuğun babasıyla ilişkisi olan daha sonraki gelişimle ilişkilendirmek istiyorum. Birincisi bütün çocuklarla, ikincisi özellikle erkek çocuklarla ilgilidir. Birincisi, küçük çocuğun ihtiyaçlarına adaptasyonunda annenin çocuğun nesneleri yaratıcılıkla bulmasını sağlamasıyla ilgilidir. Anne dünyadan yaratıcı yararlanmayı başlatır. Bu başarısız olduğunda çocuk nesnelerle temasını kaybetmiştir, bir şeyi yaratıcılıkla bulma kapasitesini kaybetmiştir. Umut anında çocuk uzanıp bir nesneyi çalar. Bu, zorlanımlı bir edimdir ve çocuk bunu neden yaptığını bilmez. Sıklıkla çocuk, nedenini bilmeden bir şey yapma zorlantısı nedeniyle çıldırdığını hisseder. Woolworth'ten* çalınan dolmakalem doğal olarak doyurucu değildir; aranan şey nesne değildir, her koşulda çocuk nesneyi değil, bulma kapasitesini arar. Yine de, bir umut anında yapılan şeyden kaynaklanan bir tatmin olabilir. Meyve bahçesinden çalınan elma daha sınırdadır. Elma olgun ve lezzetli, çiftçinin kovalaması da eğlenceli olabilir. Öte yandan, elma yeşil olabilir, yediğinde çocuğun midesini ağrıtabilir, çocuk çaldığını zaten yemeyebilir, elmaları hediye edebilir ya da belki duvara tırmanma riskini almadan hırsızlığı örgütleyebilir. Bu sıralamada normal muziplikten antisosyal edime geçişi görüyoruz.

Antisosyal eğilimin bu birinci tür ifadesini incelersek, normal olacak kadar yaygın bir olguya geliriz. Çocuğunuz kilere gidip kurabiye alma hakkını iddia eder ya da iki yaşındaki çocuğunuz eşinizin çantasını keşfederek içinden bozuk para alır. Her dereceyi incelersek, bir uçta anlamı olmayan ve doğrudan tatmin etmeyen ama beceri haline gelen zorlanımlı bir edime dönüşerek katılaşan bir olgu

* F. W. Woolworth Company: İlki 1878'de açılan, ucuz perakende eşyalar satan uluslararası mağazalar zinciri. -ç.n.

buluruz; diğer uçta ise her ailede defalarca yaşanan bir olay vardır: Antisosyal bir edimle göreli yoksunluğa bir tür tepki veren çocuk ve güç bir fazda çocuğu çok iyi destekleyebilen geçici bir hoşgörü dönemiyle karşılık veren ebeveyn.

Bunun yanı sıra, yoksunluğu çocuk ve baba çerçevesinde incelemek istiyorum ama ilke aynıdır. Çocuk –bu kez erkek diyeceğim, çünkü bu kız çocuğuysa ben yine de kız çocuğundaki erkek çocuktan söz ediyorum- toplumu lokalize temsil eden aile çerçevesi nedeniyle, saldırgan duyguları ve saldırganlığı güvenli bulur. Annenin kocasına güveni ya da bağırırsa lokal toplumdan, belki polisten alacağı destek, çocuğun yıkıcı faaliyetleri kabaca keşfetmesine imkân verir, bu faaliyetler genelde hareketle ve daha özgül olarak da nefretin çevresinde biriken fanteziyle ilgili yıkıcılıkla bağlantılıdır. Çevrenin güvenirliği, babanın desteklediği anne vb. nedeniyle çocuk böylece çok karmaşık bir şey yapabilir, yani bütün yıkıcı dürtülerini sevdikleriyle bütünleştirir, her şey iyi gittiğinde sonuç, çocuğun yaşamın, yaşamanın ve sevmenin doğasında bulunan yıkıcı *fikirlerin* gerçekliğini fark etmesi, değerli insanları ve nesneleri kendinden korumanın yolunu yordamını bulması olur. Aslında, aklından geçen çok gerçek yıkıcılık nedeniyle kendini çok kötü hissetmemek için yaşamı yapıcı örgütler. Gelişiminde bunu başarmak için çocuk, *temel noktalarının yıkılamadığı bir çevreyi kesinlikle ister*: Kuşkusuz halılar kirlenir, duvarlara yeniden kâğıt kaplamak gerekir, rastgele bir cam kırılır ama ev bir şekilde bir arada kalır ve bunun dışında ebeveynleri arasındaki ilişkiden çocuğun duyduğu güven vardır; aile yeterli kaynaklara sahip bir işletmedir. Evin parçalanması, özellikle ebeveynlerin arasında bir soğukluk çerçevesinde bir yoksunluk meydana geldiğinde çocuğun zihinsel örgütlenmesinde çok ciddi bir şey olur. Saldırgan fikirleri ve dürtüleri ansızın güvensiz

duruma gelir. Sanırım hemen yaşanan şey, çocuğun kaybolan ve bu çerçeveyle özdeşleşen kontrolü devralması, sonuçta dürtülerini ve kendiliğindenliğini kaybetmesidir. Saldırganlığını kabul edebilmesiyle sonuçlanan deneme için çok fazla kaygı duyar. Birinci tip yoksunluktaki gibi, bunun ardından, sorumluların bakış açısından epeyce tatmin edebilen bir dönem gelir, bu dönemde çocuk toy kendiliğinden çok sorumlularla özdeşleşir.

Bu tür vakada antisosyal eğilim çocuğu, ne zaman güvenliğe dönme umudu hissetse kendini yeniden keşfetmeye yönlendirir ve bu, *kendi saldırganlığını yeniden keşfetmesi* demektir. Kuşkusuz, ne olup bittiğini bilmez ama birini üzdüğünü ya da cam kırdığını görür. Bu nedenle, bu durumda çalma çerçevesinde S.O.S. sinyaline neden olan umut yerine bu, *saldırganlığın patlak vermesi* çerçevesinde bir S.O.S. sinyaline neden olur. Saldırganlık duygusuzluğa yatkındır ve mantıktan çok ayrılmıştır, böyle saldırgan bir çocuğa camı neden kırdığını sormak çalan çocuğa parayı neden aldığını sormak kadar yararsızdır.

Antisosyal eğilimin bu iki tip klinik belirtisi gerçekte birbiriyle ilişkilidir. Genellikle, çalma çocuğun duygusal gelişimi çerçevesinde saldırgan patlamadan daha önceki yoksunlukla ilişkilidir. Bu umut anında iki tip antisosyal davranışa toplumun tepkisinde ortak bir nokta vardır. Çocuk çaldığında ya da saldırganlaştığında toplum sadece mesajı alamamakla kalmaz ama (ihtimalden de öte) ahlak açısından karşılık verme dürtüsünü hisseder. Doğal kitlesel tepki çalmaya ve manyakça patlamaya ceza verme yönündedir ve aslında geçerli olmayan mantık terimleriyle genç suçluyu açıklamaya zorlamak için her çaba gösterilir. Birkaç saatlik ısrarlı sorgulama, parmak izi kanıtı vb. sonunda antisosyal çocuklar bitip tükenmek bilmeyen dayanılmaz soruşturmaya son vermek için bir tür itiraf ve açıklama bulurlar. Ancak bu itirafın hiçbir değeri

yoktur, çünkü hakiki olguları içerebilse de rahatsızlığın hakiki nedenine ya da etiyolojisine inmez. Aslında zorla itiraf ettirmek için tüketilen ya da soruşturma komisyonlarında geçen zaman boşa harcanmış zamandır.

Burada belirtilen doğruysa, dayanağı bir grup kız ya da erkek çocuğun günlük yönetimi olmasa da, bazı koşullarda teorinin pratikte uygulanma imkânının bulunup bulunmadığını görmek için durumu incelemek gerekir. Örneğin, bir grup suçlu erkek çocuktan sorumlu birinin tedavi edici bir kişisel temas kurması mümkün müdür? Bir anlamda her topluluk çalıştığı kadarıyla tedavi edicidir. Çocukların kaotik bir grupta yaşamaktan hiçbir kazancı yoktur ve güçlü bir yönetim yoksa çocukların arasından er geç bir diktatör çıkar. Yine de "tedavi edici" kelimesinin başka bir anlamı vardır ve bu, insanın kendini daha derin düzeyde iletişim kurabildiği bir pozisyona koymasıyla ilgilidir.

Sanırım, gece gündüz sorumlu olanların, erkek çocuğa psikoterapi ya da kişisel temas dönemi fırsatı tanıyabilmeleri için kendi içlerinde gereken uyumu sağlamaları birçok vakada imkânsız olabilir. Kuşkusuz hafife alarak, hiç kimseye iki yöntemden yararlanmaya çalışmasını önermem. Aynı zamanda bir kimsenin yine de bu meseleleri yönetebileceğini, erkek (ya da kız) çocukların böyle uzmanlık isteyen tedavi seanslarından yararlanabileceklerini düşünüyorum. Yine de *genel yönetimden sorumlu olduğunuzdaki tutumunuzla bir çocukla kişisel ilişki kurduğunuzdaki tutumunuzun kesin farklı olduğu* vurgulanmalıdır. Önce, antisosyal belirtiye karşı tutum iki vakada çok farklıdır. Gruptan sorumlu biri için antisosyal faaliyet kabul edilmezdir. Tedavi seansında ise tam tersine, ahlak değil, çocukta ortaya çıkabilenler söz konusudur. Tedavi seansı soruşturma görevi değildir ve kim bu tedavi çalışmasını yaparsa nesnel hakikatle değil, çok kesin olarak, hastaya gerçek gibi gelen şeyle ilgilenir.

Burada psikanalizde devam ettirilebilecek bir şey vardır, çünkü psikanalistler hastalarıyla yaptıkları bazı seanslarında onların örneğin, masum oldukları bir şeyle suçlandıklarını çok iyi bilirler. Hastalar onları, kendilerini kandırmak için odadaki bir nesnenin yerini kasten değiştirmekle suçlarlar; ya da analistin çok sevdiği başka bir hastası bulunduğu çok kesin gibi gelebilir vb. "Kuruntulu aktarım" denen şeyden söz ediyorum. Kendini savunmayı bilmeyen analistin, örneğin, nesnenin dünkü yerinde durduğunu, düpedüz bir hata yapıldığını, bir kişiyi değerinden çok sevmemekle en iyisini yaptığını söylemesi çok doğaldır. Bunu yapan analist *hastanın sunduğu malzemeden yararlanamaz.* Hasta şimdi geçmişinde bir noktada gerçekliği bulunan bir şey yaşar, analist kendisine biçilen role girmeyi kabul ederse sonuçta hasta kuruntuyu atlatır. Hastanın o an biçtiği rolü terapistin kabul etmesi gerektiğinden, grubu yönetme rolünden bireysel kabul rolüne geçmek çok güç olmalıdır ama bu yapılabilirse zengin ödüller vardır. Bunu denemek isteyen birine yine de bu çalışmanın hafife alınamayacağı hatırlatılmalıdır. Çocuk Perşembe günü saat üçte görülecekse, *bu kutsal bir tarihtir* ve hiçbir şey engellememelidir. Randevu güvenle önceden tahmin edilemezse çocuk birey ondan yararlanamaz ve güvenilirliğini hissetmeye başlarsa yararlanacağı ilk yollardan biri kuşkusuz onu boşa harcamaktır. Bunlar kabul edilmeli ve tolerans gösterilmelidir. Bu psikoterapist rolündeki kimsenin zeki olması gerekmez. Gereken tek şey, ayrılan uzmanlık isteyen zamanda, o tarihte çocuğun nesi varsa onunla ya da hastanın bilinçdışı işbirliğiyle ortaya çıkıp kısa sürede gelişen ve güçlü bir süreci ortaya koyan neyse onunla ilgilenmeyi istemektir. Seansları değerli duruma getiren çocuktaki bu süreçtir.

Tartışma

Ardından yapılan tartışmada bir üye soru sordu: Çok sayıda çocuğun arasından bu özel tedavi için seçilebilecek çocuk diğerlerinden nasıl ayırt edilebilir? Kısa olması gereken yanıtım, muhtemelen, kanı henüz kaynayan birinin özellikle güç çocuk seçileceği yönündeydi. Bu özel klinik sorun ya cezayla ve daha da sertlik gösterilerek sonuçlanmalı ya da yeni bir umudu belirten bir iletişim olarak kullanılabilmelidir.

Bu umut nedir, diye sorulur. Çocuk ne yapmayı umar? Bu soruyu yanıtlamak güçtür. Çocuk bilmeden, yoksunluk anını ya da yoksunluğun pekişerek kaçınılmaz bir gerçekliğe dönüştüğü fazı dinleyecek birini bulabilmeyi ister. Umut, kız ya da erkek çocuğun yoksunluğa tepkisinin hemen ardından gelen yoğun acıyı psikanalist görevi yapan kişiyle yeniden yaşayabilmesidir. Bu vahim anda ya da zaman diliminde çekilen yoğun acıya yeniden ulaşmak için terapistin verebildiği destekten çocuğun yararlandığı anın ardından *yoksunluktan önceki zamanın* anısı gelir. Bu yolla çocuk ya yitirdiği nesneleri bulma kapasitesine ya da yitirdiği çerçevenin güvenliğine yeniden ulaşmıştır. Çocuk dış gerçeklikle yaratıcı ilişkisine ya da saldırgan dürtüler içerse bile, kendiliğindenliğin güvende olduğu döneme yeniden ulaşmıştır. Yeniden ulaşma bu kez çalmadan ya da saldırganlık yapmadan gerçekleşmiştir, çünkü çocuğun daha önce tolerans gösterilmeyen noktaya varması sonucunda bu otomatik yaşanır: Yoksunluğa tepkisel acı. Acı çekmek derken akut kafa karışıklığını, kişiliğin bütünlüğünü yitirmesini, sonsuza kadar dağılmayı, bedenle teması kaybetmeyi, yönelimi tamamıyla kaybetmeyi ve bu nitelikte başka durumları kastediyorum. Çocuk bu alana bir kez sokulup bunu ve daha önce yaşananları hatırladı mı, antisosyal çocukların yaşamlarını neden bu tür yardım arayarak geçirmeleri gerektiğini anlamakta güçlük

çekilmez. Onlarla birlikte biri geriye gidip yoksunluğun dolaysız sonucunu yeniden yaşayarak hatırlamalarını sağlayıncaya kadar yaşamlarını geliştiremezler.

[Dr. Winnicott, hırsızlık yaptığı için kendisine getirilen bir erkek çocukla görüşmesinin başlangıcını örnek vererek görüşünü netleştirmeye çalıştı. Bu çocuk odasında ebeveynine ayrılan koltukta uzanıyordu. Babası çok iyi davranıyordu, sanki bunu çocuk için yapıyordu, çocuk ise durumu sömürüyor, idareyi eline alıyordu. Bu çocuğa kendine gelsin diye yapılacak bir girişim, saati üretkence kullanabilme ihtimalini göz önüne almamaktı. Çocuk yavaş yavaş kendini oyuna verdi. Baba bekleme odasına giderek çocukla terapistin derinleşen iletişimini oradan izleyebildi. Saatin sonunda çocuk, yıllar önce hastanede kendisini terk edilmiş hissettiğinde üstesinden gelemediği güç andaki duygularını hatırlayarak dolu dolu tanımlayabilmişti.

Bu tanımlama, o sırada psikoterapi yapan kişinin grup yönetiminde yararlanması gereken her şeyi neden bırakması gerektiğinin örneğini oluşturuyordu, gerçi ayrılan zamanın sonunda grubu yönetmeyi mümkün kılan genel tutuma kuşkusuz geri dönülmeliydi. Dr. Winnicott, ıslahevi gruplarında genel yönetimi kişisel, hatta aynı zamanda bir iki çocukla ayrı ayrı çalışmayla birleştirmenin mümkün olabileceğinden emin olmadığını tekrar etti. Yine de özde var olan güçlükleri ve muhtemel ödülleri de tanımlama girişiminden yarar sağlanabileceğini düşünüyordu.]

Psikoterapi Çeşitleri

MIASMA'ya (Akıl Hastalığının Sosyal ve Tıbbi Yönleri Derneği) yapılan konuşma, Cambridge, 6 Mart 1961

Terapi çeşitlerinden çok hastalık çeşitlerinden söz edildiğini duyarsınız. Bunların ikisi doğallıkla birbiriyle ilişkilidir ve benim önce hastalıktan sonra terapiden söz etmem gerekecek.

Ben, psikanalistim ve psikoterapinin temelinin psikanaliz eğitimi olduğunu söylersem karşı çıkmazsınız. Bu, öğrenci analistin kişisel analizini de içerir. Böyle bir eğitimin dışında, psikanaliz teorisi ve psikanalitik metapsikoloji hangi okulun olursa olsun her dinamik psikolojiyi etkiler.

Ancak psikoterapinin birçok çeşidi vardır, bunların varoluşu pratisyenin görüşlerine değil, hastanın ya da vakanın ihtiyacına dayanır. Mümkünse psikanaliz tavsiye ettiğimizi, mümkün değilse ya da karşı argümanlar varsa uygun bir değişikliğin planlanabileceğini söyleyelim.

Psikanaliz dünyasının merkezinde çalışmama karşın, şu ya da bu nedenle bana gelen birçok hastamın aslında ancak çok küçük bir yüzdesi psikanaliz tedavisi görüyor.

Hasta psikotik ya da borderline ise gereken teknik de-

ğişikliklerden söz edebilirim ama burada tartışmak istediğim bu değil.

Burada özel ilgi alanım, eğitimli analistin analizden başka bir şeyi yararlı bir şekilde yapabilmesidir. Genellikle tedaviye sınırlı zaman ayrılabildiği için bu önemlidir. Bu diğer tedaviler, şahsen çok daha derin etki yaptığını düşündüğüm tedavilerden, yani psikanalizden çoğu zaman daha iyi görünebilir.

Önce, psikoterapinin bir şartının başka bir tedaviyle harmanlanmamak olduğunu söyleyeyim. Muhtemel bir şok uygulaması fikri endişeye yol açarsa, bütün klinik tabloyu değiştireceğinden çalışmak mümkün değildir. Hasta ya korkar ya da fiziksel tedaviyi (veya ikisini de) gizlice ister ve psikoterapist hastanın gerçek kişisel sorununa asla ulaşamaz.

Öte yandan, bedenin uygun fiziksel bakımına kesin gözüyle bakmalıyım.

Bundan sonraki konu amacımızın ne olduğudur. Mümkün olanın çoğunu mu yoksa azını mı yapmak istiyoruz? Psikanalizde kendimize ne kadarını yapabileceğimizi sorarız. Hastanedeki kliniğimde, diğer en uç nokta için genel kuralımız ne kadar azını yapmamız gerektiğidir. Bu her zaman vakanın ekonomik yanının farkında olmamızı sağlar; ailenin belli başlı hastalığına ya da toplumsal hastalığa da bakmamızı sağlar, öyle ki aile dramında ikincil karakterleri tedavi ederek zamanımızın ve birinin parasının harcanmasını önleyebiliriz. Bunda özgün hiçbir şey yoktur ama belki bir psikanalistin söylediğini duymak hoşunuza gider, çünkü analistler özellikle uzun tedavilerde çıkmaza girmeye, bu sırada olumsuz bir dış etkeni gözden kaçırabilmeye yatkındırlar.

Hastanın güçlüklerinin ne kadarı hiç kimsenin onu akıllıca dinlememesinden kaynaklanır? Annelerden vaka tarihçelerini almanın, iyi yapılırsa başlı başına bir terapi

olduğunu kırk yıl önce hemen keşfettim. Burada zaman tanınmalı ve doğallıkla ahlakçı olmayan bir tutum benimsenmelidir ve anne aklından geçenleri anlatmanın sonuna geldiğinde şunları ekleyebilir: "Bugünkü bütün örüntülerin çocuğun ailedeki yaşamına nasıl oturduğunu şimdi anlıyorum, artık ben yönetebilirim, çünkü bütün hikâyeyi kendimce ve zamanında anlamamı sağladınız." Bu sadece çocuklarını getiren ebeveynleri ilgilendiren bir mesele değildir; erişkinler de kendileri hakkında bunu söylerler ve psikanalizin uzun, çok uzun bir tarihçe alma olduğu söylenebilir.

Psikanalizde aktarımı kuşkusuz biliyorsunuz. Psikanaliz ortamında hastalar geçmişlerinin ve içlerindeki gerçekliğin örneklemlerini getirip analistle her zaman değişen ilişkilerinden kaynaklanan fantezide göz önüne sererler. Böylece bilinçdışı yavaş yavaş bilinçli duruma getirilebilir. Bu süreç bir kez başlayıp hastanın bilinçdışı işbirliği kazanıldı mı, her zaman yapacak çok şey vardır; bu nedenle, ortalama tedavinin uzunluğu budur. İlk görüşmeleri incelemek ilginçtir. Psikanaliz tedavisi başlarsa analist başlangıçta çok zeki olmamaya dikkat eder; bunun iyi bir nedeni vardır. Hasta ilk görüşmeye her kanısını, her kuşkusunu getirir. Bu uç noktaların gerçek ifadesini bulmasına izin verilmelidir. Analist başlangıçta çok şey yaparsa hasta ya kaçar ya da korkudan çok olağanüstü bir kanı geliştirir, neredeyse hipnoz edilmiş gibi olur.

Daha çok ilerlemeden önce bazı başka varsayımlardan da söz etmeliyim. Hastanın sakladığı bir alan olamaz. Psikoterapi hastaya dinini, kültürel ilgisini ya da özel yaşamını tavsiye edemez ama bir yanını tamamıyla savunmada tutan hasta sürecin doğasında var olan bağımlılığı önler. Bu bağımlılığın beraberinde terapistte karşılığı olan bir şey, alışılagelmiş tıp pratiğinde doktorun güvenilirliğinden bile çok daha önemli olan profesyonel güveni-

lirliği getirdiğini görürsünüz. Tıp pratiğinin temelini atan Hipokrat yemininin bunu üstünkörü bir anlaşılırlıkla kabul etmesi ilginçtir.

Keza, bütün çalışmamızı vurgulayan teoride, fizikselliğin yol açmadığı ve bu nedenle, psikolojik olan bir bozukluk bireyin duygusal gelişiminde bir düğümü ortaya koyar. Psikoterapi düpedüz sadece düğümü çözmeyi hedefler, öyle ki gelişim daha önce meydana gelemediği yerde meydana gelebilir.

Başka ama paralel bir deyişle, psikolojik bozukluk bireyin duygusal büyümesinin toyluğudur; bu büyüme bireyin insanlarla ve genelde çevreyle bağlantı kurma kapasitesinin evrimini kapsar.

Net açıklamak için psikolojik bozuklukla, kişisel toylukla ilgili görüşümü belirtmeliyim, bu hayli karmaşık bir konunun çok basitleştirilmesini içerse de... bunu üç kategoriye ayırıyorum. Birincisi "psikonevroz" terimini akla getiriyor. Gelişim açısından burada, bütün yaşamın, bireyi içgüdülerinin sürüklemediği, kendisinin sürüklendiği yaşamın doğasında bulunan güçlükleri karşılayacak ve bir dereceye kadar baskı altında tutamayacak bir pozisyonda bulunduğu ilk evrelerde yeterince iyi bakılan bireylerin bütün bozukluğu vardır. Depresyonun daha "normal" çeşitlerini de buna katmalıyım.

Bu kategorilerin ikincisi, "psikoz" kelimesini akla getirir. Süt çocuğunun yetişme koşullarının ilk başlardaki ayrıntılarının yer aldığı alanda yanlış giden bir şey vardı, sonuçta bireyin temel kişilik yapısında rahatsızlık ortaya çıktı. Balint'in[1] dediği gibi bu temel hata, bebeklik ya da çocukluk psikozunu meydana getirmiş veya daha sonraki evrelerdeki güçlükler ego yapısının arada kaynayan bir hatasını sergilemiş olabilirdi. Bu kategorideki ebeveynler asla psikonevrotik olacak kadar sağlıklı değillerdi.

1 M. Balint, *The Basic Fault*, Londra, Tavistock Publications, 1968.

Üçüncü kategoriyi, ikisinin arasında kalanlara, gayet iyi başlayan ama çevrelerinin bir noktada tekrar tekrar ya da uzun bir zaman diliminde başarısızlığa uğrattığı bireylere ayırdım. Bu kişiler dürüstçe "O noktaya kadar her şey iyiydi, çevre bana borcu olduğunu kabul etmezse kişisel yaşamım asla gelişemez" iddiasında bulunan çocuklar, ergenler ya da erişkinlerdir ama bunun bilinç düzeyine çıkmak için ürettiği yoksunluk ve acı kuşkusuz olağandışı değildir, öyle ki klinikte kelimeler yerine, antisosyal eğilim sergileyen, çocuk suçluluğu ve müzminleşmesi şeklinde bir tutum görürüz.

Şimdilik, psikolojik hastalığa teleskopun yanlış ucundan bakıyorsunuz. Bir teleskoptan, ikili ilişkilerde (temelde süt çocuğuyla anne) sevgi dürtülerinin eşlik ettiği yıkıcı itkilerle ilgili tepkisel depresyonu ve üçlü ilişkilerden(temelde çocuk ve ebeveyni), değişik oranlarda hem heteroseksüel hem de homoseksüel deneyimlenen ilişkiden kaynaklanan duygu ikilemiyle, yani aynı anda var olan sevgi ve nefretle ilgili psikonevrozu da görüyorsunuz.

İkinci teleskoptan, hatalı çocuk bakımının çarpıttığı duygusal gelişimin ilk başlangıç evrelerini görürsünüz. Bazı süt çocuklarının yetişme koşullarının diğerlerinden daha güç olduğunu kabul ediyorum ama kimseyi suçlamamız gerekmediğinden, hastalığın nedenini burada yetişme koşullarının yetersizliğine atfedebiliriz. Kişisel kendilik yapısının yetersizliğini ve kendiliğin çevredeki nesnelerle bağlantı kurma kapasitesini görürüz. Bu zengin maden damarını sizinle birlikte kazmak isterdim ama kazmamalıyım.

Bu teleskoptan şizofreninin klinik tablosunu ya da normal, sağlıklı, olgun etiketi yapıştırılmasını beceren çoğumuzun yaşamının akışını bile aksatan psikotik alt akıntıları oluşturan çeşitli yetersizlikleri görürüz.

Hastalığa böyle baktığımızda sadece kendiliğimizde-

ki öğelerin abartılarını görürüz; psikiyatri hastalarını ayrı bir yere koyan bir şey görmeyiz. Dolayısıyla, ilaç tedavilerinden ve fiziksel denen tedavilerden çok, psikoloji hastalarının tedavisinin ya da bakımının doğasında bulunan gerilimi...

Üçüncü teleskop dikkatimizi yaşamın doğasında bulunan güçlüklerden farklı yapıdaki rahatsızlıklara yönlendirir, zira yoksun kişinin, doğasında var olan sorunların üzerine kinle, yani hemen hemen hatırlanan bir aşağılanmayı onarma gerekçesine dayanan bir iddiayla gitmesi önlenir. Bu salondaki bizler muhtemelen hafif bile olsa bu kategoride değiliz. Bir çoğumuz ebeveynlerimiz için şunu söyleyebiliriz: "Hatalar yaptılar, bizi sürekli engellediler, paylarına bizi kendiliğindenliğin, yaratıcılığın ve Gerçek duygusunun baş düşmanı Gerçeklik İlkesiyle tanıştırmak düştü AMA bizi gerçekte hiç yüzüstü bırakmadılar." Antisosyal eğilimin temelini oluşturan bu yüzüstü bırakılmışlıktır, bisikletlerimizin çalınması, ya da şiddeti önlemek için polisten yararlanmak her ne kadar hoşumuza gitmese de bu kız ya da erkek çocuğun çalarak ya da yıkarak bizi başkaldırıyla karşılaştırmaya neden zorladığını görürüz, anlarız.

Psikoterapinin bazı çeşitlerinin kısa tanımının teorik bir arka planını oluşturmak için yapabildiğimi yaptım.

1. Kategori: Psikonevroz

Bu kategorideki hastalığın tedavisi gerekiyorsa psikanaliz yapmak isteriz, bastırılmış bilinçaltının bilinç düzeyine çıkabildiği profesyonel bir genel güvenilirlik ortamı kurmak isteriz. Bu, hastanın kişisel çatışmalarının sayısız örnekleminin "aktarımında" ortaya çıkan sonucu meydana getirir. Olumlu bir vakada içgüdüsel yaşamdan ve onun hayali ayrıntılarından kaynaklanan kaygıya karşı savunmalar giderek daha az katılaşır ve hastanın kasıtlı kontrol sisteminin altına daha çok girer.

2. Kategori: İlk Yetişme Koşullarının Yetersizliği

Bu tür bir hastalığın tedavisi gerektiği için, hastaya, son derece bağımlı koşullarda tamamıyla süt çocukluğundan kaynaklanan deneyimleri yaşama fırsatı vermemiz gerekir. Böyle koşulların örgütlü psikoterapi dışında, örneğin arkadaşlıkta, fiziksel hastalık nedeniyle sağlanan hemşire bakımında, dinsel denen bazı deneyimler dahil, kültürel deneyimlerde bulunabildiğini görürüz. Çocuğa bakmaya devam eden aile üst düzeyde bile olsa bağımlılığa regresyon fırsatları sağlayabilir; bu, sosyal ortama iyi katılan aile yaşamının aslında değişmez bir özelliğidir, çocuk bakımıyla ilgili başlangıçtaki öğeleri yeniden tesis etmek ve vurgulamak için uygun olmaya devam eder. Bazı çocukların ailelerinden ve giderek artan bağımsızlıklarından keyif aldıklarını, diğerlerinin ise ailelerini psikoterapötik kullanmaya devam ettiklerini kabul edersiniz.

Ebeveynlerin, ailelerin ve sosyal birimlerin profesyonellik dışı yaptıkları yardımı profesyonelce yapma çabasıyla burada profesyonel sosyal hizmet uzmanlığı devreye girer. Genellikle, sosyal hizmet uzmanı 1. Kategoride tanımlanan anlamda psikoterapist değildir. Ancak sosyal hizmet uzmanı 1. Kategorideki ihtiyaçları karşılayan psikoterapisttir.

Annenin süt çocuğuna yaptığı işin büyük bölümüne "tutma" denebildiğini görüyorsunuz. Sadece fiili tutma, doğru insanların ancak dikkatle yapabildikleri dikkat isteyen bir mesele değildir, süt çocuğunun yetişme koşullarının büyük bölümünün de "tutma" kelimesinin her zaman genişleyen yorumu olması çok önemlidir. Tutma süt çocuğunun ihtiyaçlarına uyarlanarak yapıldığından, bütün fiziksel hareketleri kapsar. Çocuk serbest bırakılmaya yavaş yavaş değer verir ve bu başlangıçta Zevk İlkesiyle (her şeye kadirliğin feshi) çatışan Gerçeklik İlkesinin çocuğa tanıtılmasıyla örtüşür. Aile bu tutmaya devam eder, toplum da aileyi tutar.

Vaka çalışması ebeveynlerin ve lokal sosyal birimlerin bu normal işlevinin profesyonelleşmiş yanı, büyüme eğilimlerine şans verilirken kişileri ve durumları "tutma" diye tanımlanabilir. Bu büyüme eğilimleri (tekrar eden çevresel yetersizlik nedeniyle) umutsuzluğun örgütlü bir geri çekilmeye yol açtığı yer dışında her bireyde her zaman vardır. Eğilimler bütünleşme, psikenin bedenle uzlaşması, birinin diğeriyle birleşmesi, nesnelerle bağlantı kapasitesinin gelişimi çerçevesinde tanımlanmıştır. Bireyin yaratıcı dürtülerinin karşılanmasının ve tutmanın yetersizlikleri engellemezse bu süreçler devam eder.

3. Kategori: Yoksunluk

Hastalara, geçmişlerindeki bu *yoksunluk* alanının hükmettiği ettiği yerde, tedavinin bu olguya uyarlanması gerekir. İnsanlar normal, nevrotik ya da psikotik olabilirler. Kişisel örüntü güçlükle anlaşılabilir, çünkü umut ne zaman canlanmaya başlasa kız ya da erkek çocuk çevreyi fark edip eylemde bulunmaya zorlayan bir semptom (kendisinin çalması ya da başkasının ondan çalması, yıkıcılık ya da yıkılan olma) geliştirir. Eylem genellikle cezalandırıcıdır ama hastanın kuşkusuz tam olarak kabul etmesi ve karşılığını tam olarak ödemesi gerekir. Dediğim gibi bu, çok sık yapılamaz, çünkü bilinç düzeyine çıkmayan çok şey vardır ama antisosyal yolun ilk evrelerinde yapılan ciddi bir kazı ipucunu ve çözümü çok sık ortaya koyar. Çocuk suçluluğu araştırmasına, antisosyalliği, evleri olumsuz yönde etkilenmemiş normal çocuklara göre araştırarak başlamalıdır, sonuçta ortaya çıkan ve çocuğun gelişiminin bütün seyrini değiştiren yoksunluğun ve büyük acının izini sürmenin sıklıkla mümkün olduğunu burada anlıyorum (Vakaları yayınladım, zaman varsa başka örnekler de verebilirim*).

* Örnekler *Therapeutic Consultations in Child Psychiatry* eserinde görülebilir [Londra, Hogarth Press, 1971] [Ed.].

Burada konu, antisosyal eğilimin istikrarlı bir çocuk suçluluğu halini aldığı, tedavi edilen ve edilemeyen bütün vakalarla toplumun baş başa bırakılmasıdır. Burada uzmanlaşmış çevrelerin donanımına ihtiyaç vardır, bunlar ikiye ayrılabilir:

1. Tuttukları çocukları sosyalleştirmeyi umanlar.
2. Bu kız ve erkek çocuklar gözaltında tutulmayacak yaşa gelinceye ve tekrar tekrar sorun yaşayacak erişkinler olarak dünyaya açılıncaya kadar, toplumu onlardan korumak için çocukları el altında tutma amacıyla tasarlananlar. Bu ikinci tür kurum çok sıkı yönetildiğinde düzgün çalışabilir.

Çocuk bakımı sistemini uyumsuzlar için evlerde yapılan çalışmaya, özellikle ıslahevlerinde çocuk suçluların "başarılı" yönetimine dayandırmanın çok tehlikeli olduğu görülebilir mi?

Söylediklerime dayanarak, üç psikoterapi tipini karşılaştırmak belki artık mümkündür.

Pratik yapan psikiyatr bir tür tedaviden diğerine geçmeye, aslında ihtiyaç baş gösterdikçe, gerekirse hepsini bir ve aynı zamanda yapmaya doğallıkla ihtiyaç duyabilir.

Psikotik nitelikte hastalık (2. Kategori), gerekirse fiziksel bakım dahil, karmaşık bir "tutma" türü örgütlememizi bizden ister. Hastanın yakın çevresi üstesinden gelemediğinde profesyonel terapist ya da hemşire devreye girer. Bir arkadaşımın (rahmetli John Rickman) dediği gibi, "Akıl hastalığı size katlanacak birini bulabilmek değildir", ve burada iki etken vardır: Hastanın hastalığının derecesi ve çevrenin semptomları tolere etme becerisi. Bu durumda, dünyadaki bazıları akıl hastanelerindeki bazılarından daha çok hastadır.

Sözünü ettiğim tür psikoterapiye arkadaşlık gibi ba-

kılabilir ama arkadaşlık değildir, çünkü terapiste ücret ödenir ve terapist hastayı ancak randevunun sınırlı zamanında, dahası, sadece sınırlı bir süre görebilir, çünkü her terapinin hedefi profesyonel ilişkinin bittiği noktaya gelmektir, hasta yaşamının ve hayatının sorumluluğunu alır, terapist bir sonraki işine geçer.

Burada terapist diğer profesyoneller gibidir, işinde davranışının standardı özel yaşamındakinden daha yüksektir. Dakiktir, kendini hastasının ihtiyaçlarına uyarlar, hastalarıyla temasında kendisinin engellenmiş itkilerini yaşamaz.

Bu kategoriye giren ağır hastaların terapistin dürüstlüğüne çok büyük anlam yükledikleri besbellidir, çünkü insanlarla temas etmeye ve gerçek duygulara ihtiyaçları vardır ama maksimum derecede bağımlı oldukları ilişkiye kesinlikle güvenmeye ihtiyaç duyarlar. En büyük güçlükler, hastanın çocukluğunda ırza geçme varsa ortaya çıkar, bu durumda tedavi sırasında terapistin ırza geçmeyi tekrar ettiği kuruntusu hissedilmelidir. Doğal olarak iyileşme, çocuğu hayali yerine zamanından önce cinsel yaşamla tanıştıran, onun özel hakkı olan sınırsız oyunu bozan, çocukluğunda ırzına geçilmesini çözmeye bağlıdır.

Psikonevrotik hastalığın (1. Kategori) üstesinden gelmek için planlanan terapide Freud'un tasarladığı klasik psikanaliz ortamı kolayca elde edilebilir, çünkü hasta tedaviye bir derece inancıyla ve güven kapasitesiyle gelir. Bütün bunlara kesin gözüyle bakınca analistin aktarımın kendi yolunca gelişmesine geçit verme fırsatı vardır, hastanın kuruntularının yerini rüya analizlerinin, hayal gücünün ve sembolik biçimde ifade edilen fikirlerin malzemesi alır, bunlar hastanın bilinçdışı işbirliğiyle gelişen sürece göre yorumlanabilir.

Öğrenilebilen, yeterince güç olan ama psikotik bozukluğu karşılamak için planlanan tedavi kadar yorucu

olmayan psikanaliz tekniğini anlatmak için bulduğum zamanın hepsi bu.

Dediğim gibi, hastanın antisosyal eğiliminin üstesinden gelmek için planlanan psikoterapi ancak hasta ikincil kazanımlar ve çocuk suçlu olarak beceriler tesis etmeden önce, antisosyal yola başlamaya yakınken işe yarar. Hasta ancak ilk evrelerde hasta olduğunu bilir, rahatsızlığın kökenlerine inme ihtiyacını fiilen duyar. Benzer çalışmanın mümkün olduğu yerde doktorla hasta bir dedektif hikâyesine girişirler, vakanın geçmişi dahil, elde edilebilen ipuçlarından yararlanırlar, hastanın derinlere gömülen bilinçdışıyla bilinçli yaşamı ve belleği arasındaki ince katmanda çalışma yapılır.

Normal insanlarda bilinçdışıyla bilinç arasındaki bu katman kültürel uğraşlarla meşguldür. Suçlunun kültürel yaşamı herkesin bildiği gibi incedir, çünkü böyle bir vakada ya hatırlanmayan rüyaya ya da gerçekliğe kaçış dışında özgürlük yoktur. Aradaki alanı keşfetme girişimi sanata, dine, oyuna değil, zorlanımlı ve toplumu yaraladığı kadar doğası gereği bireyi de ödüllendirmeyen antisosyal davranışa götürür.

Şifa

St. Luke Kilisesi'nde doktorlara ve hemşirelere yapılan konuşma, Hatfield, Aziz Luka Pazarı, 18 Ekim 1970

Bana sunulan bu fırsattan yararlanarak hepimizde ortak olduğunu düşündüğüm bazı duygu ve düşünceleri dile getirmeye çalışmak istiyorum.

Özel alanım olmayan iç deneyimin diniyle ilgilenmiyorum ama tıp pratisyenleri olarak çalışmamızın felsefesiyle, bir tür dış ilişkinin diniyle ilgileniyorum.

Dilimizde bu güzel kelime var: ŞİFA. Bu kelimeden söz etmeme izin verilirse, bir hikâye anlatılması beklenebilir. Kelimelerin böyle bir değeri, etimolojik kökenleri, bir tarihi vardır: İnsanlar gibi kelimeler de kimi zaman bir kimlik edinip sürdürme mücadelesi verir.

"Şifa" kelimesi en yüzeysel düzeyde din ve tıp pratiğinin ortak paydasına işaret eder. Şifanın köklerinin bakım anlamına geldiğine inanıyorum. 1700 yılı dolayında yozlaşmaya başladı, suyla şifa gibi tıp tedavisinde kullanılan bir ad haline geldi. Başka bir yüzyılda ona başarılı bir sonucun içerimi eklendi; hastanın sağlığı düzeldi, hastalık yok edildi, kötü ruh çıkarıldı.

Su ve kan
Günahın çifte şifası olsun*

dizeleri, şimdi ve burada baktığım geçiş olan, bakımdan çözüme çoktan geçildiğinden daha fazlasını içerir.

Tıp pratiğinde kelimenin kullanılmasında iki uç arasında bir uçurum görülecektir. Hastalığın ve nedeninin başarıyla yok edilmesi, çözüm anlamında şifa bugün bakım anlamına gelen şifayla örtüşür. Tıp pratisyenleri kelimenin iki anlamının birbiriyle temasını kaybetmesini önlemek için her zaman savaşırlar. Pratisyen doktorun baktığı ama çözümleri de bilmesi gerektiği söylenebilir. Uzman ise tam tersine tanıya ve hastalığın yok edilmesine kendini kaptırır, bakımın da tıp pratiği kapsamında yer aldığını hatırlamak için çaba göstermelidir. Bu iki uç durumun ilkinde doktor sosyal hizmet uzmanıdır ve neredeyse, din görevlisi vaizin doğru olta atmasını sağlayan havuzlarda avlanır. Diğer uç durumda doktor hem tanı koyan, hem de tedavi eden teknisyendir.

Alan o kadar geniştir ki şu ya da bu yolda uzmanlaşmak kaçınılmazdır. Yine de biz düşünenler olarak bütüncül yaklaşım çabasından temize çıkmış değiliz.

İnsanlar biz doktorlardan ve hemşirelerden ne isterler? Toy, hasta ya da yaşlı bizsek meslektaşlarımızdan ne isteriz? Bu koşullar – toyluk, hastalık ve yaşlılık- beraberinde bağımlılık olgusunu getirir. Bundan, güvenilirliğe ihtiyaç duyulduğu sonucu çıkar. Biz doktor, hemşire ve sosyal hizmet uzmanlarından (mekanik değil) insani güvenilirlik, genel tutumumuza yerleşmiş güvenilirlik istenir (Şimdilik bağımlılığı kabul edip, bulduğumuza uyarlanma kapasitesine sahip olduğumuzu varsaymalıyım).

Etkili çevrenin değeri konusunda tartışma yoktur (Kö-

* Anglikan din adamı ve ilahi yazarı Augustus Montague Toplady'nin 1763'te yazdığı, ilk kez 1775'te *The Gospel Magazine*'de yayımlanan "Çağların Kayası" ilahisinden. -ç.n.

türüm olmadığım için çok minnettarım ve eşim de örneğin, penisiline yaşamını borçlu). Tıp ve cerrahi pratiğinde uygulamalı bilime kesin gözüyle bakılacaktır. Özgül çözümü küçümsememiz ihtimal dışı olacaktır. Ancak bu ilkenin kabul edilmesiyle, gözlemcinin ve düşünürün başka düşüncelere ilerlemesi mümkündür.

Bu konuşmanın konusu *bağımlılığı karşılayan güvenilirlik*tir. Temanın bebeksi karmaşalara götürdüğü, öyle ki tartışma alanlarını tasvir etmek için yapay sınırlar gerekeceği hemen belli olacaktır.

Bu konuşma şeklinin kendi başına pratik yapan doktoru toplum adına hareket eden doktordan ayırdığını hemen anlarsınız.

Tıp mesleğini eleştiriyorsam, elli yıl önce lisansımı aldığımdan bu yana bu mesleğin üyesi olmaktan gurur duyduğumu, doktordan başka bir şey olmayı hiç istemediğimi belirtmeliyim. Bu olgu, tutumlarımızın ve sosyal iddialarımızın göze batan hatalarını görmemi engellemiyor, kendi gözümdeki mertekle ilgili her şeyi bildiğimin size garantisini veririm.

Meslektaşlarımızın hatalarını hastalandığımızda belki çok kolayca görüyoruz, bunun yanında tıp ve hemşirelik mesleklerine ne kadar borçlu olduğumuzu, hasta olup iyileştiğimizde çok iyi anladığımız olgusuna yer verebiliriz.

Kuşkusuz hatalardan söz etmiyorum. Şahsen, düşünmekten nefret ettiğim hatalar yaptım. Bir keresinde, diyabetik bir hastayı ensülinden önceki günlerde yukarıdan gelen yönlendirmeleri uygulamak için aptalca ve cahilce bir girişimle suya boğdum. Adamın nasılsa öleceği bana kendimi daha iyi hissettirmiyor. Daha kötü şeyler de yaptım. Felaketlerde kendisine destek olan meslektaşları arasında bir konuma gelmeden önce cahilliği ortaya çıkmayan doktora ne mutlu. Ama bütünüyle bu, basıla basıla aşınmış yollardan geçer. Yanılma payını insan sevgisinin olgusu kabul ederiz.

Durumumuz iyiyken ve pişmanlık malzemesi biriktirmeden, sizin ve benim nasıl tıp, cerrahi ve hemşirelik faaliyetleri yaptığımıza bakmak istiyorum.

Nasıl seçebilirim? Uzmanlığımda, yani psikanaliz ve çocuk psikiyatrisi pratiğimde edindiğim deneyime başvurmam gerekiyor. Psikiyatri pratiğinden tıp pratiğine kadar çok miktarda potansiyel geribildirim bulunduğunu öne sürüyorum. Psikanaliz sadece bastırılmış bilinçdışını yorumlama meselesi değil; daha çok böyle bir çalışmanın yapılabildiği profesyonel güven ortamını sağlamaktır.

Şahsen ben, çocuk ve ebeveyn hekimliğinden psikanalistliğe yavaş yavaş geçtim. Psikanaliz (analitik psikoloji gibi) teoriye, kendi seçen ve seçilen birkaç bireyin yoğun eğitimiyle bağlantılı. Eğitim bilinçdışı motivasyona ulaşan psikoterapiyi sağlamayı hedefliyor ve bu aslında "aktarım" denen şeyden yararlanmayı sağlıyor vb.

Meslektaşlarımın ve benim kendimizi yaparken bulduğumuz çalışmadan kaynaklanan bazı ilkeleri belirteceğim:

1. Hiyerarşiler
2. Kim hasta? Bağımlılık.
3. Bakma-şifa verme pozisyonunun bizde etkisi.
4. Başka etkiler.
5. Gönül borcu/yatıştırma.
6. Tutma. Kolaylaştırma. Bireysel gelişim.

1. Birincisi, hiyerarşiler meselesi. Uzmanlık dalımızda erkekle, kadınla ya da çocukla yüz yüze geldiğimizde eşit konumda iki insana indirgendiğimizi görürüz. Hiyerarşiler azalır. Doktor, hemşire, sosyal hizmet uzmanı, yatılı yurt süpervizörü olabilirim – ya da hatta psikanalist ya da papaz olabilirim. Fark etmez. Önemli olan, bütün zenginliği ve karmaşık insan renkleriyle kişilerarası ilişkidir.

Sosyal yapıda hiyerarşilerin yeri vardır ama klinikte karşı karşıya kalındığında yoktur.

2. Buradan, ikisinden hangisi hastadır, sorusuna kısa bir adım vardır. Kimi zaman bu uygunluk meselesidir. Hastalık ve hasta olma kavramının hemen rahatlattığını anlamak değerlidir, çünkü bağımsızlığı meşrulaştırır ve hasta olduğu iddiasında başarı gösteren biri özel bir yarar sağlar. "Hastasın" sözü, doğallıkla beni ihtiyaca karşılık veren birinin pozisyonuna, yani adaptasyon, ilgi, güvenilirlik ve bakım anlamında şifaya yönlendirir. Doktor, hemşire ya da her kimse hastaya karşı doğal olarak profesyonel bir tutuma yönelir. Bu, hiçbir üstünlük duygusu taşımaz.

Bunlardan hangisi olacaktı? Şifa pozisyonu varsayımının da neredeyse hastalık, sadece sikkenin öbür yüzü olduğu söylenebilir. Hastaların bize ihtiyacı olduğu kadar bizim de onlara ihtiyacımız vardır. Geçtiğimiz günlerde Derby Katedrali Başkanı, Aziz Vincent de Paul'ün* müritlerine söylediği "Yoksullar, kendilerine yardım ettiğimiz için bizi bağışlasınlar diye dua edin" sözünü aktarıyordu. Hastalar, hastalıklarında duydukları ihtiyacı karşıladığımız için bizi bağışlasınlar diye dua edebiliriz. Sevgiden söz ediyoruz ama sevgi profesyonel bir ortamda profesyonellerce karşılanacaksa, kelimenin anlamı çok yalın açıklanmalıdır. Bu yüzyılda bu açıklamayı yapanlar psikanalistlerdir.

3. Bakan, ilgilenen, bakan-şifa veren rolü varsayımının üzerimizdeki etkilerine bakabiliriz artık. Başlıca beş noktayı fark ederiz:

(*a*) Bakan-şifa veren rolünde ahlakçı değiliz. Hastaya kötü olduğu için hastalandığını söylemenin yararı yoktur. Hırsızı, astımlıyı ya da şizofreni ahlak kategorisine koyma-

* Aziz Vincent de Paul (1581-1660). Katolik ve Anglikan kiliselerinde aziz kabul edilen, yoksullara yardım eden Fransız asıllı Katolik papazı. -ç.n.

nın da yararı yoktur. Hasta, kendini yargılamak için orada bulunmadığımızı bilir.

(*b*) Çok dürüst, çok doğru sözlüyüz, bilmediğimizde bilmediğimizi söyleriz. Hasta hakikat korkumuza katlanamaz. Hakikatten korkuyorsak, doktorluk değil, başka bir meslek yapmaya başlayalım.

(*c*) Güveniliriz ve profesyonel çalışmamıza ancak böyle devam edebiliriz. Asıl konu, (profesyonel açıdan) güvenilirliğimizle hastalarımızı öngörülemeyenden korumamızdır. Birçoğu tam da bunun, yani yaşamlarının örüntüsünün bir parçası olarak öngörülemeyenle karşılaşmış olmanın acısını çeker. Bu örüntüye giremeyiz. Öngörülemeyenin gerisinde zihin karışıklığı yatar, bunun gerisinde somatik işlevsellik çerçevesinde kaos, yani inanılmaz fiziksel kaygı bulunabilir.

(*d*) Hastanın sevgisini ve nefretini kabul ederiz, bundan etkileniriz ama ikisini de kışkırtmayız ya da profesyonel ilişkide, rüya biçimlenirken ve varsayımlar biçimlendirilirken, özel yaşamlarımızda ve kişisel dünyamızda ya da iç psişik gerçekliğimizde tatmin edici olması gereken duygusal tatminleri (sevgi ya da nefret) elde etmeyi ummayız (Psikanalizde bu temel etken olarak incelenir ve hastayla analist arasında baş gösteren özgül bağımlılıklara "aktarım" adı verilir. Fiziksel tıp ve cerrahi yapan doktorun, özellikle bu alanda psikanalizden öğreneceği çok şey vardır. Çok basit bir konuyu ele alırsak: *Doktor kararlaştırılan zamanda gelirse, hastanın ona güveninin son derece güçlendiğini deneyimler* ve bu, sadece hastanın ıstırabının önlenmesi için önem arz etmez, hatta dokuların, kuşkusuz işlevlerin iyileşmesinde somatik süreci de geliştirir).

(*e*) Doktorun ya da hemşirenin acımasız olmak için acımasız olmadığını varsayarız ve bu varsayımda kolayca görüş birliğine varırız. Acımasızlık kaçınılmazca çalışmamıza girer ama *acımasızlık tutkusu* için profesyonel iliş-

kilerimizin dışına, bizzat yaşama bakmalıyız. Kuşkusuz doktorların yaptıkları acımasızlıktan ve kincilikten söz edebilirim ama burada bu tür malpraktise haddini bildirmekte hiç güçlük çekmeyiz.

4. Hastalığın üzerimizdeki daha başka etkilerine, dolayısıyla, hastalarımızın bağımlılık ihtiyaçlarına ulaşmak için, kişilik yapısındaki daha karmaşık meseleleri göz önüne almalıyız. Örneğin, bireyin hayal gücüyle ama yine de doğru olarak başka bir kişinin düşüncelerine, duygularına, umutlarına ve korkularına ulaşabilmesi ve diğer kişinin de bize aynı şeyi yapmasına izin vermesi zihinsel sağlık belirtisidir. Bakan-şifa veren papazların ve doktorların kendi seçimleriyle bu konuda iyi olduklarını sanıyorum. Ama kötü ruhları çıkaranlarla çözüm bulan-şifa verenlerin buna ihtiyacı yoktur.

Çapraz özdeşleşmeyle çok iyi oyun oynayabilmek kimi zaman yük olabilir. Yine de bir şekilde, tıp öğrencilerinin seçiminde kuşkusuz önemli özelliklerden biri, kendini başkasının yerine koyarak ve sohbete fırsat vererek çapraz özdeşleşme dediğim şey için kapasiteyi (test edilebilirse) değerlendirmektir. Çapraz özdeşleşme insanın bütün deneyimlerini çok zenginleştirdiğinden, kapasitesi yetersiz olanların bu açıdan kendilerini sıkıcı bulduklarından, başkalarını sıktıklarından pek kuşku duyulamaz. Dahası, tıp pratiğinde teknik tipte işlevin çok ötesine gidemezler, bilmeden çok acıya yol açabilirler. Geçenlerde BBC'de konuşan James Baldwin Hıristiyanların söz etmeyi unuttukları günahtan söz etti: Farkına varamama günahı. Burada, kuruntulu çapraz özdeşleşmelere bir not ekleyebilirim. Aslında bu, zarara yol açar.

5. Bundan sonra gönül borcu meselesine geri dönüyorum. Aziz Vincent de Paul'den alıntı yaparken bundan söz ettim. Gönül borcu çok hoş gelir, hastaların teşekkürlerini

ifade eden sıra dışı bir viski şişesi ve bir kutu çikolata hoşumuza gider. Yine de gönül borcu bu kadar basit değildir. Durum iyi giderse hastalar bu iyiye gidişe kesin gözüyle bakarlar, ancak ihmal varsa (peritonda unutulan ilaçlı pamuk) kendilerine karşı dürüst davranıp şikâyet ederler. Başka bir deyişle, en büyük gönül borcu veya kuşkusuz abartılan gönül borcu bir yatışma meselesidir; bunun yanında gizli intikam güçleri vardır, bunları yatıştırmak iyi olur.

Hastalar yataklarında cömert hediyeler ya da vasiyetnamelerine ekler planlayarak yatarlar ama doktorlar, hemşireler ve diğerlerinin, üzüntülü hastanın taburcu olduktan kısa süre sonra, belki kendisi unutulmasa da, unutması hoşlarına gider. Doktorlarla hemşirelerin ikiye katlanan ve tekrarlayan yas deneyimi edindiklerini iddia ediyorum; profesyonel yaşamımızın risklerinden biri katılaşabilmemizdir, çünkü hastaları tekrar tekrar kaybetmek yeni hastayı sevmekte tedbirli olmamıza yol açar. Hasta bebeklere bakan, telefon kulübelerine ya da (Ernest gibi) çanta içinde Victoria İstasyonu Kayıp Eşya Bürosu'na bırakılan bebeklere bakan hemşireler için bu özellikle doğrudur.

Kırsal bölgede pratisyen hekimlik bu sorunun yanıtı olabilir, çünkü hastalarının arasında yaşayan doktorun yaptığı kesinlikle en iyi doktorluk türüdür. Doktorla hasta her zaman vardır ama onlar ancak zaman zaman doktorla hastasıdır. Pratik yapan doktorun, kötü etkenleri kökünden söküp atmaktan çok bakma-şifa vermede uzmanlaşanlardan öğreneceği çok şey vardır.

6. Tıp pratiğine özellikle iade edilmesi gereken bir şey vardır ve bununla bitireceğim. Bu da, bakma-şifa vermenin tutma kavramının uzantısı olmasıdır. Ana rahmindeki ve sonra da kucaktaki bebekle başlar, süt çocuğunun büyüme sürecinde zenginleşir, anne doğurduğu bu farklı bebeğin ne olduğunu bildiğinden buna imkân verir.

Kişisel büyümeyi ve olgunlaşma sürecini sağlayan kolaylaştıran çevre temasında anne-babanın bakımı ve ailenin işlevi tanımlanmalıdır ve ailenin kolaylaştırıcılığının politik uzantısı olarak bu, olgun bireylerin sonunda yaşlarına ve kapasitelerine göre politikaya, politik yapının sürdürülmesine, yeniden inşa edilmesine katılmalarıyla, demokrasinin bütünüyle inşa edilmesi sonucuna götürür.

Bunun yanı sıra, her insan için gereken, olgun olunmayan evrelerde çevrenin tutma donanımıyla ve *yeterince iyi annelik nedeniyle her vakada olgu haline gelebilen* kimlik duygusu vardır. Tek başına olgunlaşma süreci bireyi birey haline getiremez.

Demek ki bakma-şifa verme anlamında şifadan söz ettiğimde, doktorların ve hemşirelerin hastaların bağımlılıklarını karşıladıkları doğal eğilimlerinden söz ediyorum ama şimdi bu, sağlık çerçevesinde çok yalın açıklanıyor. Ebeveyn figürlerinin bireysel büyümeyi besleyen koşulları sağlama eğilimini gerektiren, toy bireyin doğal bağımlılığı çerçevesinde bu yazılmaktadır. Bu, konuşmanın konusunu oluşturan bakma-şifa verme kadar çözüm anlamında şifa verme değildir ve mesleğimizin sloganı haline gelebilir.

Toplumun hastalığının çerçevesinde, bakma-şifa verme dünyada çözüm bulmaktan-şifa vermekten, genellikle bilimsel yaklaşım denen şeyle birlikte giden her tanı ve önlemden bile daha önemli olabilir.

Burada sosyal hizmet uzmanlarıyla aynı görüşü paylaşıyoruz, onların "vaka çalışması" terimine "tutma" kelimesinin kullanılmasının oldukça karmaşık bir uzantısı ve bakma-şifa vermenin pratikte uygulanması diye bakılabilir.

Profesyonel ortamda uygun profesyonel davranış gösterildiğinde hasta duygusal yaşamının ve kişilerarası ilişkilerinin karmaşık sorunlarına kişisel çözüm bulabilir; bizim yaptığımız çözüm uygulamak değil, büyümeyi kolaylaştırmaktır.

Bakma-şifa verme klinisyenden çok şey istemek midir? Çalışmamızın bu yanı daha yüksek ücretler çerçevesinde başarısız gibi görünür, kabul edilmiş hiyerarşiler sistemi statüsünü baltalar. Yine de, uygun kişiler bunu kolayca öğrenebilirler, zeki olma duygusundan çok daha tatmin edici bir şey verir bu.

Profesyonel çalışmamızın bakma-şifa verme yanında, toy kişiler olarak yeterince iyi bakıldığımız ve deyim yerindeyse "yeterince iyi" annelerimizin ve ebeveynlerimizin bize önceden şifa verdikleri (önleyici tıbbın en iyi türü) yaşamlarımızın başlangıcında öğrendiğimiz ilkelerin uygulandığı bir ortam bulduğumuzu öne sürüyorum.

İnsanın çalışmasını tam anlamıyla doğal fenomenlerle, genel olgularla ve en iyi şiir, felsefe ve dinde bulmayı beklediğimiz şeyle bağlantılı olduğunu görmesi her zaman sabittir.

II. Kısım
Aile

Annenin Topluma Katkısı

Dr. Winnicott'ın 1957'de The Child and the Family [Çocuk ve Aile] *adıyla yayımlanan radyo konuşmalarının ilk derlemesinin notları*

Sanıyorum, herkesin büyük bir ilgisi, bir şeye yöneldiği yoğun bir itkisi var. İnsan geriye dönüp bakması mümkün olabilecek kadar uzun yaşarsa özel yaşamında ve profesyonel kariyerindeki bütün farklı ve çeşitli faaliyetleri bütünleştiren kaçınılmaz eğilimi fark ediyor.

Bana gelince, alışılagelmiş iyi anneyi bulup değerlendirme itkisinin çalışmamda oynadığı önemli rolü zaten görebiliyorum. Biliyorum, babalar da çok önemli, aslında anneliğe ilgi, babalara ve çocuk bakımında babaların oynadıkları önemli role ilgiyi de kapsıyor. Ama benim için, bu kadar çok konuşma ihtiyacı duyduğum anneler olmuştur.

Bana öyle geliyor ki insan toplumunda bir eksiklik var. Çocuklar büyüyor, zamanı gelince onlar da anne baba oluyorlar ama büyüdüklerinde genellikle annelerinin onlar için başlangıçta neler yaptıklarını bilip kabul etmiyorlar. Bunun nedeni, annenin rolünün ancak yakın zamanlarda algılanmaya başlanması. Ama burada bir şeyi açıklamalıyım; kastetmediğim bazı şeyler var.

Çocukların, kendilerini ortaya çıkardıkları için ebeveynlerine teşekkür etmeleri gerektiğini kastetmiyorum. Kuşkusuz, onların ilk bir araya gelişlerinin karşılıklı zevk ve tatmin olduğunu umabilirler. Ebeveynler çocuğun var olduğu için kuşkusuz teşekkür etmesini bekleyemezler zira bebekler doğma talebinde bulunmazlar.

Kastetmediğim başka şeyler de var. Örneğin, zamanla gönül borcu oluşabilse de, evin kurulmasında ve aile meselelerinde işbirliği yaptıkları için, annelerine ve babalarına karşı çocukların herhangi bir yükümlülükleri bulunduğunu kastetmiyorum. Alışılmış iyi ebeveynler ev kurarlar, birbirleriyle dayanışırlar, böylelikle, çocuk bakımının temel payına zemin hazırlarlar, her çocuğun yavaş yavaş kendiliğini ve dünyayı bulabildiği bir ortamı ve ikisi arasındaki iş ilişkisini sürdürürler. Ama ebeveynler bunun için gönül borcu istemezler; ödüllerini alırlar, teşekkür edilmektense çocuklarının büyüdüklerini, anne baba ve yuvalarını kuran insanlar haline geldiklerini görmeyi tercih ederler. Bunun tam tersi de söylenebilir. Kız ve erkek çocuklar, var olmalarına neden olduktan sonra kendilerini hak ettikleri yaşama bu başlangıçla donatmayan ebeveynlerini meşru bir şekilde suçlayabiliyorlar.

Son yarım yüzyılda evin değerinin farkına varmakta büyük artış yaşanmıştır (Bu farkındalık önce kötü evin etkisini anlamaktan geliyorsa elden bir şey gelmez). Bu uzun ve yorucu görevin, ebeveynlerin çocuklarını desteklemeişinin yapılmaya değer bir iş olduğunun nedenleri konusunda bir şeyler biliyoruz; aslında bunun, toplumun tek gerçek temelini ve bir ülkenin sosyal sisteminde demokratik eğilimin tek fabrikasını oluşturduğuna inanıyoruz.

Ama evden çocuk değil, ebeveynler sorumludur. Hiç kimseden gönül borcunu ifade etmesini talep etmediğim konusunda çok net olmak istiyorum. Beni özellikle ilgilen-

diren şey, ne gebe kalmak kadar geriye ne de yuva kurmak kadar ileriye gidiyor, ben doğumdan önce ve doğumdan sonraki birkaç haftada ve birkaç ayda annenin bebeğiyle ilişkisiyle ilgileniyorum. Alışılagelmiş iyi annenin başlangıçta kocasının desteğiyle ve kendini süt çocuğuna adayarak düpedüz topluma ve bireye sağladığı büyük katkıya dikkat çekmeye çalışıyorum.

Fedakâr annenin tam anlamıyla kabul edilmeyen bu sınırsız katkısı değil midir? Bu katkı kabul edilirse, aklı başında, dünyada bir kişi olma duygusu edinmiş, kendisi için dünyanın bir anlam taşıdığı her kadınla erkeğin, her mutlu insanın bir kadına sonsuz borçlu olduğu sonucu çıkar. Bu kişi (kız ya da erkek) süt çocuğuyken bağımlılık konusunda hiçbir şey bilmediğinde mutlak bağımlılık vardı.

Böyle bir tanımanın sonucunun gönül borcu, hatta övgü olmayacağını bir kez daha vurgulayayım. Sonuç içimizdeki korkunun azalması olacaktır. Her bireyin gelişiminin ilk evresinde tarihsel bir olgu olan bu bağımlılığı tam anlamıyla kabul etmeyi toplumumuz ertelerse hem ilerlemenin hem de regresyonun önünde korkuya dayanan bir engel kalmış olmalıdır. Annenin rolü doğru tanınmazsa muğlak bir bağımlılık korkusu kalmış olmalıdır. Kimi zaman bu korku KADIN korkusu ya da bir kadından korkma biçimini, başka zamanlarda her zaman egemenlik korkusunu içeren daha az kolay tanınabilen bir biçim alacaktır.

Ne yazık ki egemenlik korkusu insan gruplarına egemen olunmasını önlemez; tam tersine, onları özgül ya da seçilmiş bir egemenliğe doğru çeker. Aslında, diktatörün psikolojisi incelenseydi başka şeylerin arasında kişisel mücadelesinde egemenliğinden bilinçdışı korktuğu kadını kontrol etmeye çalıştığını, onun etrafını sararak, onun adına hareket ederek, karşılığında tam boyun eğme ve "sevgi" talep ederek onu kontrol etmeye çalıştığını bulmak beklenirdi.

Birçok sosyal tarih öğrencisi KADIN korkusunun gruplardaki insanların görünüşteki mantıksız davranışının güçlü bir nedeni olduğunu düşünmüştür ama bu korkunun izi kökenine kadar ender sürülür. Her bireyin tarihinde bunun izi kökenine kadar sürüldüğünde, bu KADIN korkusunun bağımlılık olgusunu kabul etme korkusu olduğu ortaya çıkar. Bu nedenle, süt çocuğuyla annenin ilişkisinin çok erken evrelerini araştırmaya başlamanın geçerli sosyal nedenleri vardır.

Benim açımdan, "fedakâr" kelimesinin anlamını tamamıyla anlayabilmek ve mümkünse kendi annemle ilgili enikonu bilgi edinip onu hissederek kabul edebilmek çekici geliyordu. Burada bir kadından daha güç durumda bir erkek vardır; açıkçası erkek zamanı gelince anne olup annesiyle uzlaşamaz. Annesinin başarısının bilincine varabildiğince çabuk varabilmekten başka alternatifi yoktur. Erkeğin karakterinde anneliğin nitelik açısından gelişimi çok mesafe kat etmez ve erkeğin kadınlaşmasının asıl meselelerin yan yolu olduğu ortaya çıkar.

Bu soruna sıkışıp kalan erkek için bir çözüm, annesinin rolünün, özellikle annesinin başlangıçta oynadığı rolün nesnel incelemesinde yer almaktır.

Bu aralar annenin başlangıçtaki önemi çok kez inkâr ediliyor, bunun yerine, ilk aylarda sadece bedensel bakım tekniğinin gerektiği, bu nedenle, iyi bir dadının da yeterli olacağı söyleniyor. Annelere süt çocuklarına *annelik etmeleri gerektiğinin* (umarım bu ülkede değil) söylendiğini bile görüyoruz, bu "annelik etmenin" anne olmaktan doğal bir şekilde ortaya çıktığını en uç derecede inkâr etmektir. Denizin kocaman dalgasını göndermeden önce kumlardan çekilmesi gibi, bir meseleyi anlamadan önce sıklıkla inkâr, körlük ya da kasten görememe evresi vardır.

Yönetimin düzenliliği, hijyenin gerektirdikleri, beden sağlığının geliştirilmesi için övgüye değer itki – bunlar ve

başka her şey anneyle bebeğinin arasına girer, annelerin müdahaleye karşı toplu çabayla ayaklanmaları ihtimali yoktur. Birinci ve ikinci bebekleri doğan, ister istemez bağımlı durumda bulunan genç anneler adına biri hareket etmelidir. Yeni doğmuş bir bebeğin annesi ne kadar çok hayal kırıklığına uğrasa da doktorlara ve hemşirelere karşı greve gideceği varsayılamaz, çünkü farklı bir uğraş içindedir.

Radyo konuşmalarımın çoğu annelere yönelikse de, çok ilgi duyan genç annelerin bunları okuma ihtimali yoktur. Bunu değiştirmek gibi bir arzum yok. Genç annelerin kendi süt çocuklarına bakmaktan keyif aldıklarını anladıklarında, ne yaptıklarını bilmek isteyeceklerini sanmıyorum. Talimatın keyiflerini ve yaratıcı deneyimlerini bozmasından doğallıkla korkarlar, tatmine ve büyümeye neden olan temel öğe budur. Genç annenin korunmaya ve bilgiye ihtiyacı vardır, tıp biliminin bedensel bakımda ve sakınılabilen kazaların önlenmesinde sunabildiğinin en iyisine ihtiyacı vardır. Kocasının fedakârlığına ve tatmin edici cinsel deneyimlere ihtiyacı vardır. Hayır, genç anne genellikle kitaplardan öğrenmez. Yine de, radyo konuşmalarını basıma hazırlarken genç annelerle doğrudan konuşma tarzını korudum, nedeni, bunun disiplin sağlamasıdır. İnsan naturası konusunu yazan biri psikolog jargonundan uzaklaşıp sürekli basit bir dil kullanmaya yönelmelidir, bu jargon bilimsel dergilere katkılarda bulunurken önemli olabilir.

Muhtemelen, annelik deneyimini çoktan kazanmış, dolayısıyla, etraflarına bakabilen bazıları bu söylenenleri okumaya ilgi duyabilir, şimdi çok ihtiyaç duyulanı yapmaya, yani eğitimli eğitimsiz, zeki ya da sınırlı, zengin yoksul alışılagelmiş iyi anneye moral desteği vermeye, bebeğiyle arasına giren herkesten ve her şeyden onu korumaya yardım edebilirler. Anneyle yeni bebeği arasında duygu-

sal ilişkinin başlayıp doğal gelişebilmesi için hepimiz gücümüzü birleştirmeliyiz. Bu kolektif görev babanın, eşinin onun bebeğini taşıdığı, doğurduğu ve emzirdiği başlangıçta, süt çocuğunun ondan başka yollardan yararlanmadan önceki dönemlerdeki işinin uzantısıdır.

Aile Grubunda Çocuk

New College'da düzenlenen "İlköğretimde Gelişmeler" konulu Anaokulu Derneği'nin Konferansı'nda yapılan konuşma, Oxford, 26 Temmuz 1966

Son zamanlarda çocuk ve aile konusunda çok şey yazıldı, bu geniş konuya nasıl özgün katkıda bulunulacağını bilmek çok güç. Her şeyin söylendiği genel bir duygu olmalıdır, başlığın tekrar tekrar kullanıldığı için anlamsızlaştığı neredeyse iddia edilebilir. Geçenlerde direktiflerde vurgunun değişmesiyle bir yenilenme ortaya çıktı, öyle ki artık vurgu bireyin değil, ailenin üzerinde. Sosyal hizmetin örüntüsünü değiştirecek bir tür plan var, öyle ki aile göz önüne alınıyor, çocuğun ailenin bir parçası olduğu düşünülüyor.

Benim görüşüme göre, bu değişiklik anlamına hiç gelmiyor, çünkü çocuk her zaman ailesiyle ilişkisi ya da ailesinin bulunmaması yönünden incelenmiştir. Ama her koşulda tekdüzelikten kurtaran her şeyden yararlanmaya çalışabiliriz. Psikanalizin katkısına bakarsak, psikanalistlerin çocuğun tedavisine yaptıkları vurgunun dengesizliğini söyleyebiliriz. Psikanalistler tecrit edilmiş bir fenomen diye görülen tek çocuğun tedavisini tartışarak uzun bir faz geçirmişlerdir. Bunun yararı olamazdı. Ancak burada psikanaliz

çevrelerinde bir değişim vardır – düpedüz fikirlerin gelişim süreçleriyle gelen bir değişim. Ancak son zamanlarda direktifin değişimi psikanalisti hedef almıyor. Genelinde sosyal hizmeti hedef alıyor ve diyebilirim ki sosyal hizmet çocuğa bakarken her zaman aileye bakmıştır.

Çocuk, süt çocuğu, ergen ya da yetişkin bireyi incelemekten kaçış olarak, aile ve diğer gruplar çerçevesinde insanın güçlüklerinin yönetimini artık aşırı vurgulama tehlikesi var aklımda. Her vakayla ilgili çalışmanın şurasında ya da burasında vaka çalışması yapan kişi gruptaki bireyle karşılaşmalıdır; en büyük güçlükler burada yatar, değişikliği meydana getiren en büyük potansiyel de buradadır.

Bu nedenle, bir ricayla başlıyorum: Ailenin, okuldaki çeşitli grupların ve toplum dediğimiz grubu oluşturan diğer grupların önemini kuşkusuz unutmazken, çocuk bireyi, çocuğun gelişim süreçlerini, çocuğun sıkıntısını, çocuğun kişisel yardım ihtiyacını, çocuğun kişisel yardımdan yararlanma becerisini de unutmayın.

Vaka çalışmasının bir bölümünde bu vakada hastanın kim olduğuna karar verilmelidir. Kimi zaman, çocuğun hasta olduğu öne sürülse de, rahatsızlığa yol açan ve rahatsızlığı devam ettiren başkasıdır ya da sorun sosyal etken bile olabilir. Bunlar özel vakalardır ve sosyal hizmet uzmanları bu sorunun tamamıyla farkındadırlar, yine de, vakaların büyük çoğunda çocuk semptomlar gösterdiğinde, bu semptomların çocuğun, onunla yapılan çalışmada en iyi şekilde karşılanabilen sıkıntısına işaret ettiğine körleşmemelidirler.

Toplulukta var olan çok sayıdaki vakanın hepsinde bunun özellikle doğru olduğunu size hatırlatmak istiyorum ama bu, Çocuk Rehberliği Kliniklerine kadar gitmez, bu klinikler kendilerini daha az yaygın, daha karmaşık vakalarla uğraşırken bulma eğilimindedir. Başka bir deyişle, ailenizde ve sosyal ortamda tanıdığınız çocuklara bakar-

sanız, biraz yardımla yapabilen ama çocuk kliniğine asla gitmeyen çok sayıda çocuk görürsünüz. Onların, en iyi şekilde yardım edilebilen, bireysel dikkate ihtiyaç duyan çocuklar olduklarını söylüyorum. Kliniklerdeki çocuklar toplulukta yardıma ihtiyaç duyan çocukların temsilcileri değildirler. Öğretmenlerden oluştuğu için bu dinleyiciye bunu güvenle söylüyorum, öğrettiğiniz çocukların büyük çoğu klinik vakalar değildir; onlar alışılagelmiş çocuklardır ya da daha çok sosyal grubunuza ait olanlar gibidirler. Kişisel sorunu nedeniyle dün, bugün ve yarın yardıma ihtiyaç duymayan çocuk pratikte yoktur. Bu sorunları görmezden gelerek, dikkatle kademeli hale getirilen disiplinle, çocuğa beceri öğreterek ya da yaratıcı dürtülerine fırsat vererek okulda bu sorunlarla çok sık uğraşırsınız. Genellikle, psikoloji konusunda görüşünüzün sosyal hizmet uzmanının ve çocuk psikiyatrının görüşlerinden farklı olması ve farklı kalması gerektiği kabul edilmelidir.

Bir çakışma olması gerektiğini, bazı çocuklarınızın kliniğe gitmeleri, bazısının halaların/teyzelerin, amcaların/dayıların, okuldaki öğretmenlerin ve başka her tür yaygın sosyal donanımın yardımıyla güçlüklerinin üstesinden gelmeleri gerektiğini anlarsınız.

Bireyle Bağlantısı Açısından Grup

Bana verdiğiniz fırsattan yararlanmak için, ailenin, yapısı bireyin kişiliğinin yapısıyla bağlantılı bir grup olduğunu size biraz ayrıntılı biçimde hatırlatmak istiyorum. Aile ilk gruptur ve bütün gruplardan birim kişiliğin içinde bir grup olmaya en yakın olanıdır. Birinci grup, birim yapının düpedüz tekrarıdır. Aile ilk gruptur, dediğimizde, çok doğal olarak bireyin büyümesi çerçevesinde konuşuyoruz, güç açısından her insanın belli bir noktada başlamasından kaynaklanan bağlantıyla kıyaslanan insan yaşamıyla zamanın geçmesinin bağlantısının bulunmaması ve bü-

yüme sürecinin zaman alanını kişisel hale getirmesi bunu doğrular.

Çocuk anneden ayrılmaya başlıyor, anne nesnel algılanmadan önce öznel nesne denebilen hale geliyor. Çocuğun, öznel bir nesne, yani kendisinin bir yanı ve kendisinin dışında, dolayısıyla, her şeye kadir potansiyelinin dışında bir nesne olarak annesinden yararlanması arasında bir deneyim edinmesinin gerekmesi bir salınımdır; anne çocuğun ihtiyaçlarına uyarlanarak en önemli görevi yerine getirir, öyle ki Gerçeklik İlkesi'ni karşılamaktan kaynaklanan söz ettiğim bu korkunç salınımı biraz bulandırır. Anne figürü ikilenir.

Bazı kültürlerde annenin tek kişi haline gelmesini önlemek için kasıtlı çaba gösterilir, öyle ki baştan beri çocuk kayıpla ilişkilendirilen şoktan korunur. Bizim kültürümüzde, anne uyumlayıcı dış bir insan haline gelirken, çocuğun şoku elinden geldiğince yaşaması için buna normal diye bakma eğilimi gösteririz ama burada kayıplar bulunduğunu kabul etmeliyiz. Bu, bir anneyle çalıştığında, deneyimin zenginliği vardır, bu kendi lehine asıl argümandır. Bu alanda yapılan antropolojik araştırma anne figürünün sosyal açıdan amaçlanan erken ve kasıtlı bölünmesinin sonuçlarını gözlemleyen araştırmacıya büyüleyici malzeme sağlar.

Baba resme iki yoldan girer. Bir dereceye kadar baba, anne figürünü ikileyen insanlardan biridir, son elli yıldır bu ülkede bir yönelim değişikliği vardır, öyle ki süt çocuklarına babaları anneyi ikileme rolünde onlarca yıl öncekinden daha gerçek geliyorlar. Yine de bu, babayla ilgili başka şeyleri engelliyor, baba çocuğun yaşamına annenin katı, kuralcı, acımasız, uzlaşılmaz, yıkılmaz bir yanı olarak giriyor, uygun koşullarda bu insanın korkulabilen, nefret edilebilen, sevilen ve saygı duyulan biri olduğu giderek ortaya çıkıyor.

Grup böyle gelişmiştir, grubun farklı iki eğilimden oluş-

tuğunu görmeliyiz. Birinci eğilim düpedüz çocuğun kişilik yapısının uzantısından kaynaklanır ve büyüme süreçlerine bağlıdır. İkinci eğilim anneye ve bu belli çocuğa tutumunun ne olduğuna, anne figürleri olarak bulunabilen başkalarına, annenin taşıyıcı annelere tutumuna, yörenin sosyal tutumuna ve baba figürü olarak tanımladığım iki yanın dengesine bağlıdır. Baba, çocuğun bu ailenin formasyonunda ondan yararlanmasını ya da yararlanmamasını doğallıkla çok belirler. Kuşkusuz baba her koşulda bulunmayabilir ya da çok fazla ortalıkta bulunabilir, bu ayrıntılar söz ettiğimiz belirli çocuk için "aile" kelimesinin anlamını çok değiştirir.

Bu arada, geçici nesnesine "Aile" adını veren bir çocuk tanıyorum. Sanırım, bu vakada ebeveyn ilişkisinin yetersizliğini çok erkenden kabul etme vardı ve bu çocuk bebeğine Aile diyerek şaşırtacak kadar erken bir tarihte algıladığı eksikliğe çare bulmaya çalışıyordu. Bunun yaşandığını bildiğim tek örnek bu, otuz yıl sonra şimdi bu kişi ebeveynleri arasındaki yabancılığı kabul edememekteki yetersizliğiyle hâlâ mücadele ediyor.

Buraya kadar yaptığımla, çocuktan ve ailesinden söz ettiğimizde bu belli çocuğun bir aile edindiği dolambaçlı evreleri göz ardı ettiğimizi size hatırlattığımı umarım. Babanın ve annenin bulunması, belki yeni çocukların ortaya çıkması, sonra ebeveynler ve çocuklarla birlikte halaların/teyzelerin, amcaların/dayıların ve kuzenlerin zenginleştirdikleri bir evin bulunması basit değildir. Bu sadece bir gözlemcinin ifadesidir. Ailenin beş çocuğu için beş aile vardır. Bu beş ailenin birbirine benzemesi gerekmediğini, kuşkusuz birbiriyle aynı olmadığını görmek için psikanalist olmaya gerek yoktur.

Gerçeklik İlkesi

Madem nesnel algılanan bir nesneye dönüşen öznel nesne kavramının yanında ideal aile kavramını ortaya at-

tım, bu alanda bir incelemeyle devam etmek istiyorum. İnsanların gelişiminin tam burasında, bu iki tip ilişki arasında ortaya çıkan şaşırtacak kadar büyük bir değişim vardır. Geçici nesnelerle geçici fenomenleri, yani çocuk bireyin nesnel algılama becerisinin sınırlı olduğu bu fazdan geçerken ve nesne bağlantılı asıl deneyimin öznel nesnelerle bağlantısının devam etmesi gereken yerde yararlandığı her şeyi gözlememizin büyük bölümüne şahsen katkıda bulunmaya çalıştım (Bu arada, burada "iç nesne" kelimelerini kullanmak imkânsızdır; bizim görebildiğimiz nesne dıştadır ve öznel algılanır, yani çocuğun yaratıcı dürtülerinden ve zihninden ortaya çıkar. Artık bir içi bulunan çocuk dışta algıladığı nesneleri içine alıp iç hayallere başladığında bu, daha sofistike bir meseledir. Dilin anlam ifade etmesinden önceki evreyi tartışıyoruz).

Küçük çocuk bu evrede öznel nesne dediğim şeyle bağlantı kurduğunda bu türün tanımında güçlük baş gösterir, aynı zamanda nesnel algının iş başında olduğundan kuşku yoktur. Başka bir deyişle, çocuk annesinin sol kulağının neye benzediğini tam anlamıyla keşfedememiştir. Yine de bu evrede çocuğun oynadığı annesinin sol kulağının öznel bir nesne olduğu söylenmelidir; çocuk uzandı, keşfedilmek için orada bulunuveren bu belli kulağı yarattı. Bu, tiyatro perdesinin heyecan veren yanıdır. Perde kalktığında her birimiz oynanacak oyunu yaratırız, sonra her birimiz yarattığımızla çakışan noktanın oynanan oyunu tartışmak için malzeme sağladığını görürüz.

Burada bir yerde aldatıcı bir öğe bulunduğunu söylemeden daha ileri nasıl gidildiğini bilmiyorum, bireyin nesnelerle bağlantı kurma kapasitesinin gelişiminin doğasında bulunan aldatıcılık... Bu bildiriyi size, benim yarattığım dinleyenlere okuyorum. Ama bildiriyi yazarken aslında şimdi burada bulunan dinleyenleri bir dereceye kadar düşündüğüm de itiraf edilmeli. Şimdi burada bulu-

nan bu dinleyenlerin bildiriyi yazarken aklımda bulunan dinleyenlere bir dereceye kadar katılabildiğini düşünmek isterdim ama iki dinleyen kitlesinin birbiriyle ilişkilendirilebileceğinin garantisi yok. Bu bildiriyi yazarken oynamalıyım, dinleyenlerim şimdi ve buradaki sizmişsiniz gibi davranarak geçiş dediğim bir alanda oynuyorum.

Tartışmayı seçtiğim ve kimi zaman "geçiş fenomenleri" terimini kullanarak söz ettiğim bu faz her çocuk bireyin gelişiminde önemlidir. "Beklenen ortalama çevre[1]"de zaman istenir, öyle ki çocuk fanteziden yararlanma, iç gerçekliğe ve rüyaya başvurma, oyuncakları güdümleme kapasitesi elde etme sürecindeyken son derece duyarlı uyumlanan biri ona yardım edebilir. Çocuk oyun oynarken aldatıcı dediğim bu ara alana girer, gerçi aldatmanın bu belli yanının sağlıklı olduğunu açıklamak istiyorum. Çocuk, kendisiyle annesi ya da babası, artık hangisiyse, arasında bir pozisyondan yararlanır, orada yaşanan birliğin sembolüdür ya da bu iki ayrı şeyin ayrı olmamasıdır. Kavram gerçekten çok güçtür, kavranabilirse felsefede fark yaratacağını düşünüyorum. Aslında, mucizeler kavramıyla büyüyenlerin deneyimine belki bir kez daha dini katar.

Buradaki amacımız doğrultusunda konu, çocuğun biraz zaman istediğidir, bu zaman içinde bu belli çocuk için geçici fenomenlerin ya da oyun fenomenlerinin oluşturulabildiği ara alanların gelişiminde ilişkilerdeki istikrarlı deneyimlerden yararlanılabilir, bundan böyle bu fenomenler çocuk sembol kullanmaktan elde edeceği her şeyden keyif alabilsin diye oluşturulur, zira birlik sembolü insan deneyimine birlikten daha geniş faaliyet alanı tanır.

---

1 Bu ifade Heinz Hartmann'dan alındı (bkz. H. Hartmann, *Ego Psychology and the Problem of Adoptation*, 1939 [*Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*, çev. Banu Büyükkal, İstanbul: Metis Yayınları, 2004]) [ed.].

Kısa Gezintiler ve Dönüşler

Çocuğun sağlıklı gelişirken bu fazdan tamamıyla yararlanması için zamana ihtiyaç duyduğunu tekrar ediyorum, burada, çocuğun aynı gün içinde, hatta aynı anda nesne bağlantılı çeşitli deneyimlerin hepsini deneyimlemeye ihtiyaç duyduğunu ekliyorum; örneğin, halasıyla/teyzesiyle, köpekle ya da kelebekle ilişkilerinden keyif alan küçük bir çocuk görebilirsiniz, gözlemci, çocuğun nesnel algılarda bulunmakla kalmadığını, keşiften gelen zenginleşmeden de keyif aldığını görebilir. Ancak bu çocuğun keşfedilmiş bir dünyada yaşamaya hazır olduğu anlamına gelmez. Çocuk karyolasıyla, annesiyle ya da bildik kokularla her an yeniden kaynaşır, öznel bir çevrede yeniden ortaya çıkar. Çocuğa geçmişin bu kalıntılarını başka her şeyden çok aile örüntüsünün sağladığını söylemeye çalışıyorum, öyle ki çocuk dünyayı keşfettiğinde anlam taşıyan dönüş yolculuğu her zaman vardır. Bu, çocuğun kendi ailesiyse dönüş yolculuğu kimseye sıkıntı vermez, çünkü ailenin tözü kendine ve içindeki insanlara yönelik kalmaktır.

Bu konular örnek gerektirmese de bir analiz vakasından örnek vereceğim.

> Bir kadın hasta hastaların sıklıkla anlattıkları gibi bir olayı anlatarak çocukluğunun birikmiş travmalarını özetler. Zaman etkeninin önemini kendi sözleriyle belirtir. "İki yaşında kadardım. Aile kumsaldaydı. Annemden uzaklaştım, keşifler yapmaya başladım. Deniz kabukları buldum. Bir deniz kabuğu beni ötekine götürdü, sınırsız sayıda deniz kabuğu vardı. Ansızın korktum, dünyayı keşfetmekle ilgilenip annemi unuttuğumu şimdi anlayabiliyorum. Şimdi anladığım gibi bu, beraberinde annemin beni unuttuğu fikrini getirdi. Bu nedenle, geri döndüm, belki sadece birkaç metre ötedeki anneme koştum. Annem beni kucağına aldı, onunla ilişkimin yeniden kurulma süreci başladı. Yeniden kabul edildiğimi, panik duygumun kaybolduğunu hissetmem için zaman gerektiğinden, belki anneme karşı ilgisiz görünüyordum. Sonra annem beni yere indirdi."

> Bu hasta analizdeydi ve bu olayı yeniden canlandırıyordu, analizde yapılan çalışmada şunları ekleyebildi: "Ne yaşadığımı artık biliyorum. Şimdiye kadar bütün yaşamımda bir sonraki evreye ulaşabilmeyi bekledim, çünkü annem beni yere indirmeseydi kollarımı boynuna dolayıp gözyaşı seline, sevinç ve mutluluk gözyaşlarına boğulacaktım. Aslında, annemi bir daha hiç bulamadım."

Hastanın bu olayı anlatarak benzer durumlarda üst üste binen anılara dayanan türde bir durumun örüntüsünden söz ettiği anlaşılacaktır. Bu örneğin asıl konusu, her şey iyi gittiğinde çocuğun geri dönüş yolculuğuna güveninin çok duyarlı bir şekilde oluştuğunu göstermektir. Richard Church*'ün üç ciltlik özyaşamöyküsünün özellikle son cildinde yayımlanan tema budur.

İki yaşında bir çocuğu gözlemlerken, az risk taşıyan kısa gezintilerin ve dönüş yolculuklarının bir arada var olduğunu kolayca görebiliriz, burada önemli olan kısa gezintiler ve dönüşler başarısız olursa çocuğun bütün yaşamını değiştirir. Ailenin çeşitli üyelerinin oynayacak çeşitli rolleri vardır ve çocuklar kısa gezintilerinin ve dönüşlerinin niteliğinde geniş bir alanını kaplayacak şekilde deneyimlerini genişletmek için birbirlerinden yararlanırlar.

Böylece, okuldaki çocuk evdeki çocuktan sıklıkla çok farklıdır. Okuldaki çocuk için daha genel örüntü yeni şeyleri, yeni algılanan gerçekliğin yeni yanlarını keşfetmenin heyecanıdır, evdeki çocuk ise aynı zamanda muhafazakâr, çekingen, bağımlı ve paniğe yakındır, annenin ya da başka yakın birinin duyarlı adaptasyonuyla krizlerden korunur. Tam tersi de olabilir ama belki daha az normaldir, bu

---

* Richard Thomas Church (1893–1972). İngiliz şair, eleştirmen, roman ve manzum tiyatro oyunu yazarı. Burada söz edilen *Over the Bridge* (1955) *The Golden Sovereign* (1957) *The Voyage Home* (1964) adlı üç ciltlik anılarının ikincisi için İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth 1957'de ona Britanya İmparatorluğu Komutanlık Nişanı ödülü verdi. -ç.n.

nedenle, okulda çocuk birine ya da ortama tam güvendiğinde ve evde huysuz, değişken ve zamanından önce bağımsız olduğunda güçlüğe yol açması daha muhtemeldir. İkinci çocuğun üç çocuğun ortancası olduğundaki gibi, ailede çocuğun olacağı bir yer yoksa bu yaşanabilir, öyle ki çocuk, huyunun değiştiğini biri fark edinceye kadar her açıdan kaybetmiştir, ailesi iyi olsa da, yoksun çocuk haline gelmiştir.

Sadakat ve Sadakatsizlik

Gelişen birey temasıyla bağlantısı nedeniyle, aile temasını daha da geliştirmek istiyorum. Bu fenomenin çok yüzlü birçok yanından birinden, çocuk gelişiminin doğasında bulunan sadakat çatışmalarından söz etmeyi seçiyorum.

En basit terimleriyle sorun böyle belirtilebilir. Annesinden uzaklaşarak babasına giden ve dönüş yolculuğu yapan çocukla bu deneyimi hiç edinmemiş çocuk arasında çok büyük fark vardır.

Daha sofistike dille, çocuk erken evrelerde kendi içinde çatışma barındırsın diye donatılmaz. Bunu sosyal hizmet uzmanından isteriz, vaka çalışması yaptıklarında ve doğası gereği vaka bir süre çatışmalar içerdiğinde olgun erişkinlere ne kadar sıkıntı verdiğini biliyoruz. Vaka çalışması yapan kişi, vaka kapsamına giren gruptaki bireylerle bağlantılı özgül eylemlerden çok vakanın kapsamına önem verir.

Toy çocuğun, sadakatin beklenmediği bir duruma ihtiyaç duymasını beklemeliyiz, büyüme sürecinin düpedüz bir parçası değilse, sadakatsizliği andıran şeye bu toleransı ailede bulacağımızı umarız.

Çocuk babasıyla ilişkiye yer açar, bunu yaparak annesine karşı babayla ilişkisinden kaynaklanan bir tutum geliştirir. Anne, babanın bulunduğu yerden nesnel olarak görülmemekle kalmaz, çocuk babayla anne nefretini ve anne korkusunu içeren, aşk tipinde bir ilişki geliştirir. Bu

pozisyondan anneye geri dönmek tehlikelidir. Ancak yavaş yavaş bir oluşum meydana gelmiştir, çocuk anneye geri döner ve bu bildik yönelimde babasını nesnel olarak görür, çocuğun duyguları nefret ve korku içerir.

Böyle bir şey çocuğun evdeki gündelik yaşamında bir ileri bir geri deneyim olarak devam eder. Kuşkusuz, bunun anne babayla ilişki olması gerekmez; anneden dadıya gidip geri dönen bir deneyim olabilir ya da bu hala/teyze, büyükanne, abla olabilir. Ailede bütün bu ihtimaller yavaş yavaş karşılanabilir ve deneyimlenebilir, çocuk bunlarla ilgili korkularla uzlaşabilir. Dahası, çocuk bütün bu çatışmalardan kaynaklanan heyecanlardan keyif alabilir, yeter ki bunlar heyecan içerebilsin, ailenin çocukları oyunlarda, çevredeki yetişkinlerin arasında bile var olan, algılanan gerilimler ve kıskançlıklar dahil, bu tür sadakatsizlik deneyimlerinden kaynaklanan her sıkıntı ve stresi ortaya koyarlar. Bir anlamda bu, aile yaşamını teorik terimlerle tanımlamanın iyi bir yoludur. Çocukların anneler ve babalar oyunu oynamaya duydukları büyük ilgi belki sadakatsizlik deneyimlerinin giderek genişlemesinden kaynaklanır.

Aileye yeni bir çocuk oldukça geç geldiğinde ve ağabeyleriyle ablaları için bir tarihi bulunan karmaşık bir evrim geçirdiği için bu oyunlardan yararlanamadığında, bu oyunların ne kadar önemli olduğu kimi zaman görülebilir. Yeni çocuk mekanik bir şekilde katılabilir ve yaratıcı olmayan katılımının saf dışı bırakıldığını ve ciddi ciddi yok edildiğini hissedebilir, çünkü yeni çocuk yeniden başlamaya, çapraz sadakatlerin karmaşıklığını en basitten başlayarak oluşturmaya ihtiyaç duyacaktır.

Aile oyununun uyandırdığı duyguların olumlu ve libidinal özellikler taşıdığını kuşkusuz biliyorum ama heyecana neden olan içerik bu çapraz sadakat meselesiyle çok bağlantılıdır. Böylece, aile oyunu yaşama mükemmel hazırlıktır.

Ailede yaşayan çocuğa okulun çok kolayca büyük bir rahatlık sağladığı görülecektir. Zamanının çoğunda oyun oynayan çocuk için okulda oynanan oyunlar çok temel değildir, çok geçmeden bunlar becerileri geliştiren oyunlara dönüşür. Sonra grup disiplini meselesi vardır, bazıları için bütünüyle bu, başlarının üzerinde yer verdikleri, bazıları için çok usandırıcı bir basitleştirmedir. Ailede yaşayan çocukların aile oyunlarına kıyasla okulun yaptığı türde çok erken basitleştirmeye, aile oyununu destekleyebilenler ve çocuklarının ailede oyun oynamamasını savunan aileler için yoksullaşma diye bakılmalıdır.

Tam tersine, tek ya da yalnız çocuğun oyun gruplarına erken girmekle her şeyi kazandığı görülebilir, her koşulda oyunda bir dereceye kadar kişilerarası ilişkiler ve çapraz sadakatler bulunabilir, bunlar çocuk için yaratıcıdır.

Çocukların hangi yaşta okula gideceği konusunda yukarıdan tatmin edici bir kararın verilememesinin nedenleri bunlardır. Böyle hassas meselelerde iyi bir öğüt verilecekse her yeni vakada her şey yeniden incelenmelidir ve bu herhangi bir çevrede her tür donanımı sağlamak gerektiği anlamına gelir. Kuşku duyulduğunda, en zengin deneyimlere ulaşılabilen yer çocuğun evidir ama her gün birkaç saatini ailenin dışında geçirinceye kadar hayali oyununda şu ya da bu nedenle yaratıcı olamayan çocuğa her zaman dikkat edilmelidir.

İlkokul eğitimi, çocuğun öğrenerek, özgül sadakatleri benimseyerek, okul formasının yanında kuralları ve standartları da kabul ederek yaşamın sunduğu karmaşaları çözmekten başka yöne dikkatini çevirmesine başının üzerinde daha çok yer verdiği bir alana aittir. Bu koşullar kimi zaman ergenlik döneminde de devam eder ama öğretmenin bakış açısından ne kadar uygun olabilse de çocuk böyle bir şeyin yaşanmasına fırsat verdiğinde mutsuz oluruz. Her kız ve erkek çocuğun ergenlik döneminde aile

oyununda yaratıcı bir şekilde ortaya çıkan her deneyimin ve çapraz sadakatin yeniden ortaya çıkmasını bekleriz, ancak bu kez heyecan sadece uyanan korkudan değil, erinliğin salıverdiği yoğun yeni libidinal deneyimlerden de kaynaklanır.

Ergen kız ya da erkek çocuk için, özellikle sağlıklıyken bile çoğu zaman aileden birinden iyiden iyiye korkulduğunda aile çok değerlidir, çünkü yoğun sevgi otomatik olarak yoğun nefrete yol açar. Aile çerçevesinin devam ettiği yerde ergen, ev yaşamının 2-5 yaş arasındaki evresinde oynanan hayali oyunun tözü olan anneler ve babalar oyununu oynayabilir.

Bana öyle geliyor ki genellikle aile, ebeveynlerin sürdürdükleri yapının, çocukların yaşayıp büyüyebildikleri çerçevenin koşullarında düşünülüyor. Aile, çocukların sevgi ve nefret duygularını keşfettikleri, bunların yol açtığı öfke kadar sempati ve tolerans da bekleyebildikleri yer diye düşünülüyor. Ama söylediklerimin, çocukların sadakatsizlikle karşılaşmaları açısından, ailenin işlevinde her çocuğun oynadığı rol konusunda düşüncemle ilgili olduğu bir şekilde anlaşılır. Aile her tür gruplaşmaya götürür, yerel toplumun ve genelinde toplumun büyüklüğüne ulaşıncaya kadar giderek genişleyen gruplaşmalara...

Çocukların sonunda erişkin olarak yaşamaları gereken dünyanın gerçekliği, her sadakatin sadakatsizlik denebilen tam karşıt yapıdaki bir şeyi içerdiği bir gerçekliktir ve büyürken bütün bunlara erişme şansını elde eden çocuk böyle bir dünyada yer almak için en iyi pozisyondadır.

Geriye gidilirse, sonunda, benim verdiğim adla bu sadakatsizliklerin yaşamın temel özelliği olduğu görülebilir ve sadakatsizlikler, insanın kendi olacaksa kendisi olmayan her şeye sadakatsiz olmasından kaynaklanır. En saldırgan, dolayısıyla dünya dillerindeki en tehlikeli kelimeler BEN iddiasında bulunacaktır. Ancak, sadece bu iddiada bulu-

nabilecek evreye gelenlerin gerçekten toplumun erişkin üyeleri olarak nitelendirildikleri kabul edilmelidir.

Öğrenen Çocuklar

Hıristiyan Eğitim Enstitüsü Ekip Çalışması'nın himayesinde Kingswood Collge for Further Education'da Ailenin İncil Öğretmesi konulu konferansta okunan bildiri.

Ben, bu konferansta insan, çocuk doktoru, çocuk psikiyatrı ve psikanalist olarak konuşmaya geldim. Kırk yıl önceye geri dönüp bakarsam bir tutum değişikliği görebiliyorum. Kırk yıl önce din öğretenlerin psikanalistin olumlu katkılarda bulunmasını beklemeleri ihtimal dışıydı. Umarım, buraya din öğretmeni, hatta Hıristiyan değil, insanın büyüme, yaşama ve icra etme sorunlarıyla yoğun ilgilenen, sınırlı bir alanda çok deneyimli biri olarak davet edildiğimi biliyorsunuz. Başkanınız çocukluk davranışını başka herkesten daha iyi bildiğimi söyledi. Bunu bir kitabın arka kapağından çıkarmış! Yüzeysel fenomenlerden biraz daha fazlasını ya da bütün kişilik yapısıyla ilgili davranışı bildiğim için benden katkıda bulunmamı bekliyorsunuz. Burada "icra" kelimesi devreye giriyor. Çocukluk davranışını inceleyen, bilinçdışı motivasyonu ve kişinin içindeki çatışmayla davranışın ilgisini gözden kaçıran, böylece din öğreten biriyle hiç temas etmeyen bir insan sınıfı var – sanırım, başkanınız insanın ailede ve sosyal ortamda gelişi-

miyle ilgilendiğimi söylerken bunu kastediyordu.

Wesleyci* bir Metodist olarak yetiştiğimden, kilisenin din pratiğinin dışında büyüdüğümü sanıyorum, dinsel yetişmemin kilisenin dışında büyümeme fırsat verdiğine her zaman memnun oldum. Kendileri için dinin sadece her Pazar kiliseye gitmek anlamına gelmediği aydın dinleyenlere konuştuğumu biliyorum. Bazıları insan naturasının kendi dışından gelen bir açıklamayla acımasızlıktan kurtulduğunu düşünürlerken, genelde din denen şeyin bana, insan naturasından kaynaklanıyor gibi geldiğini söyleyebilir miyim?

Psikanalizin din öğretimine, hatta pratiğine olumlu bir katkıda bulunup bulunamadığına bakıp görmeye bir kez karar verdik mi birlikte tartışacağımız çok önemli pek çok konu var. Bu nesnel gözlem çağının sonunda mucizelere ihtiyacınız var mı? Öbür dünya fikrine bağımlı olmaya ihtiyacınız var mı? İkinci sınıf düşünce vatandaşları arasına mit yerleştirmeye ihtiyacınız var mı? Çocuk bireyin, ergenin ya da erişkinin içindeki iyiliği ahlak aşılayarak elinden almaya ihtiyacınız var mı?

Bir saate ve özel deneyimimin sınırlı alanına sığdırmak için tek konuya bağlı kalmalıyım. Sanırım, bir zamanlar çocuğun inanma kapasitesiyle ilgili bir söz ettiğim için bugün buraya davet edildim. Bu, çocuğun neye inanacağı sorusunu tamamıyla açık bırakıyor. Benim yaptığım, yaşanan deneyimi eğitimden ayırmak. Eğitimde çocuğa, sizin için anlam taşıyan ve içine doğduğunuz ya da içine doğduğunuza alternatif olarak seçtiğiniz küçük kültürel ve dinsel alandan gelen inançları aktarabilirsiniz. Ama ancak

---

* John Wesley (1703 – 1791). Anglikan din adamı ve ilahiyatçı. Kardeşi Charles Wesley'le birlikte, Metodizmin kurucusu olarak tanınır. Wesley, Hıristiyan inancının çekirdeğinin Kutsal Kitap'ta yattığına, ilahiyatı ya da öğretileri geliştirmenin İncil'e dayandırılması gerektiğine inanıyordu. Kurduğu Metodist kilise daha çok yardım çalışmalarıyla tanınmaktadır. -ç.n.

çocuğun inanma kapasitesi kadar başarılı olursunuz. Kelimeyi genellikle kastedilmeyen bir anlama gelecek şekilde genişletmezseniz, bu kapasitenin gelişimi eğitim meselesi değildir. Anne, belki baba ve bebeğin yakın çevresindeki diğerleri burada devreye girerler – ama başlangıçta anne.

Görüyorsunuz, bu büyüme ve gelişim meselesi benim için her zaman var. Bireyin şimdi ve buradaki durumunu, çevresinin ve ana rahmine düşmesinden ve kuşkusuz doğum tarihinin yaklaştığı zamandan başlayarak büyümesinin dışında hiç düşünmem.

Bebek birey, bireyi büyüme sürecine şiddetle yönlendiren kalıtsal eğilimlerle doğar. Bu, kişiliğin bütünleşmesi, kişiliğin bedende ve zihinde tamlığı ve çocuk büyüyüp başkalarının varlığını anlamaya başladığında giderek kişilerarası ilişkiler meselesi haline gelen nesneyle bağlantı eğilimini içerir. Bu bütünüyle kız ya da erkek çocuğun içinden gelir. Yine de, özellikle başlangıçta mutlağa yakın bir bağımlılık koşulu edinildiğinde, kolaylaştıran çevre olmadan bu büyüme süreçleri meydana gelemez. Kolaylaştıran çevre mekanik mükemmellikte değil, insani nitelikte olmalıdır, bu durumda, bana öyle geliyor ki kalıtsal büyüme süreçleri çocuk bireyin gelişiminde fiili olacaksa, "yeterince iyi anne" çocuğun ihtiyaç duyduğu şeyin tanımlanması ihtiyacını karşılar. Başlangıçta bütün gelişim son derece hayati kalıtsal eğilimler – bütünleşme, büyüme, bir gün çocuğa yürümeyi istetecek şey vb.- nedeniyle meydana gelir. Yeterince iyi çevre donanımı varsa, bunlar o çocuğun içinde meydana gelir. Ama kolaylaştıran çevre yeterince iyi değilse, yaşam çizgisi kopar ve çok güçlü kalıtsal eğilimler çocuğu kişisel icraatta bulunmaya taşıyamaz.

Yeterince iyi anne bebeğin ihtiyaçlarına yoğun ölçüde adaptasyonla başlar. "Yeterince iyi" bu demektir, annelerin bebekle özdeşleşmek için genellikle edinmeleri gere-

ken bu olağanüstü kapasite... Gebeliğin sonuna doğru ve çocuğun yaşamının başlangıcında anneler bebekle o kadar özdeşleşirler ki pratikte bebeğin ne istediğini gerçekten bilirler, böylece, bebeğin ihtiyaçlarına kendilerini öyle uyumlarlar ki bebeğin ihtiyaçları karşılanır. Bu durumda, bebek sürekli büyüyüp gelişecek pozisyondadır, sağlığın başlangıcı budur. Anne sağlıktan çok bebeğin akıl sağlığının temellerini atar – icra ve zenginlik, bunların getirdiği bütün tehlikeler ve çatışmalarla, büyüyüp gelişmekten kaynaklanan bütün sıkıntıyla.

Anne gibi babanın da, başlangıçta aynı fiziksel ilişkisi olmamasına karşın, burukluk duymadan bebekle bu özdeşleşme ve bebeğin ihtiyaçlarına uyarlanma becerisi vardır. Bin yıldır dünyadaki bebeklerin büyük çoğuna başlangıçta iyi annelik edilmektedir; aksi takdirde dünya aklı başında insanlardan çok akıl hastalarıyla dolu olurdu, ama onlarla dolu değildir. Kadının bebeğiyle böyle özdeşleşmesi bazı kadınlar için tehdittir; bireyselliklerine geri dönecekler mi, diye merak ederler ve bu kaygıları yüzünden bazılarına başlangıçta bu uç noktada adaptasyona teslim olmak güç gelir.

Anne figürlerinin bebeğin içgüdüsel ihtiyaçlarını karşıladıkları besbellidir. Ama ebeveyn-süt çocuğu ilişkisinin bu yanı psikanaliz literatürünün ilk elli yılında aşırı vurgulanmıştır. Analiz dünyasının, örneğin, bebeği tutma şeklinin önemine bakması uzun zaman aldı – ve psikanaliz dünyasının son altmış küsur yılı çocuğun gelişimi düşüncesini güçlü bir şekilde etkiledi; yine de bunu düşündüğünüzde birincil öneme sahiptir. Sigara içen, bebeği bacağından tutup havada döndürerek banyoya koyan birinin karikatürünü yapabilirsiniz, bebeklerin buna ihtiyaç duymadıklarını bir şekilde bilirsiniz. Burada anlaşılması çok güç şeyler vardır. Binlerce anneyi izledim, konuştum, bebeğin başını ve bedenini destekleyerek kucaklarına aldıklarını görüyorsunuz. Çocuğun

bedenini ve başını ellerinize aldınızsa ve bunu birim olarak düşünmeyip mendile ya da başka bir şeye uzanırsanız baş arkaya düşmüştür, çocuk iki parça – baş ve beden- halindedir; bağırır ve bunu asla unutmaz. Hiçbir şeyi hiç unutmamak korkunçtur. Çocuk bir şeylere güvenmeden ortalıkta dolaşır. Sanırım, bebeklerin ve küçük çocukların bir şeyler iyi gittiğinde hatırlamamalarını, yanlış gittiğinde hatırladıklarını söylemek doğrudur, çünkü yaşamlarının sürekliliğinin ansızın koptuğunu, boyunlarının arkaya düştüğünü, bunun bütün savunmaları kırdığını, buna tepki gösterdiklerini, bunun başlarına gelen son derece acı verici, asla yitirmedikleri bir şey olduğunu hatırlarlar. Ortalıkla bununla dolaşmaları gerekir, bakımlarının örüntüsü buysa çevreye güven eksikliği oluşturur.

Bir şeyler iyi gittiyse asla "teşekkür ederim" demezler, çünkü iyi gittiğini bilmezler. Ailelerde, borç olmayan, kabul edilmeyen bu borcun geniş bir alanı vardır. Ödenmemiş hiçbir şey yoktur ama istikrarlı bir erişkinliğe erişen hiç kimse, başlangıçta biri onu ilk evrelerden geçirmeseydi bunu yapamazdı.

Bu tutma ve kucağa alma sorunu bütün bir insan güvenilirliği konusunu gündeme getirir. Sözünü ettiğim tür bir şeyi bilgisayar yapamazdı – *insanın* güvenilirliği (yani gerçekte güvenilmezliği) olmalıydı. Adaptasyonun gelişiminde, annenin bebeğe büyük adaptasyonu yavaş yavaş azalır; bu nedenle bebek engellenmeye ve kızmaya başlar, anneyle özdeşleşmeye ihtiyaç duyar. Üç aylık bir bebeği hatırlıyorum, annesi onu emzirirken, memeyi almadan önce annesini beslemek için elini onun ağzına koyardı. Annesinin ne hissettiği konusunda fikir edinebiliyordu.

Çocuk annesinin, babasının ya da bakıcısının canlı olduğu fikrini dakikalarca sürdürebilir ama bu evrede anne iki saatliğine uzaklaşırsa çocuğun içindeki anne *hayali* solar, ölmeye başlar. Anne döndüğünde artık başka bi-

ridir. Bebeğin içindeki *hayali* canlandırması güçtür. Zira çocuk iki yaşına kadar anneden ayrılmaya çok kötü tepki vermez. İki yaşına gelince çocuk sadece bir nesneyle ya da bir durumla değil, somut bir kişiyle de ilgilenebilir, annesini ya da babasını fiilen gayet iyi tanır. İki yaşındaki çocuk, örneğin, hastaneye gidecekse annesinin yanında bulunmasına ihtiyaç duyar. Ama bebeğin, kişisel deneyiminin sürekliliğini kolaylaştıran çevrenin istikrarına her zaman ihtiyacı vardır.

Sadece annelerle konuşarak ve bebekleri izleyerek değil, yetişkinleri tedavi ederek de çok şey öğrendim; tedavi sırasında hepsi bebek ve çocuk haline geliyor. Onlarla ilgilenirken daha çok yetişkin gibi davranmam gerekiyor. Şimdi bir hastam var; elli beş yaşında bir kadın, beni haftada üç kere görürse *hayalimi* canlı tutabiliyor. Haftada iki kere de mümkün. Çok uzun bir seans yapmama karşın haftada bir kere yetmiyor. *Hayal* soluyor, her duygunun ve her anlamın dışarı çıktığını görmenin acısı o kadar büyük ki buna değmeyeceğini, ölmeyi tercih edeceğini söylüyor. Bu durumda, tedavinin örüntüsü ebeveyn figürü *hayalinin* nasıl canlı tutulabildiğine bağlı olmalı. İnsan mesleki açıdan güvenilir bir iş yapınca ebeveyn figürü olmamak elinde değil. Sanırım, neredeyse hepiniz meslek olarak güvenilir bir işle uğraşıyorsunuz ve bu sınırlı alanda evdekinden çok daha iyi davranıyorsunuz, müşterileriniz size bağlı, size güveniyorlar.

İnsan edimlerinin güvenilirliği, konuşma hiçbir anlam taşımadan önce iletişimi yarattı – annenin çocuğunu sallarken nasıl uyum gösterdiği, sesinin tınısı ve tonu, konuşma anlaşılmadan çok önce hepsi iletişime geçer.

Biz, inanan insanlarız. Burada bu büyük salondayız, tavanın çökeceğinden kimse endişe duymuyor. Mimara inancımız var. Biz, inanan insanlarız, çünkü birisi bizi iyi başlattı. Bir zaman diliminde, çevresel donanıma güvenebileceğimizin, böylece büyüyüp gelişmeye devam edebileceğimizin sessiz iletisini aldık.

Tutma ve kucağa alma – insanın güvenilirliği- çerçevesinde, konuşma öncesi bakım deneyimi edinmeyen çocuk yoksun çocuktur. Yoksun çocuğa mantık açısından uygulanacak tek şey, tutma ve kucağa alma çerçevesinde sevgidir. Çocuğun yaşamında bunu daha sonra yapmak güçtür ama yatılı bakım sağlamak gibi her koşulda deneyebiliriz. Güçlük çocuğun denemeler yapma, konuşma öncesi sevmenin, tutmanın, kucağa almanın vb. ilkel sevgiyle gelen yıkıcılığa dayanıp dayanmadığını görme ihtiyacından çıkar. Her şey iyi giderse, bu yıkıcılık yüceltilerek yeme, tekme atma, oyun oynama, rekabet etmeye dönüştürülür. Yine de çocuk bu çok ilkel evrededir – işte, sevecek biri, ardından yıkma gelir. Ayakta kalırsanız, karşılığında yıkma *fikri* vardır. Ama her şeyden önce yıkma fikri vardır ve bu konuşma öncesine ait anlamda sevilmemiş bir çocuğu sevmeye başlarsanız, kendinizi karışıklığın içinde bulabilirsiniz; kendinizi soyulmuş bulursunuz, camlar kırılmış, kediye işkence edilmiştir, her tür korkunç şey... Bütün bunlarda ayakta kalmalısınız. Sevileceksiniz, çünkü ayakta kalmışsınızdır.

Burada durup iyi başladığımı söylersem neden bu övünmek gibi geliyor? Aslında sadece, yapabildiğim hiçbir şeyin benden gelmediğini söylüyorum; yapabildiğim ya kalıtsaldır ya da bulunduğum yere gelmemi biri sağlamıştır. Övünmek gibi gelmesinin nedeni, insan olarak kendi ebeveynlerimi seçmediğime inanmamın imkânsızlığıdır. Bu durumda, iyi bir seçim yaptığımı söylüyorum, zeki değil miyim? Aptalca geliyor ama insan naturasıyla uğraşıyoruz, insanın büyümesi ve gelişimi meselelerinde paradoksları kabul etmeliyiz; düşündüğümüzle doğru olduğunu gözlemleyebildiğimiz uzlaşabilir. Maksat paradoksları çözmek değildir; maksat gözlemlemektir. Bu noktada iki kampa ayrılmaya başlarız. Düşündüğümüzü gözlemlemeliyiz, aynı zamanda düşündüğümüz şeyi anlamaya çalışmak için beynimizi kullanmalıyız. Tutma ve

kucağa alma çerçevesinde konuşma öncesi bütün sevgi ifadesinin gelişmekte olan her bebek için hayati önemi bulunduğu önerimi kabul edin. O zaman, bireyin edindiği deneyime dayanarak, diyelim ki ebedi kollar kavramını öğretebileceğimizi söyleyebiliriz. Bu "Tanrı" kelimesini kullanabiliriz, Hıristiyan kilisesi ve öğretiyle özgül bir bağlantı kurabiliriz ama bu bir dizi adımdır. Öğretme, çocuk bireyin inanma kapasitesini neyse onun üzerine oturur. Ahlak öğretirken bazı şeyleri günah diye ele alma yolunu seçersek, büyüyen çocuğun doğru ve yanlış konusunda *kendi başına* kişisel bir anlayış edinme, kendi gelişiminden buraya varma kapasitesini elinden almıyor muyuz? "Filan şeyi yapma dürtüm var ama bir de..." duygusu yaşanırken bireyin korkunç önemli bir anı sık sık elinden alınabilir ve bir tür kişisel gelişim fazına girerler, biri "Bunu yapmamalısın, bu yanlış" deseydi bu faz tamamıyla kesilirdi. Ya boyun eğerler ki bu durumda vazgeçmişlerdir ya da karşı gelirler, bu durumda da hiç kimse bir şey kazanmamıştır, büyüme yoktur.

Benim bakış açımdan, öğrettiğiniz ancak, çocuk bireyde zaten mevcut bulunan kapasitenin üzerine yerleşebilir, bu kapasite ilk deneyimlere ve giderek genişleyen aile, okul ve sosyal yaşam ortamı çerçevesinde güvenilir tutmanın sürdürülmesine dayanır.

Ergenin Toyluğu

Newcastle-upon-Tyre'da düzenlenen Britanya Öğrenci Sağlığı Cemiyeti'nin Yıllık Toplantısı'na verilen bildiri, 18 Temmuz 1968

İlk Gözlemler

Bu geniş konuya yaklaşımım özel deneyim alanımdan kaynaklanmalıdır. Yapabildiğim yorumlar psikoterapötik tutum kalıbına dökülmelidir. Psikoterapist olarak, doğallıkla kendimi aşağıdaki çerçevede düşünürken buluyorum:

bireyin kişisel gelişimi;

annenin ve ebeveynlerin rolü;

çocukluğun ihtiyaçları çerçevesinde doğal bir gelişim olarak aile;

aile fikrinin uzantıları diye görülen okulların ve başka grupların rolü ve belirlenen aile örüntülerinden kurtulma;

ergenlerin ihtiyaçları konusunda ailenin özel rolü;

ergenin toyluğu;

ergenin yaşamında yavaş yavaş olgunluğa ermesi;

kendiliğindenlikten çok büyük kayıp vermeden bireyin sosyal gruplarla ve toplumla özdeşlik kurması;

toplumun yapısı; kelime, topluluk adı olarak kullanılıyor, toplum olgun ya da toy bireysel birimlerden oluşuyor;

doğal büyüme sürecinin doruğu diye bakılan siyaset, ekonomi, felsefe ve kültürün soyutlanması;

bir milyar bireysel örüntünün birbiri üzerine bindirilmesi olarak dünya.

Büyüme süreci dinamiktir, her birey bunu kalıtımla alır. Burada, her bireyin büyümesinin ve gelişiminin başlangıcında *sine qua non** olan yeterince iyi kolaylaştıran çevreye kesin gözüyle bakılmaktadır. Örüntüleri ve kalıtımla edinilen eğilimleri belirleyen genler vardır, yine de duygusal gelişimde yeterince iyi olması gereken çevre donanımının yerini hiçbir şey almaz. Bu ifadede "mükemmel" kelimesinin yer almadığı fark edilecektir – mükemmellik makinelere aittir, insanın ihtiyaca adaptasyonunun karakteristiği olan mükemmel olmamak kolaylaştıran çevrenin temel niteliğidir. Bütün bunların temeli *bireyin bağımlılığı* fikridir, önce neredeyse mutlak olan, sonra düzenli olarak yavaş yavaş göreli bağımlılığa ve bağımsızlığa dönüşen bağımlılık... Bağımsızlık mutlak olamaz, özerk birim kabul edilen birey aslında çevreden asla bağımsız değildir, gerçi olgunlukta birey mutluluğa ve kişisel kimlik edinme duygusuna ne kadar yönelirse kendini o kadar özgür ve bağımsız *hissedebilir*. Çapraz özdeşleşmeyle ben ve ben-olmayan arasındaki kesin çizgi bulanıklaşır.

Benim bütün yaptığım, kitlesel bir şekilde görülen ve dinamik olduğu kabul edilen bireysel büyüme kazanının yüzeyindeki devamlı köpük çerçevesinde insan toplumu ansiklopedisinin çeşitli bölümlerini belirtmek. Burada ele aldığım zerrenin boyutu ister istemez sınırlı ve bu nedenle, çok farklı yollardan bakabilen ve teleskopun bir ya da diğer ucundaki gözle görülebilen insanlığın geniş arka perdesinin karşısında söyleyeceğimi yerli yerine yerleştirmek benim için önemli.

---

* Olmazsa olmaz, gerek şart koşul. -ç.n.

Hastalık mı, Sağlık mı?

Genellemeleri bırakıp özgül olmaya başlar başlamaz filanı dahil etmeyi, falanı geri çevirmeyi seçmeliyim. Toplum tek tek bütün üyelerini kapsar. Toplumun yapısını psikiyatrik sağlıklı üyeleri oluşturup sürdürür. Yine de bu toplumun hastaları kapsaması gerekir – örneğin, toplum aşağıdakileri kapsar:

toylar (yaşça toy olanlar);

psikopatlar (yoksunluğun nihai ürünü- *umut verdiklerinde*, ister kendiliğindenlik hareketinin yol açtığı sıkıntılara dayanabileceklerine güvenilebilen tatmin edici bir *yapıdan,* ister sevilen ya da iyi bir nesneden yoksun olduklarını topluma kabul ettirmeleri gereken insanlar);

nevrotikler (bilinçdışı motivasyon ve ikirciklilikle kafası karışanlar);

karamsarlar (katkı bakımından en yüksek başarıları içerebilen, intiharla alternatifi arasında gidip gelenler);

şizoidler (zaten düzenli bir işi, yani bir düzeni bulunanlar, her biri kimlik duygusuna sahip, kendilerini gerçek hisseden bir bireydir);

şizofrenler (en azından hastalık fazlarında kendilerini gerçek hissetmeyen, en iyi ihtimalle vekaleten yaşama temelinde bir şey başarabilenler).

Bunlara en sıkıntılı kategoriyi de – otorite ya da sorumluluk pozisyonlarında bulunan birçok kişiyi kapsayan kategori- eklemeliyiz, yani bir düşünce sisteminin egemenliğindeki paranoidleri. Bu sistemde her şeyin açıklandığı sürekli belirtilmelidir, (böyle hasta bireyler için) alternatif, fikirlerin akut karışıklığı, kaos duygusu ve öngörülebilirliğin tamamıyla yitirilmesidir.

Psikiyatrik hastalık tanımında çakışma vardır. İnsanlar kendilerini hastalık gruplarına güzelce oturtmazlar. He-

kimlerin ve cerrahların psikiyatriyi anlamalarını bu kadar güçleştiren budur. "Sizde hastalık, bizde şifa var (ya da bir iki yıl içinde olacak)" derler. Hiçbir psikiyatrik etiket, en azından "normal" ya da "sağlıklı" etiketi vakayı tam olarak karşılamaz.

Topluma hastalık çerçevesinde, hasta bireylerinin şu ya da bu şekilde dikkatleri nasıl üzerinde topladığına, bireylerde başlayan hastalık gruplarının toplumun rengini nasıl değiştirdiğine bakabiliriz; ya da aslında ailelerin ve toplum birimlerinin psikiyatrik sağlıklı bireyleri nasıl üretebildiğini inceleyebiliriz, herhangi bir zamanda bireylerin oluvermiş toplum biriminin onları bozması ya da etkisiz duruma getirmesi dışında...

Topluma böyle bakmayı seçmedim. Topluma, *sağlık çerçevesinde*, yani toplumun büyümesine yani psikiyatrik sağlıklı bireylerinin sağlığından dolayı doğal olarak sürekli yenilenmesine bakmayı seçtim. Gruptaki psikiyatrik sağlıksız üyelerin oranının zaman zaman çok yüksek olabildiğini bilsem de bunu söylüyorum, öyle ki sağlıklı öğeler sağlığın bütünü içinde onları taşıyamıyor. O zaman sosyal birim psikiyatrik kayıp haline geliyor.

Bu nedenle, topluma psikiyatrik sağlıklı insanlardan meydana geliyormuş gibi bakmak niyetindeyim. Böyle olsa bile, toplumda yeterince sorun görülecektir! Sahiden yeterince!

"Normal" kelimesini kullanmadığıma dikkat edilecektir. Bu kelime kolay düşünmekle çok yakından bağlantılıdır. Ama psikiyatrik sağlık diye bir şey bulunduğuna inanıyorum ve bu, (diğerleri gibi) benim de toplumu, kişisel icraya yönelik bireysel büyümenin kolektif terimlerinin ifadesi çerçevesinde incelerken kendimi haklı bulduğum anlamına geliyor. Aksiyom şu ki bireylerin meydana getirdiği, sürdürdüğü ve sürekli yeniden kurduğu yapıdan başka bir toplum bulunmadığından, toplum olmadan kişisel

icraat ve toplumu oluşturan bireylerin kolektif büyümesi dışında toplum yoktur. Dünya vatandaşı aramaktan vazgeçmeyi ve sosyal birimleri toplumun yerel versiyonunun, ulusalcılığın, dinsel tarikatın sınırları dışına uzanan kişileri şurada burada bulmakla yetinmeyi öğrenmeliyiz. Aslında, psikiyatrik sağlıklı insanların sağlıklarının ve kişisel icraatlarının *toplumun sınırlı bir alanına*, belki yerel futbol kulübüne sadakatlerine bağlı olduğunu kabul etmeliyiz. Neden olmasın? Gilbert Murray'e* bakarsak, her yerde kedere varırız.

Temel Tez

Tezimdeki olumlu ifade hemen beni, elli yıldır yeterince iyi annenin önemi konusunda meydana gelen büyük değişikliklere götürüyor. Bu, babaları da kapsıyor ama babalar bebeklere ve bebek bakımına total tutumu tanımlamak için "anne" terimini kullanmama izin vermelidirler. "Baba" terimi ister istemez anne teriminden biraz sonra gelmelidir. Baba, erkek olarak yavaş yavaş anlamlı bir etken haline gelir. Ardından anneyle babanın birliğinin temeli olan, birlikte yaptıkları, yeni insan dediğimiz şeyin –bebeğin- sorumluluğunu paylaştıkları aile gelir.

Annelik donanımından söz edeyim. Bebeğin nasıl tutulduğunun ve kucağa alındığının, bebeği kimin, annenin mi yoksa başka birinin mi taşıdığının önemini biliyoruz. Bizim çocuk bakımı teorimizde kolaylaştıran çevre kavramının önde gelen özelliği bakımın sürekliliğidir, bu çevresel donanımın sürekliliğiyle, ve sadece bununla, bağımlı yeni bebeğin yaşam çizgisinde öngörülmeyene tepki ve her zaman yeniden başlama örüntüsü değil, süreklilik bulunabildiğini görüyoruz.[1]

* George Gilbert Aimé Murray (1866 – 1957). Antik Yunanca profesörü. Yunan tiyatrosundan yaptığı çevirilerle tanındı. Liberal Parti'yi destekledi. –ç.n.

1 "Joanna Field" (M. Milner), *A Life of One's Own*, Londra, Charto & Windus, 1934; Harmondsworth, Penguin Books, 1952.

Burada Bowlby'nin çalışmasına atıfta bulunabilirim: İki yaşındaki çocuğun annesini (geçici bile olsa) kaybetmeye tepkisi, bebeğin anne hayalini zaman içinde canlı tutma kapasitesinin ötesinde, bu kapasiteden tamamıyla yararlanmamasına karşın genelde kabul görmüştür;[2] ama bunun ötesindeki fikir bakımın devamlılığı konusuna kadar gider, bebeğin kişisel yaşamının başlangıcına, yani annesini kişi olarak tamamıyla nesnel algılamasından önceye tarihlenir.

Bir yeni özellik daha: Çocuk psikiyatrları olarak sadece sağlıkla ilgilenmiyoruz. Keşke bu, genel psikiyatri için de geçerli olsa. Genleri çocuğu icraata yönlendirse bile, sağlıkta oluşan ve psikiyatrik hastalıkta *oluşmayan* mutluluğun zenginliğiyle de ilgileniyoruz.

Varoşlara ve yoksulluğa sadece dehşetle bakmıyoruz, bebek ya da küçük çocuk için varoştaki ailenin, ortak zulümlerin bulunmadığı yerde, güzel bir evdeki aileden daha güvende ve "iyi" bir kolaylaştıran çevrede bulunabilmesi imkânına gözümüzü de açarak bakıyoruz.[3] Kabul edilmiş görenekler çerçevesinde, sosyal grupların arasında var olan temel farkların göz önüne alınmaya değer olduğunu da düşünüyoruz. Britanya'dan bildiğimiz gibi, toplumda neredeyse evrensel geçerliliğini sürdüren, süt çocuğuna tanınan keşfetme ve tekme atma fırsatının tam tersi olan kundaklamaya bakın. Emziğe, parmak emmeye, genelde oto-erotik uygulamalara yerel tutum nedir? İnsanlar, ilk yaşamda doğal olan idrarını tutamamaya ve bunun idrarının tutmakla bağlantısına ne tepki veriyorlar? Ve benzerleri. Bebeklerine kişisel olgunluğu keşfet-

2 John Bowlby, *Attachment and Loss*, Londra, Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 1969; New York, Basic Books, 1969; Harmondsworth, Penguin Books, 1971 [*Bağlanma ve Kaybetme*, Pinhan Yayıncılık, İstanbul].

3 Aşırı kalabalık, açlık, parazitlerin istilası, fiziksel hastalığın, felaketin ve yardımsever toplumun çıkardığı yasaların sürekli tehdidi.

me hakkı tanımaya çalışan erişkinler Truby King'in* fazını hâlâ unutturma sürecindeler, uç noktanın da ucunda izinlere varan endokrinasyonlara tepkide bunu görebiliyoruz. ABD'nin beyaz vatandaşıyla o ülkenin siyah derili vatandaşı arasındaki farkların emzirme kadar ten rengi sorunu olmadığı ortaya çıkabilir. Biberonla besleyen beyaz nüfusun çocuğunun emzirdiğine inandığım siyah halka kıskançlığının haddi hesabı yoktur.

Çok popüler olmayan bilinçdışı motivasyonla ilgilendiğim fark edilebilir. İhtiyaç duyduğum veriler doldurulan bir anket formundan toplanmaz. Bilgisayar, soruşturmada denek olan bireylerin bilinçdışı motiflerini göstermeye programlanamaz. İnsanların bilgisayara geçirilmiş soruşturmalarının belirgin özelliğini oluşturan yüzey fenomenlerine hastalıklı inanç karşısında, psikanaliz yaparak yaşamlarını geçirenlerin sağlık diye bağırmaları gereken yer burasıdır.

Daha Çok Kafa Karışıklığı

Kafa karışıklığının başka bir kaynağı, anneler ve babalar çocuklarını iyi yetiştirirlerse daha az sorun çıkacağına dair üstünkörü varsayımdır. Hiç de değil! Bu, benim temel temamla çok ilgilidir, çünkü ergenliğe baktığımızda, bebek ve çocuk bakımının başarıları ve başarısızlıkları sonradan sorun olur, bugünkü sorunların bazısının modern çocuk yetiştirmenin olumlu öğelerinden ve birey haklarına modern tutumlardan kaynaklandığını belirtmek istiyorum.

Çocuğunuzun kişisel büyümesini desteklemek için elinizden gelen her şeyi yapabilirseniz şaşırtıcı sonuçlarla uğraşabilmeniz gerekir. Çocuklarınız kendilerini bulabilir-

* Sir Frederic Truby King (1858-1938). Yeni Zelanda'da sağlık reformları yapan cerrah ve halk sağlığı uzmanı. "Yeni Zelandalı çocuklar dünyanın en sağlıklı çocukları arasındadır" sloganıyla Plunket Derneği'ni kurdu. Bebeklerin beslenmesinde ortaya attığı katı ilkeler, insan ırkının genetik ıslahı çalışmaları ve vatanseverliğiyle tanındı. -ç.n.

lerse, tam kendilerini buldukları için memnun olmayacaklardır, bu da sevgi diye etiketlenebilen öğeler kadar kendi içlerindeki saldırgan ve yıkıcı öğeleri de içerecektir. Bu, ayakta kalmanız gereken uzun bir mücadele olacaktır.

Yönetiminiz hemen sembollerden yararlanabilecek, oyun oynayabilecek, hayal kurabilecek, tatmin edici yollarla yaratıcı olabilecek duruma getirirse, bazı çocuklarınızdan yana şanslı olacaksınız ama böyle bile olsa bu noktaya giden yol kayalık olabilir. Her koşulda hatalar yapacaksınız, bu hataların felakete yol açtığı görülecek, hissedilecektir, çocuklarınız aslında sorumlu olmadığınızda bile tersliklerden sizi sorumlu tutmaya çalışacaklardır. Çocuklarınız düpedüz, "Doğmayı ben istemedim" derler.

Ödülleriniz şu ya da bu kız ya da erkek çocuğun kişisel potansiyelinde ortaya çıkabilen zenginlikte gelecektir. Başarılıysanız, kişisel gelişimlerinde sizden daha iyi fırsatlar bulan çocuklarınızı kıskanmaya hazır olmalısınız. Kızınız bir gün çocuğuna bakmanızı isterse, ödüllendirildiğinizi hissedeceksiniz, dolayısıyla bu, bunu tatmin edici bir şekilde yapabileceğinizi düşündüğünü gösterir; veya oğlunuz bir şekilde sizin gibi olmak isterse ya da daha genç olsaydınız kendiniz için beğeneceğiniz bir kıza aşık olursa... Ödüller *dolaylı* gelir. Kuşkusuz, size teşekkür edilmeyeceğini biliyorsunuz.

Ergenlik Sürecinde İntihar ve Cinayet

Şimdi bu konuların yeni bir mizansenine atlıyorum, çünkü bunlar çocukların erinlik yaşında, yani ergenlik sancıları çektiklerinde ebeveynlerin görevini etkiler.

Bireyle ve son on yılda ortaya çıkan sosyal sorunlarla ilgili çok sayıda yayın yapılsa da, ergenlerin kendilerini ifade etmekte özgür oldukları yerde, ergen fantezinin içeriği konusunda başka bir kişisel yorumun da yeri olabilir.

Ergenin büyüme zamanında, kız ve erkek çocuklar sıkıntılı ve kararsızlık içinde çocukluktan çıkar, bağımlılıktan

uzaklaşır, el yordamıyla erişkinlik statüsü ararlar. Büyüme sadece kalıtsal eğilim meselesi değildir; kolaylaştıran çevreyle birlikte dokunmuş oldukça karmaşık bir meseledir de. Yararlanılacak aile hâlâ varsa çok yararlanılır; yararlanılacak aile yoksa ya da aile bir kenara bırakıldıysa (olumsuz yararlanma) ergenin büyüme sürecini kontrol altına alacak küçük sosyal birimlerin sağlanması gerekir. Aynı çocuklar göreli zararsız yeni yürümeye başlayan çocuklar ya da süt çocuklarıyken, ilk evrelerde var olan aynı sorunlar erinlikte de belirir. İlk evrelerde üstesinden geldiyseniz ve hâlâ geliyorsanız makinenin düzgün çalışmasına güvenemeyeceğiniz belirtilmeye değerdir. Aslında sorunlar bekleyebilirsiniz. Bazı sorunlar daha sonraki bu evrelerin doğası gereği vardır.

Ergenliğin fikirleri çocukluktakilerle kıyaslanmaya değerdir. İlk büyüme fantezisinde kontrol altına alınmış ölüm varsa, ergenlikte kontrol alına alınmış *cinayet* vardır. Erinlik döneminde büyüme büyük bir kriz yaşanmadan devam etse bile yönetmenin akut sorunlarıyla uğraşmak gerekebilir, çünkü büyümek ebeveynin yerini almak demektir. *Gerçekten alır*. Bilinçdışı fantezide büyüme doğası gereği saldırgan bir edimdir. Çocuk artık çocuk boyutunda değildir.

"Ben, Şatonun Kralıyım" oyununa bakmanın yararlı olduğu kadar akla uygun olduğuna da inanıyorum. Bu oyun kız ve erkek çocuklardaki eril öğeyle ilgilidir (Tema kız ve erkek çocukların dişil öğesi çerçevesinde de belirtilebilir ama bunu burada yapamam). Bu, ilk gizlilik döneminin [latency] oyunudur, erinlikte değişip yaşam durumu haline gelir.

"Ben, Şatonun Kralıyım" bir kişisel oluş ifadesidir. Bireyin duygusal büyümesinin başarısıdır. Bu, bütün rakiplerin ölümünü ya da egemenlik kurmayı belirten bir pozisyondur. Beklenen saldırı şu sözlerde belirtilir: "Seni

pis maskara!" (ya da "Yıkıl, pis maskara!"). Rakibinizin adını söyleyin, nerede olduğunuzu bilin. Pis maskara çok geçmeden Kralı yıkar, yerine Kral olur. Opie'ler* (1951) bu tekerlemeye atıfta bulunurlar. Oyunun son derece eski olduğunu, Horatius'un (M.Ö. 20) oyunun sözlerini çocuklara şöyle açıkladığını söylerler:

> Rex erit qui recte faciet;
> Qui non faciet, non erit.[4] **

İnsan naturasının değiştiğini düşünmemiz gerekmez. Yapmamız gereken, kısa ömürde kalıcıyı aramaktır. Bu çocukluk oyununu ergenin ve toplumun bilinçdışı motivasyonuna tercüme etmemiz gerekir. Çocuk erişkin olacaksa, bu hamle erişkinin cesedi üzerinden yapılır (Okurun, bilinçdışı fanteziden, oyunun altında yatan malzemeden söz ettiğimi bildiğine kesin gözüyle bakmalıyım). Kız ve erkek çocukların fiili ebeveynleriyle sürekli bir uyum ortamında, evde ille de isyan çıkarmaları gerekmeden bu büyüme evresinden geçmeyi başarabildiklerini kuşkusuz biliyorum. Ama isyanın, çocuğunuzu kendi hakkıyla var olsun diye yetiştirirken verdiğiniz özgürlükten kaynaklandığını unutmamak akıllıcadır. Bazı durumlarda, "Bebek ektin, bomba biçtin" denebilir. Aslında bu her zaman doğrudur ama her zaman böyle olmaz.

Erinlikte ve ergenlikte büyümeyle ilgili bilinçdışı total fantezide *birinin ölümü* vardır. Oyunda, yer değiştirmeler-

---

* Opie'ler: Iona Archibald Opie'yle (d. 1923) eşi Peter Mason Opie (1918-1982). Çocuk edebiyatına modern tekniği uygulayan halkbilimciler. Çalışmalarını *The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes* (1951) ve *The Lore and Language of School children* (1959) adlı kitaplarda topladılar. -ç.n.

4 *The Oxford Dictionary of Nursery Ryhmes*'tan, ed. Iona ve Peter Opie, Oxford University Press, 1951.

** "Doğruyu yapan kral olacak, yapmayan olmayacak." -ç.n.

le ve çapraz özdeşleşme temelinde çok şey yönetilebilir; ama ergen bireyin psikoterapisinde (psikoterapist olarak söylüyorum) olgunlaşma ve erişkin statüsü elde etme sürecinin doğasından gelen bir şey olarak ölüm ve kişisel zafer vardır. Bu, meseleyi ebeveynler ve koruyucular için yeterince güçleştirir. Bu önemli evrede bunun, olgunlaşmaktan kaynaklanan cinayet ve zafere utangaçlıkla yaklaşan ergen bireyler için de durumu güçleştirdiğine emin olun. Bilinçdışı tema intihar dürtüsünün ya da fiili intiharın deneyimi olarak ortaya çıkabilir. Ancak ebeveynlerin yardımı azdır; yapabileceklerinin en iyisi *ayakta kalmak*, renk değiştirmeden, önemli bir ilkeden vazgeçmeden, zarar görmeden ayakta kalmaktır. Bu, ebeveynlerin büyüyemediklerini söylemek değildir.

Bir bölümü ergenlikte kazaya uğrayacak ya da cinsellik ve evlilik çerçevesinde bir tür olgunluğa erişecek, belki kendi ebeveynleri gibi ebeveynler olacaklar. Bu olabilir. Ama arka planda bir yerde yaşam ve ölüm mücadelesi vardır. Silahlı çatışma çok kolayca ve başarıyla önlenebilirse durum bütün zenginliğini yitirir.

Bu, beni temel konuma, ergenin *toyluğunun* güçlüğüne getiriyor. Olgun erişkinler bunu bilmeli, olgunluklarına daha önce güvenmedikleri ya da sonra güvenmeyecekleri kadar güvenmelidirler.

Bunu yanlış anlaşılmadan belirtmenin güç olduğu takdir edilecektir, çünkü toyluktan söz etmek çok kolayca değerini küçümsemek gibi gelir. Ama niyet edilen bu değildir.

Herhangi bir yaşta çocuk (altı yaşında, diyelim) belki ebeveynlerinden birinin ölümü ya da ailenin parçalanması nedeniyle ansızın sorumluluk alma ihtiyacı duyabilir. Böyle bir çocuk zamanından önce büyümüş, kendiliğindenliğini, oyun oynamayı ve tasasızca yaratma dürtüsünü yitirmiş olmalıdır. Daha sıklıkla, ergen bu pozisyonda

bulunabilir, ansızın kendini bir kolejin işletilmesini oylamanın ya da sorumluluğunun altında bulabilir. Kuşkusuz, koşullar değişirse (örneğin, hastalanırsanız, ölürseniz ya da finansal güçlük çekerseniz) kız ya da erkek çocuğun zamanı gelmeden önce sorumlu vekil olarak çağrılmasını önleyemezsiniz; belki daha küçük çocuklarınızın bakılması ya da eğitilmesi gereklidir, yaşamak için kesinlikle para gerekebilir. Ancak, erişkinlerin planlı bir siyaset meselesi olarak sorumluluğu devretmeleri farklıdır; aslında bunu yapmak, önemli bir anda çocuklarınızı bir tür hayal kırıklığına uğratmak olabilir. Oyun, yani yaşam oyunu çerçevesinde, tam da sizi öldürmeye gelirlerken tahttan çekilirsiniz. Mutlu olan kimse var mı? Kuşkusuz, artık oluşum haline gelen ergen mutlu değildir. Hayal gücüne dayanan bütün faaliyet ve toyluğun çabası yitirilir. İsyan artık anlamsızdır ve kendi tuzağına düşerek çok erkenden kazanmış ergen diktatöre dönüşmeli, öldürülmeyi –kendi çocuklarının yeni kuşağı tarafından değil, kardeşleri tarafından öldürülmeyi- bekleyerek ayakta durmalıdır. Doğal olarak, onları kontrol etmek ister.

Burası toplumun kendini riske atarak bilinçdışı motivasyonunu ihmal ettiği birçok yerden biridir. Her zaman özel yaşamlarında bulunmasa da, sınırlı etki alanlarındaki erişkinler kadar, psikoterapistin her günkü malzemesinden, sosyologlar ve siyasetçiler de kuşkusuz yararlanabilirler. Kısa tutmak için dogmatik bir şekilde ergenin *toy olduğunu* belirtiyorum. Toyluk, ergenlikte sağlığın esas öğesidir. Toyluğun tek bir şifası vardır, bu da *zamanın geçmesi* ve büyüyüp zamanın getirebildiği olgunluğa erişmektir. Sonunda, zamanın geçmesi ve büyüme erişkin bir kişinin ortaya çıkmasına neden olur. Bu süreç hızlandırılamaz ya da yavaşlatılamaz, gerçi aslında parçalanıp tahrip olabilir ya da psikiyatrik hastalığın içinde kaybolup gidebilir.

Ergenliği boyunca benimle temasını sürdüren bir kızı düşünüyorum. Tedavi altında değildi. On dört yaşındayken intihara eğilimliydi. Geçtiği bütün bu evreleri şiirleri belirtiyordu. İşte, kızın henüz ortaya çıkmaya başladığındaki çok kısa şiirlerinden biri:

Bir kez incindin mi – elini çek
Bu sözleri söylememeye yemin et;
Sonra dikkat et – ya da fark etmeden severek
Elini yeniden uzattığını görürsün.

Demek ki intihara eğilimli bir fazdan kimi zaman bir umut kırıntısı bulunan yere henüz gidiyor. Şimdi yirmi üç yaşında, aynı genç kadın kendi evini kurdu, toplumda bir yer edinmeye başladığını gördü, partnerine bağlanabildi. Evinin ve çocuğunun keyfine varmakla kalmadı, yoluna çıkan böyle bir kederi sonuçlandırabildi, kişisel kimliğini yitirmeden ebeveynleriyle uzlaşmanın yeni bir yolunu da bulabildi. Bunu, geçen zaman yaptı.

Oldukça iyi bir okulun kısıtlamalarına uyamayan bir genci düşünüyorum. Denize kaçtı, dolayısıyla, okuldan atılmaktan kurtuldu. Birkaç yıl annesini ciddi sıkıntıya soktu ama annesi onun sorumluluğunu aldı. Genç bir süre sonra geri döndü, üniversitede bir işe girdi, durumu iyiydi, çünkü o tarihte başka hiç kimsenin duymadığı dilleri biliyordu. Sonra, bir kariyere karar verinceye kadar çeşitli işler yaptı. Sanıyorum, evlendi ama evliliğin total çözüm olduğu izlenimini vermek istemiyorum – gerçi evlilik sıklıkla toplumsallaşmanın başladığına işaret eder. Bu hikâyeler hem sıradan, hem de sıra dışı.

Toyluk ergenlik sahnesinde değerli bir rol. Bu rol yaratıcı düşüncenin, yeni ve taze duyguların, yeni yaşam fikirlerinin en heyecan verici özelliklerini içerir. Toplumun, sorumlu olmayanların istekleriyle sarsılması gerekir. Erişkinler tahtı bırakırlarsa ergen zamanından önce yanlış bir

süreçte erişkin olur. Topluma şu öğüt verilebilir: Ergenlerin ve toyluklarının hatırı için, sorumluluk adına mücadele etseler bile, henüz onların olmayan sorumluluğu onlara devrederek tırmanmalarına ve sahte olgunluğa erişmelerine fırsat vermeyin.

Erişkinin tahtı bırakmaması koşuluyla, ergenlerin kendilerini bulma ve kendi kaderlerini tayin etme mücadelelerini kuşkusuz çevremizdeki yaşamda görebildiğimiz en heyecan verici şey diye düşünebiliriz. Ergenin ideal toplum düşüncesi heyecan verici ve dürtüleyicidir ama ergenlikle ilgili konu ergenliğin toyluğu ve sorumlu olmamasıdır. Ergenliğin bu en kutsal öğesi ancak birkaç yıl sürer ve her birey olgunluğa erişirken yitirilmesi gereken bir özelliktir.

Toplumun, ne yazık ki birkaç yılda erişkin haline gelen ve yeni bebeklerin, yeni çocukların, yeni ergenlerin yeni vizyonlar, hayaller, dünya için yeni planlar edinmekte özgür olabildikleri bir tür çerçeveyle çok geçmeden özdeşleşen ergen kızı ya da erkeği değil, ergenlik durumunu sürekli taşıdığını hiç unutmuyorum.

Zafer, büyüme sürecinde olgunluğa erişmekten kaynaklanır. Zafer, erişkinin kolay kişiliğe bürünmeye dayanan sahte olgunluktan kaynaklanmaz.

Toyluğun Doğası

Toyluğun doğasına bir an bakmak gerekir. Ergenden toyluğunun farkında olmasını ya da toyluğun özelliklerini bilmesini beklememeliyiz. Bizim de anlamamız gerekmez. Önemli olan, ergenlerin kafa tutmalarının karşılanmasıdır. Peki bunu kim karşılamalıdır?

İtiraf ediyorum, konuşmakla bu konuyu aşağıladığımı hissediyorum. Ne kadar kolay sözlere dökersek, o kadar az etkimiz olur. Birinin, ergenleri aşağılayarak konuştuğunu, onlara "Senin heyecan veren yanın toyluğun!" dediğini

düşünün. Bu, ergenin kafa tutmasını karşılayamamamın apaçık örneği olurdu. Belki bu "kafa tutmayı karşılama" ifadesi akıl sağlığına dönüşü temsil eder, çünkü *meydan okumanın* yerini *anlayış* alır. "Meydan okuma" kelimesi burada, yetişkin birinin ayağa kalkarak, başka yetişkinlerin arka çıkabildikleri bir kişisel görüş edinme hakkını iddia etmesi anlamında kullanılmaktadır.

Ergenlikte Potansiyel.

Ergenlerin nelere ulaşmadıklarına bakalım, görelim.

Erinlikte değişimler sağlıklı çocuklarda bile farklı yaşlarda meydana gelir. Kız ve erkek çocuklar bu değişimleri beklemek dışında hiçbir şey yapamazlar. Bu bekleyiş herkese ama özellikle geç gelişenlere epey sıkıntı verir; öyle ki geç gelişenlerin erken gelişenleri taklit ettikleri görülebilir ve bu, iç gelişim sürecinden çok özdeşleşmelere dayanan sahte olgunluklara yol açar. Her koşulda, tek değişim cinsel değişim değildir. Fiziksel büyüme ve gerçek gücü elde etme doğrultusunda bir değişim vardır; dolayısıyla, şiddete yeni bir anlam veren bir tehlike baş gösterir. Güçle birlikte açıkgözlük ve beceri de gelir.

Ancak zamanın geçmesi ve yaşam deneyimiyle kız ya da erkek çocuk kişisel fantezi dünyasında yaşadığı her şeyin sorumluluğunu yavaş yavaş kabul edebilir. Bu sırada, intihar biçiminde ortaya çıkan saldırganlığa güçlü bir eğilim vardır; alternatif olarak, saldırganlık zulüm arayışı biçiminde de ortaya çıkabilir, bu da zulmeden sistemin çılgınlığından kurtulma girişimidir. Zulmün kuruntuyla beklendiği yerde, çılgınlıktan ve kuruntudan uzak durma girişiminde intiharı kışkırtma eğilimi vardır. İyi biçimlenmiş bir kuruntu sistemi bulunan psikiyatrik hasta erkek (ya da kız) çocuk bir düşünce sistemi grubunu ateşleyebilir ve *kışkırtılmış* zulme dayanan olaylara yol açar. Zulmeden pozisyonun güzelce basitleştirilmesi bir kez başarıldı mı, mantığın egemenliği kalmaz.

Ama bireyin içinde hissettiği *bilinçdışı cinsel* fanteziden ve cinsel nesne seçimiyle ilgili rekabetten kaynaklanan sıkıntı hepsinden güçtür.

Ergen, yani hâlâ büyüme sürecinde bulunan kız ya da erkek dünya sahnesinin sunduğu acımasızlığın ve acının, öldürmenin ve öldürülmenin sorumluluğunu henüz alamaz. Bu, bu evrede bireyi gizli [*latent*] saldırganlığa, yani intihara (düşünülen ya da düşünülebilen her kötülüğün sorumluluğunun patolojik kabulü) aşırı tepki vermekten kurtarır. Görünen o ki ergenin gizli [*latent*] suçluluk duygusu korkunçtur, bireyin kendi içinde iyi ve kötü, sevgiyle el ele giden nefret ve yıkım dengesini keşfetme kapasitesinin gelişimi yıllarca sürer. Bir anlamda, olgunluk daha sonraki yaşamla ilgilidir ve ergenin yirmili yaşların başına ait olan bir sonraki evrenin ötesini görmesi beklenemez.

Deyimdeki gibi, "yatağa girip çıkan", cinsel ilişkiye giren (belki bir iki gebelik) kızların ve erkeklerin cinsel olgunluğa eriştiklerine kimi zaman kesin gözüyle bakılır. Ama onlar bunun doğru olmadığını bilirler, böyle cinselliği hor görmeye başlarlar. Bu, çok kolaydır. Cinsel olgunluk bilinçdışı her cinsel fanteziyi içermelidir, eninde sonunda bireyin nesne seçimi, nesnenin değişmezliği, cinsel tatmin ve cinsel uyumun yanı sıra zihinde ortaya çıkan her şeyi kabul etmeye ulaşması gerekir. Total bilinçdışı fantezi çerçevesinde uygun olan suçluluk duygusu da vardır.

Kurgulama, Onarma, Eski Haline Getirme.

Kendi içinde güvenilirlik niteliği içermesi gereken bir projeye katılmakla nasıl bir tatmin elde edilebileceğini ergen henüz bilmez. İşin, sosyal katkısı nedeniyle (nesne bağlantısıyla ve sevgiyle yakından bağlantılı bilinçdışı saldırgan dürtülerden kaynaklanan) kişisel suçluluk duygusunu azalttığını, içteki korkunun ve intihar dürtüsünün ya da kaza yapma oranının derecesini azaltmaya ne kadar yardım ettiğini ergenin bilmesi mümkün değildir.

İdealizm. Ergen kızlar ve erkeklerle ilgili söylenebilecek heyecan verici şeylerden biri onların idealizmidir. Yanılsamadan kurtulmaya henüz alışmamışlardır ve ideal planları formüle etmekte özgür olmaları bunun doğal sonucudur. Örneğin, sanat öğrencileri sanatın iyi öğretilebildiğini görürler, sanat iyi öğretilsin diye feryat ederler. Neden olmasın? Sanatı iyi öğretecek ancak birkaç kişi bulunduğunu hesaba katmazlar. Ya da öğrenciler fiziksel koşulların sınırlı tutulduğunu, geliştirilebileceğini görürler, bu nedenle bağırırlar. Para bulmak başkaları içindir. "Peki" derler, "savunma programını bırakın, yeni üniversite binalarına para harcayın!" Onlarca yıl yaşayıp yaşlanmaya başlayanlara daha doğal gelebilen uzun vadeli bir görüş edinmek ergen için değildir.

Bu bütünüyle anlamsızca yoğunlaşır. Dostluğun birincil önemini atlar. Evlenmeden ya da geç evlenerek bir yaşam kuranların pozisyonuyla ilgili bir ifadeyi atlar. Çözümlenen ama heteroseksüel nesne seçimi ve nesne değişmezliği çerçevesinde asla tamamıyla çözümlenmeyen biseksüelliğin hayati sorununu dahil etmez. Yaratıcı oyun teorisiyle ilgili çok şeye kesin gözüyle bakılmıştır. Dahası, kültür mirası vardır; ergenlik çağında ortalama kız ya da erkekte insanın kültür mirası sezgisinden daha fazlasının bulunması beklenemez, zira bunu öğrenmek için bile çok çalışmak gerekir. Şimdinin kız ya da erkek çocukları, altmış yaşına gelince uygarlığa ve onun birikmiş yan ürünlerine ait zenginliklerin peşinde, kaybettikleri zamanı soluk almadan telafi edeceklerdir.

Aslında, ergenlik fiziksel erinlikten ibaret değildir, gerçi büyük ölçüde ona dayanır. Ergenlik büyümeyi belirtir, bu büyüme zaman alır. Büyüme devam ederken *ebeveyn figürleri sorumluluk üstlenmelidirler*. Ebeveyn figürleri tahtı bırakırlarsa, ergenler sahte olgunluğa sıçramalı ve en büyük aktif varlıklarını; fikir sahibi olma ve dürtüsel edimde bulunma özgürlüğünü kaybetmelidirler.

Özet

Kısaca, ergenin sesini çıkarması ve aktif olması heyecan vericidir ama çaba gösteren ergen meydan okuma edimiyle bugün bütün dünyaya ihtiyaçlarının karşılanmasını, gerçeklik olarak kabul edilmesini hissettirir. Meydan okuma kişisel olmalıdır. Ergenlerin yaşamları ve canlılıkları olacaksa erişkinlere ihtiyaç vardır. Meydan okuma misilleme niteliği taşımayan, kincilik olmayan ama kendi gücü bulunan sınırlamadan kaynaklanır. Bugünkü öğrenci huzursuzluğu ve dışa vurma ifadesi kısmen, bebek ve çocuk bakımı doğrultusunda takınmaktan gurur duyduğumuz tutumun ürünü olabilir. Genç toplumu değiştirir, yetişkinlere dünyayı nasıl yepyeni göreceklerini öğretir; ama büyüyen kız ya da erkek çocukların kafa tuttukları yerde bu kafa tutmayı erişkin karşılasın. Bu ister istemez hoş olmayacaktır.

Bilinçdışı fantezide bunlar ölüm kalım meseleleridir.

III. Kısım
Toplum Üzerine Düşünceler

Düşünce ve Bilinçdışı

Liberal Magazine *dergisine verilen bir makale, Mart 1945*

Benim kafamda Liberal Parti beyinlerin kullanılması ve olayları enine boyuna düşünme çabasıyla bağlantılı, kuşkusuz bu nedenle, çalışmaları saf bilimle tanışıklığı içerenlere çekici gelme eğiliminde. Doğal olarak, bilim insanları onların siyasetlerini kendi disiplinlerine taşımak istiyorlar. Ne var ki insan ilişkilerinde bilinçdışı hesaba katılmazsa düşünmek ancak bir tuzak ve kuruntu. "Bilinçdışı" kelimesinin hem derin, kolayca ele geçmez hem de bastırılmış ya da kendiliğin bir parçası olarak kabul etmenin verdiği acı nedeniyle ele geçirilmesi aktif bir şekilde engellenmiş anlamlarına geldiğine atıfta bulunuyorum.

Bilinçdışı duygular önemli anlarda insanların bedenlerini etkiler, bunun iyi ya da kötü olduğunu kim söyleyebilir? Bu sadece bir olgudur, kötü şoklar önlenebilecekse rasyonel siyasetçilerin her zaman hesaba katmaları gereken olgu... Aslında, ancak düşünen kadınlar ve erkekler bu bilinçdışı duyguları doğru anlama meselesinde uzmanlarsa planlama alanında güvenle serbest bırakılabilirler.

Her tür sanatçı gibi, siyasetçiler de insan naturasından kaynaklanan harika ve korkunç fenomenleri keşfedip gün

ışığına çıkararak sezgileriyle derinlere doğru kazmaya alışkındırlar. Ama sezgi yönteminin sakıncaları vardır, bunların en büyüğü sezgisel insanların çok kolayca "bildikleri" şeylerden söz ederken umutsuzluğa yatkınlıklarıdır. Sanırım, her zaman, sezgisel insanların bildiklerini anlatmalarından çok düşünenlerin ne düşündüklerini anlattıklarını duyarız. Ama sıra yaşamlarımızın planlanmasına gelince, düşünenler bunu üstlenirlerse Tanrı bize yardım etsin. Birincisi, bilinçdışının önemine ara sıra inanırlar; ikincisi, inansalar da, insanın insan naturası anlayışı duyguların yerini alacak olayları bütünüyle enine boyuna düşünecek kadar henüz tamam değildir. Düşünenlerin harika görünen planlar yapmaları kısmen tehlikedir. Ortaya çıktığı gibi, daha parlak bir düşünce her kusuru ele alır, sonunda, sayılmayan AÇGÖZLÜLÜK gibi küçük bir ayrıntı rasyonel kurgu sahnesini yıkar – sonuçta halkın mantığa güvensizliğinin arttığı tuzak sonuç mantıksızlığın yeni bir zaferidir.

Benim şahsi görüşümde, ekonomi konusu yirmi yılda geliştiği ve İngiltere'de bize sunulduğu şekliyle, böyle bir üzüntü konusuna örnektir. Neredeyse sonsuz karmaşık bir konuyu net düşünmede iktisatçılar rakipsizdir. Düşünmeye ihtiyaç vardır. Ne var ki işi bilinçdışıyla her zaman temasını koruyan birine ekonomi sıklıkla Açgözlülükten söz etmenin yasaklandığı Açgözlülük bilimi gibi gelir. Açgözlülüğü büyük harfle yazıyorum, çünkü benim kastettiğim, uğrunda çocukların tokatlandığı açgözlülükten ibaret değil; ilkel sevgi dürtüsü, sahip olmaktan hepimizin korktuğu ama naturamızın temeli, fiziksel ve akılsal sağlık iddiamızdan vazgeçmezsek onsuz yapamadığımız Açgözlülüğü kastediyorum. Sağlıklı ekonominin kişisel ve kolektif Açgözlülüğün varlığını ve (tehlikesi kadar) değerini de kabul ettiğini, dizginlemeye çalıştığını öne sürüyorum. Öte yandan, sağlıksız ekonomi Açgözlülük sadece bazı patolojik bireylerde ya da bu bireylerden oluşan çetelerde bulunurmuş gibi davranır, bu

bireylerin kökünün kazılabileceğini, kilit altında tutulabileceğini varsayar, bu varsayım üzerine inşa edilir. Bu varsayım yanlıştır, akıllı ekonominin büyük bölümü sadece akıllıdır; yani okumak çok eğlencelidir ama planlamanın temeli olarak tehlikelidir.

Enine boyuna düşünenler için bilinçdışı korkunç bir baş belası olabilir ama piskoposlar için sevgi de böyledir.

Psikanalitik Araştırmayı Önemsememenin Bedeli

Assembly Hall'da "Akıl Sağlığının Bedeli" adlı Ulusal Akıl Sağlığı Cemiyeti'nin Yıllık Konferansı'nda yapılan konuşma, Church House, Westminister, 25 Şubat 1965

Psikanalitik araştırma bulgularını ihmal etmenin karşılığında ödediğimiz bedeli hesaplamak için, önce psikanalitik araştırmanın doğasını incelemeliyiz. Bilim, kabul edilebilen araştırma ve bilinçdışıyla ilgilenen araştırma diye burada ikiye mi ayrılır? Başlıca düşünce, genellikle halktan bilinçdışı motivasyonla ilgilenmesini beklememek olmalıdır.

Hakikate götüren iki yol vardır, denebilir: Şiirsel ve bilimsel. Araştırma bulguları bilimsel yaklaşımla ilgilidir. Hayal gücüne dayanan yaratıcı bir çalışma olabilen bilimsel araştırma sınırlı hedef, deneyim sonucu ve öngörüyle kontrol altına alınır.

Şiirsel hakikatle bilimsel hakikat arasındaki bağlantı halkası kuşkusuz kişide, sizde ve bendedir. İçimdeki şair kaşla göz arasında bütün hakikate ulaşır, içimdeki bilim adamı hakikatin bir tarafına doğru el yordamıyla ilerler; bilim insanı yakın hedefe ulaşırken yeni bir hedef ortaya çıkar.

Şiirsel hakikatin bazı avantajları vardır. Şiirsel hakikat bireye derin tatminler sunar, eski bir hakikatin yeni ifadesinde güzellik açısından yeni bir yaratıcı deneyim fırsatı vardır. Ancak şiirsel hakikatten yararlanmak çok güçtür. Şiirsel hakikat duygu meselesidir, bir sorunu hepimiz aynı hissedemeyiz. Sınırlı hedefiyle bilimsel hakikatin kafalarını kullanabilen, entelektüel düşüncelerden etkilenebilen insanları pratiğin bazı alanlarında görüş birliğine vardıracağını umarız. Hakiki bir şey şiirde billurlaşır; yaşamımızı planlamak için bilim gerekir. Ama insan naturası sorunu karşısında bilim hayrete düşer ve tam insanı gözden kaybetme eğilimindedir.

TV'de Sir Winston Churchill'in devlet tarafından düzenlenen cenaze törenini izlerken bunu düşünüyordum. Ben rahat rahat otururken, tabutun ağırlığı ve taşıyan bu sekiz kişinin bizim için katlandığı büyük sıkıntı beni çok yordu. Törenin ağırlığı uygun giyinmiş bu insanların omuzlarına yükleniyordu. Taşıyanlardan birinin ya da ötekinin bayılmak üzere olduğunun içyüzü anlatıldı, kurşun kaplı tabutun bir ton ağırlığında olduğu, sonra beş yüz kiloya düşürüldüğü ağızdan ağza dolaştı.

Bir fikri olan bir mucit, uygulamalı bilim yapan birini tanıdım. Çok hafif bir tabut icat ederek piyasaya sürmeye çalıştı. Bu adam bir düzine psikanaliste danışsaydı taşıyanların yükünün bilinçdışı suçluluğun yükü, keder sembolü olduğu konusunda aralarında görüş birliği bulunduğunu görürdü. Hafif tabut kederin inkârı, saygısızlık anlamına gelirdi.

Hisseden bir insanın pratikte buna tepki verebildiği doğrudur. Ama şimdi, devletin düzenlediği başka bir cenaze törenini planlayan üst düzey devlet memurlarıyla birlikte bir planlama komisyonunu düşünün. En üst düzey entelektüel süreç alanında şiirsel hakikatin alternatifi bulunmalıdır, buna bilimsel inceleme denir. Bilime başvuru-

lur, ilk bilimsel deney ağır yüklere omuz veren insanların kan basıncındaki değişimlerle ilgili olurdu. Bir anda akla yüz tane araştırma projesi geliyor. Ama (ve sorun budur) üst üste konan bu projeler bizi bilinçdışı sembolizm ve keder kavramına götürür müydü? Psikanalizin bizi götürdüğü yer burası. Psikanalitik araştırmadan nasıl yararlanılabilir, diye sormalıyım. Hangi incelemeye psikanalitik araştırma denebilir?

(Sanırım, psikanalistlerin birbirleri için yazdıklarının hepsini görmezden gelmeliyim.)

Psikanalitik araştırma fizik bilimi araştırmasına uygun bir örüntüyle sınırlandırılmamalıdır. Her analist araştırma yapıyor ama araştırma böyle planlanmıyor, çünkü analist analizden geçen kişinin değişen ihtiyaçlarını ve olgunlaşan hedeflerini izlemeli. Bu olgu asla savuşturulamaz. Araştırmanın gerekleri hastanın tedavisini saptıramaz ve gözlem ortamı tekrar edilemez. En iyisi, analistin geriye dönüp ne olduğuna bakması, bunu teoriyle ilişkilendirmesi ve teoriyi buna göre değiştirmesidir.

Araştırma projesi kuşkusuz planlanabilir; şimdi bir plan yapıyorum: İnsanın büyüme kategorisi hakkında işe yarar bilgiye sahip uygun bir araştırmacı bir ücret ve basit bir soruyla silahlanarak on analiste resmi ziyarette bulunabilir. Çok basit özgül bir örnek vereyim. Şu sorulabilir: Son aylarda yaptığınız analizlerin malzemesine SİYAH fikri nasıl girdi?

Bu malzemeyle ilgili değerli bir bildiri yazılabilirdi, bildiri hastaların rüyalarında ve çocukların oyunlarında ortaya çıktığı şekliyle siyah fikrini içerebilir, fikrin taşıdığı bilinçdışı sembolizmi ve bireyin siyaha bilinçdışı farklı tip tepkilerini ortaya çıkarabilirdi. İkinci soru şu olabilirdi: Gözlemleriniz güncel psikanaliz teorisini destekliyor mu ya da bu teorinin değiştirilmesini gerektiriyor mu? Sonuçlardan biri, bilinçdışında siyahın anlamına dair henüz

bilinmeyen çok şey bulunduğunun keşfi olurdu. Ama çok şey biliniyor ve hasat edilmeyi bekliyor.

Bu kadar kolayca yapılabilen bu araştırmayı görmezden gelmenin bedeli nedir? Bedelin biri, beyazların siyahlar konusunda ve milyonlarca siyahın beyazlar konusunda devam eden yanlış anlayışı çerçevesinde ciddi bir bedeldir. Farkındalıkla çalışarak uygulama yapan her analistin sistematik gözlemini sistematik boşa harcamamızın bedeli nedir?

Psikanalitik araştırmanın kediler ve köpeklerle, uzun süren salon oyunlarıyla ya da istatistiksel değerlendirmeyle ilgisinin azlığı gözlemlenmiş olmalıdır. Psikanalitik araştırma malzemesi temelde insan... olma, hissetme, edimde bulunma, ilişkilendirme ve uzun uzun düşünmedir.

Benim için analitik araştırma analistlerin kolektif deneyimidir. Sadece bunu akıllıca bir araya getirmek gerekir. Her birimiz ayrıntılı çok sayıda gözlem yaptık, bunların boşa harcandığı anlayışıyla dolduk, patlıyoruz. Ama çalışmamız bilinçdışı motivasyonla ilgilidir ve bu bizi planlamacılardan ayırır. Bu bulguları okuyacak halkı bulmak için, (insan ilişkileri konusunda) bilim insanı, ne yazık ki bilinçdışını görmezden gelmelidir.

Bilinçdışı motivasyonunu, bir sanat biçiminde billurlaşmasının dışında, toplumun tercih etmediğini belki kabul etmeliyiz. Bunu kabul edip soruya tekrar bakabiliriz. Ödediğimiz bedel nedir? Yanıt, bu halimizle kalmanın, ekonominin, siyasetin ve kaderin oyuncağı olmanın bedelini ödüyoruz. Şahsen, ben şikâyet etmiyorum.

Bunun sonucu, bilimsel incelemede bilinçdışının kavram birliğine toplumun olumsuz tepkisinin pahalı örneklerini saymaktan ibarettir, bunların hiçbirinden yarar sağlamadığına dair hiçbir fikir bulunmadan bunları belirtiyorum. Burada psikanalizin en iyi tedavi olduğunu kanıt-

lamam gerekmiyor. Psikanaliz kuşkusuz analiste eşsiz bir eğitim sağlar ve vaka terapötik prosedür olarak başarısızlıkla sonuçlandığında bile bu eğitimi sağlar. Bu bildiride sunduğum basit temada haklıysam, bir kadın ya da erkek, sağlıklı ya da hasta insanlarla uğraşmak için eğitim görmek istediğinde psikanaliz eğitimi pratiği oranının yüksek olması gerekirdi.

Araştırmacıların "siyah"ı sormak yerine savaşı, bombayı, nüfus patlamasını irdeleyeceklerini varsayalım.

Savaş. Birey ya da gruplar için savaşın bilinçdışı değer taşıması pratikte tabudur. Yine de, bu sayılmazsa ödenecek bedel üçüncü dünya savaşı felaketinden kuşkusuz daha azı değildir.

Bomba. Termonükleer fiziğin ve uygulanmasının bilinçdışı sembolizmi bombalar çerçevesinde incelenebilir. Bu alanda bilgili olan, borderline* (şizoid kişilikler) vakalarıyla ilgilenen analistlerdir. Bombayı, dinamik psikolojide kişilik bütünlüğünün yitirilmesinin fizikteki örneği diye düşünüyorum.

Nüfus patlaması. Nüfus patlaması genellikle ekonomi çerçevesinde incelenir ama söylenecek daha çok şey vardır ve "cinsellik" terimi konunun üzerini örtmez. Kuşkusuz, aşırı nüfusu kontrol altına almanın güçlükleri günlük psikanaliz pratiğine girer. Ama daha önce söylediğim gibi, psikanalist öğrendiklerini kontrol altına almayı öğrenmeli, insan duygularının yakın ve kişisel incelenmesinin ne ortaya koyduğunu hiç kimsenin bilmek istemediğini kabullenmelidir.

---

* Günümüzdeki kriterlerde şizoid kişilikle borderline tanımlamaları farklıdır. Şu andaki tanımlama için bkz. DSM III ve DSM IV tanı kriterleri. -ç.n.

Psikiyatr olmasam da, bir an psikiyatrın geniş alanına bakmama izin verin.

Erişkin Psikiyatrisi

Erişkin akıl hastaları için bazı hastanelerde ve kliniklerde psikiyatrlar modern insani tutumlarına psikanalitik bulguları uygulama çabasını eklemişlerdir. Başka hastaneler ve klinikler insani tutumla yetinir, yüzlerce hatta binlerce hasta kurumu doldurduğunda başlı başına yeterli bir güçlük...

Psikanalizin alanından genel psikiyatrinin alanına geçirilmeyi bekleyen depresif fenomenler anlayışına hatırı sayılır bir katkı vardır. Bu açıdan, konunun biri (sadece tek bir ayrıntıyı seçiyorum) deprese insanların deprese olmalarına, sağ kalmalarına, iç çatışmalarını psikoterapiyle ya da psikoterapisiz çözebildikleri bir zaman diliminde bakılmalarına fırsat vermek gerektiği olabilir.

Eski "tımarhane" kelimesi inzivaya çekilmeye ihtiyaç duyan bazı tip deprese hastalar için huzur limanı anlamına geliyorsa kimi zaman özlenebilir. Buradaki bedel, insanın boşa harcanması ve acısı çerçevesinde ölçülmelidir. Halkın intiharı üzücü bir olay diye kabul edeceği, psikiyatrın ihmaline işaret eden bir şey diye bakmayacağı pratik bir ayrıntıdır. İntihar tehdidi, genç psikiyatrın deprese hastalarını aşırı tedavi etmesine ve aşırı korumasına yol açan bir tür şantaj haline gelir ve bu onun insanlığına ve sıradan depresif vakayı insanca yönetmesine müdahale eder.

Bugün biyolojik yanını dinlerken görebildiğiniz gibi, özellikle birçok kişi şizofreniyi kalıtımın ve biyokimyasal işlev yitiminin sonucu bir hastalık diye düşündüğünden, şizofreni araştırması çok daha tartışmalı bir konudur. Araştırma bu alanlarda tam destek görür. Ama psikanalizden elde edilecek bir katkı da vardır. Tanı hataları nedeniyle psikanalistler, şizoidleri incelemeye zorlanmışlardır ve şi-

zoid semptomatolojiyi başa çıksın diye analiste getirenler hakkında onların da söyleyecek sözleri olmaya başlıyor. Psikanalistin bu çalışmasında şizofreni kişilik yapılanması bozukluğu olarak ortaya çıkıyor.

Analiz yaptığı çöküş fazında hastalarından birini kabul edip bakacak bir psikiyatr arkadaşı bulunan psikanalist şanslıdır, analisti tedavi etme sorumluluğuna, yani tedavinin psikoterapötik tarafına devam etmeye çağıracak bir psikiyatr... Psikiyatrla psikanalist arasındaki karşılıklı kuşku nedeniyle pek çok psikanalitik araştırma engellenir. Bu alanda disiplinler arası faaliyetin değeri, psikanalistin ve psikiyatrın eğitimi çerçevesi kadar şifa çerçevesinde de ölçülmez.

Genelde psikanalizde eğilim, etiyolojik olarak şizofreninin, mutlak bağımlılığın bir olgu olduğu yaşta, ilk süt çocukluğunun olgunlaşma sürecinin geri dönmesini içerdiğini görmektir. Bu, şizofreniyi insanın mücadelesinin evrensel alanına taşır, özgül hastalık süreci alanından çıkarırdı. Bu doğru olduğundan, tıp dünyasının acilen biraz akıl sağlığına ihtiyacı vardır, çünkü insanın mücadelesinin yol açtığı bozukluklarla yozlaştırıcı süreçlere bağlı bozukluklar aynı kapsama alınmamalıdır.

Kendi konumdan, çocuk psikiyatrisinden söz etmek için kendimi toparlayamıyorum, çünkü özetleyerek anlatmam için beni ancak bir kitap tatmin eder.

Tıp Pratiği

Tıp pratiği alanıyla psikanalizin alanı arasındaki etkileşim bölgesi o kadar geniş ki atıfta bulunmaktan daha fazlasını yapamıyorum. Psikosomatik bozukluğun akıl bozukluğunu gizlediği yerde hastanın bölünmüş kişiliğinin iki yanı gibi, doktorlarla psikanalistler arasında da bütünlüğe ihtiyaç vardır. Vakanın sorumluları çelişkiliyken psikosomatik hasta nasıl bütünleşebilir?

Bütün bu alanlardaki uçurumların üzerine artık köprü kurmaya ve psikanalistler dahil, bilinçdışı motivasyonun her zaman beceriksizce işportacılığını yapan çeşitli araştırma gruplarında çalışanların bulgularını bütünleştirmeye çalışan profesyonel örgütler var artık.

Eğitim

Eğitim alanında psikanalitik araştırma bulgularından yararlanmamanın bedeli anaokulunun, ilkokulun, Margareth McMillan, Susan Isaac ve diğerlerinden gelen her şeyin ihmali çerçevesinde ölçülebilir. Öğretilmenin tam tersine, yaratıcı öğrenme fırsatının yitirilmesi çerçevesinde ya da normal çocukları duygusal bakımdan dengesiz çocuklardan, özellikle ev çevresi yetersiz olanlardan ayırma imkânları bulunmamasının onların eğitimini engellediği çerçevede bu bedel ölçülebilir.

Özgül bir ayrıntıyı ele alırsak: Eton'da ya da zarar görmemiş evlerde yaşayan normal çocuklar için tasarlanmış bir okulda bedensel ceza, yoksun ya da antisosyal kız ve erkek çocukların okullarındaki bedensel ceza fikriyle aynı solukta tartışılamaz. Yine de *The Times*'a yazılan mektuplar bu olguyu görmezden gelme eğilimde. Ama çocukların sağlıklı ya da hasta kategorisine girmelerine göre, bedensel ceza fikrinin onlar için farklı bir bilinçdışı anlamı vardır. Öğretmenlerin ne öğreteceklerini öğrenmeleri gerektiği kadar süt çocuğu ve çocuk bakımının dinamikleriyle de tanıştırılmaları ve eğitimsel tanı eğitimi de almaları gerekir.

Süt Çocuğu-Anne İlişkisi

Süt çocuğu-anne ve süt çocuğu-ebeveyn ilişkisi alanına kısaca atıfta bulunmaktan daha fazlasını yapmayacağım, çünkü psikanalizin bu konuya katkısındaki payımı daha önce yazdım. Yine de, psikanalizin, akıl sağlığının

temelinin sadece kalıtımla ilgisi bulunmadığını ve sadece rastgele olaylar meselesi olmadığını gösterme eğiliminde olduğunu size hatırlatayım; akıl sağlığının temeli, annenin işinde yeterince iyi olduğu her süt çocukluğu döneminde ve işlevini yerine getiren bir ailede yaşanan her çocukluk süresinde atılır.

Bu nedenle, psikanalitik araştırma, var olan ve işlevini tatmin edici bir şekilde sürdüren ebeveyn işbirliğine, özellikle iki gelişim düğümünde, yani çocuğun yeni yürümeye başladığı çağda ve ergenlikte yeterli kaynaklara sahip bir işletme olan aileye, süt çocuğunu doğal olarak yeterince iyi kucağına alan yeterince iyi anne için, maksimum desteği verir. Okul eğitiminin gizlilik dönemini en iyi karakterize eden canlı öğretmen-ebeveyn etkileşimine de aynı desteği verir.

Ergenlik

Psikanalitik araştırma ergenlik ve erinlikle ilişkili genel teoriye katkıda bulunmuş, bulgularını diğerlerinin bu gelişim fazı konusunda yaptıkları çalışmalarla birleştirmiştir. Ergenlikte ergen olan ergen kızlarla erkeklere dair mevcut dünya çapındaki olgu belki başlı başına (en azından kısmen) psikanalitik araştırmadan kaynaklanan ilkelerin olumlu sonucudur. Ben, şahsen böyle düşünüyorum.

Aileye değer verenler ve bireyin aile ortamına ihtiyacı bulunduğunu düşünebilenler başka bir yerden çok psikanalitik araştırmadan daha güçlü destek alabilirler. Psikanaliz, bireyin büyüdüğü olgunlaşma sürecinde kolaylaştıran çevreye ihtiyaç duyduğunu ve bu kolaylaştıran çevrenin kendi gelişim karakteristikleriyle birlikte, başlı başına oldukça karmaşık olduğunu göstermiştir.

Aile Doktoru

Güncel olmak ve aile doktorunun göreviyle ilgili ge-

nel olarak bir kelime eklemek çekici. Sağlık Hizmeti kurumu zamanında psikanalistler arasında yapılacak bir anket, o dönemde doktorun aşırı ilaç yazmasının altında yatan hipokondri kaygısıyla örtüşen, topluluğun potansiyeli olan sınırsız hipokondri konusunda çoktan elde edilebilen bilgiyi ortaya koyardı. Ancak, bu tür bilginin planlama zamanında sorulmasını beklemek mantıklı olmazdı, çünkü planlamanın kendi bilinçdışı motivasyonu vardır. Burada bedel ağır olmuştur.

Dahası, toplanacak bilgi hazırdı, halkın her üyesi kendi doktorunu sever ve güvenirken halk doktorlardan nefret ediyor ve onları kıskanıyordu; ya da tam tersine, halk tıp mesleğini idealleştiriyordu ama aynı zamanda üye bireyler doğru doktoru bulamıyorlardı. Halkın ve bireyin duyguları doktorlara karşı çıkma eğilimindeydi. Doktorlar da aynı bilinçdışı motivasyon çekişmesine giriyorlardı. En iyileri, geri çekilip sorunlarına nesnel bakamayacak kadar klinikle uğraşıyorlardı.

Özel Bir Antisosyal Eğilim Vakası

Toplum antisosyal davranış sorununa yaklaşımda psikanaliz bulgularından belki çok olumlu yararlanmıştır. Bunun bir nedeni, antisosyal çocuğu irdelemenin, yoksunluğun tarihine ve çocuğun travmaya özel tepkisine götürmesi olabilir. Böylece, antisosyal eğilimin dinamiklerini araştırmaya direnç daha azdır, çünkü bulunan, tam anlamıyla bilinçdışı motivasyon değildir. Uygun koşullarda, çocuğun fiili yoksunluk deneyimi analiz sürecine başvurmadan sıklıkla iyileştirilebilir. Toplum, Bowlby'nin ve Robertson'ın ayrılık konusundaki çalışmalarından çok iyi yararlanmış, pratik sonuçlardan biri, bazı çocuk hastanelerinde ziyaretin kolaylaştırılmasının ve yeni doğmuş bebeğin annesinin odasında yatırılmasının kurumsallaşması olmuştur. Bu araştırmanın başka bir uygulamasına gelince, savaş sonrası yıllarda büyük kuruluşun yerine

koruyucu ailenin çabuk kabul edilmesinin bir nedeninin koruyucu aileliğin çok daha ucuz olması ve hazineden üst düzeyde destek alması olduğu öne sürülebilir.

Çocuk suçluluğu konusunda bilinenleri göz ardı etmenin bedeli topluluğa maliyeti çerçevesinde ölçülmelidir. Ama burada olumlu bir özellik var: Çocuk suçluluğu açısından önleyici tıp olan 1948 Çocuk Yasası irdelediğim bütün bu geniş alanda belki en iyi olan tek şey.

Kâr Payları

Maksadım tamamıyla kötümser olmak değil. Freud'un yaşama, edebiyata ve görsel sanatlara nüfuz etmesi gibi, dinamik psikolojinin birçok ilkesi de süt çocuğu ve çocuk bakımını, eğitimi ve din pratiğini etkilemiştir: Analistin araştırmaları, bireyin duygusal büyümesi çerçevesinde ve sağlığı, bireyin bağımlılıktan bağımsızlığa yolculuğu, zamanı gelince yavaş yavaş (yani ergenlikte değil, sonra) toplumun sürdürülmesinde ve değiştirilmesinde rol alarak toplumla özdeşleşen çocuğun ilerlemesi çerçevesinde düşünenlerin her yerde ellerini güçlendirmiştir.

Psikanaliz bulgularının, bireyin saygınlığını çiğnemeyen toplum kavramı konusunda var olan diğer eğilimlerle aynı doğrultuda olduğu zamanla kabul edilecektir. Önümüzdeki onlarca yılda dünya ayakta kalırsa rağbet görmeyen bilinçdışı motivasyon fikrinin toplumun evriminde temel öğe olduğu, psikanalitik araştırmanın bilinçdışı motivasyon kavramı olmasaydı dünyayı kaderi olması gereken şeyden kurtarmada rol oynadığı görülecektir. Bilinçdışı motivasyon genellikle kabul edilebilse ve kaderin, *fait accompli** olsun diye büyüsünü değiştireceği zaman gelmeden önce incelenebilseydi güzel olurdu.

---

* Oldu bitti, emrivaki. -ç.n.

Şu Feminizm

İlerici Birlik'te yapılan konuşmanın taslağı,
20 Kasım 1964

Son yıllarda yaptığım en tehlikeli iş bu. Doğal olarak, ben bu başlığı seçmezdim ama her ne risk içeriyorsa almayı ve kişisel bir açıklama yaparak devam etmeyi çok istiyorum.

Kadınlarla erkeklerin birbirlerinin bire bir aynı olmadıklarına ve her erkeği bir kadının, her kadını da bir erkeğin tamamladığına kesin gözüyle bakabilir miyim? Cinsler arasında var olan benzerlikleri ve farkları tanımlamak için bir dayanağım olmalı. Bu dinleyicilerin böyle temel bir varsayımda bulunmamı kabul etmediğini görürsem diye burada alternatif bir konuşmaya yer verdim. *Farklar bulunmadığını* iddia ederseniz susarım.

Her koşulda konum geniş bir konu ve ben, bildiğim ya da bildiğimi sandığım şeyi gizleyemem. Herhangi biri için önemli olabilecek şey kapsam dışı bırakmam gerekenlerin arasına saklanabilir.

Gelişimsel Yaklaşım

Doğal olarak, bu konuya bireyin gelişimi, en başından yaşlanıp ölünceye kadar gelişimi çerçevesinde bakma eği-

limindeyim. Gelişim benim özel uzmanlık alanım. Erkek kadından daha mı güzel ya da kadın için "zarif" kullanılırken erkek için "kuvvetli" gibi başka bir terimin kullanılması mı gerektiğini merak etmiyorum. Bu bütünüyle şairlere bırakılmalı.

Aslında ("aslında" derken ne kastettiğimi biliyorsanız) erkeklerin ve kadınların kendi kalıpları vardır. Erkek çocuğun genellikle erkek ve kız çocuğun genellikle kadın olmak istemesi çok yerindedir. Ancak her zaman görülen hiç de bu değildir. Derindeki duygular ve bilinçdışı göz önüne alınırsa bıçkın bir erkeğin kız olmayı çok istediği ve ergenliğinde korkunç bir yatak yaşamı bulunan bir kızın erkekleri her zaman kıskandığı kolayca anlaşılabilir. Aslında her ölçüde çapraz özdeşleşme beklenebilir ve sıkıntılar daha çok, güç idare edilen bunların bastırılmış bilinçdışında hakikaten gizlenebilmesinden gelir. Şizoid kişilerde, kişilik bölünmesinin eril ve dişil öğeleri ya da tam işlevselliği kısmi işlevsellikten ayırabilmesi daha kötü sıkıntılara yol açar.

Buna, saymaca beş katman halinde bakayım.

1. Birçok erkek, erkek ve birçok kadın da kadın haline gelir ama çeşitli türleri de göz önüne almalıyız: Heteroseksüel, homoseksüel ya da biseksüel.

2. Ergenliğin temposu yavaştır ve onlu yaşlardakilerin erkek gibi erkek ve kadın gibi kadın olmanın sorumluluğunu almadan önce bu yaklaşık beş yıllık sürede her değişkenle oynamasını beklemeliyiz.

3. Erinlik öncesi çocukların büyük çoğunun kendi cinslerinden karşı cinse geçici bir salınım gösterdikleri çağdır.

4. Daha önce, gizlilik döneminde kız çocuk blucin giyerse hiç kimse fazla aldırış etmez ama erkek çocuklardan erkek çocuklar gibi olmaları ve dövüşme, çete olma gibi erkek çocuklara özgü şeyler yapmaları beklenir. Ama

bugünlerde erkek çocuklar isterlerse anaç ve yaratıcı olabiliyorlar. Modalar değişiyor ve önümüzdeki on yılı kimse öngöremiyor.

5. Hatta daha da önce, çocuğun yeni yürümeye başladığı dönemin sonundaki önemli yaşta (psikiyatrik bozukluk çalkantısını yaşayanlar dışında) birçok çocuğun duygu ikilemi – yani bir arada yaşanan sevgi ve nefret- nedeniyle aynı cinsten ebeveyne gerginlik duyduğu, karşı cinsten ebeveynin çekici geldiği akut evrede bulunduğu görülür. Bazıları ebeveynde de buna benzeyen bir öğe görürler, bazıları görmezler.

Burada bir fantezi yaşamını varsayıyoruz; bu çocuklar hayal kuruyorlar, oyun oynuyorlar, kafalarında canlandırıyorlar ve başkalarının kafalarında canlandırdıklarından yararlanıyorlar, total yaşamları çok zengin ve duyguları şiddetli. Açıkçası burada çok şey beklenmedik fenomenlere bağlı; örneğin,

Erkek çocuk utangaçlığı ve baskı altındaki homoseksüelliği nedeniyle karşılık veremeyen babasını sever. Bu durumda, çocuk babasından yoksun kalabilir. Bu onun heteroseksüelliğini engeller, çünkü babasıyla nefret ilişkisindeyken kendini serbest bırakamaz.

Ya da kız çocuk annesini sever ama annesi bütün erkekleri küçümseyerek bütün davranışı bozar. Bu durumda, kız çocuk baba fırsatını kaçırır ama ağabey fırsatını yakalar.

Kız çocukla erkek çocuk, kızın bir yaş büyük olmasının acısını çekerler, bu durumda, cinsiyetlerin yerleri değiştirilmiş olmalıdır.

Erkek çocuğu, dört erkek çocuğu olan bir ailenin üçüncü çocuğudur. Bu üçüncü erkek çocuk ebeveynlerinin kız çocuk istediklerini anlar. Ebeveynler düş kırıklıkla-

rını ne kadar saklamaya çalışsa da çocuk kendisine biçilen role bürünme eğilimindedir.

Başka bir deyişle, ebeveynlerin naturası, çocuğun ailedeki yeri ve diğer bütün etkenler örüntüyü etkiler ve Ödipus karmaşası diye bilinen klasik tabloyu bozar.

Bu durumda daha derine ya da daha eskiye, daha ilkel mekanizmalara gideriz. Bebekler kendi bedenlerini nasıl kabullenirler? Kısmen, uyaranları deneyimleyerek. Ama kişilerle, sevgiyle ve bedenin işleviyle ilgili olarak ereksiyon deneyimi edinen erkek çocuklar ve vajinal kıpırtılar duyan kız çocuklar böyle bütünleyici deneyim edinmeyen o kız ve erkek çocuklardan farklı pozisyondadırlar. Ebeveynlerin doğal fenomenlere karşı tutumlarına çok şey bağlıdır. Bazı ebeveynler var olanı gösteremezler; diğerleri ancak embriyon formunda bulunanı dürtülerler.

Özgül Bir Ayrıntı

Ayrı olarak irdelemek gereken bir ayrıntı vardır. Bu, dişilik organının gizlilik niteliğinin tersine, erkeklik organının meydanda olma niteliğidir. Feminizmden söz edip bunu dışarda bırakamayız.

Freud, tam genitallikten önce gelen fallik faz kavramını keşfetti. Buna gösteriş ve hava atma fazı denebilir. Kız çocukların bu fazdan ya da buna benzeyen bir şeyden geçerlerken biraz tedirgin olduklarından kuşku yoktur. Bir süreliğine kendilerini aşağı ya da sakat hissederler. Bunun travması dış etkenlere (ailedeki yeri, erkek kardeşlerin naturası, ebeveynlerin tutumu vb.) göre değişir ama bu fazda bunu erkek çocukların hissettikleri, kızların hissetmedikleri inkâr edilmesin. Bu arada, erkek çocuk, kızların kıskanabildikleri bir şekilde işeyebilir, kızlar bunu onun ereksiyonu kadar kıskanabilirler. Penis kıskançlığı bir olgudur.

Tam genitalliğin sonraki aşamasında kız çocuk eşitlik sağlar; önemli bir hale gelir ve erkek çocuklar onu kıskanırlar, çünkü babayı kendine çekebilir, (sonuçta – ya kendinin ya da vekâleten) bebekleri olabilir, erinlikte memeleri vardır ve aybaşı görür; bütün gizemler onundur.

Ama Freud yaşamının sonuna kadar, fallik fazda kendini "aşağı görme" travmasının kızlardaki etkisini ihmal edersek önemli bir şeyi yitirdiğimizde ısrar etti (Bazı analistler Freud'un hata yaptığını, kadınlara gösteriş yapanın ve kendine ait nedenlerle insanlığa bu komplikasyonu aşılayanın Freud olduğunu göstermeye çalıştılar).

Kız çocukların fallik fazda uğradıkları travmanın sonuçlarının doğası aşağıdaki gibidir:

1. Ereksiyon halindeki penisin sergilenmesine ve baskınlığına aşırı değer verme.
2. Kız çocukların erkek çocukları kıskanmaları.
3. Bir gün gelişip ortaya çıkacak gizli penis fantezisi.
4. Penisin bir zamanlar olduğu ama artık olmadığı fantezisi.
5. Fallik evrede kız çocukta penisin var olduğu *kuruntusu* ve kadınla erkek arasındaki farkın inkârı; erkeklerde kız çocukta penisin bulunduğu, ancak saklı olduğu kuruntusu. Bu, kankan, striptiz vb. çekici gelmesine katkıda bulunur.

Bu, bütünüyle sado-mazoşist örgütlenmeyi besler ve bazı sapmalar, kız çocuğunun penisi bulunduğu kuruntusuna karşın bir tür cinsiyet birliğini öne sürmek için ayrıntılı bir çabadır.

İşte, feminizmin kökü. Feminizmde daha fazlası varsa ve mantık feminizmin yaptığının ve söylediğinin daha fazlasından yanaysa benim elimden bir şey gelmez. Feminizmin kökü, kadın penisinin bulunduğuna dair *kız çocukların ve erkek çocukların da* genelleşmiş kuruntusunda ve

bazı kadınlarla erkeklerin fallik düzeye, yani tam genitalliğin edinilmesinden önceki evreye özel takıntısında yatar.

Sosyolojik açıdan konuşursak, belki en kötü yanı bu kitlesel kuruntunun erkek cephesidir, çünkü erkeklerin, kadının kişiliğinin "hadım edilmiş" yanını vurgulamalarına, kadının aşağı olduğuna inanmalarına yol açar, bu da kadınları kızdırır. Ancak, (burada feministler varsa) erkeğin kadınları şimdikiyle ölçülemeyecek kadar çok, yani erkeğin kadını tam kapasite kıskandığını unutmayın.

Umarım, bunun evrensel bir sorun ve normalle anormalin aynı olduğu, ancak anormalin- psikonevrozda- bir ölçüde bastırma nedeniyle oyun ve fantezi serbestliği bulunmadığı anlaşılacaktır. Yani, totalliğin bazı yanları, kendini ifade ederken yararlanmak ve kişisel gelişimin yapısına dahil etmek için kullanılamaz. Ancak, penis kıskançlığı duymak için gelişim bakımından sağlıklı büyümek gerektiği belirtilmelidir.

Bu durumda, feminizmde az çok anormallik bulunduğu söylenebilir. Bir uçta bu, erkeğin gösteriş yaptığı fallik evrenin baskın olduğu erkek toplumuna kadının karşı çıkmasıdır; diğer uçtaysa bu, kadının fiziksel gelişiminin *bir fazında* aslında aşağı olduğunu inkârıdır. Bu basit ifadenin yetersiz kaldığını bildiğimi anlayacaksınız ama belki bu, büyük bir karmaşıklığı birkaç kelimelik bir alana toplama girişimini kanıtlar.

Meseleye gelişim açısından bakmaya devam edersek, bu fallik evre sahneye çıktığında küçük kız ya da erkek ne durumdadır? İlk evrelerde oldukça yoksul deneyimler, örneğin meme deneyimleri edinmiş küçük çocukların fallik fazın sunar gibi göründüğü bu ikinci şanstan heyecan duymaları değişmezdir – bu, hem kız hem de erkek çocuklar için geçerlidir. Böylelikle, iki grup halinde kategorize edilebilirler; erken evrelerde önemli deneyimler edindikten sonra fallik döneme ulaşan kız ve erkek çocuklarla

bu döneme göreli ya da çok yoksun gelenler. Bu döneme zaten yoksun gelenler için fallik fazın önemi abartılıdır. Bu ya da başka bir fazdaki sorunların şöyle ya da böyle bir tarihöncesi vardır, kuşkusuz patolojik kalıtsal eğilimlerden söz etmeyi unutmamalıyım.

Bütün bunlar hasta tedavi eden psikanalist için günlük meselelerdir, yine de terapiyle ilgisi olmayan (bunun gibi) genel tartışmalarda fazla değerleri yoktur. İnsanlar ne olduklarını ve yerel çevrenin tutumlarının ve etkilerinin yanı sıra kendi kişisel gelişimlerinin tarihini kabul etmeli, çapraz katkı olacak şekilde toplumla karışmaya çalışarak yaşamlarında ve yaşamalarında ilerleme kaydetmelidirler.

Anormal koşullarda sabitlenen bu gibi şeylerin hepsi sağlıkta vardır ama bu apaçık öğeleri, onlarla teması çok kaybetmeden gizlemenin yolları bulunur. Örneğin, fanteziden yararlanılır.

Fantezi ve İç Psişik Gerçeklik

Bazıları için fantezi güdümlenmiş bir durum demektir, daha çok, çocuk için çocuk karikatürünün ne olduğuna benzer. Ama fantezi kişisel iç psişik gerçekliğin derinine iner, hastalığın iç diye bir şey, dolayısıyla, iç psişik gerçeklik bulunmadığını saptaması dışında bu, birim kişiliğin önemli bir parçasıdır. Bireyin iç psişik gerçekliğinin deneyimlerle her zaman zenginleşmesi ve bireyin fiili deneyimlerini her zaman zengin ve gerçek haline getirmesi olgunluğun ve sağlığın karakteristiğidir. Böylelikle, dünyada var olan her şey bireyde bulunabilir, birey somut ve keşfedilebilir her ne varsa gerçekliğini hissedebilir.

Bu durumda, sağlıklı kadın erkeklerle özdeşleşir, hayali deneyiminde bir erkeğin yaşamını bulabilir. Özdeşlemenin en açık formunda kadın erkekten yararlanabilir, bu durumda kendi erkekliğini teslim edip, kadın olarak bunu deneyimleme yeteneği bulunduğu deneyimini edinerek

ödülünü alır. Aynısı erkeğin kadından yararlanması çerçevesinde söylenebilir.

Karşı Cinsi Kıskanma

Bu benim aşağıdaki formülasyonu yapmama neden oluyor: *Kadın olmanın değerini tam olarak anlamak için erkek, erkek olmanın değerini tam olarak anlamak için kadın olunmalıdır*.

Karşı cinsi kıskanma, içgüdülerine çok bağımlı yaşayan insanların engellenmelerinin büyük bölümünün nedenini açıklar ve bu, erinlikle elli yaş arasındaki birçok insan demektir. Cinsiyetle bağlantısı minimal düzeyde bulunan kültür yaşamı bu tür engellenmeden kurtarır.

Bazı evlilikler aşk döneminin sonunda yıkılır, çünkü çapraz özdeşleşmeler zayıflar, bu durumda, erkeğin kadını kadın olduğu için kıskanması kadının erkeği erkek olduğu için kıskanmasına çok uyar. Bir zamanlar aşık olan ikisi şimdi birbirine tabak atmaya başlar. Tabak atarken kadınla erkek eşittir. Bunun ardından gelebilen yeni partnerlikte çapraz özdeşleşmeler kendiliğinden yeniden kurulur ve sofra takımından bir süre tasarruf edilir.

Her zaman çok tatlı bir erkeğin kadın partnerine çok erkek gibi erkek, hatta korkunç bir erkek, hiç kimsenin beğenmediği, beğenemediği, açıkça acımasız bir erkek ihtiyacı duyurabildiği ya da partnerinin gizli feminizminin bileşenlerini abartarak içindeki erkekliğe başvurmasına neden olduğu kolayca görülür. Yine de anaç erkekler çok yararlı olabilirler. Annenin yerini iyi alırlar, çok çocuğu varsa, hastaysa ya da işine dönmek istiyorsa kadın için bir rahatlamadır bu. Birçok kadın eşlerinin kendilerine de annelik edebilmesini ister. Kendisine annelik edilmesinden biraz olsun kim yoksun değil ki? Kadınların arkadaşlığından homoseksüel komplikasyonlardan korkmadan tam anlamıyla yararlanılamaz.

Bu bütünüyle tekeşliliğin pratikte ne kadar güç olduğunu gösterir. Ya da çok şeyi göz ardı eden Hıristiyan öğretisinin birazı imkânsız mı? Yine de insanlar, yakın bir ilişkiyi ömür boyu devam ettirdiklerini görmek istiyorlar, çünkü paylaşılan deneyimlerin birikiminden kazanılacak çok şey var. Ama mücadele eden insanları izlersek, göreli önemsiz kişisel iç psişik gerçeklikleri, dolayısıyla, somutu ayrıntılandırmada göreli kısıtlanmış bir fantezi ve yetersiz gelişmiş bir kültür uğraşı varsa ne kadar dezavantajlı olduklarını görebiliriz. Kadınla erkek artık birbirlerini sevmediklerinde, evlilik oyununun ikinci fazına girdiklerinde kültür yaşamı yardım etmek için devreye girer.

Kadın ve kadınlar

Bir şekilde ihmal edilen bu geniş konunun bir yanını göz önünde tutmaya atlıyorum şimdi. Kadınlarla erkekler arasında, beslemenin ya da cinselliğin gönderen ya da alan ucunda bulunmaktan daha önemli fark vardır. O da şudur: Her erkeğin ve kadının bir *kadından çıktığı* olgusundan kaçış yoktur. Bu güç badireden kurtuluş yoktur. Tam bir erkek loğusalığı konusu vardır ve özgün palyaço mitinde* bebekleri erkek doğurur. Kafadan doğma fikri sık görülür, "gebe kalma" kelimesinden "tasarlama" kavramına atlamak kuşkusuz kolaydır. Çocuk, fiziksel gebeliğin sonucu olması kadar "tasarlandıysa" da şanslıdır.

Ne var ki her kadın ve erkek ana rahminde büyüdü ve Sezaryen ameliyatıyla da olsa doğdu. Bu ne kadar çok irdelenirse kadınlarla erkeklerin kıyaslanmasına imkân

* Palyaço miti (Arleken miti, Harii miti). M.S. I. yüzyılda yaşayan Romalı tarihçi Tacitus'a göre, Harii halkı boyanarak hayaletler ordusu haline gelir ve siyah kalkanlarıyla geceleri düşmanlarına saldırırdı. Bu Cermen miti daha sonraki tarihlerde İskandinav mitolojisinde de devam etmiş ve XVI. yüzyılda Arleken denen palyaço tipi karakterinin tamamıyla değiştirilmesiyle buradan ortaya çıkmıştır. -ç.n.

veren KADIN teriminin olması o kadar gerekli duruma gelir. Özetlemem gerekiyor, bu nedenle, düşüncemizdeki iki evreyi formül haline getirerek argümanı daha derin ele alayım.

1. Görüyoruz ki sorun çok fazla, herkesin içeride olup sonra doğması değil, herkesin çok başlangıçta bir kadına *bağımlı* olması. Önce herkesin bir kadına mutlak, sonra göreli bağımlı olduğunu söylemek gerekir. Görünen o ki sizin ve benim kişisel akıl sağlığı örüntümüzün temelini başlangıçta, bebek için anlamlı olacaksa sevginin ancak fiziksel ifade edilebildiği evrede yeterince iyi yapması gereken işi yapan bir kadın attı. Herkes kalıtsal olgunlaşma eğilimleriyle doğar ama bu eğilimlerin etkili olması için yeterince iyi bir kolaylaştıran çevre bulunmalıdır. Bu, insanın başlangıçta duyarlı adaptasyonu demektir. Bu insan bir kadın, genellikle annedir.

2. Bebeğin deneyimi bundan daha derindir, başlangıçta bu kadınla ilgilidir, çünkü süt çocuğu anneyi, çevrenin donanımını, duyarlı tutma ve kucağa almayı, beslenmeyi kendisinden henüz ayırmamıştır. Kendilik henüz farklılaşmamıştır. Dolayısıyla, mutlak bağımlılık mevcuttur.

Kadın ya da erkek için, bu mutlak, sonra da göreli bağımlılığı, bu somut erkek ya da kadın için geçerli olduğu ölçüde hakikaten kabul etmek aslında çok güçtür. Bu nedenle, seçilip ayrılmış bir fenomen vardır, bütün sahneye egemen olan ve bütün argümanlarımızı etkileyen bu fenomene KADIN diyebiliriz. KADIN, her kadının ve erkeğin yaşamının ilk evrelerinde tanınmayan annedir.

Bunun sonucunda, cinsiyetler arasındaki farkı belirtmenin yeni bir yolunu bulabiliriz. Kadınlar KADINla ilişkilerinin onunla özdeşleşerek üstesinden gelmek için bunu

içlerinde taşırlar. Her kadın için üç kadın vardır: (1) Kız bebek; (2) anne; (3) annenin annesi.

Mitte üç kuşak kadın ya da üç farklı işlevi olan üç kadın sürekli ortaya çıkar. Kadının bebekleri olsun olmasın, bu sonu gelmeyen bir zincirdir; kadın bebek, anne ve büyükannedir, anne kız bebek ve bebeğin bebeğidir. Bu onu çok aldatıcı hale getirir. Erkeğini yakalamak için küçük tatlı şey, sonra tahakküm eden eş-anne, daha sonra güler yüzlü büyükanne olur. Hepsi aynıdır, çünkü üçüyle de yola çıkar, erkekse bir olmanın büyük itkisiyle yola çıkar. Bir birdir ve bir başınadır, her zaman böyle olacaktır.

Erkek kadının bu yapabildiğini yapamaz, bu erkeğin naturasını tamamıyla bozmadan ırkla harmanlanır. Bozulma hastalıkta olabilir. Kendini çok erkenden kadınla, aslında memeyle özdeşleştiren bir erkek (hasta) tanıyorum. İktidarı memenin işleviydi. Yaşamında kendinden başka "içinde" kadınlar bulunan, fiziksel erkeklik işleviyle bile güçten düşen başka erkek yoktu. Ama hiç de memnun değildi, büyük sıkıntı çekti, bir olan erkek olmak ve kadından ayrılmayı başarmak için yıllarca tedaviyi sürdürdü. Kendi eşsiz erkekliğini bulunca başka eşsiz erkeklerle yeni bir ilişki kurabildi – yani yeni erkek arkadaşları olabildi.

Feminist kadınların erkeklerin bu yönünü kıskanıyormuş gibi göründüklerini söylemeliyim: Erkekler ne kadar olgunlaşırlarsa o kadar eşsiz olurlar. Bazı erkekler, kadınların KADINla bireysel ilişkilerinde sorun çözmeye ihtiyaç duymamasını kıskanırlar, çünkü onlar erkeğin şövalyeliğine başarıyla başvuran çaresiz dişiler, baştan çıkaranlar ve ayartanlar oldukları kadar kadındırlar da ("Geçmişteki şövalye nerede" feryatları).

Kadınlar ve erkekler için, bir zamanlar her birinin bir kadına bağımlı olduğuna ve tam kişilik olgunluğuna erişilecekse bir şekilde buna duyulan nefretin bir tür gönül borcuna dönüşmesi gerektiğine dair güç olgu devam eder.

Tehlike Arayanlar

Şimdi yeni bir ayrıntıyı göz önüne almanızı rica edeyim: Neden erkekler tehlike ararlar? Savaşları, trafik kazalarını, Everest'e ve Mars'a keşif yolculuklarını engellemeye, erkeklerin ne anladıklarına bakmadan boksu yasaklamaya çalışmanın yararı yoktur.

Kadınlar – geçmişin, şimdinin ve geleceğin kadınlarıyla özdeşleşmeleri nedeniyle hepsi- çocuk doğurma riskine girerler. Çocuk doğurmanın hiçbir riski yokmuş ve alacakaranlıkta uyumak, kadının doğal işlevinin doğasında tehlike bulunduğuna dair buradaki temel argümanı sürüncemede bırakıyormuş gibi davranmanın yararı yoktur. Erkekler bu tehlike nedeniyle kadınları kıskanırlar; dahası, gebeliklere neden oldukları için kendilerini suçlu hissederler, sonra güzel güzel oturup kadınların bütün bunlardan, sadece çocuk doğurmayı değil, bütün loğusalığı ve süt çocuğu bakımının korkunç kısıtlayıcı sorumluluklarını atlatmalarını izlerler. Bu durumda, erkekler de risk alırlar ve her zaman alacaklardır. Bazıları kendilerini delicesine risk almak zorunda hissederler. Harcadıkları kadar kazanmaya çalışırlar. Ama erkek öldüğünde ölür, kadınlarsa her zaman var olmuşlardır ve her zaman olacaklardır. Erkek ot gibidir.

Bu durumda, erkeklerin de sorunları vardır. Savaş öyle korkunçtur ki sağ kalan erkekler, ölüm tehlikesini göze aldıkları sırada cinsel olgunluk dahil, olgunlaştıklarını sıklıkla itiraf ederler. Artık savaş çıkmazsa erkekler kendilerini çaresiz hissederler; yine de davadan emin değillerse öldürülmekten nefret ederler.

Ek

"Feminizm" kelimesinin çevresinde toplanan evrensel kadın-erkek etkileşimi konularının etrafında dolaştım. Söylenecek başka çok şey var ama bu utanılacak bir mesele değil. Ne kadar çok bakarsak o kadar çok görürüz.

Doğum Kontrol Hapı ve Ay

[Aşağıdaki konuşma 8 Kasım 1969'da İlerici Birlik'te yapıldı. Sadece etkinliğin kaydı günümüze geldi, okur dilin teklifsizliğini fark edecektir. Dr. Winnicott İlerici Birlik'e hitap etmekten her zaman keyif alıyordu, onlar da onu dinlemekten keyif alıyorlardı; kasetteki kahkahadan ve çok hayat dolu bir dinleyenin gürültülerinden bu bellidir. Ne yazık ki birkaç yerde bu gürültüler Dr. Winnicott'ın söylediği bazı sözleri anlaşılmaz hale getirmiştir, bir çırpıda çok güç, aslında çok ciddi bir konuya muhtemelen halkın nasıl yaklaşacağına duyulan tereddüt nedeniyle ünlemler kadar sözlerin ve söz gruplarının tekrarlanmasından da kaynaklanan bir güçlük daha vardır. Bu nedenle, belli miktarda düzeltme gerekmiştir; ama aslında iç içe geçtiği için, konuşmacının kullanmadığı hiçbir söz ya da söz grubu kullanılmamış, malzemenin düzenine sıkı sıkıya bağlı kalınmıştır.

Konuşmaya aslında basitçe "Doğum Kontrol Hapı" adı veriliyordu. Ancak, bitiriş sözleri kadar sonunda Dr. Winnicott'ın anlattığı rüya da 1969 Temmuz'unda yazdığı aya ayak basma şiirine doğallıkla zemin hazırlamış gibidir. Bu nedenle, şiir sona eklenmiş ve şiirin onuruna yazının başlığı değiştirilmiştir. –Ed.]

Aslında biliyorsunuz, ben hiç doğum kontrol hapı kullanmadım. Bu konuda gerçekten çok az bilgim var. Ama

bu konuda konuşmam istendiğinde *fikir* düpedüz harikaydı ve başlangıçta tam olarak yapmayı istediğim, doğum kontrol hapı ve İlerici Ben hakkında konuşmak gibi geldi.

Bende bir tür propaganda eğiliminin eksik olduğunu görüyorum. Sizde varsa ve gerçekten buna dayanarak şehre gidip, söylediklerinizin sonucunda hiç kimsenin bir daha doğum kontrol hapı almayacağını ya da herkesin alacağını umuyorsanız güzel.

Birkaç yıl önce bir kez, kederi kontrol etme konusunda *New Society*[5] dergisine yazdığım bir yazıda fikrimi söyledim, yazı daha çok ergenlikle ilgiliydi ama o günlerde kuşkusuz oldukça ileri düzeyde bir denemeydi, çünkü bir şeyler çok çabuk değişiyor, değil mi? On yıl önce insanlar doğum kontrol hapının çok geçmeden bir ölçüde güvenli olacağını, kolay bulunacağını, ergenler ve bütün ebeveynler için sahneyi değiştireceğini söylüyorlardı. Evet, değiştirdi, sahneyi değiştirmediğinde pek hatırlayamazsınız. İlginç olan, hayalde bunun bir şeylerin şemasına nasıl oturtulduğunu düşünmek. Bunun hayali yanı konusunda ev ödevimizi gerçekte yapmadığımızı tahmin ediyorum.

Evet, geçen gün rahatladım –çok az hastam vardı– elimde bir tükenmez kalem ve kâğıtla yere oturdum, oturulacak en iyi yer burasıdır, kendi kendime düşündüm: Cumartesi günü söyleyeceklerimin taslağını yapayım. Bu kolay, çünkü ne söylemek istediğimi biliyorum, sınırları ve a, b, c vb. diye yazdıklarınızı biliyorum. Hiçbir şey olmadı, bütün gün! Sadece ortaya bir şiir çıktı. Onu size okuyacağım, çünkü şaşırdım ama ben şiir yazamam, öyleyse bu şiir gerçekten kesinlikle işe yaramaz. Ona, "Sessiz Can Alma" adını verdim.

---

5 25 Nisan 1963. Ayrıca bkz. "Adolescence: Struggling Through the Doldrums", *The Family and Individual Development,* Londra, Tavistock Publications, 1965 [Ed.].

Ey, aptal hap, zira kimse hasta değil!
Tanrı'nın iradesini öğreninceye kadar neden beklemiyorsun?
Boşluk zamanla dolar,
Verimli tepe hiç oluncaya kadar dümdüz edilir.
Erkekler! İradenize sahip olun, Jack'i Jill'le birleştirin;
Kızlar! Erkeğin klorofilini dolu dolu için.
Bildiğiniz tohum ekme makinesinin saçtığından korkmayın,
Bilirsiniz siz, sakin ve sessiz can almayı ... hapı.
Benim tüy kalemimi alın, kuşkusuz isterim:
Aptal hapla oyalanmayın,
Olacak olanı oluncaya kadar bekleyin sadece!
Sonra faturayı ödeyin.

Öyle ki yazmaya başladığımda aklımda bir şey vardı. Bu bana tahtadan bir şey yapmayı hatırlattı. Sanki şöyle düşünüyordunuz: Tahta heykel yapacağım, keski kalemini ve bir karaağaç parçası alıp iyi kötü devam ettiniz, önünüzde ansızın bir cadı durduğunu gördünüz. Bu, cadıyı düşündüğünüz anlamına gelmez, bu ortamdaki faaliyetinizin yaptığınız şeyi sizi şaşırtacak kadar değiştirdiği anlamına gelir. Karaağaç buna götürdüğü için bir cadı yaptığınızı gördünüz. Benimki gibi aptalca bir uyak ortaya çıksa bile bunu istediğiniz her kelimeye – her sanat formuna- tercüme edin. Kendinize şaşırırsınız, çünkü beklemediğiniz bir şey yaptınız. Onun için, şiiri bir yana bırakalım, ne olduğuna bakalım.

Olayların öbür yanına döndük: Mantık, bilinçli mantık. Doğrusu, yaşamınızın büyük bölümü çok sıkıcı ve çok basitleştirilmiş, çünkü bilinçdışını unutuyoruz, bir kenara bırakıyoruz ya da sadece Pazar sabahları onunla işimiz oluyor. Neyin mantıklı olduğunu çözmeye çalışıyoruz, çalışmalıyız. Biz uygar insanlarız, zekâmızdan, aklımızdan ve

nesnelliğimizden yararlanıyoruz. 2000 yılında dünyada kaç kişinin yaşayacağına ve Hindistan'ın hangi tarihte mükemmel olabileceğine bakıp görme kapasitemiz var. Hindistan'a gitmemiz gerekmiyor. Londra'nın hangi tarihte mükemmel olacağını düşünebiliyoruz - bunu otomobil için zaten yapıyoruz.

Öyleyse, durumun mantığı çerçevesinde düşünebiliriz: Büyük ailelerin tamamıyla ayrılması mantıklı mı, yoksa insanların bütçeleri onları bir araya getirmeye elverir mi ve ülkemizi çok sayıda çocukla doldurmak mantıklı mı? "Hayır, değil" diyebiliriz. O zaman tamam, her birimizin, her çiftin sadece iki çocuğu ya da biri mongol* olursa ya da çocuk felcinden ölürse diye üç çocuğu olur; o zaman şöyle diyebilirsiniz: "Dört çocuk olsun, ya erkek çocuk çok isterken arka arkaya üç kızım olursa diye." Yine de bu, fark ettirmeden yeniden devam eder ve çok geçmeden başladığınız yere, çocuklarınız ortaya çıktıklarında onları sahiplenmeye başladığınız yere geri dönersiniz. Belki ketlenmelerinize – belki hiç çocuk sahibi olmamayla sonuçlanan cinsel ketlenmelerinize- eğilim duymaya başladığınızı, ansızın tamamıyla bilinçdışı konuştuğunuzu görürsünüz. Bir anlamda, cinsel ketlenmeler cinsel zorlanımlar kadar ilginç ve yapıcıdır, topluma katkısı vardır, öyle ki hepimiz birbirimizi tanımlarız ve bundan çıkmanın çok kötü olmayacağını umarız.

Konuyu çok düşünüyorsunuz, araları bildiklerinizle doldurmam gerekmiyor. Dünya nüfusundan, para kazanabilmekten ve çocuk yetiştirebilmekten söz ediyoruz, onları eğitim havuzuna mı yerleştirmek istediğimizden ya da bu farklı çocuğa uygun olduğunu ama başka birine uygun olmayabildiğini düşündüğümüz bir okula gönderebilmemiz gerektiğinden söz ediyoruz. Bütün olay, enine boyuna düşünme meselesidir, şükür beynimiz var, enine

* Mongol: Down sendromu. -ç.n.

boyuna düşün*ebiliyoruz* ve enine boyuna düşündüğümüzü eyleme geçirebiliyoruz. Bunun mantığı bizi doğrudan, sınırsız sayıda çocuklarla uğraşmamanın ister istemez sağlıklı olduğu olgusuna götürür, birileri on iki çocuğu olduğunda bile bunu söyleyebilir. Bu enine boyuna düşünme ve fiilen ne yaşandığı meselesini ele almanın bir yolu vardır, aralarında çok büyük bağlantı bulunduğunu fark ederiz. Enine boyuna düşünür, ne yaşandığını görürüz, iki olay yeni bir yolla ilişkilendirilir.

Şimdi bir vakaya bakalım. Bu, on altı yaşında bir kızın vakası, benden istediği doğumda sakatlandığını söylememdi. Yaşama bir engelle başlamış, boynuna kordon dolandığı için doğduğunda mosmormuş. Neredeyse ölüyormuş, kendine geldiğinde beyin hücreleri kuşkusuz çok zarar görmüş durumdaymış. Çok hasar görmemişti – sadece kişiliğinin derinliği sınırlıydı, ömür boyu bununla mücadele etmesi gerekmişti. Her hangi bir okula gittiğinde her zaman herkes ona, "Daha çok çalışırsan bunu daha iyi yapabilirsin" diyordu. Çalışıyordu, çalışıyordu, çalışıyordu ama hiç kimse ona "Çalışmanın bu konuyla ilgisi yok" demiyordu. Bu on altısındaki kız son derece hoş ve çekiciydi ve doğal olarak aşırı duygusaldı. Geldiğinde yanında bir kitap vardı, "Bunu okuyorum, çok ilginç buluyorum" dedi; ilginç bir kitap*tı*. Ama biliyorsunuz, kitaptan sizin ve benim anlayabileceğimizi anlamakta güçlük çekiyordu, çünkü anlayamıyordu, tam olarak anlamıyordu.

Birlikte bir aşağı bir yukarı kısa ve eğri çizgiler çizme oyunu oynadık, çizgilerden biri başa ve bedene dönüşmeliydi, çizginin üzerinde bir şey vardı, bu bir kordondu. "Bu çocuğun boynuna dolanmış bir kordon var, bu insanın boynunda bir ip var" dedim. Bu, rastlantı eseri böyle oynarken ortaya çıktı, görüyorsunuz; oyuna devam ettik. Sonra bana, "Yeri gelmişken, boynumun etrafında kordonla doğmuşum" dedi. Ona böyle söylenmiş. "Bak,

bunun bizde çizimi var" dedim. "Var mı?" dedi. Böyle düşünmemişti. Ama oyun malzemesinde böyle olduğu ortaya çıktı, bunun sadece bir aile efsanesi değil, bir olgu olduğunu anladım. Bu olguya devam ettik. "Bak" dedim (onu hiç korumadım) "boynunda bununla doğmuşsun, doğduğunda mosmormuşsun, hasar görmüşsün, buna karşın mücadeleye devam ediyorsun. Beyin kapasiten sınırlı ama zamanla kimi kez düzelir, bekleyebilirsen bu konuda bir şey yapabildiğini görebilirsin – henüz bilmiyorum. Ama senin sorunun çok çalışmamak değil, hasarlı bir beyin taşımak." Eve gitti, tepkisi insanlara "Sonunda beni birinin anladığını düşünüyorum" demek oldu. Bu çok karmaşık durumdan tek bir şey ortaya çıktı, buradan, başka bir yolda ilerledi. Son derece iyi bir ilişki oluşturduk, artık benden yararlanabiliyor, ona baktırıyorum, öyle ki kişiliğinde ve entelektüel kapasitesinde onu aşan bir başarı derinliği gerektirdiği için yapamadığını yapmasını kimse ondan beklemeden normal bir yaşam sürdürüyor.

Çok sık korkunç akut krizler geçirir, bunun yaşanması aileyi ve herkesi –hayvanları bile- allak bullak eder. Ebeveyni onu evde tutamaz, çünkü onu çok sevseler de, kız tolerans kapasitesinin sonuna geldiğinde evi ansızın alt üst etmesine dayanamazlar. Bir gün bana telefon edip onu görmemi istediler. Hemen gördüm, bu bir akut krizdi (şimdi doğum kontrol hapına geliyorum). Bir partiye gitmişti. Partilere gitmemeye çalışıyordu, çok çekici olduğu için biri onu hemen fark ediyor, on dakika harika zaman geçiriyorlar, parti düpedüz muhteşem ama sonra ne oluyor? Neyi beğendiği, neyi beğenmediği, neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda çok güçlü fikirleri ve çok güçlü içgüdüleri de var. Ama bu kez beğendiği bir adam bulmuştu. Bu önemliydi, adamı reddetmesi güçleşti. Partiden sonra adamla yatmazsa engellenmelerle, her şeyle nasıl baş edeceğini bilmeyecekti, rüya çalışmasıyla ya da başka yollarla

baş etme kapasitesi yoktu. Kız bütün gece kaldı ama adamı reddetti, adam buna saygı gösterdi. Ama kız, adam ırzına geçmediği ve bütün sorumluluğu almadığı için hayal kırıklığına uğradı, paramparça oldu, adamın arkadaşlarının, onun geceyi kızla geçirip cinsel ilişkiye girmediğini anlarlarsa onu küçümseyeceklerini bildiği için adama saygı duyması da başka bir nedendi. Adama, yaşadığı eve gitmek, ya yalan söylemek ya da "kız istemedi" demek kalmıştı; bu da hiç iyi değildi. Kız bütün bunlara saygı duydu, paramparça olduğunu hissetti, çok kötü durumdaydı, nerede olduğunu bilmeyen aile bu tür olaylara alışık olsa da allak bullak oldu. Bu arada, adam simsiyah bir Afrikalıydı, ailede bu hiç fark etmemiş gibiydi. Siyah bir adam kız için çok heyecan verici olsa da, sorunun can alıcı noktası bu değildi. Ama bu tartışılacak başka bir meseledir.

Bu adam iyi davranıyordu, adam iyi davrandığı için kız telaşlıydı, allak bullaktı, yine de son derece rahattı; frenleyemediği bir çatışmada paramparça oldu.

"Görüyorsunuz, sorunun cinsellikle ilgisi yok, doğum kontrol hapıyla ilgisi var. Bütün arkadaşlarım doğum kontrol hapı alıyor. Ben doğum kontrol hapı alamazsam kendimi aşağı ve çocuk gibi hissederim" dedi. Ebeveyni, yeni biriyle birlikte yaşamaya başlayıncaya ve biraz tedavi oluncaya kadar doğum kontrol hapı almamasını söylemişti. Ebeveyni, bunun iyi bir oyalama yolu olduğunu düşünüyordu, "Sana henüz doğum kontrol hapı da, gebelik önleyiciler de yok; sen sadece kendini frenle." Aslında, bu kız için asıl mesele on altı yaşındayken doğum kontrol hapının korkunç bir statü sembolü olmasıydı. Doğum kontrol hapı alsaydı iyi bir duruma gelecekti. Bu insanlar, bir şey farklı olsaydı her şey iyi giderdi, diye düşünürler. "Hapımı alsaydım, biliyorsunuz, içmeyecektim ama almalıyım. Hap alamazsın, daha on altı yaşındasın, derlerse gidip almalıyım. Alıp içerim, o zaman biter" dedi. Bir

şeyleri çözmesine yardım edecek iç gerçekliğin o derinliği onda olmadığı için o böyle. Oldukça iyi ve anlaşılır olan bu gittiği yola çıktığında, bir gün beni görmeye geldi, "Yaşamımın en *güzel* gününü geçirdim" dedi. "Ne yaptın?" dedim. Günü bir dizi siyah adamla geçirmiş olmalı, diye düşündüm! "Küçük güzel bir dere kenarına gittik, kurbağa yavruları yakaladık!" dedi. Yine de onun bakış açısından, doğum kontrol hapı almamasıyla ve doğum kontrol hapına izin verilmemesiyle baş edemezdi. Her şey abartılıyordu. Bana öyle geliyor ki kimi zaman olaylara böyle bakıyoruz, böyle görüyoruz.

Bir vakayı daha anlatmak istiyorum. Yoksun bir çocuk olan gerçekte çok zeki bir kadın beni düzenli görmeye başladı. Evliydi, çocukları vardı ama boşanmıştı, artık çok yalnızdı. Tedavisinde bazı gelişmelerin sonucunda biraz gevşemeye başladı, bir adam onu akşam yemeğine davet etti. Tamam, kadın artık özgür, yemeğe gidebilir, bunun için kendini çok mutlu hissetti, adamı oldukça beğendi. Sonra kuşkusuz – nasıl olduğunu bilmiyorum- ama şöyle ya da böyle kendilerini bir yerde bir odada buldular. Bana, "Bu günlerde insanların ne düşündüklerini bilmiyorum; 1969'da insanların doğum kontrol hapıyla yaşadıklarını düşünüyor gibiler. Cinselliği on yıldır düşünmemiştim, doğum kontrol hapıyla yaşamıyorum. Adam da gebelik önleyici almadan gelmişti, kuşkusuz son çare olarak eski bir şeye, aybaşı olduğuma başvurmak zorunda kaldım" dedi. Ama fikir tamamıyla tuhaftı, görüyorsunuz. Kadın ne kadar sıra dışı bir şey, diyordu. Bir kadınla yatmak isteyen ve onun doğum kontrol hapıyla yaşadığını sanan bir adam... 1969'un dili bu, değil mi? Bu kadının harika bir derinliği olsa da, buna farklı yollardan bakabilse de, bunların ikisi de mantıklı bakmaktan kaynaklanıyor.

Yapmak istediğim, benim bakış açımdan mantıkla duyguların, bilinçdışı fantezinin vb. bağlanmadığı çözül-

memiş bir alan bulunduğunu size gösterebildiğimi anlamak. Bunlar birbiriyle doğru düzgün bağdaşmıyor, birbirini çözmüyor ve ikisi de olmalı; çelişkileri tolere etmeliyiz. İntelekt'in bölünmüş alanına giderek herhangi bir sorunu kuşkusuz çözebiliriz. Orada bir yerde duygulardan arınırız; sadece "diyalektik" diyebiliriz; bunu şunun karşısına koyarız, sonra var olan her sorunu çözeriz. Ya da yapamazsak, yapabileceğiz. Ama bölünmüş intelekte gitmezsek, "Tamam, çözülemeyen sorunlar var, gerilimleri tolere etmeliyiz" dememiz gerektiğini düşünmüyor musunuz? Başı doğumda zarar gördüğü için kısıtlanan kızla açıklamaya çalıştığım bu. Taşımak zorunda kaldığımız, her şeyden kuşkulanmamıza yol açan, kuşkuya değer verdiren gerilimleri tolere etmek ona güç geliyordu. Çünkü kesinliğin ve akıl sağlığının korkunç sıkıcı bir sesi vardır. Kuşkusuz, akıl hastalığı da sıkıcıdır ama yine de birçok kişinin bir ölçüde tolere edebildiği bir şey vardır – kesin olmama hali.

Şimdi gelmek istediğim konu şaşırtıcı, ancak kendi kendinize zaten söylüyorsunuz, ben ünlü ya da özgün bir şey söylemiyorum. Bebeklerin öldürülmesinden söz ettiğimizi söylüyorum. Bebeklerin normal değil, mongol, spastik ya da özürlü oldukları için öldürülmelerinden söz etmiyoruz. Onları hemen koruruz, özel bakılırlar, bu konuda birbirimize yardım ederiz. Bebeklerin bu komplikasyonların dışında öldürülmesinden söz ediyoruz. Bu çok güç bir konu, yolumuzun üzerinde istemediğimizi hemen anlıyoruz. Malthus'un* mantığından ve bunun sağduyu-

* Thomas Robert Malthus (1766-1834). Normal koşullarda nüfusun geometrik dizi (2, 4, 8, 16...), besin maddelerinin aritmetik dizi (1, 2, 3, 4...) biçiminde arttığı, dolayısıyla kişi başına düşen besin miktarının zaman içinde azaldığı teorisini ortaya atan siyaset ekonomisi teorisyeni. ***Nüfus Artışı Hakkında Araştırma*** adlı kitabında Malthus, yoksul halkın açlıktan ölmemesi için geç evlenmesini ve az sayıda çocuk sahibi olmasını savundu. -ç.n.

sundan söz ediyoruz, bütün bunların canımızı sıkmamasını istiyoruz. Ama soruyorum, canımızın sıkılması gerekmiyor mu?

Küçük bir çocukken farelerim vardı, bebek fareleri kucağıma alırsam fare, "Tamam, onları geri alırım" diyordu; onları yiyor, sonra yine harekete geçiyordu. Kediler de bunu yapar. Köpeklerin yaptığını sanmıyorum ama kurt olmasınlar diye bir milyon yıl eğitildiler, öyle ki kuduz değillerse evcilleştirildiler. Bana öyle geliyor ki evcil farem "Doğum kontrol hapına ihtiyacım yok, çünkü bu bebeklerin büyüyecekleri doğru düzgün bir ortam bulunmayacağını, bu çocuğun ellerinin kokusunun sineceğini düşünüyorsam onları yerim, sonra yeniden harekete geçerim" dediğinde sorunu çözüyordu. Çok basit. Bunlar mitolojiden çok kolayca öğrenildiği için, Avusturalyalı aborjinlerin çocuklarının bazılarını yediklerini [2] sanıyorum, ancak çok emin değilim. Nüfus sorununu onlar böyle çözüyorlardı. Çocukları nefret ettikleri için yemiyorlardı. Çevre çocuk sayısıyla baş etmeye yeterli görünmediğinde şu ya da bu yöntemin bulunduğundan söz ediyorum. Yakın zamana kadar dünyanın gerçekten iyi bir yöntemi vardı. İnsanlar dizanteri sineklerinden falan ölüyorlardı ama artık doktorlar ilerleme kaydettiler, "Dizanteriden, sıtmadan, herhangi bir hastalıktan ya da salgından ölmeniz gerekmiyor" dediler. Nüfus başka şekilde düşünülmeli, çünkü kuşkusuz savaş varsa ve insanlar birbirlerini bu yolla öldürebilseler de, herkesi öldürmeyi, deyim yerindeyse, artık Tanrı'ya bırakamayız.

Mantıklı olacaksak çok güç bir konudan söz edeceğiz, o da şu: Hangi bebekleri öldürüyoruz? Bebekler kaç yaşında insan olurlar? Birçok kişi bebekler zamanında doğduklarında onların insan olduklarını kabul eder. Bu

2 Yeni Güney Galler'de kabilelerin ilk doğan çocuklarını yediklerinden J. G. Frazier'in *The Golden Bough* kitabında söz edilir. [Ed.].

durumda, onları öldürmeyiz. Öyleyse, doğumdan daha öncesinden söz ederiz, "Yaşayabilen bebekleri öldürmeyiz" deriz. Doktorlara gidip, "Bebek hangi yaşta yaşayabilir?" deriz. Bebek şu kiloda, iki kilo, bir buçuk kilo, bir kilo iki yüz elli gram olunca yaşayabilir, derler, açık eksiltmeyle satış gibi giderek aşağı iner. Neyin öldürme olduğu konusunda doktorlardan tavsiye alırız, biraz daha erken gidip, "Tamam. Kürtaj. Biz karar verdik" deriz.

Mutlu bir evliliği olan ama aslında çok huzursuzluk duyan, kocası Doğu'da görevlendirildiğinde bunu yönetmesinin imkânsız olacağı bir kıza tavsiyede bulunuyorum şimdi. Bana telefon edip, "Bakın, gebeyim, adamdan hoşlanmıyorum ve evliliğimi yıkma fikrinden nefret ediyorum, çok korkunç" dediğinde şaşırmadım. Babayla hemen temasa geçemedim, bebeği aldırdım. Bunu yaptığım için, mantıklı olarak herkes son derece memnun oldu, kocası geri döndüğünde kız hazırdı, iki çocukları daha vardı, kızın tolere etme kapasitesi derin olmadığı için, engel olamadığı istenmeyen bir aşk macerasından olan küçük bir yabancıyı barındırarak ev parçalanmadı.

Şimdi, bütün bunlar çok mantıklı. Ama ya kız? İçinde üç aylık olan bu çocuğun öldürülmesi konusunda kendini hâlâ çok kötü hissediyor ama tolere edebiliyor, bunu onunla konuşabiliyorum, kendini çok kötü hissettiğini biliyor. Sadece mantık değil, değil mi? Öldürme var. Gerçekten çok büyük bir şeyden söz ediyoruz.

Biraz daha geriye gidersem, yaklaşık on sekiz yaşındayken bir akıl hastanesinin yardım etmesini istediği bir kız var. Akıl hastanesi yatan bütün gençlere yardım etmeyi çok istiyordu, bu nedenle kızın şizofren bir çocukla yakın temas kurmasını sağladılar, kız ona çok iyilik yaptı, size garanti veririm. Ancak aynı zamanda kız gebe kaldı. Sanırım, annesi bunun hastanenin sorumsuzluğu olduğunu düşündü, kızın oraya gidip birime yardım etmesini engel-

ledi. "Tamam, bu kız bu bebeği hemen aldırmalı" dedik. Bunu ayarladım, acele ettim, çünkü doktorlar, "Bir daha düşünelim" dediler; iki ay içinde geriye dönersiniz, anne bebeğe çoktan yönelmeye başlar, kürtaj artık travmatik hale gelir. Çoğu kez çok geç kalınır, kız istemediği bebeğini taşır ve dünyaya istenmeyen bir bebek gelir, bu korkunç bir sorun. Yine de olayları şöyle böyle hızlandırdım, her şeyi devre dışı bıraktırdım, bebeğe yönelmeye başlamadan önce kız ondan kurtuldu. Şimdi iyi, suçluluk duymuyor, çünkü bu oldu, bitti. Şimdi bu eski şizofren çocukla evlenmeyi planlıyor, kendilerini rahat hissettiklerinde aile kurmayı planlıyorlar.

Aşırı mantıktan keyif aldığımızda bile olayın duygusal, fantezi yanını kaybetmememizi rica ediyorum. Nesnelliğe ve olaylara dosdoğru bakıp bir şeyler yapmaya kesinlikle inanıyorum; ama fanteziyi, bilinçdışı fanteziyi unutarak can sıkıcı hale getirmeye değil. Biliyorsunuz, bu çok rağbette değil. Genel kamudan başka hiç kimse bilinçdışı fanteziye tahammülsüz değildir. Aşırı mantık bize doğum kontrol hapını verir, yararlandırır, bunun çok büyük bir fark yarattığını biliyorum, dünyanın ondan yararlanabildiğini anlayabiliyorum. Ama bu konuda tek yaptığımız buysa hepimizin tatminsiz olduğumuzu, doğum kontrol hapının benim "Sessiz Can Alma" dediğim şey olduğunu anlamamız gerektiğini öne sürüyorum. Benim sözde şiirim çok sayıda çelişki içeriyor, hiçbir şeyi çözmüyor ama ne söyleyeceğimi bilmediğim konuyu hiç beklenmedik bir şekilde anlamamı sağlıyor yine de – hayal gücünde, doğum kontrol hapı bebeklerin sessiz cinayetidir. İnsanlar böyle hissedebilmelidirler.

Dikkat edin, çocuklarla uğraştığım için bu konuya alışkınım. Ailenin en küçük çocuğunu ele alalım. Kendinden sonra gelmeyenlerin diğer hepsini öldürdüğünü gördüm. Birçoğunun, diğer bütün çocukları öldürmenin korkunç

suçluluk duygusuyla uğraştıklarını görüyorum. Çocukların yaşamlarındaki fanteziye alışıksak bütün bunlara çok alışkınız.

"Tamam, doğum kontrol hapının bebekleri öldürdüğünü görüyoruz, öyleyse kuşkusuz doğum kontrol hapı almayacağız" dediğimi düşünebilirsiniz. Ama hiç de bunu söylemiyorum. Sadece, "Öyleyse, kuşkusuz, zaman zaman 'evet' dediğimizi, bebekleri öldürdüğümüzü kabul ediyoruz. Sadece bunu çok saygınca yapıyoruz" diyorum. Bu, onlardan nefret ettiğimiz için değil – asıl konu bu değil. İçinde büyüyecekleri doğru ortamı onlara sağlayamadığımız için bebekleri öldürüyoruz. Ama yıkımla, nesneyle bağlantıdan kaynaklanan yıkımla ilgili çok ilkel şeylere doğru yol alıyoruz. Bir anlamda, nefretten önce nesneyle bağlantı yıkıma yol açar.

Benim sorunum, kendimi toparlamadan ve gerilime girmeden bir konuya yönelemediğimi görmek, bir yerde bir konudan söz ettiğimde başkaları gibi ben de kendimi onu rüyamda görürken buluyorum. Dün gece iki rüya gördüm. İlkinde bir konferanstaydım. Bunun gibi değildi – daha çok, bu yıl Roma'daki gitmediğim Psikanaliz Konferansı gibiydi. Bütün aile, kadınlar, erkekler, çocuklar oradaydı. Korkunç sayıda insan vardı. Ailenin kızı sahnenin bir yanından öbür yanına ansızın vınlayarak geçtiğinde her şey iyi gidiyordu. Telaşla içeri girdi, mekânın her yerine ve otele telefon ederek, "Annemin çantası kayboldu!" diyordu. "Bunu anlamanızı istiyorum, annem çantasını bulabilir ama kaybettiğinde hepimiz aramalıyız" dedi. Bunun üzerine herkes işini bıraktı – konferans yok, hiçbir şey yok – annesinin çantasını arıyorduk.

Doğum kontrol hapı kullanmanın hayal ürünü hoşnutluğunu düşünüyorsak, burada tolere etmemiz gereken bir şey var. Bunun, kadınlığını kaybeden kadın fantezisini içermesi ne yazık ki önlenemez.

Diğer rüya sanırım bir erkek rüyasıydı. İlgimi çekti,

çünkü çok güzel beyaz bir nesne vardı, bir çocuk başıydı. Ama heykel biçiminde değildi: Bir heykelin iki boyutlu tasviriydi. Rüyamda kendime şöyle dedim: "Bak, bunun üzerindeki karanlığın gölgesi ve ışık o kadar güzel yapılmış ki çocuğun başının birebir tasviri olup olmadığını unutabilir, başka içerimini, karanlıkla ışığın anlamını düşünebiliriz." Uyanmadan önce rüyamda şöyle dedim: "Bunun siyahların ve beyazların Zenci sorunuyla hiç ilgisi yok – daha ötesine gidiyor. Birey insanın içindeki siyah ve beyazla ilgisi var." Mesele buydu.

Sonra kuşkusuz bunun ay olduğunu gördüm –çünkü şimdi geceleri çok sık yataktan kalkıyorum ve ay çok hoşuma gidiyor. Bunun ay olduğunu da biliyordum, çünkü ansızın aklıma geldi: Lanet olsun, ayda bir Amerikan bayrağı var! Yeniden mantıklı olmaya başladığımda kadınların aybaşı görmesine ve "geçmişe gidip yine aybaşından yararlandım" diyen kadına döndüğümüzü anladım. Burada, ayla, ayın kadınla ve dünyanın bütün gelişimiyle bağlantısıyla ilgili son derece ilkel bir şeyin üzerindeyiz. "Uygarlığımızın şimdiki testi –test günden güne farklı- ama bugünün testi şu: Biz şairler Amerika'nın aya ayak basmasından kurtulabilir miyiz?" diyerek bitiriyorum. Şarkıda, "Sana ayı verdim, yakında ondan bıkarsın" diyor. Ben çoktan bıktım, kesinlikle. Ama şairler, aya ayak basılmamış gibi yeniden ayla ilgili yazmaya başladıklarında, gökyüzünde ayı, ayın giderek büyüdüğünü, solduğunu, görkemini, gizemini gördüğümüzde o, sizin ve benim için bir anlam ifade ettiği gibi bir anlam ifade eder, sonra, bunun ne anlama geldiğini çözdüğümüz, karanlığın ve ışığın anlamını öğrendiğimiz zamana geri dönebiliriz. Şiire geri dönüp, Amerika'nın Venüs'ten önce aya ayak basmasından kurtulabilirsek, uygarlık umudunun biraz kaldığını hissedebiliriz. Aslında doğum kontrol hapından söz ederken komik bir notla bitiriyorum. Ama benim bakış açımdan, hiç görmediğim ve hiç almadığım için, tek bildiğim doğum

kontrol hapının aya benzeyebildiği. Belki bu, benim hayal gücüm.

Aya Ayak Basma

I

Aya ulaştıklarını,
Bayrak diktiklerini
Söylüyorlar
kaskatı bir bayrak kuşkusuz
(hiçbir tanrı orada soluk almıyor)

II

Akıllı şeytanlar Ben korkardım
paniğe kapılırdım
kuşku duyardım
hata yapardım
bayılırdım
sıçrardım, bağırırdım, gülerdim, kendimi
kaybederdim.
Onlar böyle değiller.

III

Hangi ay?
Kafalarında bir oda yaptılar
Bilgisayar kutusunda tasarladılar
Neredeyse sonsuz karmaşıklığı, sonra
Onun sonsuzluğunu keşfettiler. Sonra
Ayak bastılar, kaskatı bir bayrak diktiler,
Eve biraz mermer götürdüler ama çocuklar
oynasın diye değil.

IV

Bir şey değişti mi?
İnsan zaferinin şekli,
    insanın büyüklüğünün izi
    uygarlığın zirvesi
    insanın kültür yaşamının büyüme noktası bu mu?
Kendi yaratıcı çabalarından memnun
    bir tanrı kurgulama anı mı bu?

V

Hayır, benim için değil
Bu, benim ayım değil
Bu, soğuk saflığın ayı değil
Gelgitin efendisi bu değil
Kadınların bedenlerinin belirleyici fazı da
    lamba kararsız, yine de gökbilimci çoban için
    görülebilirdir, değişken ışıkların
karanlık geceyi aydınlatması ya da yarasalar, hayaletler,
cadılar ve çarpışacak şeyler üretmesi.

VI

Büyülü pencere kanadının,
Balkondaki Jülyet'in kişisel rüyasının ayı bu değil,
        (Dadı, geliyorum)

VII

Benim ayımın bayrağı yok,
kaskatı bayrağı
Onun yaşamı etkin güzelliğinde
Değişken ışığında
Parıldamasında.

Savaşın Hedefleri Tartışması

1940'ta yazıldı

Başbakan, birçok kişinin içini rahatlatarak, savaşın hedeflerini tartışmaya isteksiz gibi göründü. Var olmak için savaşıyoruz.

Şahsen ben, var olmak için savaşma fikrinden utanmıyorum. Savaşmak için çok olağandışı bir iş yapmıyoruz, çünkü öldürülmek ya da köleleştirilmek istemiyoruz. *Le méchant animal, quand on l'attaque il se défend**. Etik söz konusu değil ve biz yenilecek kadar aptalsak hatamızdan yararlanacak şansımız bile olmayacak.

Var olmak için savaşıyorsak, dolayısıyla, düşmanlarımızdan daha iyi olduğumuzu iddia etmeyiz. Ancak sahip olmak ya da sahip olmaya devam etmek için savaştığımızı söylediğimiz anda komplikasyonlar çıkarırız: Düşmanlarımızda bulunmayan bazı niteliklerin bizde bulunduğunu, bunları korumamız gerektiğini iddia edecek kadar tedbirsizsek doğruluğunu kanıtlamanın bizim için kolay olmayacağı bir şey söyleriz. Öyleyse, hedeflerimizi oldukça basit tutmamızın bir nedeni vardır.

Bir ülkeyi savaşa sokma becerisinin, savaşın hedefle-

---

* *Kötü hayvan saldırıldığında kendini savunur*. Saldırıya karşı kendini savunan insan ya da hayvan için söylenir. -ç.n.

rini tartışma becerisini beraberinde getirmesinin net bir nedeni yoktur, başbakanı karakteri dışında bir iş yapmaya zorlamamız önemli olabilir. Ancak Bay Churchill'in yapmaktan çekindiği şeyi daha az doğrudan sorumlu olan biz yarar sağlayarak yapabiliriz. Değerli bir şeyi savunma ihtimalimizi irdeleyebiliriz, yapabileceğimizi düşünüyorsak, bunun ne olabildiğini anlamaya çalışırız. Tartışmada "Demokrasi" ve "Özgürlük" kelimeleri geçtiğinde bu kelimelerin anlamını anlamaya çalışabiliriz.

Engelleri kaldırmaya hazırlık olarak, düşmanlarımızdan daha iyiysek, ancak biraz daha iyi olduğumuzun bir aksiyom kabul edilmesini rica ederim. Savaştan birkaç yıl sonra bu tedbirli ifade bile kendini beğenmişlik gibi gelecek. Benim görüşüme göre, Almanya'da ve Büyük Britanya'da insan naturası temelde farklıymış gibi davranmanın yararı yok, gerçi bunun, iki ülkedeki davranışın kabul edilen farklılığını açıklama yükünü bana bıraktığını itiraf ediyorum. Bu farklılığın, mutlak temel farklar bulunduğunu varsaymadan açıklanabildiğine inanıyorum. Oradaki ve buradaki davranışın apaçık farklı olduğu söylenebilir, yine de önemli olan davranış değil mi? Evet, tamam ama davranış var, total davranış var. Davranış başka, total davranış başka. Total davranış tarihsel sorumluluğu kapsar; insanın bilinçdışının düşmanınkiyle özdeşleşmesiyle, motivasyonun temelinin genişlediğini de göz önüne alır. Total davranış, bireyin, fikirlerden, belki saldırgan ve acımasız fikirlerden zevk alma ve bilinçli duruma gelmekle tehdit eden tolere edilemeyen fikirler eyleme döküldüğünde – yani grubun diğer üyeleri bunların sorumluluğunu paylaştığında- rahatlama kapasitesini de dikkate alır.

Herkesçe anlaşılabilir şekilde söylersek, kendimizi iyi hissedebiliriz, iyi davranabiliriz ama iyiliği fark etmemiz için bir denek taşına ihtiyacımız vardır. İyiliğin gerçekten tatmin edici tek denek taşı kötülüktür ve total davranış,

kötü bizim düşmanımız bile olsa bu kötülüğü kapsar.

Şimdilik, iyi olduğumuzu hissetmemizi sağlayan, "Ben kötüyüm; kötü olma niyetindeyim" diyen bir düşmanımız olduğundan, görünüşte talihli bir pozisyondayız. Davranışımızın iyi olduğu söylenebilirse, Almanların tutumunun ve Almanların Hitler'in tuhaf niteliklerinden yararlanmasının sorumluluğunu almaktan bu nedenle kaçabildiğimiz hiç net değildir. Aslında, böyle bir gönül rahatlığında somut ve içkin bir tehlike vardır, çünkü bizim bildirimiz dürüst değilken, düşmanınki dürüsttür. Benim görüşüme göre, Hitler'in içerdeki muhaliflerini bitirecek kuvvetinin nedenlerinden biri budur. Hitler onları dürüstlük pozisyonu tuzağına düşürür, dürüstlükleri sahte olduğu için bu da onları yıkar.

Her ne zaman savaş çıksa, savaşın siyasetin seyrine yansıtılan bir değeri bulunduğunu çok kolayca unutuyoruz. Doğal bir fenomen olarak barışı birkaç yıldan daha fazla sürdürmek çok güçtür, yurt dışından bir tehdit ortaya çıkıp bizi rahatlattığında, ülkenin siyasal yapısında yurt içi sıkıntıların ve streslerin ortaya çıktığını göstermek mümkündür (Bu, bazılarının söylediği gibi, devrimi önlemek için savaşın planlanıp çıkarıldığı anlamına gelmez).

Başka bir deyişle, kolektif olarak sosyal yapı denen insan naturası hiç de basit bir mesele değildir; sosyolog, her bireyin uygar görünecekse uğraşması gereken kendi açgözlülüğünün ve saldırganlığının gücünü inkâr etmenin hiç yararını görmez. Bireyin, hoş olmayan yanlarını ancak başkalarında ortaya çıktığında görmesi kolay bir çıkış yoludur. Bireyin dünyadaki bütün açgözlülüğün, saldırganlığın ve aldatmanın, aslında olmasa bile, kendi sorumluluğu *olabildiğini* görmesiyse güç yoldur. Bunun aynısı birey için geçerli olduğu kadar devlet için de geçerlidir.

Eğitim almak istiyorsak, geçen on yıldaki olaylar öğretmeye gayet heveslidir. Eğitimimizde bir adımı, Hit-

ler'den önce sahneye çıkan, savunulabilir tek mülkiyetin fiziksel gücün desteklediği mülkiyet olduğunu açıkça söyleyen Mussolini attı. Etik açıdan bunun doğru mu, yanlış mı olduğunu tartışmamız gerekmiyor; bu ilkeyle edimde bulunmaya, hatta konuşmaya hazırlanan birinin, dolayısıyla başkalarını da aynı ilkeyle edimde bulunmaya zorladığına dikkat etmeliyiz yalnızca. Mussolini, Büyük Britanya, Fransa, Hollanda ve Belçika'nın Tanrı'nın emriymiş gibi toprakta hak iddia ederek hatalı bir pozisyon aldığını belirtti ve sözleri, pozisyonumuzun uğrunda savaşmaya değip değmeyeceğine bir kez daha karar vermeye bizi zorlayan bir blöf bile olsa Mussolini'nin bize iyi hizmet ettiği tartışılmakta.

Aslında, naturamızın düşmanlarımızınkine benzediği fikrini kabul edersek işimiz büyük ölçüde basitleşir. O zaman naturamıza, açgözlülüğümüze, kendimizi kandırma becerimize korkmadan bakabiliriz, üstelik dünya için değerli bir şeyi savunduğumuzu görürsek, nispeten bunu görecek bir pozisyonda oluruz.

Sahip olduğumuz güçle iyi şeyler yaptığımızı görürsek, bunun kıskançlık uyandırmadan bu güce sahip olabildiğimiz anlamına gelmediğini unutmamalıyız. Düşman yalnızca sahip olduklarımız değil, gücümüz bize iyi hükümet etme, iyi ilkeleri yayma ya da en azından kargaşaya yol açabilecek kuvvetleri kontrol etme fırsatı verdiği için bizi kıskanabilir.

Başka bir deyişle, insan ilişkilerinde açgözlülüğün önemini kabul edersek, açgözlülükten daha fazlasını ya da açgözlülüğün ilkel sevgi biçimi olduğunu görürüz. Güç elde etme zorlanımının kaos ve kontrol edememe korkusundan geldiğini de görürüz.

Öyleyse, her şeyden önce yaşamak için yapılan savaşın başka bir muhtemel haklı nedeni olarak ne öne sürebiliriz? Aslında, "daha iyi" kelimesinin hiç bitmeyen tartış-

masına girmeden, düşmanlarımızdan daha iyi olduğumuz iddiasını onaylamanın tek bir yolu vardır. Düşmanlarımızın hedeflediğinden daha olgun bir duygusal gelişim evresini hedeflediğimizi gösterirsek bu iddia onaylanabilir. Örneğin, biz erişkinler gibi davranırken Nazilerin ergenler ya da ergenlik öncesindekiler gibi davrandıklarını gösterebilseydik sağlıklı bir davamız olurdu. Argümandan dolayı, Mussolini'nin (sadece sözde kalmayıp gerçekse) "sahip olmak için savaş" tutumunun göreli olgun ve "liderini kuşkusuz sev, ona güven" tutumununsa ancak ergenlik öncesinde toy bir çocuk için normal olduğunu söyleyeceğim. Buna göre, Naziler ergenler gibi bize kafa tutup, kendi toyluklarını göremedikleri için bizi anlayamazken, Mussolini erişkinler gibi davranarak bize kafa tuttu.

Muhtemelen, Nazilerin güvenle ergenlik öncesi dönemde bulunduklarını, bizim erişkin olma mücadelesi verdiğimizi iddia ediyoruz. Özgür olmak kadar kendimizi özgür hissetmeye, kavgacılık etmeden savaşmak istemeye, barış sanatlarına ilgi duyan potansiyel savaşçılar olmaya çalışıyoruz. Bunu iddia ediyorsak, iddiayı savunmaya ve bu sözlerle ne demek istediğimizi anlamaya hazır olmalıyız.

Genellikle, hepimizin özgürlüğü sevdiğimiz, uğruna savaşmak ve ölmek istediğimiz varsayılır. Böyle bir varsayımın doğru olmadığını, tehlikeli olduğunu çok az kişi –bana öyle geliyor ki onların anlattıklarını yine de anlayamayanlar- kabul eder.

Özgürlük fikrini beğendiğimiz, kendilerini özgür hissedenlere hayranlık duyduğumuz ama aynı zamanda özgürlükten korktuğumuz, kimi zaman kontrol altına alınmayı çekici bulma eğilimi gösterdiğimiz hakikat gibi gelmektedir. Bilinçle bilinçdışı asla birbirinin aynı olmadığından bunu anlamak güçtür. Bilinçdışı duygular ve fanteziler bilinçli davranışa mantıksızlık katar. Uyarıldığımızda be-

ğendiğimizle geçici olarak beğendiğimiz arasında büyük çelişki olabilir.

Özgürlüğü kullanmak ve keyfine varmak başlıca iki yolla engellenir. Birincisi, özgürlüğün keyfine varmak bedensel uyaranların arasındaki dönemler için geçerlidir. Özgürlüğün yükümlülüğünden kurtulmanın bedensel zevki azdır ve hiç akut değildir; acımasızlık ya da kölelik fikirleriyse, cinsel deneyimin yerini alacak şekilde eyleme geçirilen fiili sapmadan farklı bile olsa, bedensel uyaranlarla ve tensel deneyimlerle olumsuz yönde bağdaştırılır. Bu nedenle, özgürlük severlerin kölelik ve kontrol edilme fikrinin baştan çıkaran gücünü dönem dönem hissetmeleri beklenmelidir. Gizli bedensel zevklerden ve bunlarla el ele giden düşüncelerden söz etmek kibarlık olmayabilir ama tarihin kaydettiği, özgürlükten olağandışı kaçışlar susup inkâr etme tezgâhıyla açıklanamaz.

İkincisi, özgürlük deneyimi yoruyor, özgür insanlar zaman zaman özgürlüklerinden soluklanmak istiyorlar ve kontrolü buyur ediyorlar. İyi bilinen bir modern okul fıkrası vardır, öğrenciler, "Lütfen, bugün yapmak istediğimizi yap*malı* mıyız?" derler. Bu fıkrada "Bugün ne yapacağını ben sana söyleyeceğim, çünkü sen çocuksun ve düşüncelerinin, eylemlerinin bütün sorumluluğunu alamayacak kadar gençsin" gibi akla uygun bir cevap belirtilmek istenir. Ama soruyu bir erişkin sorarsa, kimi zaman, "Evet efendim, hiç kuşkusuz yapmalısın. Özgürlük bu işte!" deriz. Muhtemelen erişkin arada bir tatil verilmesi koşuluyla, özgürlüğünü kullanma, hatta keyfini sürme çabasında bulunmak ister.

Kendimizi özgür hissetmek için burada yine standart bir ölçümüz olmalıdır. Yokluğuyla karşılaştırma dışında özgürlüğün nasıl farkına varacağız? Afrikalı Zencilerin köleleştirilmesi kendi özgürlüğümüz konusunda bize sahte bir rahatlık vermiştir, hâlâ da vermektedir; kitaplarımızda,

filmlerimizde ve şarkılarımızda kölelik temasının yeniden ortaya çıkması, büyük ölçüde, özgür olduğumuz duygusunu edinmemizin bir yoludur.

Katmamız gerektiği gibi, kölelerin azat edilmesini de katarsak, uygarlığımız Zenci köleliğinin varlığı dışında özgürlük sorununu henüz ele almamıştır. Belki total davranışta aynı olan bu deneyimleri Almanya bizden ya da Amerika'dan daha az edindi. Eğer böyleyse bu, Alman bireyin kişisel acımasızlığında ve kontrol itkisinde büyük fark yaratır, Amerikalıların Zencilerin köleleştirilmesinde açıkça dışa vurdukları ve büyük azat* vasıtasıyla hâlâ dışa vurmakta oldukları acımasızlığı ve köleleştirmeyi Alman birey, bugünkü deneyimiyle dışa vurmaya büyük ihtiyaç duyar.

Özgürlük bireyin bütün kişiliğine sıkıntı verir; zulüm görürken edinebildiği hiçbir fikir özgür insanı rahatlatmaz. Açgözlülüğünün doymazlığı dışında, kızgın ya da saldırgan duygularının hiçbir mantıklı özrü yoktur. Yapmak istediğini yapmasına izin verecek ya da vermeyecek –başka bir deyişle, onu katı vicdanın tiranlığından koruyacak– hiç kimse yoktur. Kuşkusuz, insanlar sadece özgürlükten değil, özgürlük ve özgürlük verme fikrinden de korkarlar.

Ne yapacağının söylenmesi insana büyük rahatlık verir, sadece sorumluluğu üstlenen insana kahraman diye tapmasını ister. Şimdilik, Bay Churchill ve kabinesindeki diğer bazıları hepimizin her zaman özgürlük hastası olduğumuz ve köleliğin büyüsünü özlediğimiz varsayımıyla

---

* ABD Başkanı Abraham Lincoln'ün 1 Ocak 1863 tarihli başkanlık bildirisiyle, Amerikan İç Savaşı sırasında bir önlem olarak kuzeydeki on eyalette ve ordu dahil bütün yürütme organlarında kölelerin azat edilmesinden söz ediliyor. Başkan bildiriyi, Kongre'de yasalaştırılmadan, silahlı kuvvetlerin başkomutanı sıfatıyla anayasal yetkesine dayanarak çıkardı. İç Savaş bittikten sonra köleliğin kaldırılması 1865'te anayasaya eklenerek yasallaştı. Ancak siyahlara yönelik ayrımcılık uzun süre devam etti. -ç.n.

ancak açıklanabilen en akıl almaz şekilde bize ne yapacağımızı söylesinler. Örneğin, ticarette kurallar ve düzenlemeler icat edilmiştir, bunlar tüccarın anlayışının dışındadır. Tüccarın önce rahatı kaçar, sonra kuşkulanır, türünün en iyilerinden birçoğu yavaş yavaş vazgeçmek zorunda kalır veya da fiziksel ya da zihinsel çöküntüye girer. Başka birçok faaliyet merkezi için de aynısı söylenebilir. Kuşkusuz, acımasızlığı ve aptallığı nedeniyle bunun bir değeri vardır. Özgürlüğü barışla, köleliği savaşla ve savaş çabasıyla ilişkilendirerek mutlu bir duruma geldik, yine de bu bize rahatlıkla savaş açan birine bağlı. Her yirmi otuz yılda bir savaşmak için harekete geçirilirsek, demokrasi pratiğinden ve özgürlük deneyiminden keyif alabiliriz gibi geliyor.

Özgür olan ve kendini özgür hisseden, aşırı engellenmesine yol açmadan, yani uyarıldığında ketlenme göstermeden eylemlerinin ve düşüncelerinin sorumluluğunu alabilen bireye çok ender rastlanır. Hem ketlenme, hem de aşırı özgürlük kolaydır, sorumluluğu idealleştirilmiş lidere ya da ilkeye devrederek ikisi de ucuza satın alınabilir; ama sonuç kişiliğin yoksulluğudur.

Alma becerisi olanların özgürlüğe zorlanması gerektiğinden, özgürlüğü değerlendirmek ve insanlara uğrunda savaşmaya, ölmeye değer olduğunu göstermek için geleceği gören birine ihtiyaç vardır, kuşaklar boyunca tekrar tekrar doğrudur bu. Tolpuddle kurbanları* bütün zamanların sendikacılarının değil, kendi kuşağının özgürlüğünü kazandılar. Özgürlük sevgisi kendi başına özgürlüğe ne-

* İngiltere'nin güneyinde Dorset'in Torpuddle köyünde altı tarım işçisi "Tarım İşçileri Dostluk Derneği"ne üye olarak gizli bir yemin ettikleri gerekçesiyle 1834 yılında tutuklandı. Mahkeme altı işçinin yedi yıllığına Avustralya'ya sürgün edilmesine karar verdi. Bugünkü işçi sendikalarının öncüleri sayılabilen bu derneklere üye olmak yasaldı ama bu altı işçi gizli yemin ettiği gerekçesiyle sürgün edildi. -ç.n.

den olmaz. Kölelerin özgürlük fikrini sevmesi özgür kaldıklarında özgürlüğü sevecekleri anlamına gelmez. Önce özgürlüğün tadına bakarlar, iyi bilindiği gibi, özgürlükle nasıl baş edeceklerinden korkarak, her koşulda felce uğrarlar. Sonra özgürlükle uzlaşırlar, ondan az çok vazgeçmeleri demektir bu.

Kendini özgür hissetmek güçtür, hem de başkalarına özgürlük vermekten daha çok güçtür. Savaş dönemi özgürlük sıkıntısından bizi geçici olarak kurtarmakla kalmaz, diktatörlere dönemlerini biraz yaşama fırsatı da verir. Her yerde diktatörlerimiz var, parlamenter yolla hiç yapılamayan harika işler yapıyorlar sıklıkla. Hedefte görüş birliğine varıldığında icra etmek ancak yeterlik meselesidir. Savaş bittiğinde bu insanlar tam anlamıyla sevinecekler ve bir kenara çekilmekten mutlu olup yeni demokrasinin gününün doğmasına izin verecekler mi?

Bize, bu savaşın özgürlük adına çıkarıldığı söyleniyor, liderlerimizin bazılarının bu yüksek hedefi başarabildiklerine inanıyorum. Bay Churchill'in zaman zaman gereksiz saydığı özgürlüğümüzden çok vazgeçmiyoruz. Savaş kazanıldığında kendilerini özgür hissedebilenlerin ve başkalarının özgürlüklerine tolere edebilenlerin bulunacağını umalım.

Demokrasi özgürlüğü kullanmaktır, parlamenter hükümet, bireylerin, oy çokluğuyla yenilirlerse, kendi görüşlerinin gölgede kalmasını tolere etmeyi istemesiyle, özgürlüğe imkân verme girişimidir. İnsanın, çoğunluğun desteğini alamadığında istediğinin yapılmamasına bu katlanma isteği çok sıkıntı ve acı veren, dikkate değer bir insani başarıdır. Doyum, liderin dönem dönem mantıksızca kurtulmasına izin verirse ancak bu mümkün olabilir. İstikrar sağlamak için kral mantıksız bir şekilde kalıcıdır. Aslında yönetimin kralla başbakan arasında bölüşülmesi demokrasinin gereğidir. Bu temanın Amerikan varyasyo-

nu bir insana sınırlı bir dönem için kalıcı yetki verir.

Bu önemli zamanda demokrasiden, devlete hizmet eden halk yerine sadece halka hizmet eden devlet anlamına geliyormuş gibi söz edildiğini görmek benim için gerçekten sıkıntı verici. Kuşkusuz demokrasinin gereği, halkın seçmekle kalmayıp liderlerden de kurtulması, bunun sorumluluğunu almasıdır. Mantık ve akıl yürütme duyguların hamlığını talan etme eğiliminde olsa da, duygular değişikliği haklı gösterir.

Seni sevmiyorum. Dr. Fell*,
Nedenini söyleyemem...

Neyse ki insanın naturası böyle olduğundan, en sevilen ve en güvenilen şeflerin bile bir kenara atılmasını haklı gösteren bir neden er geç ortaya çıkar; ama siyasetçinin bir kenara atılmasının birincil güdüsü özneldir ve bu, bilinçdışı duygularda bulunur, öyle ki siyasetçiler çakılıp kalırlarsa ifade edilmeyen nefret ve hoşnutsuz saldırganlığın çevresinde kümelenen bütün bir fenomen dizisi ortaya çıkar.

Son yıllarda siyasetçilerin parlamentoda yenilmenin acısını çekmek yerine yaşlanıp emekli olma ya da görev yaparken ölme eğilimi demokrasi için büyük bir tehdittir. Ölmek yetmez. İyi bir Avam Kamarası üyesi, sert vuran ve yumruk yemeyi bekleyen biridir, diyorlar. Bizim düşman saldırısı korkumuzdan, Churchill'in Chamberlain'in ardından parlamenter prosedürle gelmesi demokrasi adına ne kadar mutlu bir şanstı, Bay Chamberlain'in görevinden

* Dr. John Fell (1625-1686). Oxford Piskoposu. *The Dialogues of the Dead* [Ölülerin Sohbetleri] kitabının yazarı Thomas Brown, okuduğu Oxford Üniversitesi'nden atılmak üzereyken Dr. John Fell, Romalı şair Marcus Valerius Martialis'in bir hicvini çevirmesi koşuluyla onu bağışladı. Ancak Thomas Brown ona bu dizeleri yazarak yanıt verdi. -ç.n.

gitmesi birkaç gün ertelenmiş olsaydı bu ortaya çıkmayacaktı!

Benim görüşüme göre, Llyod George'un son yirmi yılın siyasetine başlıca katkısı, diğer bütün yaşlıların hepsi yenilgiye uğramadan emekliye ayrılarak "bitirilmekten" kaçınmaya çalışırken, onun "bitirilen" şef rolünü oynaması olmuştur. Llyod George bitirilmeye devam etmeliydi ve kendisini, siyasetçilerin görevden mantıkdışı el çektirilecekleri korkusundan gelen çürümüşlükten demokrasinin korunmasına yardım ettiğini görebildiğimizde, kimi zaman harcandığını hissetmiş olmalıdır.

Son başkanlık seçiminde "Üçüncü Döneme Hayır" sloganı bu aynı duyguyu yansıttı. Roosevelt'in korunması Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekten demokrasinin çöküşü anlamına gelebilir, çünkü gelecek sefer emekliye ayrılmalıdır, dolayısıyla, en az sekiz yıl hiçbir başkan kurban edilemez, mantıksızca düşürülemez. Sonuç savaş, devrim ya da diktatörlük eğilimini güçlendirmek olmalıdır.

Ne yapmalarının söylenmesinden açıkça keyif alan Naziler lider seçiminden kendilerini sorumlu hissetmezler, lideri yıkamazlar, bu açıdan ergenlik öncesindedirler. Sorumluluğu, özellikle de baba figürümüzün bölünmesiyle imkân verdiğimiz babayı mantıksızca öldürmenin sorumluluğunu olgunlukla paylaşmayı hedeflersek, demokratik yaşam tarzında özgürlüğü hedeflediğimizi iddia edebiliriz. Ama başkaları bize bu özgürlüğe ulaşamadığımızı gösterirlerse şaşırmamalıyız. Sadece bunu hedeflediğimizi ya da ulus olarak savaşların arasındaki kısa dönemlerde başardığımızı iddia edebiliriz. Aslında, birkaç kişi, her çağda ille de üne kavuşmayan değerli birkaç kadınla erkek dışında kalanlardan, kişisel özgürlük, özgürlük duygusu beklemek çok fazladır.

Öyleyse, sıra savaşın hedefleri demecine gelince, tek bir şeyden emin olabiliriz: Yaşayacaksak, savaşmak iste-

meliyiz. Savaşmak istemekten daha fazlasını umduğumuzu da iddia ediyoruz, zira özgürlüğü kullanmaya çalışıyoruz – insan denen hayvana bu öyle bir saygınlık verebiliyor ki... Gelişimin olgunluğu adına düşmanlarımızdan daha çok dayandığımızı düşünürsek, güçlü bir dünya sempatisi iddiamız vardır ama bu nedenle savaşma zorunluluğundan ya da gerekirse ölmek istemekten kaçamayız.

Birinci hedefimiz savaşı kazanmaktır. Savaşı kazandığımızı varsayarsak, her şeyden önce, siyasetçileri mantıksızca görevden el çektirme mekanizması dahil, özgürlüğümüzü, parlamenter sistemimizi ve demokratik yaşam tarzımızı yeniden kurma gibi güç bir görevle karşılaşırız. Savaşın ikinci hedefi budur. Üçüncü amacımız, düşman ülkelerindeki olgun öğeleri arayıp bulmaya ve buyur etmeye hazır olmaktır. Şimdi muhalefet ederek ergen zihniyeti gösteren Almanların ve İtalyanların çoğunun kişisel olgunluğa doğru ilerleyebilecekleri umulacaktır - yani, şimdi birçoğunun kişisel olgunlaşma yetersizliğinden, gelişim evresinin toyluk evresine takılmak yerine ergenliğe ya da ergenlik öncesine çekildiğini umabiliriz. Zira ancak Alman halkına özgürlük fikrini onun olgunluğu derecesinde yararlı bir şekilde verebiliriz.

Fikrimce, savaşı kazanma, savaşın birinci hedefi konusunda bir şey daha söylenebilir. Bu dikkate değer savaşta kazanma her propagandada blöfe başvurmak demektir. İşimiz, sözlerle bize atılan her şeye kuşkusuz fiziksel test yapmaktır. Bu nedenle, propagandayı savunanlar bizim tarafımızda hayranlıktan çok kuşku uyandırmaktalar. Propagandaya savaş mekanizmasının bir bölümü olarak yer verilebilir ama bu savaşta moral açısından zafer değil, askeri zafer kazanmamız önemlidir.

Barış dönemi için en iyi umut, savaşma bittiği anda savaşın biteceği umududur. Kazanan taraf silah üstünlüğü elde etmişse, yenilen taraf yine de başını dik tutabilir. Can

için, savaşıp kaybetmek, savaşıp kazanmaktan daha kötü değildir. Almanya kazanırsa gösteri yaptığından değil, savaşma üstünlüğünden ve bizim güvenle umduğumuz gibi biz kazanırsak bunun da savaşma üstünlüğünden olması gerektiği söylenerek çok net olmaya çalışılabilir.

Yine de, silahların üstünlüğü kuşkuya yer vermeyecek şekilde tesis edilmeden önce yapay barış gerçekleşirse eski savaş suçluluğu sorunu yeniden ortaya çıkar, hepimizin tanımayı umduğumuz barış bir kez daha bozulur.

Savaşın değeri konusunu az duyarız, çünkü dehşetini kuşkusuz fazlasıyla biliriz. Ama kuşkusuz, Almanların İngilizlerle fiili savaşması iki tarafın da olgunluğunu yavaş yavaş geliştirme eğilimindedir. Askeri tatmin sağlandığında doyma noktasına ve savaşanların arasında, propagandacılarla karşı- propagandacıların ve korkarım, pasifistlerin kendi aralarında bile asla ortaya çıkmayan karşılıklı saygıya ulaşmayı hedefliyoruz. Birbiriyle savaşan, olgunlaşmakta olan insanların arasındaki karşılıklı saygıya dayanan, yeni bir kuşak büyüyüp kendi sorunlarını kendilerince çözmenin ya da rahatlığa kavuşmanın yollarını yeniden arayıncaya kadar belki birkaç on yıl süren yeni bir barış dönemine ulaşılabilir. Savaş suçunun payının herkes paylaşıncaya kadar bu şemada yeri yoktur, zira barış savaşıp şahsen ölüm riskini almadan kazanılması dışında, iktidarsızlığı telaffuz eder.

Berlin Duvarları

1969 Kasım ayında yazıldı.

Berlin Duvarı her yerde bulunabilen ama dünya artık bütünleştiği ve insan ırkı bir tür birliği başardığı için özel önem kazanan bir fenomenin adı çok çıkmış bir örneğidir.

Pratik siyaset dünyasında bu fenomene bakmanın birçok yolu olmalıdır ve konunun bütünüyle kavranması mümkün değildir. Ancak, psikanaliz pratiğinin ortaya çıkardığı bazı şeyleri söylemek gerekir; bunların ikisinden ayrı birer tema oluşturmak istiyorum.

İlki, bireysel birimin gelişimiyle ilgilidir. İnsanın klinik durumuna her an yararlı bir şekilde bakmak mümkün değildir. O bireyin çevresiyle bağlantılı gelişimini incelemek çok daha yararlıdır ve bu, çevrenin donanımını ve bireyin üzerindeki etkisini incelemeyi de kapsar. Bireyin kalıtsal olgunlaşma süreçleri potansiyeldir, bu süreçlerin gerçekleşmesi için belli türde ve derecede kolaylaştıran bir çevre gerekir, sosyal çevrenin yere ve zamana göre önemli farkları vardır. Sosyolojik terimle, dünyanın bir birim haline geldiği ölçüde, onu oluşturan bireylerden daha iyi olmadığı varsayılmalıdır. Birey insanın diyagramı çizilebilir, böyle bir milyar diyagramın üst üste binmesi dünyayı oluşturan bireylerin toplam katkısını temsil eder, aynı

zamanda bu, dünyanın sosyal diyagramıdır. Burada bir komplikasyon vardır, bireylerin ancak bir bölümü duygusal gelişiminde birey statüsü denebilen şeyi başarır. Aslında, muhtemeldir ki birey göreli modern bir kavramdır ve birkaç yüzyıl önce tam insanlar yoktu; ya da belki yaklaşık iki yüz yıl içinde olağandışı birkaç total birey vardı. Birim olarak bireyin insani her şeyin temeli olduğuna ve birim denilebilen bir şeyle bütünleşmeyi başaramamış bireyin, "olgunluk" kelimesi her ne anlama gelebiliyorsa, "olgunluğun" başarılabildiği referans çizgisine ulaştığına kesin gözüyle bakmak bugünlerde çok kolaydır.

Dolayısıyla, dünya, birim haline gelmek için bütünleşmeyi başaramamış ve bu nedenle, dünyanın bütünleşmesine, yıkıcılık dışında katkıda bulunamayan bir bölüm bireyi kapsayacaktır. Bu konunun peşinden giderken, bu komplikasyonu bırakıp sosyolojik açıdan dünyaya, birbiriyle bütünleşmiş milyonlarca bireyin üst üste binmesi diye bakmak gerekir. Dünyada, insanda başarılabilenden daha iyisinin bulunmayacağı varsayılabilir.

Dünyanın her yerinde her gruptan bebekleri, çocukları ve gelişen insanları incelediğimizde birim haline gelerek bütünleşmenin bireyin barışı başardığı anlamına gelmediğini görürüz. Bireyin başardığı, içgüdülerden ve tinin güç algılanan ihtiyaçlarından kaynaklanan her tür çatışmayla, ortamdan kaynaklanan çevresel çatışmaları da içerebilen kendiliktir. En sağlıklı diye hayal edilebilen insan bir küre ya da daha basitçe bir daire şeklinde düşünülebilir, hemen ortadan ikiye ayıran bir çizgi çizmek gerekecektir. Bu sağlık derecesindeki birey içinde ve dışında oluşan bütün çekişmeleri kapsayacak yetenektedir, merkezdeki çizgi boyunca her zaman savaş ya da potansiyel savaş olması gerekse de, çizginin iki yanında (insan gelişiminden kaynaklanan bütünleştirici güçlerce) örgütlenmiş iyi huylu ve zalim öğelerin grupları vardır.

Tanımladığım iç psişik gerçeklikte çizgi ve iyi huylu ve zalim öğelerin ayrımı nedeniyle her zaman savaş yoktur. İyi huylu öğelerin ve belki zalim öğelerin de dünyaya yayılabilmesi ya da yansıtılabilmesiyle yardım sağlanır. İnsanlar bu yolla her zaman Tanrı'yı keşfederler, tehlikenin ya da atık maddenin yok edilmesini her zaman örgütlerler.

İnsanların bu meseleleri nasıl ele aldıklarına bakılırsa, klinik açıdan iki uç nokta vardır. Bir uç noktada bireyin bilebildiği çatışmanın tamamı kişisel iç psişik gerçeklikte toplanır. Her şeyin total sorumluluğu alınır. Bir hareket varsa, tehlike nedeniyle her şey otomatik olarak kontrol altına alınır. Öyleyse, ruh durumu depresyonun ruh durumudur. Alternatif uç noktada iç psişik gerçeklikte potansiyel savaş tolere edilemez, birey yerel ya da genel toplumda, en sonunda da yaşadığımız dünyanın birleştirilmiş sosyal kavramında bunun temsilini arar. Bu yolla, sadece toplumsal ortamda çatışma yoktur, toplumu oluşturan bireylerin keşfedip sürdürdüğü çatışma da vardır; bireyler etraflarını saran dünyadaki çatışmalardan acı çekmekle kalmazlar, bireyin dışındaki çatışma içteki –yani kişisel iç psişik gerçeklikteki- çatışmadan kurtulmayı sağladığında bireyler kurtulur.

İdealistler sıklıkla, iyi amaçlarla kullanılacak iyi huylu kuvvetlerin bulunduğu yerde, kişi diyagramında ortadan ikiye ayıran bir çizginin bulunmadığı birey varmış gibi konuşurlar. Ancak pratikte bu konuları araştıran herkes, birey zulmeden, yani "kötü" kuvvetlerden ve nesnelerden neredeyse arındıysa, düpedüz bunun, bir tür günah keçisi mekanizmasının çalıştığı ve bireyin gerçek, hayali, kışkırtılmış ya da kuruntuya bağlı bir zulümden kurtulduğu anlamına geldiğini görür.

"Kötü" kelimesi her ne anlama gelebiliyorsa, tamamıyla kötü, yani sadece zulmeden öğeleri içeren birini hayal etmek aynı şekilde imkânsızdır. Ancak bu, bazı intihar

vakalarında bireyin kendilikteki her kötüyü aldığı ve iyi olacağını hissettiği şeyi yaydıktan ya da yansıttıktan sonra bitirmeyi tasarladığı psikopatolojide bulunabilir (Burada Philip Hesseltine'in özyaşamöyküsünün sonu hatırlatılabilir: Kediyi dışarı çıkardı, kapıyı kapadı, gazı açtı). Normal ya da psikiyatrik açıdan sağlıklı bireyin muhtemelen bir parçası olan deprese durumda potansiyel savaş durumu toleransı bulunduğu gözlemlenecektir. Sanki Berlin Duvarı ya da şimdi Belfast'ta askerin barış hattı denen şey vardır. Bunlar yerel meselelerdir, bu bildiri bir okur bulduğunda, ara hattının başka ya da daha iyi bir örneği nedeniyle bunlar unutulabilmiştir, en kötüsünden bu, çatışmaları erteler, en iyisinden uzun zaman dilimlerinde karşıt kuvvetleri birbirinden uzak tutar, öyle ki insanlar oyun oynayabilirler, barış sanatlarının peşinden gidebilirler. Barış sanatları karşıt kuvvetlerin arasındaki ara hattının geçici başarısından kaynaklanır; duvarın iyiyle kötüyü ayırmasının bittiği zamanların arasındaki geçici sakinlikten...

Her yörenin arka planında bir siyasal mesele vardır, bu meselenin savaş ya da iç savaş gerektiren geçici çözümü barış ve kültürel başarı vakalarının temelidir. Bu, çok takdir edilen, (çok büyük değilse) bir adayı barış sanatlarının pratiğe dökülebildiği bir yer haline getiren özel koşulların bulunmasıyla aynı konudur. Başka bir deyişle, topluluk ada değilse de, sınırları ve sınırlarında bir sıkıntı durumu vardır. Sınırın iki yanındakilerin davranışı insanların yaşamının doğasını belirler, antagonizm olgusunu inkâr etmeden, antagonizm toleransının olumlu bir şekilde verimliliği burada yine hemen netleşir; bunun yanında antagonizm toleransı siyasette de en güç şeydir. Güçlü olup sınırı biraz daha öteye ya da insanların başlarının üzerine itmek ve baskınlığı başarmış daha büyük ya da daha güçlü bir sosyal grup özgür olsa da, o grup için hiçbir özgürlük olmayacak şekilde gruba baskın olmak her zaman daha kolaydır.

Lider hayranlığı ya da bir fikir bireye eylemin mutlak kesinliğini kabul ettirip, bireyi kuşkuları, hipokondrisi ya da depresyonu değil, sadece baskınlığını sürdürme zorlanımı bulunan diktatör haline getirdiğinde, bireyin yaşayabildiği türde bir şeyin yansımasıdır bu. Bu, kötünün üzerinde iyinin baskınlığıdır ama iyiyle kötünün tanımı diktatörden kaynaklanır, grubu oluşturan bireylerin arasında tartışma meselesi değildir, bu nedenle, anlamı sürekli gözden geçirilemez. Bir ölçüde, diktatörlüğün çöktüğü söylenebilir, çünkü iyi ve kötünün değişmez anlamı sonunda can sıkar, insanlar kendiliğindenlik ve özgürlük uğruna yaşamlarını riske atmak isterler.

İnsan bu meseleleri karşısına çıkan herhangi bir küçük soruna hemen uyarlamaya başlayabilir; örneğin, Kuzey İrlanda'daki duvar Katoliklikle Protestanlık arasındaysa bu, sağlıklı agnostiğe yer yok, demektir. Şimdilik Kuzey İrlanda'da herkes Protestan ya da Katolik olmalıdır, gerçi Protestan ve Katolik kelimelerinin anlamı bile tartışmaya açık olmayacak ama Kuzey İrlanda'ya özgül yerel bir anlam verebilen tarihsel köklerle sabitlenebilecektir. Bir bakıma, Kuzey İrlanda'nın Eire ile İngiltere arasında kalıcı bir Berlin Duvarı olduğu söylenebilir. Eire bütün İngiltere'yi kapsasaydı duvar iki adayı ayıran suya dönüşebilirdi. Aslında kuşku azdır ama Glasgow, Liverpool ve bu adanın batısındaki diğer alanlardaki halkı ayıran düzensiz bir hat halini alabilir ve bu, Londra'daki Protestan-Katolik gerilimin alevlenmesi anlamına da gelebilirdi.

Şimdilik, Büyük Britanya'nın geneli gibi, Londra'da da Protestanlığın görünüşünün sabit durumu Katolikliğe toleransı kolaylaştırmaya doğru gitmektedir. Aynı şekilde Katolik İrlanda'da Protestanlığa kolay tolerans gösterilir, çünkü Katoliklik bölgeyle birlikte benimsenir. Çarpışan iki bölgenin görüşünün buluştuğu yer burasıdır.

Bu tür açıklamaları başka ülkeler çerçevesinde de

yapmak güç değildir, gerçi her vakada kısaca belirtilen bir şey hakikat çerçevesinde çok yoksul olmalıdır, çünkü hakikat karmaşık, dolayısıyla ilginçtir ve tarihe kök salar. Yine de açıklamak amacı için, insanın bazı olguları bilmesi kadar hayal gücünü genişleterek belli miktarda alıştırma yapması da mümkündür.

Bütün bu sorunların ortak paydaşı çifter çifter ortaya çıkan fraksiyonlar arasında var olan potansiyel savaş durumudur. Bunu yazarken beni ilgilendiren bu tema, sınırların birleştiği ya da, iki sınır arasında tarafsız bölge bulunmasaydı, birleşeceği yerde, fraksiyonla örgüt arasındaki buluşma yeriyle ilgilidir. Uygarlık dediğimizin büyük bölümü biz gümrük engeline yaklaştıkça imkânsız hale gelir, hatta pasaportlarımızla seyahat eden bizler tarlasını süren ve farkına varmadan günde defalarca sınırı geçen çiftçinin rahatlığına şaşırabiliriz, oysa biz onun ardından gidersek vuruluruz. Çiftçinin sınırla böyle oynayamadığı yerde, o alanda bir potansiyel savaş durumunun var olduğunu biliriz, orada barış sanatlarını ve oyunculuğun yaratıcılığını aramayız.

İngiltere'yle İskoçya arasında sınırın varoluşundan gelen zengin gelişimleri kıyaslamak ilginçtir, gerçi İngiltere'nin nerede başladığını, İskoçya'nın nerede bittiğini ya da tersini belirtecek az şey vardır. Aksanın yavaş yavaş değişmesi ve biraz daha kuzeyde ya da biraz daha güneyde farklı bir görüntüyle tarihin vurgulanması hoşumuza gider. Kuşkusuz, Edinburgh'un güneyindeki bu adanın bu bölümdeki darlığı yardım eder, öyle ki İskoçya'dayken, hiç kimse söylemeden İskoçya'da olduğumuzu hissederiz.

İngiltere'yle Galler arasındaki sınıra coğrafya ve dağlar çerçevesinde bakılmalıdır. Ama insan doğasının, deprese ruh durumu, bireyin iç psişik gerçekliğindeki çatışmanın kabulü, çatışmanın çözümünü ertelemeyi ve ruh durumunu tolere etmeyi isteme çerçevesi dışında, total-

lik becerisi bulunmadığının kabulü Berlin Duvarı lehine olumlu bir yandır. Doğal olarak, zaman çerçevesinde insan, çatışmanın savaş ya da ele geçirme anlamına gelen çözümüyle Berlin Duvarı'nı ya da bir benzerini kabul etme anlamına gelen sıkıntı durumunu tolere etme arasında bir dönüşüm bulunduğunu görebilir.

Bu, zaman ve sosyoloji çerçevesinde manik-depresif psikozdur, bireyin değişen ruh durumunun manik-depresif psikozuyla, bu da kişisel iç psişik gerçeklikte çatışma olgusunu kabul eden total kişinin depresif ruh durumuyla aynı şeydir.

Özgürlük

Yaklaşık 1969'da yazılan iki bildirinin birleştirilmesi

Özgürlük kelimesinin anlamı konusunda bir ifadenin burada yeri vardır. Bu fikri psikanalizin hem içinde hem dışında ele alan geniş literatüre bakma çabasına girilmeyecektir. Ancak vurguladığım sağlık ve yaratıcılık kavramlarının ışığında özgürlük fikrine yeniden göz atma sorumluluğundan kaçınmak mümkün değildir.

Bireyde, umutsuzluk durumu yaratarak, yaratıcılığı umutsuz duruma getiren ya da yıkan çevre etkeninden söz ederken, özgürlük konusunu daha önce ortaya koydum. Örneğin, diktatörlükteki gibi, baskınlıkla bireyin kişisel varoluşunun ya fiziksel kısıtlanmasını ya da yok edilmesini kapsayan acımasızlık ve özgürlüğün yokluğu çerçevesinde özgürlük konusudur bu. Böyle bir baskınlığın sadece daha geniş siyaset sahnesinde değil, evde de bulunabildiğini belirttim.

Yüzyıllar boyunca yürekli insanların fiziksel kısıtlandıkları durumlarda özgürlük duygusu, hatta pekişmiş özgürlük duygusu edindiklerini gördükleri iyi bilinir. İyi bilinen dizeleri başka bir yerde aktardım: "Taş duvarlar cezaevi yapmaz, demir parmaklıklar da kafes."*

* Romantik şair Richard Lovelance'in ruhban sınıfı yasasının yürürlükten kaldırılması için dilekçe vermesi yüzünden Gatehouse Ce-

Psikiyatrik sağlığı bir ölçüde yerinde olan birey çerçevesinde, özgürlük duygusu çevrenin tutumuna tamamıyla bağlı değildir. Aslında, fırsat tanınmadıktan sonra özgürlük verilirse insanların özgürlükten korkmaları mümkündür. Birçok ülkenin sonunda özgürlüğe kavuşup onu ne yapacağını bilmediği son yarım yüzyılın siyaset sahnesinde gözlemlenmiştir bu.

Aslında siyasetle ilgili olmayan bir kitapta bireyin psikiyatrik sağlığından kaynaklanan özgürlük duygusu araştırılmalıdır. Psikanaliz teorisiyle ilk kez karşılaşanlar, bunun ne kadar ilginç olsa da korkutucu bir yanı bulunduğunu ender hissetmezler. Bireyin, çevresiyle ilişkili duygusal gelişiminin teorisi olabilir, teori gelişim rahatsızlıklarını açıklamak için genişletilebilir ve hastalık durumları birçok insanı rahatsız eder. Çocuğun duygusal gelişimi, zihinsel rahatsızlığın ve psikosomatik bozukluğun dinamikleri konusunda bir grup olgun öğrenciye ders verirken insan zaman zaman determinizmle ilgili acil soruyu bekliyor. Temelde deterministbir varsayım yoksa duygusal durumlar, kişilik sağlığı ve bozukluğu, önceden tahmin edilemeyen davranışlarla ilgili bir teorinin bulunmadığı kuşkusuz doğrudur. Okutman, determinizm dışında, şurada burada bir alanı hesaba katmaya çalışırsa bunun yararı yoktur. İnsanın kendini anlama çabasında ileriye doğru büyük bir adım atılmasına öncülük eden Freud'un çalışmasıyla özellikle bağlantılı kişilik araştırması biyokimya, kimya ve fiziğin teorik temelinin uzantısıdır. Titreşen yıldız teorisiyle başlanıp, insanın sağ ve sağ olanın insan olduğunun en önemli kanıtını oluşturan yaratıcılık ya da dünyayı yaratıcı bir şekilde görmek dahil, insanın psikiyatrik bozukluğu ve sağlığı teorisiyle bitirilirse, evrenin teorik ifadesinin hiçbir yerinde kesin bir çizgi yoktur.

---

zaevinde yatarken, 1642'de yazdığı "Cezaevinden Althea'ya" adlı şiirinden. -ç.n.

Bazı insanlar için, belki bütün insanlar için determinizmi temel olgu diye kabul etmek açıkçası çok güçtür, açık bırakılmış iyi bilinen birçok kaçış yolu vardır. Bu kaçış yollarından birine bakılırsa, yolun kapanmayacağı umudu her zaman beslenebilir. Örneğin, duyu ötesi algıya bakılırsa, böyle bir şeyin kanıtlanmaya çalışıldığı görülebilir ama sonuçta duygu ikilemi hissedilebilir, çünkü bunun var olduğu kanıtlanırsa determinizmden çıkış yolu hemen kapanır, sonuç bariz materyalizmin başka bir örneğidir. Materyalizm hoş yahut bir anlamda kabul edilebilir değilse de hepimizin determinizmden kaçış yolu arayarak sürekli dayanmak istediğimizi de söyleyemeyiz.

Kastedilen determinizmden rahatsızlık duyan öğrencinin konuya bütünüyle böyle karşı çıkmasıyla tekrar tekrar karşılaşan dinamik psikoloji okutmanı bu sorunun bütün öğrencileri her zaman etkilemediğini çok geçmeden öğrenir. Aslında, anlaşılabildiği kadarıyla, yaşamın deterministbir temeli bulunduğunu anlamak çoğu insanın canını sıkmaz. Konu ansızın öğrenciye çok önemli gelir ya da herhangi birine birkaç dakikalığına çok önemli gelebilir ama insanların çoğu, çoğu zaman seçim yapma konusunda kendilerini özgür hissederler. Determinist teoriyi konu dışı duruma getiren şey, bu seçim yapma konusunda özgür olunduğu ve yeniden yaratabilme duygusudur: Çoğu kez kendimizi özgür hissederiz. Determinizm düpedüz, zaman zaman huzursuzluk duyulabilen yaşam olabilir.

İnsanların, erkeklerin, kadınların ve çocukların oldukça büyük çoğunluğunun bir şeyden yoğun bir şekilde rahatsızlık duydukları göz ardı edilemez ve bu kolayca determinizme isyan biçimini alabilir. Bu korkuya bakıp ne olduğunu görmeliyiz, onu ciddiye almalıyız. Özgürlük duygusu özgür olmama duygusuna o kadar terstir ki tersliğin araştırılması zorunlu hale gelir.

Bu karmaşık konuda söylenebilecek tek bir basit şey

vardır, bu da psikiyatrik bozukluğu bir tür hapis gibi hissetmektir, psikiyatrik hasta kendini fiilen cezaevinde bulunan birinden bile daha çok hapsedilmiş hissedebilir. Hastanın özgürlükten yoksunluk çerçevesinde neyi tanımladığını anlamanın bir yolu bulunmalıdır. Psikanaliz pratiğinden ortaya çıkan iyice eskimiş teorilerden kaynaklanan bu soruna bakmanın bir yolu vardır. Sağlık açısından, öğrenilecek çok sayıda psikanaliz teorisi varken hastalık çerçevesinde zaten çok şey bilindiği unutulmamalıdır. İnsanın kişiliğinde örgütlenmiş savunmalar çerçevesinde psikiyatrik sağlığı ve hastalığı açıklamak için bu sorunu derinlemesine araştırmak yararlıdır. Bu savunmalar çeşitli biçimler alır, psikanaliz konusunda yazanlar bunların bütün karmaşıklığını belirtmişlerdir. Ancak, savunmaların insanın kişilik yapısının esas parçasını oluşturduğu, savunmaların örgütlenmesi olmadan sadece kaos yaşandığı, savunmaların örgütlenmesinin kaosa karşı olduğu doğrudur.

Psikiyatrik sağlıkta savunma örgütlenmesinde *esneklik* bulunduğu, psikiyatrik hastalıktaysa tam tersine savunmaların göreli katı olduğu kavramı burada yararlıdır. Örneğin, psikiyatrik sağlıkta oyun becerisinin bir parçası olarak mizah duygusu saptanabilir ve mizah duygusu savunma örgütlenmesi alanında bir tür serbestliktir. Serbestlik hem özneye hem de söz konusu bireyle karşı karşıya gelen ya da gelmek isteyenlere özgürlük duygusu verir. Psikiyatrik hastalığın bir ucunda, savunma örgütlenmesi alanında serbestlik yoktur, öyle ki hastalığın istikrarı öznenin canını sıkar. İnsanları özgürlük yoksunluğundan şikâyet ettiren bu savunma örgütlenmesinin katılığıdır. Özgürlüğün alternatifleri ve özgürlükten yoksunluk insan naturasından kaynaklandığından, bu konu determinizm felsefesi konusundan çok farklıdır, insan yaşamında bu sorunlar her zaman önceliklidir. Bunlar özellikle bebeğin ve küçük çocuğun yaşamında, dolayısıyla, adaptasyon ve

eğitim alternatifleriyle her zaman oynayan ebeveynlerin yaşamlarında önceliklidir, ebeveynler çocuğa özgürlük dürtüsü vermeyi umarlar, bu dürtü yaşamı gerçek ve yaşanmaya değer hissettirmeye başlar, nesnelere yaratıcı bakmaya neden olur, sonra alternatife götürür, ebeveynlerin, çocuklarının dürtüsel mimikleri ve kendini ifade etme iddiaları pahasına bile, kendi özel yaşamlarına yeniden başlama ihtiyacı ve öğretim bu alternatifi temsil eder.

Şimdi kültürümüzde, her koşulda kendi başına varoluş özgürlüğü duygusunu başlatmak için her çabanın gösterildiği bir çağda ödüller kazanılıyor, çocuk ergenliğe ulaştığında bunun sonuçlarının rahatsızlık verdiği görülür. Güç ergenleri yönetmekten sorumlu olanların, bütün bir kuşağın çocuklarına iyi bir başlangıç yaptırmaya çalışmasına neden olan teorilerin geçerliliğini sorgulama eğilimi duyacak şekilde tepki gösterdikleri bir sosyal eğilim gözlemlenebilir. Başka bir deyişle, özgürlük sever insanlar toplumu eninde sonunda diktatörlüğe dönüşebilen sert önlemlere teşvik eder. Tehlike budur. Burada büyük yönetim sorunları ve çalışmamızın belkemiğini oluşturan teoriye büyük başkaldırı vardır.

Özgürlüğü Tehdit

Dolayısıyla, özgürlük kavramının göz önüne alınması özgürlüğün tehdidini irdelemeye götürür. Böyle bir tehdit kuşkusuz vardır, bu tehdidi incelemek için tek doğru an özgürlüğün yitirilmesinden öncedir. Özgürlük, bireyin iç ekonomisinin meselesi olduğundan, kolayca ortadan kaldırılamaz; yani savunma örgütlenmesinin katılığından çok, esneklik çerçevesinde özgürlüğe bakılırsa bu, bireyin tedavisiyle değil, sağlığıyla ilgili bir meseledir. Yine de, hiç kimse çevreden bağımsız değildir, keyfini çıkarabilenler için bile özgürlük duygusunu ortadan kaldıran çevresel koşullar vardır. Kuşkusuz, uzun süreli bir tehdit insanın

akıl sağlığını zedeleyebilir, belirttiğim gibi, acımasızlığın esası bireyin yaratıcı dürtü, yaratıcı düşünme ve yaşama duygusunu yaratan umudunu yok etmektir.

İnsan, özgürlüğünün tehdit edildiğini varsayarsa, öncelikle, tehlikenin hem kendi içinde hem de sosyal ortamda özgür olanların özgürlüğe kesin gözüyle bakmalarından geldiğini söylemelidir. Burada, bebekleri ve çocuklarıyla uğraşan annelerle babaların yaptıkları işin keyifli ya da her koşulda tatmin edici olduğu kadar önemli olduğunu da tatmin edici bir şekilde bilmeleri ihtiyacıyla kıyaslanabilir bir şey vardır. Olaylar iyi giderse, buna kesin gözüyle bakarlar ve yeni bir insan kuşağının akıl sağlığının temellerini attıklarının farkına varmazlar. Bir düşünce sistemine sahip biri, yani yayılması gereken bir tür kanıya sahip biri ya da insanların döndürülmeleri gereken bir din onları çok kolayca yana ya da geriye iter. Doğal şeyler her zaman bozulur, huzur veren kırsal bölgenin tam da soyutlanmışlığına yapılan yeni bir otoyol gibi. Huzur kendi adına nasıl mücadele edeceğini bilmez ama ileri götürmenin ve ilerlemenin kaygılı itkisi bütün dinamikleri içerir gibi görünür. *New Statesman* dergisinin slogan diye benimsediği John Maynard Keynes'in* "Özgürlüğün Bedeli Ebedi Uyanıklıktır" ifadesi bu fikri içerir.

Özgürlük ve dolayısıyla bütün doğal fenomenler tehdit edilir, çünkü bunlar propaganda itkisini içermez ve çok geç kalındığı zaman doğal fenomenler hükmünü yitirir. Bu nedenle, özgür insanlara özgürlüğün ve özgürlük duygusunun değerini belirterek, hatta özgürlük duygusunun, kurtuldukları özgürlük kısıtlamalarını teşvik edebildiğinden kuşku duyulmadığına dikkatlerini çekecek kadar ileri giderek biraz bir şeyler yapabiliriz. Kuşkusuz bu,

* John Maynard Keynes (1883-1946). Keynesçi ekonomi adıyla bilinen fikirleriyle modern makroekonominin ve modern liberalizmin kurucusu sayılan Keynes, ekonomik durgunlukta müdahaleci para ve maliye politikalarını savundu. –ç.n.

çevredeki kısıtlamalara atıfta bulunur ama ancak zulüm koşullarında bilinçli yaşanırsa, savunma örgütlenmesinin esnekliği çerçevesinde tanımladığım iç özgürlüğün sınırlı bir değeri vardır.

Buna dayanarak, her doğallığın tehdit edilmesinin başka nedenlerine bakmak değerli değilse de ilginçtir. Sunmak istediğim öneri şu ki insanlar ve insan kişiliği söz konusuysa normal diyerek tanımlamaya çalıştığımız şey sağlıkla ilgilidir. Başka bir deyişle, çoğu insan nispeten sağlıklıdır, çok özbilinçli olmadan, hatta sağlıklı olduğunu bilmeden sağlığın keyfini çıkarır. Ancak her zaman toplulukta yaşamlarında bir ölçüde psikiyatrik bozukluğun, açıklayamadıkları bir mutsuzluğun veya sağ olmaktan memnunluk duyduklarına ya da yaşamaya devam etmek istediklerine dair kesinlikten yoksunluğun baskın olduğu insanlar vardır. Savunmalarının katılığının acısını çektiklerini söyleyerek bunu özetlemeye çalıştım. Burada sınıf ayrımından bile daha derine inen bir şey bulunduğu her zaman fark edilmez. Bu, yoksunlukla zenginlik arasındaki karşıtlıktan bile daha derine iner, gerçi bu iki aşırı uçla ilişkilendirilen pratik sorunlar öyle güçlü etkiler yapar ki bu etkiler sahneye çok kolayca baskın olur.

Psikiyatr ya da psikanalistin dünyaya baktığında, yaşamdan keyif alacak kadar özgür olan ve yaratıcılıkla yaşayanlarla ancak her şey bilindiğinde anlam ifade eden davranış bozukluğu tehdidi, çöküntü ya da kaygı tehdidiyle her zaman uğraştıkları için özgür olmayanlar arasında korkunç karşıtlık bulunduğunu görmemesi elinde değildir.

Başka bir deyişle, çevrenin etkileriyle ya da belki kalıtsal yetersizlikle baş etmesi gerektiği için belli bir derecenin üzerinde özgürlükten yoksun bulunanlar adına sağlık ancak uzaktan bakılabilen, ulaşılamayan bir şeydir ve sağlığına kavuşanlar zarara uğratılmalıdır. Bu alanda biriken burukluk korkunçtur ve sağlıklı insanın sağlıklı olmaktan

duyduğu suçluluğa benzer. Bu anlamda sağlıklı insanlar "sahip olanlar", sağlıksız insanlar "sahip olmayanlar"dır. Ekonomi dünyasında, kımıldanma ve belki aramaya değer bir şey bulabilme özgürlüğü sağlayabilen parası ya da yiyeceği bulunmayan topluluğun diğer üyelerinden beklenen burukluk selini önlermişçesine, yeterli parası olanların iyilik yapma itkilerine sahip olmaları gibi, sağlıklı insanlar da hasta, mutsuz, kendini gerçekleştirememiş ve intihar eğilimli olanlara yardım etmek için hararetle örgütlenirler.

Dünyaya aynı anda birden çok yolla bakmak mümkün değildir, ekonomik ve psikiyatrik karşıtlıklar çok benzeşseler de, yine de burada sınıfın ancak bir yanına dikkat çekilebilir: Psikiyatrik sağlığa ve sağlıksızlığa. Aynı konuya eğitim, fiziksel güzellikler ya da zekâ katsayısı çerçevesinde atıfta bulunulabilir. Psikiyatrik anlamda yeterince sağlıklı olanlarla olmayanlar arasında var olması gereken yanlış anlamalara burada dikkat çekmek yeterlidir. Yeterince sağlıklı olanlar için bir tür kendini beğenmişlik geliştirmek ne kadar kolaydır, kuşkusuz bu, yeterince sağlıklı olmayanları daha büyük nefrete teşvik eder.

Bu bana bir arkadaşımı hatırlatıyor, tıp kariyerinde çok şey yapan, özel yaşamında çok sayılan, çok hoş biriydi. Hayli depresif bir bireydi. Sağlık konusunda bir tartışmada katkısına, "Sağlık bana iğrenç geliyor!" sözleriyle başlayarak, hepsi kendini hastalığı yok etmeye vermiş bir doktor grubunu şaşırttı. Tutumu ciddiydi. Tıp öğrencisiyken beraber kaldığı arkadaşının sabahları erken kalkıp soğuk banyo ve egzersiz yaptığını, güne neşe içinde başladığını, kendisininse tam tersine derin bir depresyon içinde yatakta yattığını, sonuçlardan korkmasının dışında yataktan kalkamadığını (mizah duygusunu seferber ederek) anlatmaya devam etti.

Yeterince sağlıklı olan ve katı savunmalardan ya da hastalığın somatolojisinden etkilenmeyen insanlar açısından, psikiyatrik hastanın bu burukluğu meselesini tam

olarak göz önüne almak için, psikiyatrik bozukluk teorisine bakmak gerekir. Psikanalist çevre etkenini vurguladığında, bu her zaman tuhaf gelir. Psikanalistler herkeste psikonevrozun ve ruhsal bozuklukların temelinde yatan bireydeki çatışmaya dikkat çekmişlerdir. Psikanalizin bu katkısının büyük değeri vardır, doğru nitelikteki insanların çevreyi suçlamaya yoğunlaşmak yerine bireyleri tedavi etmesini sağlar. Bireylerin, hastalığın kendilerine ait olduğunu hissetmek hoşlarına gider ve analistin, hastalığın köklerini onlarda aramaya çalıştığını görmek onları rahatlatır. Bu arayış farklı ölçülerde başarılır. Ancak, tedavi eden analistin doğru seçilmesi, tekniği kullanmak için eğitim alması da önemlidir, işinde deneyimli olması yararlıdır. Bu nedenle, çevre etkeni her vakada tamamıyla elenemez. Hastalığın etiyolojisini ararken psikanalistler bebek birey ya da küçük çocukla çevre arasındaki ilişkinin ilk meselelerine geri dönmek gerektiğini keşfetmişlerdir. Heinz Hartmann'ın "kabul edilebilir ortalama çevre"[2] diye atıfta bulunduğuna ben "alışılagelmiş fedakâr anne" diye atıfta bulunuyorum, çocuk bireyde olgunlaşma süreçleri etkili olacaksa ve çocuk gerçek dünyada kendini gerçek hissetmesi açısından gerçek kişi haline gelecekse, başkaları belli nitelikler taşıması gereken kolaylaştıran çevreyi tanımlamak için benzer terimler kullanırlar.

Kişinin sıkıntısının kökenlerini kişide, kişinin geçmişinde ve iç gerçekliğinde bulmanın büyük önemini belirtmeden, nihai etiyoloji meselelerinde çevrenin önemini kabul etmek, hatta iddia etmek gerekli hale gelmiştir. Başka bir deyişle, çevre yeterince iyiyse bebek birey, küçük çocuk, büyümekte olan çocuk, daha büyük çocuk ve ergenin kalıtsal potansiyeline göre büyüme şansı vardır.

Çevre donanımının yeterince iyi olmadığı çizginin öte

2 H. Hartmann, *Ego Psychology and the Problem of Adaptation*, New York, International Universities Press, 1939 [*Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*, Çev. Banu Büyükkal, İstanbul, Metis Yayıncılık, 2004].

yanında birey potansiyelini bir ölçüde, belki daha fazla gerçekleştiremez. Bu nedenle, psikiyatrik terimlerle, sahip olanlar ve olmayanlarla ilgili her vakada yapılacak doğru bir açıklama vardır ve bu ayrım çerçevesinde burukluğun etkinleştiği görülebilir. Diğer her tür sınıf ayrımının geçerliliği varken ve burukluklar oluşurken, hepsinin en önemlisinin bu olduğunun ortaya çıkabildiğini öne sürebiliyorum. Olağanüstü iyi durumda bulunan, dünyayı harekete geçirebilen ya da göze çarpan katkıda bulunan çok sayıda bireyin, sahip olanlarla olmayanlar arasındaki sınırdaymışlar gibi, dünyaya çok pahalıya mal oldukları doğrudur. Mutsuzluklarıyla nasıl olağanüstü katkıda bulundukları ya da içlerindeki tehdit duygusunun onlar için nasıl bir itki oluşturduğu görülebilir. Ancak bu, bu alanın iki ucunda bulundukları olgusunu değiştirmez: Kendilerini gerçekleştirmek için içlerinde bunu taşıyanlar ve ilk evrelerde çevrenin yetersizliği nedeniyle kendilerini gerçekleştiremeyenler. İkinci söz edilenlerin ilk söz edilenlerin var olmasına burulmaları beklenmelidir. Mutsuz, mutluluğu yıkmaya çalışır. Kendi savunmalarının katılığına hapsolmaktan etkilenenler özgürlüğü yıkmaya çalışanlardır. Kendi bedenlerinden tam olarak keyif alamayanlar, sevdikleri çocuklarının bile bedenlerinden keyif almalarını engellemeye çalışırlar. Sevemeyenler doğal ilişkinin yalınlığını kinizmle yıkmaya çalışırlar; intikam alamayacak kadar (sınırın üzerinde) çok hasta olanlar, yaşamlarını akıl hastanelerinde geçirenler akıl sağlığı yerinde olanlara akıl sağlığı yerinde olduğu, toplumda yaşamak için özgür oldukları, yerel siyasette ya da dünya siyasetinde rol aldıkları için kendilerini suçlu hissettirirler.

Dikkat çektiğim, özgürlüğün yol açtığı özgürlük tehlikesini tanımlayabilmenin birçok yolu vardır. Yeterince sağlıklı ve özgür olanlar durumlarından kaynaklanan zafere dayanabilmelidirler. Zira onlara sağlıklı olma şansı veren, talihten başka bir şey değildi.

"Demokrasi" Kelimesinin Anlamı Konusunda Bazı Düşünceler

Human Relations *için yazıldı, Haziran 1950*

Her şeyden önce, uzmanlık alanımın dışında bir konuda yorumlar yaptığımın farkında olduğumu söyleyeyim. Sosyologlar ve siyaset bilimciler bu densizliğe ilk başta içerleyebilirler. Yine de, çalışanların, yorumlarının, konuyla ilgili literatürü bilenlere ve davetsiz misafirin bilmediği profesyonel dile alışık olanlara kaçınılmazca naif gelmesi gerektiğini (aslında benim gibi) fark etmeleri koşuluyla, zaman zaman sınırları aşmaları bana değerli geliyor.

Zamanımızda "demokrasi" kelimesinin büyük önemi var. Her tür farklı anlamda kullanılıyor; işte birkaçı:

1. Halkın yönettiği bir sosyal sistem.
2. Lideri halkın seçtiği bir sosyal sistem.
3. Hükümeti halkın seçtiği bir sosyal sistem.
4. Hükümetin halka
(a) düşünce ve görüşünü ifade etme
(b) girişim
özgürlüğü verdiği bir sosyal sistem.
5. Şansı yaver giderse, bireylere eylem özgürlüğü tanıyabilen bir sosyal sistem.

Şunlar incelenebilir:

1. Kelimenin etimolojisi.
2. Sosyal kurumların tarihi - Yunan, Roma vb.
3. Günümüzde kültürlerin ve çeşitli ülkelerin –Büyük Britanya, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya vb.- kelimeden çıkardıkları kullanım.
4. Diktatörlerin ve diğerlerinin kelimeyi kötüye kullanmaları; halkın gözünü boyama vb.

Demokrasi gibi bir terim tartışılırken, tartışmanın farklı tipine uygun bir tanıma ulaşmak gerektiğinin birinci öneme sahip olduğu bellidir.

Terimi Kullanmanın Psikolojisi

Terimin kullanılmasını psikolojik açıdan incelemek mümkün mü? "Normal zihin", "sağlıklı kişilik", "topluma iyi uyumlanan birey" gibi başka güç terimlerin psikolojik incelenmesini kabul ederiz ve buna alışığız, bilinçdışı duygusal etkenlere tam anlam verdiği için, bu incelemelerin değerli olmasını bekleriz. Psikolojinin görevlerinden biri, dikkati apaçık ya da bilinçli anlamda yoğunlaştırmadan böyle kavramların kullanılmasında var olan gizli [*latent*] fikirleri inceleyip ortaya koymaktır.

Burada psikolojik incelemeye başlama girişiminde bulunulmaktadır.

Terimin Yeterli Tanımı

Öyle görünüyor ki bu terimin önemli bir gizli [*latent*] anlamı bulunabilir, yani demokratik toplum "olgundur", şöyle ki bu toplumun sağlıklı bireylerini karakterize eden bireysel olgunluğun niteliğine bağlı bir nitelik vardır.

Dolayısıyla, burada demokrasi, "*sağlıklı* üye bireylerine iyi uyumlanmış toplum" diye tanımlanmaktadır. Bu

tanım R. E. Money-Kyrle'ın açıkladığı görüşe[1] uygundur.

Psikolog için önemli olan bu terimi insanlar böyle kullanırlar. Terimde bir *olgunluk* öğesi kastediliyorsa psikolojik inceleme savunulur. Öneri, terimin her kullanılışında olgunluk ya da göreli olgunluk fikrinin kastedildiğinin görülebilmesidir, gerçi herkesin kabul edeceği gibi, bu terimleri yeterince tanımlamak güçtür.

Psikiyatrik Sağlık

Psikiyatrik terimlerle, normal yani sağlıklı bireyin olgun biri olduğu söylenebilir; kronolojik yaşına ve sosyal ortamına göre, uygun derecede bir duygusal gelişim vardır (Bu argümanda fiziksel olgunluk varsayılmaktadır).

Bu nedenle, psikiyatrik sağlık sabit anlam taşımayan bir terimdir. "Demokratik" teriminin de aynı şekilde sabit bir anlam taşıması gerekmez. Toplulukça kullanıldığında, *toplum yapısındaki az olgunlardan çok, daha olgun olanlar* anlamına gelebilir. Böylece, kelimenin donmuş anlamının Büyük Britanya'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Sovyetler Birliği'nde farklı olduğunun, yine de olgunluğun sağlık diye kabul edilmesi kastedildiğinden, terimin değer taşıdığının kabul edilmesi beklenir.

Toplumun duygusal gelişimi nasıl incelenebilir? Böyle bir inceleme bireyi incelemekle yakından bağlantılı olmalıdır. İki inceleme aynı anda yapılmalıdır.

Demokrasi Mekanizması

Demokrasi mekanizmasının kabul edilen niteliklerini belirtme çabasına girilmelidir. Mekanizma liderlerin hakiki gizli oylamada vicdani oyla *seçilmesi* için var olmalıdır. Mekanizma halkın liderlerden gizli oyla *kurtulması* için var olmalıdır. Mekanizma *mantıkdışı* seçim ve liderlere görevden el çektirmek için var olmalıdır.

1 Mental Health Congress [Akıl Sağlığı Kongresi], ***Bulletin***, 1958.

Demokrasi mekanizmasının özü vicdani oydur (gizli oy). Bunun ana fikri, halkın *bilinçli düşüncelerinin dışında* derin duygularını ifade etme özgürlüğünü garantiye almaktır. [2]

Birey, gizli oy kullanırken edimin bütün sorumluluğunu, alabilecek kadar sağlıklıysa alır. Oy bireyin içindeki mücadelenin sonucunu ifade eder, dış sahne içselleştirilmiş, böylece bireyin kişisel iç dünyasında güçlerin etkileşimiyle ilişkili duruma getirilmiştir. Yani ne şekilde oy vereceği kararı bireyin iç mücadelesinin çözümünün ifadesidir. Süreç aşağı yukarı aşağıdaki gibidir. Birçok sosyal ve siyasal yanıyla dış sahne, bireyin mücadele eden her partiyle yavaş yavaş kendini özdeşleştirmesiyle, birey için kişisel duruma gelir. Bu, dış sahneyi bireyin kendi iç mücadelesi çerçevesinde algılaması demektir ve dış siyaset sahnesi çerçevesinde iç mücadelesinin sürmesine kısa süreliğine fırsat verir. Bu ileri geri süreç çalışma gerektirir ve zaman alır, hazırlık sürecini ayarlayacak demokrasi mekanizmasının bir parçasıdır. Ansızın seçim seçmende akut bir engellenme duygusu yaratır. Her seçmenin iç dünyası belli bir süre siyaset arenasına dönmelidir.

Oyun gizliliğinden kuşku varsa, ne kadar sağlıklı olsa da birey *tepkilerini* ancak oyuyla ifade edebilir.

Dayatılan Demokrasi Mekanizması

Bir topluluğu alıp ona demokrasiye ait bir mekanizmayı dayatmak mümkün olurdu ama bu demokrasi yaratmak olmazdı. Mekanizmayı (gizli oy vb.) korumayı sürdürmek ve haklı sonuçları kabul etmeye zorlamak için de birine ihtiyaç duyulurdu.

---

2 Bu nedenle, nispi temsil gizli olduğunda bile antidemokratiktir, çünkü duyguların özgürce ifade edilmesini engeller, zeki ve eğitimli insanların *bilinçli* görüşleri test etmek istedikleri özelleştirilmiş koşullarda uygundur sadece.

Doğuştan Gelen Demokrasi Eğilimi

Bir dönemde demokrasi sınırlı bir toplumun, yani doğal sınırı bulunan bir toplumun başarısıdır. Terimin bugün kullanıldığı durumunda demokrasi için şunlar söylenebilir: *Bu zamanda bu toplumda, onu oluşturan bireylerin yeterli bir oranının duygusal gelişiminde yeterli olgunluk vardır, zira demokrasi mekanizmasını yaratma, yeniden yaratma ve koruma eğilimi doğuştan gelir.*[3]

Demokrasi eğilimi doğuştan gelecekse ne oranda olgun birey gerektiğini bilmek önemlidir. Bunu ifade etmenin başka bir yolu, doğuştan gelen demokrasi eğilimi örtülmeksizin, toplumun hangi oranda antisosyal bireyleri içerebildiğidir.

Tahmin

İkinci Dünya Savaşı, özellikle de tahliyeyle nakletme şeması Büyük Britanya'da antisosyal çocukların oranını yüzde x'ten diyelim ki yüzde 5x'e çıkardıysa bu, eğitim sistemini çok kolayca etkileyebilmiştir, öyle ki eğitim sistemi antisosyal olmayan yüzde 100-5x çocuğun dışında, diktatörlük yöntemlerine aşırı ihtiyaç duyulan yüzde 5x antisosyale yönelmiştir.

On yıl sonra bu sorun şöyle belirtilirdi: Toplum, cezaevlerinde tecrit ederek suçluların yüzde x'iyle baş edebilirken, bunların yüzde 5x'i genelde suça yeniden yönelme eğilimi gösterirdi.

---

3 "Doğuştan gelen" diyerek şunu iletmek istiyorum: İnsanın (kalıtsal) naturasında doğal eğilimler tomurcuklanıp çiçek açarak demokratik yaşam tarzına (sosyal olgunluk) dönüşür ama bu ancak bireylerin sağlıklı duygusal gelişimiyle olur; bir sosyal grupta bireylerin ancak bir bölümünün olgunlaşıp gelişme şansı olacaktır, bu nedenle, grubun doğuştan gelen (kalıtsal) sosyal olgunluk eğilimi ancak bunlarla gerçekleştirilebilir.

Toplumla Toy Özdeşleşme

Herhangi bir zamanda toplumda antisosyal eğilim geliştirerek toplum duygusundan yoksun olduğunu gösteren *x* miktarda birey varsa, alternatif bir eğilimle –yani otoriteyle özdeşleşme ile- iç güvenliğe tepki gösteren *z* miktarda birey vardır. Bu sağlıksızdır, toydur, çünkü otoriteyle kendini keşfetmekten kaynaklanan bir özdeşleşme değildir. Bu, resim algısı olmadan çerçeve algısı, kendiliğindenliği sürdürmeden biçim algısıdır. Bu birey karşıtı toplum yanlılığıdır. Böyle gelişen insanlara "gizli antisosyaller" denebilir.

Gizli antisosyaller, antisosyalliğini gösterenlerden daha çok "tam kişi" değildirler, çünkü her birinin kendisinin dışındaki dış dünyada çatışan gücü bulup kontrol etmeye ihtiyacı vardır. Deprese olabilen sağlıklı insansa tam tersine, dış (paylaşılan) gerçeklikte kendisinin dışındaki bütün çatışmayı görebildiği gibi, kendi içindeki bütün çatışmayı da anlayabilir. Sağlıklı insanlar bir araya geldiklerinde, her biri tam bir dünyaya katkıda bulunur, çünkü her biri tam bir kişi olarak dikkati çeker.

Gizli antisosyaller sosyolojik açıdan toy bir liderlik tipine malzeme sağlar. Dahası, özellikle de sıradan insanlar yönetme itkisi bulunanları önemli pozisyonlara çok kolayca getirdiklerinden, toplumda bu öğe, apaçık antisosyal öğelerin yol açtığı tehlikeyi büyük ölçüde güçlendirir. Bu toy liderler böyle bir pozisyona bir kez geldiler mi, onları (birey karşıtı toy liderleri) doğal efendileri olarak buyur eden apaçık antisosyalleri hemen çevrelerine toplarlar. (Bölünmenin sahte çözümü).

Kararsızlar

Bu, bu kadar basit değil, çünkü bir toplumda yüzde ($x+z$) antisosyal birey varsa, bu yüzde $100-(x+z)$ "sosyal"-dir, demek doğru değildir. Kararsız pozisyonda bulunanlar vardır. Şöyle denebilir:

Antisosyaller	yüzde *x*
Kararsızlar	yüzde *y*
Toplum yanlısı ama birey karşıtı	yüzde *z*
Sosyal katkıda bulunabilen sağlıklı bireyler	yüzde100 - (*x*+*y*+*z*)
Toplam	yüzde 100

Demokrasinin bütün yükü birey olarak olgunlaşan ve temeli iyi atılan kişisel gelişimlerine yavaş yavaş sosyal anlam katabilen bireylerin yüzde 100 – (*x*+*y*+*z*)'sinin üzerine düşer.

Örneğin, Büyük Britanya'da yüzde 100 – (*x*+*y*+*z*), ne kadar bir oranı temsil eder? Muhtemelen çok azını, diyelim ki yüzde 30'u. Belki yüzde 30'u olgunsa, kararsızların yüzde 20 gibi büyük bir oranı olgun sayılacak kadar yeterince etkilenir, bu durumda toplam sayı yüzde 50'ye varır. Ancak olgunların yüzdesi 20'ye düşecekse, olgun bir şekilde edimde bulunabilen kararsızların yüzdesinin daha çok düşmesi beklenmelidir. Toplulukta olgunluğun yüzde 30'u kararsızların yüzde 20'siyle toplanıyorsa, yani toplamın yüzde 50'sini oluşturuyorsa, olgunluğun belki yüzde 20'si kararsızların sadece yüzde 10'uyla toplanır, yani toplamın yüzde 30'unu oluşturur.

Toplamın yüzde 50'si pratik amaçlar doğrultusunda doğuştan gelen yeterli demokrasi eğilimi gösterebilirken, yüzde 30, (gizli ya da açık) antisosyallerin ve kendileriyle bağdaştırılan zayıflığa ve korkuya sürüklenen kararsızların toplamında gizlenmesini önleyecek kadar yeterli sayılamaz.

Bunun sonucu, antidemokrasi eğilimidir, başlangıçta dış görünüşte demokrasinin hararetle desteklenmesinin (terimin göz boyama işlevi) karakterize ettiği diktatörlük eğilimidir.

Bu eğilimin bir belirtisi yerelleştirilen diktatörlük, (top-

lum yanlısı ama birey karşıtı) antisosyallere dönen şahsen toy liderlerin pratik yapma alanı olan ıslah kurumudur.

Bu ıslah kurumunda hem cezaevi hem de ona vahim bir şekilde yakın olan sağlıklı toplumun akıl hastanesi vardır ve bu nedenle, suçluların ve akıl hastalarının doktorları, başlangıçta bilmeden, kendilerini antidemokratik eğilimin temsilcileri olarak bulmasınlar diye sürekli tetikte olmalıdırlar. Aslında siyasal ya da düşünsel karşıtın ıslah tedavisiyle akıl hastasının terapisi arasında net bir ayrımın bulunmadığı bir sınır çizgisi her zaman olmalıdır. (Doğru psikoterapiyle kıyaslandığında, akıl hastasının terapisinin fiziksel yöntemlerinin sosyal tehlikesi, hatta akıl hastalığı durumunun kabul edilmesi burada yatar. Psikoterapide hasta doktorla eşit koşullarda bir kişidir, hastalanma hakkı, sağlık ve kişisel, siyasal ya da düşünsel görüşlerinin tam sorumluluğunu iddia etme hakkı da vardır.)

Doğuştan Gelen Demokrasi Etkeninin Yaratılması

Demokrasi olgunluksa, olgunluk sağlıksa ve sağlık arzu edilebilirse bunu beslemek için bir şey yapılıp yapılmayacağını görmek isteriz. Kuşkusuz bunun, bir ülkeye demokrasi mekanizmasını dayatmaya yararı olmaz.

Bireylerin 100 – (x+y+z) grubuna dönmeliyiz. Her şey onlara bağlıdır. Bu grubun üyeleri araştırmanın başlamasına ön ayak olabilirler.

Önemi, bu bireyler süt çocuğu, çocuk ve ergenken evlerinin ve ebeveynlerinin zaten yaptıklarıyla (ya da yapmadıklarıyla) kıyaslanabilen bu doğuştan gelen demokrasi etkeninin niceliğini artırmak için herhangi bir zamanda hiçbir şey yapamadığımızı görürüz.

Ne var ki geleceğe ödün vermeyi önlemeye çalışabiliriz. Çocuk bireylerin ve ergenlerin üstesinden gelebilen, fiilen gelmekte olan evlere müdahale etmeyi önlemeye çalışabiliriz. Bu *alışılagelmiş iyi evler* doğuştan gelen de-

mokrasi etkeninin yaratılabildiği tek ortamı sağlar. [4] Aslında bu, olumlu katkının mütevazı ifadesidir ama uygulanmasında şaşırtacak bir karmaşıklık vardır.

Alışılagelmiş İyi Evin İşlevine Ters Düşen Etkenler

1. Demokrasinin özünün gerçekte alışılagelmiş kadınla erkekte ve alışılagelmiş sıradan evde yattığını kabul etmek insanlar için çok güçtür.

2. Akıllı bir hükümet siyaseti ebeveynlere evlerini kendilerince yönetme özgürlüğü verse bile resmi siyasetleri pratiğe döken resmi yetkililerin ebeveynlerin pozisyonuna saygı gösterecekleri kesin değildir.

3. Alışılagelmiş iyi ebeveynlerin yardıma ihtiyaçları vardır. Fiziksel sağlık, fiziksel hastalıktan korunma ve tedavi açısından bilimin sunabildiği her şeye ihtiyaçları vardır; çocuk bakımı eğitimi ve çocukları psikolojik hasta olduklarında ya da davranış sorunları ortaya koyduklarında yardım da isterler. Ama böyle bir yardım isterlerse sorumlulukların kendi üzerlerinden kaldırılmayacağından emin olabilirler mi? Böyle olursa, doğuştan gelen demokrasi etkeninin yaratıcıları olmaları biter.

4. Birçok ebeveyn alışagelmiş iyi ebeveyn değildir. Psikiyatrik vakalardır, toydurlar ya da geniş anlamda antisosyaldirler ve ancak dar anlamda sosyalleşmişlerdir; evli değillerdir, ilişkileri istikrarsızdır, atışırlar ya da birbirlerinden ayrıdırlar vb. Bu ebeveynler kusurları nedeniyle top-

4 Sıradan iyi ev istatistik araştırmaya ters düşen bir şeydir. Haber değeri yoktur, dikkat çekici değildir, adlarını herkesin bildiği kadınları ve erkekleri ortaya çıkarmaz. Yirmi beş yılı aşkın bir dönemde 20.000 vakadan şahsen aldığım tarihçeye dayanan benim varsayımım, çalıştığım toplulukta sıradan iyi evin yaygın, hatta olağan olduğu yönündedir.

lumun dikkatini çekerler. Önemli olan şudur: Bu patolojik özelliklere yönelimin, toplumun alışılagelmiş sağlıklı evlere yönelimini olumsuz yönde etkilemesine izin vermemesi gerektiğini toplum görebilir mi?

5. Her koşulda ebeveynler çocuklarına, birey olarak içinde büyüyebildikleri, her birinin başlangıçta, anne süt çocuğuyla uzlaştığında, ebeveyniyle sonra da daha büyük gruplarla özdeşleşme kapasitesini *yavaş yavaş katmaya* başladığı bir ev sağlamaya çalışırlar. Burada baba, anneyi kendini çocuğuna adamaktan azat eden koruyucu temsilcidir.

Evin yeri uzun zamandır kabul edilmektedir, son yıllarda psikologlar istikrarlı bir evin çocukların kendilerini ve birbirlerini bulmasını sağlamakla kalmadığı, geniş anlamda, onlara toplumun üyesi niteliğini kazandırmaya da başladığı konusunda çok şey bulmuşlardır.

Ancak, bu süt çocuğu–anne ilişkisine müdahale edilmesi meselesinin özel olarak göz önüne alınması gerekir. Toplumumuzda, bu noktada müdahale artıyor ve bazı psikologların başlangıçta ancak fiziksel bakımın önemli olduğunu fiilen iddia etmelerinin yol açtığı ekstra bir tehlike de var. Bu sadece, genellikle insanların bilinçdışı fantezisinde en korkunç fikirlerin süt çocuğu–anne ilişkisi etrafında toplandığı anlamına gelebilir. Pratikte bilinçdışı kaygı şöyle ifade edilir:

1. Hekimlerin hatta psikologların *fiziksel* süreçleri ve sağlığı aşırı vurgulamaları.

2. Emzirmenin kötü olduğu, bebeğin doğar doğmaz eğitilmesi gerektiği, annelerin bebekleri kucağa almamaları vb. ve (olumsuzlayarak) emzirmenin tesis edilmesi *gerektiği*, hiç eğitim verilmemesi, bebeklerin asla ağlatılmaması teorileri.

3. Annenin ilk günlerde bebeğine yaklaşmasına ve dış gerçekliği süt çocuğuna ilk tanıtmasına müdahale. Yine de yeni bireyin eninde sonunda giderek genişleyen dış gerçeklikle ilişki kurma kapasitesinin temeli budur, annenin *kendini adayarak* yaptığı büyük katkı bozulursa ya da engellenirse, bireyin, doğuştan gelen demokrasi etkenini tek başına meydana getiren 100 – (x+y+z) grubuna eninde sonunda girme umudu hiç yoktur.

İkinci Derecede Temaların Gelişimi: Kişilerin Seçilmesi

Demokrasi mekanizmasının başka bir esas parçası seçilenin bir kişi olmasıdır. (1) Kişiye verilen oy, (2) belli eğilimde bir partiye verilen oy ve (3) açıkça belirtilen bir ilkeyi oy vererek desteklemek arasında dünya kadar fark vardır.

1. Kişinin seçilmesi, seçmenlerin kendilerine, dolayısıyla aday gösterdikleri ya da oy verdikleri kişiye güvenmeleri demektir. Seçilen kişinin şahsen edimde bulunma fırsatı vardır. Tam (sağlıklı) bir kişi olarak, içinde total çatışma vardır, bu da onun total dış durumlar konusunda, kişisel bir görüş olmakla birlikte, bir görüş edinmesini sağlar. Kuşkusuz, bir partiye aittir ve belli eğilimde olduğu bilinir. Yine de, değişen koşullara çok hassas bir şekilde uyum sağlayabilir; ana eğilimini fiilen değiştirirse, yeniden seçilmek için adaylığını koyabilir.

2. Partinin ya da grubun eğiliminin seçimi göreli daha az olgundur. Seçmenlerin bir insana güvenmesini gerektirmez. Yine de, toy insanlar için tek mantıklı prosedür budur, çünkü toy insan hakikaten olgun bir bireyi anlayamaz, güvenemez. Partiye ya da eğilime, yani bir kişiye değil, bir şeye oy vermenin sonucu, hassas tepkilere kötü uyarlanmış katı bir görüşün tesis edilmesidir. Seçilen bu

şey sevilmez ya da nefret edilmez ve bu, kendilik duygusu yetersiz gelişmiş bireylere uygundur. Kişiye oy verme değil, ilkeye ya da partiye oy verme vurgulandığında, (bireyin duygusal gelişimi çerçevesinde) daha az olgun olduğu için, seçim sisteminin daha az demokratik olduğu söylenebilir.

3. "Demokrasi" kelimesiyle ilişkilendirilenden her şeyden çıkarılan çok daha başka bir şey özgül bir konuda oy vermektir. Referandumda biraz olgunluk vardır (gerçi bu, olağanüstü durumlarda olgun bir sisteme oturtulabilir). Referandumun yararı olmadığı duruma örnek olarak, Büyük Britanya'da yapılan barış oylaması belirtilebilir. Halktan özgül bir soruyu ("Savaştan yana mısınız, yoksa barıştan yana mısınız?") yanıtlaması istendi. Çok sayıda insan oy vermekten kaçındı, çünkü sorunun adaletsiz olduğunu biliyorlardı. Oy verenlerin büyük çoğu "barış" kelimesinin yanına çarpı işareti koydu, gerçi koşullar yeniden düzenlendiğinde, savaş ortaya çıkıp muharebeye katıldıklarında savaştan yanaydılar. Konu şu ki bu tür bir ankette *bilinçli* arzunun ifadesinin tek bir yeri vardır. Savaşta başarısızlığın, isteklerin ve sorumlulukların tembelce terk edilmesi ve arkadaşlara ihanet edilmesi anlamına gelmemesi koşuluyla, böyle bir oylamada "barış" kelimesinin yanına işaret koymakla barış istediği bilinen birine oy vermek arasında bağlantı yoktur.

Bu gizli tehlikeden kaçınmak için büyük sıkıntıya girilse de, aynı itiraz Gallup Araştırma Şirketi ve diğer anketçiler için de geçerlidir. Her koşulda, özgül bir konuda verilen oy, bir kez seçildi mi, kendi yargısını kullanabildiği zaman dilimine sahip bir kişiye verilen oyun aslında çok yoksulca yerine geçer. Referandumun demokrasiyle ilgisi yoktur.

Demokrasi Eğiliminin Desteği: Özet

1. En değerli destek alışılagelmiş iyi anne-süt çocuğuna ve alışılagelmiş iyi eve örgütlü müdahalede bulunmadan, olumsuzlamayla verilebilir.

2. Bu olumsuzlayan türde olsa bile, daha zeki bir destek için süt çocuğunun ve her yaşta çocuğun duygusal gelişimi, emziren annenin ve çeşitli evrelerde babanın işlevinin psikolojisi konusunda da daha çok araştırmaya ihtiyaç vardır.

3. Bu araştırmanın varlığı demokrasi prosedüründe eğitimin değerine güveni gösterir, kuşkusuz bu eğitim ancak anlayış varsa verilebilir ve ancak duygusal olgun ya da sağlıklı bireylere yararlı bir şekilde verilebilir.

4. Olumsuzlayan başka bir önemli katkı total topluluklara demokrasi mekanizmasını aşılama girişimlerinden kaçınmaktır. Burada sonuç sadece başarısızlık ve hakiki demokratik büyümenin aksaması olabilir. Değerli alternatif eylem, duygusal açıdan olgun bireyleri ne kadar az sayıda olurlarsa olsunlar desteklemek ve gerisini zamana bırakmaktır.

Kişi – Kadın mı, Erkek mi?

Göz önüne alınacak konu, "kişi" kelimesinin yerine "kadın" ya da "erkek" kelimesinin konulup konulmayacağı.

Kadınlar giderek sorumlu görevlere gelseler de birçok ülkenin siyasi lideri erkek. Belki kadınlar ve erkeklerin, kadınlar ve erkekler olarak eşit kapasitesi bulunduğu varsayılabilir; tam tersi, yani en yüksek siyaset makamı için gereken entelektüel ya da duygusal kapasite nedeniyle,

liderliğe sadece erkeklerin uygun olabildiğini söylemek mümkün değildir. Yine de bu, sorunu çözmez. Bu tür bir konuyu ciddi tartışırken bile kolayca hesaba katılmadan bırakılan *bilinçdışı* etkenlere dikkat çekmek psikoloğun görevidir. Göz önüne alınması gereken, siyasi şef pozisyonuna seçilmiş kadın ya da erkek açısından bilinçdışı popüler duygudur. Bunun kadın mı yoksa erkek mi olduğuna göre fantezide fark varsa, fantezilerin, "sadece fantezi" olduğu için hesaba katılmaması gerektiği yorumuyla bu, göz ardı edilemez, bir kenara da bırakılamaz.

Psikanalitik ve benzeri çalışmada (kadın ve erkek) her bireyin rezervinde belli bir KADIN korkusu taşıdığı görülür.[5] Bazı bireylerde bu korku diğerlerinden daha büyük ölçüdedir ama bunun evrensel olduğu söylenebilir. Bu, bireyin belli bir kadından korktuğunu söylemekten çok farklıdır. Bu KADIN korkusu toplum yapısında güçlü bir etkendir ve kadının çok az toplumda siyasal dizginleri ele almasından sorumludur. Hemen her toplumun kabul ettiği göreneklerde görülebilen kadına büyük ölçüde acımasızlıktan da sorumludur.

Bu KADIN korkusunun kökü bilinmektedir. Bu, iyi gelişen, akıl sağlığı yerinde, kendini bulabilmiş her bireyin erken tarihiyle ilişkilidir, kadına– süt çocuğuyken bu bireye kendini adayan, kendini adaması o bireyin sağlıklı gelişimi için kesinlikle gereken kadına– bir borç vardır. Başlangıçtaki bağımlılık hatırlanmaz, bu nedenle, KADIN korkusu-

5 Burada bunu ayrıntılı tartışmak yersizdir ama adım adım yaklaşılırsa fikre en iyi şekilde ulaşılabilir:
(i) İlk çocuklukta ebeveyn korkusu.
(ii) Birleşik figür, kendi güçlerine dahil ettiği erkek gücüyle kadın (cadı).
(iii) Süt çocuğunun var oluşunun başlangıcında, birey olarak kendiliğin erken tesisi için gerekenleri sağlayan ya da sağlamakta yetersiz kalan mutlak güce sahip anne korkusu.
[Ayrıca bkz. Bu kitapta, "Annenin Topluma Katkısı" ve "Şu Feminizm" – Ed.]

nun bu borcu kabul etmenin ilk evresini temsil etmesi dışında, borç kabul edilmez.

Bireyin akıl sağlığının temeli, annenin kendini süt çocuğuna adadığı ve bebeğin, bağımlılığının hiç farkında olmadığı için, iki kat bağımlı olduğu ilk başlarda atılır. Babayla bu nitelikte bir ilişki yoktur ve bu nedenle, grup, siyasal anlamda tepedeki erkeği, aynı konumdaysa bir kadını değerlendirebildiğinden daha nesnel değerlendirebilir.

Genellikle kadınlar gidişattan kendileri sorumlu olsalardı, savaşların çıkmayacağını iddia ederler. Hakikatin nihai ifadesi olarak bundan kuşku duyulabilmesinin nedenleri vardır ama bu iddia doğrulanabilseydi bundan, kadınların ya da erkeklerin, genelde siyasal gücün en yüksek noktasında kadınların bulunduğuna dair genel ilkeyi tolere edecekleri sonucu yine de çıkmazdı (Krallık, siyasetin dışında ya da ötesinde kalarak, bu görüşlerden olumsuz yönde etkilenmez).

Bu düşüncenin yan ürünü olarak, "demokrasi" kelimesinin gelebildiği her anlamın karşı kutbunda bulunan diktatörün psikolojisi düşünülebilir. *Diktatör olma ihtiyacının köklerinden biri, kadının etrafını sarıp onun adına hareket ederek bu kadın korkusuyla baş etme zorlanımı olabilir*. Diktatörün sadece mutlak itaat ve mutlak bağımlılık değil, "sevgi" de talep eden tuhaf alışkanlığı bu kaynaktan gelebilir.

Dahası, insan gruplarının *fiili* baskınlığı kabul etmesi, hatta istemesi *kadın fantezisinin* baskınlığı korkusundan gelir. Bu korku onları tanıdıkları birinin, özellikle de kişileştirme yükünü üstlenen, dolayısıyla, çok şey borçlu olunan her şeye kadir kadın fantezisinin sihirli niteliklerini sınırlayan birinin baskınlığını istemeye, hatta buyur etmeye götürür. Diktatör devrilebilir ve sonunda ölmelidir; ama bilinçdışı ilkel fantezide kadın figürünün var olmasının ya da gücünün hiç sınırı yoktur.

Çocuk–Ebeveyn İlişkisi

Demokratik düzen seçilen yöneticilerin belli derecede istikrar sağlamasını kapsar; yöneticiler seçmenlerin desteğinden uzaklaşmadan, yürütebildikleri sürece işlerine devam ederler. Böylece halk mümkün olsaydı bile her konuda doğrudan oy vermeyle sürdüremeyecekleri belli ölçüde istikrarı hazırlar. Buradaki psikolojik düşünce, her bireyin tarihinde ebeveyn-çocuk ilişkisi bulunduğu yönündedir. Olgun demokratik siyasal yaşamda seçmenler muhtemelen olgun insanlar olsalar da, apaçık avantajlarıyla birlikte ebeveyn-çocuk ilişkisinin tortusuna yer olmadığı varsayılamaz. Demokratik seçimde olgun halk bir ölçüde kendine geçici ebeveyn seçer, seçmenlerin bir ölçüde çocuk kaldığını kabul ettikleri anlamına da gelir bu. Seçilmiş geçici ebeveynler, demokratik siyasal sistemin yöneticileri bile profesyonel siyasal çalışmanın dışında birer çocuktur. Otomobil kullanırken hız sınırını aşarlarsa sıradan adli suçlamaya uğrarlar, çünkü otomobil kullanmak onların yönetme işinin bir parçası değildir. Siyasal liderler olarak ve ancak bu sıfatla geçici ebeveynlerdir, seçimde görevden alındıktan sonra çocukluğa dönerler. Sanki bu ebeveynler ve çocuklar oyunu oynamaya uygundur, çünkü olaylar bu yolla daha iyi sonuçlanır. Başka bir deyişle, ebeveyn-çocuk ilişkisinin bazı avantajları bulunduğundan, bunun birazı devam ettirilir; ama bunun mümkün olması için, yeterli oranda bireyin, çocuk olma oyunu oynamaya aldırmayacak kadar yeterince büyümüş olması gerekir.

Aynı şekilde, ebeveynleri oynayan bu insanların kendi ebeveynleri olmamasının kötü olduğu düşünülür. Oyunda, halkın doğrudan seçtiği yöneticilerin sorumlu olmaları gereken başka bir temsilciler meclisi bulunması gerektiği düşünülür. Bu ülkede bu işlev, bir ölçüde unvanı miras kalan ve bir ölçüde kamu hizmetinin çeşitli dallarındaki saygınlığıyla bu pozisyona gelenlerden oluşan Lordlar

Kamarası'na aittir: Keza, onlar "ebeveynler"in "ebeveynler"idir ve insan olarak olumlu katkılarda bulunabilirler. Bu, insanları sevmek, nefret etmek, saymak ya da küçümsemek anlamı taşır. Topluma duygusal olgunluğunun niteliğine göre değer biçildiğinden toplumdaki insanların ya da tepede bulunmanın yerini alacak bir şey olamaz.

Dahası, Büyük Britanya'da bir toplumsal ortam araştırmasında krallığa göre lordların çocuk olduklarını görebiliyoruz. Buradaki her vakada pozisyonunu miras alan, kişiliği ve eylemleriyle halkın sevgisini kazanan bir kişiye rastlıyoruz yine. Hüküm süren monark çok kolayca ve samimiyetle meseleyi bir adım daha ileri götürüp Tanrı'ya inandığını ilan ettiğinde bu kuşkusuz yararlıdır. Burada birbiriyle ilişkili Ölmekte Olan Tanrı ya da Ebedi Monark konularına geliyoruz.

Demokrasinin Coğrafi Sınırı

Demokrasinin, olgun toplum yapısı anlamında gelişimi için, görünen o ki o toplumun doğal coğrafi bir sınırının bulunması gerekir. Açıkçası, yakın zamana kadar, hatta şimdi de Büyük Britanya'nın (Eire'le bağlantısı dışında) denizle kuşatılmış olması toplumumuzun olgun yapısının sorumlusudur. İsviçre'nin (daha az tatmin eden) bir dağ sınırı vardır. Yakın zamana kadar Amerika'nın sınırsız sömürüye açık bir batı avantajı vardı; bu, Amerika Birleşik Devletleri'nin olumlu bağlarla bağlıyken, sevgi kadar nefrete karşın da birleşmiş bir kapalı toplumun iç mücadelelerini tam anlamıyla hissetmeye başlamasının yakın zamana kadar gerekmediği anlamına gelir.

Doğal sınırı bulunmayan devlet komşularına aktif adaptasyonun rahatlığına kavuşamaz. Bir anlamda, korku duygusal durumu *basitleştirir*, zira kararsız *y*'lerin birçoğu ve daha az keskin antisosyal *x*'lerin bazısı, dış zulüm tehdidine uygun tepki temelinde devletle özdeşleşebilirler.

Ancak, bu basitleştirme güç bir şey olan, temel çatışmayı tam olarak kabul etmeyi, çıkış ya da çözüm yolunu (savunmaları) kullanmamayı gerektiren olgunluğun gelişimine zararlıdır.

Her koşulda, toplumun temeli tam insan kişiliğidir ve kişiliğin sınırı vardır. Sağlıklı insanın diyagramı dairedir (küre), öyle ki kendilik olmayan her ne varsa bu insanın ya içinde ya da dışında olarak tanımlanabilir. Kişilerin, toplumun inşasında, kendi kişisel gelişimlerinde ilerleyebildiklerinden daha çok ilerlemeleri mümkün değildir.

"Dünya vatandaşlığı" gibi terimlerin kullanılmasına bu nedenlerle kuşkuyla bakarız. Belki sadece gerçekte birkaç büyük ve oldukça yaşlı kadınla erkek gelişimlerinde böyle geniş terimlerle düşünmede haklı bulunacak kadar ileriye gider.

Bizim toplumumuz bütün dünya olsaydı, (kişinin kimi zaman kaçınılmazca girmesi gerektiği gibi) kimi zaman deprese ruh durumuna girmesi ve kendi içindeki esas çatışmayı tam olarak kabul etmesi gerekirdi. Küresel toplum kavramı, dünyanın mutluluğu fikri kadar dünyanın intiharı fikrini de beraberinde getirir. Bu nedenle, dünyanın militan kahramanlarının, manik-depresif psikozun manik salınımını yaşayan bireyler olduklarını belirtmelerini bekleriz.

Demokrasi Bilgisi Eğitimi

Var olduğu haliyle böyle bir demokrasi eğilimi bireysel olgunluk kadar sosyal olgunluğun da psikolojik incelenmesiyle güçlendirilebilir. Böyle bir incelemenin sonuçları var olan demokrasilere ve her yerdeki sağlıklı bireylere anlaşılır bir dille belirtilmelidir, öyle ki *akıllıca* özbilinçli olabilsinler. Özbilinçli değillerse, neye saldıracaklarını, neyi savunacaklarını bilemezler, demokrasiye tehditler baş gösterdiğinde bunları da anlayamazlar. "Özgürlüğün Bedeli Ebedi Uyanıklıktır": Kimin uyanıklığı? – yüzde 100

– (*x*+*y*+*z*) olgun bireylerin ikisinin ya da üçünün. Diğerleri sadece alışılagelmiş iyi ebeveynler olmak için uğraşırlar, çocuklarına büyüme ve büyümüş olma işini devrederler.

Savaşta Demokrasi

Savaşta demokrasi diye bir şey var mı, sorusu sorulmalıdır. Kuşkusuz, yanıt açıkça "evet" değildir. Aslında savaş zamanında, savaş nedeniyle demokrasinin geçici olarak askıya alındığını duyurmak gerekmesinin bazı nedenleri vardır.

Topluca demokrasiyi oluşturan olgun, sağlıklı bireylerin şu nedenlerle savaşa gidebilmeleri gerektiği bellidir: (1) Büyümeye fırsat tanımak, (2) değerli olanları, daha önce sahip olunanı vb. korumak ve (3) antidemokratik eğilimleri çarpışarak destekleyecek insanlar olduğu sürece bu eğilimlerle çarpışmak.[6]

Yine de olaylar, ender olsa bile böyle çözümlenmiş olmalıdır. Yukarıda belirtilen tanıma göre, topluluk asla yüzde yüz sağlıklı bireylerden oluşmaz.

Savaş yaklaşır yaklaşmaz gruplar yeniden hazırlanırlar, öyle ki savaşta çarpışma zamanı geldiğinde, çarpışmaya girenlerin hepsi sağlıklı değillerdir. Dört grubu ele alırsak:

1. Hafif paranoyakların yanı sıra antisosyallerin çoğu fiili savaş nedeniyle kendilerini daha iyi hissederler, gerçek zulüm tehdidini buyur ederler. Aktif çarpışmada toplum yanlısı bir eğilim bulurlar.

2. Kararsızların birçoğu yapılacak işe adım atarlar, belki savaşın amansız gerçekliğinden, aksi takdirde yararlanamayacakları kadar yararlanırlar.

3. Muhtemelen bazı gizli antisosyaller savaşın yarattığı çeşitli kilit pozisyonlarda baskın olma itkisi fırsatı bulurlar.

---

6 Bu fikirlerin daha tam bir açıklaması bu kitapta "Savaşın Hedefleri Tartışması"nda yer almaktadır. [Ed.]

4. Olgun, sağlıklı bireylerin diğerleri kadar ortaya çıkmaları gerekmez. Onlar, düşmanın kötü olduğundan diğerleri kadar çok emin değildirler, Kuşkuları vardır. Dünya kültüründe, güzellikte, dostlukta daha büyük olumlu payları vardır ve savaş gerektiğine kolayca inanamazlar. Paranoyanın eşiğinde olanlarla kıyaslandığında silahı ellerine alıp tetiği çekmekte ağır davranırlar. Aslında cephe hattına giden otobüsü kaçırırlar, oraya vardıklarında güvenilir birer etken ve sıkıntıya en iyi uyum sağlayanlar olsalar bile.

Üstelik barış zamanı antisosyal olanların, savaşta kendilerini kahraman bir eylemin içinde bulma eğilimi göstermeleri gibi, barış zamanı sağlıklı olanların bazıları savaşta korkaklıktan değil, gerçek kişisel kuşkudan antisosyal (vicdanlı muhalifler) haline gelirler.

Bunlar ve başka nedenlerle, demokratik toplum savaşırken, savaşan bütün gruptur, barışta doğuştan gelen demokrasi etkenini sağlayan bu topluluktakilerin yürüttüğü bir savaş örneğini bulmak güçtür.

Savaş demokrasiyi altüst ettiğinde demokrasinin o anda bittiğini söylemek belki en iyisidir, bu yaşam tarzını beğenenlerin yeniden başlamaları, dış çatışma bittikten sonra demokrasi mekanizmasını yeniden kurmaları için grubun içinde çarpışmaları gerekecektir.

Özet

1. "Demokrasi" kelimesinin kullanılması olgunluk içeriminin temelinde psikolojik incelenebilir.

2. Topluma ne demokrasi ne de olgunluk aşılanabilir.

3. Demokrasi, sınırlı toplumun herhangi bir zamandaki başarısıdır.

4. Toplulukta doğuştan gelen demokrasi etkeni alışılagelmiş iyi evin çalışmalarından kaynaklanır.

5. Demokrasi eğiliminin tutunması için başlıca faaliyet bir olumsuzlamadır: Alışılagelmiş iyi eve müdahale etmekten kaçınmak. Psikolojinin ve eğitimin bilinene göre incelenmesinin ayrıca yardımı vardır.

6. Alışılagelmiş iyi annenin kendini süt çocuğuna adamasının özel önemi vardır, en sonunda duygusal olgunluk kapasitesi kendini adama sonucunda oluşur. Toplumda, bu noktada, kitlesel müdahale o toplumun kültür zenginliğini azaltacağı gibi, demokratik potansiyelini de etkin bir şekilde hemen azaltır.

Monarşinin Yeri

1970'te yazıldı

Büyük Britanya'da monarşinin yerine bakmayı öneriyorum. Özgül monarşi literatürü ve tarih konusunda uzmanlık bilgim olmadan bunu yapmam gerekiyor ama monarşiyle yaşadığımız için özrüm belki geçerlidir, televizyonda, popüler basında gördüklerimizden, yerel taksi sürücüleri ve arkadaşlarla sohbetlerden her zaman bilgi ediniyoruz. Dalgalanması ya da katlanmasıyla kraliçenin yerinde bulunup bulunmadığını gösteren Buckingham Sarayı'nın üzerindeki bayrağa rastlantı eseri oldukça yakın oturuyorum; ama bu zamanda herkes için, değişmeyen önemli bir soru var: Tanrı kraliçeyi koruyor mu? Bunun arkasında, "Kral öldü, çok yaşasın kral!" sözü var, bu da monarşinin, hüküm süren monarkın ölümünden sonra yaşadığını belirttiği için önemli. Meselenin püf noktası burada.

Kraliyete ve kraliyet ailelerine aşırı derecede duygusal olmasam da, diğer soruyu, "Alternatifi daha mı iyi yoksa daha mı kötü olurdu?" sorusunu bir kenara bırakıp, monarşi olmadan Büyük Britanya'nın yaşanacak çok farklı bir yer olacağına inanarak, monarşinin var olmasını yine ciddiye alıyorum. Bugün kralın ya da kraliçenin gerçekte

şahsen ne olduğunun nesnel değerlendirilmesiyle ilgili bütün karmaşık düşünceleri de bir kenara bırakıyorum.

Monarşiyi ve topluluktaki yerini incelemeye giriş olarak, şu soruyu sormak doğaldır: Sıradan halk, doğru düzgün yaklaşılıp kişisel düşüncelerini ifade etme şansı verilirse ne der? Kuşkusuz halkın belirli iki tutumu vardır: Duygu tutumu ve sohbet tutumu.

Sohbet tutumu konuşma denen oyunda ifade edilen tutumdur. Sözlere dökme bize imkânları ayrıntılı keşfetme fırsatı verir, tartışmada bir ve aynı zamanda birbirine karşıt görüşler edinebiliriz, sadece zevk olsun diye sav öne sürebiliriz. Büyük değere sahip bu tür tutum sergilemede, birçok kişinin bilinçdışı motivasyonunun korkunç komplikasyonunu görmezden geldiği yine de doğrudur. Bilinçdışı can sıkıcı, eğlenceyi bozan bir şey diye düşünülür. Bilinçdışı psikanalizle, hastaların tedavisiyle ilgilidir. Birahanede bildiğimizi düşündüğümüz şeyi söyleyelim ve nedenler gözüyle bakılan rasyonelleştirmelerde bulunalım. Çok ciddi olmayalım, yoksa Jack Robinson* demeye zaman kalmadan kendimizi aşık ya da savaşta buluruz. Ne var ki ciddi sohbet uygarlığın kanıtıdır, konuşanlar bilinçdışına imkân vermeye davet edilmelidir. Total karşılık olarak duygu tutumu bilinçdışını içerir; ama insanlar tam insan olarak duygularının doğrudan doğruya hakkını veremezler.

Kültürümüzde monarşinin yeriyle ilgili sözlere dökülmüş tutumda, krallığın her işinin çok kolayca peri masalı gibi düşünüldüğünü görüyoruz. Muhtemelen peri masalı keyifli, mutluluk veren ve gündelik yaşamın zenginliği diye hissedilir. Ya da muhtemelen peri masalının gerçeklerden kaçan bir uygulama olduğu, ekonominin kötü yanlarını, çirkin ya da yetersiz iskânı, yaşlıların yalnızlığını, fiziksel

* Jack Robinson (1919-1972). Brooklyn Dodgers takımında oynayan Afro-Amerikalı beysbol oyuncusu. Karakteri ve yeteneğiyle takımının ırk ayrımına bakışını değiştirerek renk engelini yıkmasını sağladı ve Sivil Haklar Hareketi'ne katkıda bulundu. -ç.n.

özürlülerin çaresizliğini, sefil ve yoksulun huzursuzluğunu ya da önyargıya dayanan zulümlerin trajedisini değiştirme kararımızı sarsar. "Gerçeklerden kaçan" terimi bu tutumu özetler ve bu nedenlerle peri masalı zaten lanetlenir.

Bunun benzeri, gerçekte tam uyanmayan, varoşların korkunçluğunu göremeyen ve hayalin zaten çekici geldiklerinin tutumundan kaynaklanan "duygusal" kelimesidir.

"Gerçeklerden kaçan" kelimesini kullananlar duygusalları küçümserler; duygusallar kendilerini şaşkın, siyasal duruma, belki de onlar için hiçbir anlam taşımayan bir devrime karışmış buluncaya kadar aynı düzeydeki rakiplerine ne yapacaklarını tam olarak bilmezler.

Monarşinin Bilinçdışı Kullanılması

Burada tartıştığımın altını çizen varsayımı anlamak ya da tahmin etmek güçtür. Birey insanın varoluşunun doğrudan temeline ve nesne bağlantısının en temel yanına gider. Aksiyom şudur: İyi olan her zaman yıkılır. Bu, bilinçdışı maksat kavramını içerir. Bunun hakikati, "Güzellik bakanın gözündedir" sözündeki hakikate bir şekilde benzer.[1]

Bu, yaşam olgularından biridir. Ulusal marşımız "Tanrı Kraliçeyi/Kralı Korusun"da hemen ortaya çıkar. Ne'den korusun? Ulusal marşın daha sonraki dizelerinde bu fikrin hakkı tam olarak verilse de, kralı ya da kraliçeyi düşmanlardan koruyacağını düşünmek çok kolaydır. "Onların alçakça hileleri" büyük eğlencedir ama meselenin merkezinin bu olmadığını biliyoruz. İnsanların kendi haline bırakamadıkları şey iyi bir şeydir. Onu edinmeli ve yıkmalıdırlar.

1 Winnicott'ın burada ifade ettiği fikirlerin asıl açıklaması "Nesnenin Kullanılması"nda bulunur, *Playing and Reality*, Londra, Tavistock Publications, 1971; New York, Basic Books, 1971; Harmondsworth, Penguine Books, 1985 [Ed.] [D. W. Winnicott, *Oyun ve Gerçeklik*, Çev. Saffet Murat Tura, İstanbul: Metis Yayıncılık, 2007].

Korunma Dışında Ayakta Kalma

Bu, yerinde bir sorudur: İyi bir şeyin varoluşu ve iyi olması insanları körüklüyorsa ve onu yıkmaya yönlendirebiliyorsa iyi olan şey neden var? Bir yanıt, iyi olan şeyin somut niteliklerine başvuran bir yanıt var. İyi *olan* şey ayakta kalabilir. Her zaman yıkılan iyi olan şeyin özellikleri nedeniyle ayakta kalması bir olgu olabilir. Bu durumda, iyi olan şey sevilir, değer verilir ve yeni bir şekilde tapılır. Acımasızca kullanmanın, biz onu korumadan, en ilkel dürtülerimizin ve fikirlerimizin nesnesi olmanın testinden geçmiştir.

Monarşi her zaman testten geçirilir. Kraliyet yanlılarının ya da sadık olanların desteği nedeniyle, güç fazları atlatarak ayakta kalabilir ama sonunda her şey kendilerini kişisel seçim dışında kralı pozisyonunda tahtta bulan kral-lara ve kraliçelere bağlıdır.

Miras ilkesinin hak ettiğini aldığı yer burasıdır. Bu erkek (ya da kadın) seçildiği, kendisi ya da biz seçtiğimiz, siyasal oy ya da liyakat nedeniyle tahtta değildir, miras yoluyla tahttadır.

Meseleye böyle bakarsak, ülkemizde monarşinin bin yıldan daha uzun süreden beri ayakta kalması bize neredeyse mucize gibi gelir. Tehlikeli anlar, mirasçıların koşullarının yetersizlikleri, sevilmeyen ya da sevilemeyen, kral pozisyonunu zoraki alan kişiler, kral ölümleri olmuştur. Ama monarşinin sonlanması ender bir fenomendir, hatta o kadar ki iyi diktatörün kötü kraldan daha kötü olabildiğini bu ülkenin görmesine belki de yardım eden Cromwell'i* düşünürüz hemen.

Dürtünün ketlenmesi ya da hakikat anının, gerçek testin ertelenmesi anlamına gelen tam bir duygu yelpa-

* Oliver Cromwell (1599-1658). İngiliz siyaset adamı, asker ve devlet yöneticisi. Kral I. Charles'ın idam edilmesinden sonra İngiltere'nin yönetimini kraliyetten cumhuriyete çevirdi, ölünceye kadar İngiltere, İskoçya ve İrlanda Milletler Topluluğu'nun Lordu unvanını aldı. -ç.n.

zesiyle, korunmaksızın karşı karşıya kalan iyi şeyin ayakta kalmasından kaynaklanan belli başlı iki düşünce vardır.

Bu düşüncelerden biri herhangi bir zamandan bireylerle ilgilidir. Bir şeyin (burada monarşinin) ayakta kalması onu değerli yapar, her tür ve her yaştan insanların yıkma isteğinin kızgınlıkla ilgisi olmadığını anlamalarını sağlar – bu, ilkel tür sevgiyle ilgilidir ve yıkma bilinçdışı fantezide ya da uyumaktan kaynaklanan kişisel rüyada meydana gelir. Bu, bir şeyin yok edildiği iç psişik gerçekliktedir. Uyanık yaşamda, o nesne her neyse ayakta kalması rahatlama ve güven duygusu verir. Rüyamıza karşın, bilinçdışı fantezimizde yıkımın arka perdesine karşın şeylerin *kendi özellikleri nedeniyle* ayakta kalabildiği artık bellidir. Dünya korkulacak, boyun eğilecek, içinde kaybolunacak veya sadece hayalde ya da fantezinin rahatlığında uğraşılacak değil, artık kendi başına bir yer, yaşanacak bir yer olarak var olmaya başlar.

Dünyadaki şiddetin çoğu, kuşkusuz nesne ayakta kalamazsa ya da misillemeye kışkırtılmazsa kendi içinde yıkıcı olmayan yıkıma ulaşma girişiminden kaynaklanır. Bu nedenle, ülkemizde monarşinin önemli şeylerden biri olarak ayakta kalmasının birey için derin ve büyük bir değeri vardır. Gerçeklik daha gerçek, ilkel keşfin kişisel dürtüsü daha az tehlikeli hale gelir.

Diğer düşüncenin siyasetle ilgisi vardır. Çok büyük olmayan, bir tarihe sahip ve mümkünse (denizden başka sınırları bulunmayan) ada olan bir ülkede, bir ikiliğin, dönem dönem gönderilmeye yatkın hükümeti ve yıkılamayan monarşisiyle ("Kral öldü, çok yaşasın kral") bir siyasal sistemin sürdürülmesi mümkündür.

Fikir olarak diktatörlüğe karşıt demokratik parlamenter sistemin çalışmasının monarşinin ayakta kalmasına bağlı olduğu bellidir ama zaman zaman yeniden belirt-

mek gerekir, *pari passu** monarşinin ayakta kalması halkın, oy vererek, hükümeti parlamenter seçimde gerçekten gönderilebildiğini ya da başbakandan kurtulabildiğini hissetmesine bağlıdır. Burada hükümetin ya da başbakanın gönderilmesinin, derin duyguyu, bilinçdışı motivasyonu ya da mantıkdışı gibi gelen eğilimleri ifade eden anket (Gallup ve diğeri) temelinde değil, gizli oyda ifade edildiği gibi duygu temelinde olması gerektiği varsayılmaktadır. Siyasal figürden ya da partiden kurtulma daha az doğrudan bir şeyi, yani alternatif bir yasal liderin seçimini gerektirir. Monarşi örneğinde bu önceden çözümlenir. Dönem dönem olması gerektiği gibi, siyasal sahnenin karışık durumda olduğu bir ülkede monarşi bu yolla istikrar duygusu meydana getirebilir.

Kral Pozisyonundaki Kişinin Yeri

Monarşinin ayakta kalmasının psikolojiye, mantıklı anlayışa, felsefecinin ya da dini liderin söyleyebileceği akıllı bir söze bağlı olmadığı neyse ki doğrudur. Sonuçta ayakta kalmak tahtta bulunan kadına ya da erkeğe bağlıdır. Bu hayli önemli fenomenlerin etrafına inşa edilebilen teoriye bakmak ilginç gelebilir.

Monarşinin bin yıllık bir tarihte kurulabilirken bir günde yıkılabildiğinin her zaman bilincindeyiz. Yanlış teoriyle ya da sorumsuz gazetecilikle yıkılabilir. Gerçekte yaşamın bir yanına bakarken sadece bir peri masalı, bir bale ya da tiyatro oyunu görenler varoluşa gülebilirler. Tanımlayıcı konuşmada genellikle fırsat verilmediğinden, yaşamın bu yanını açıkça telaffuz etmek gerekir. Bu, uykudan uyanmaya, uyanıklıktan uyumaya geçişin meydana geldiği ara alanla ilgilidir. Bu, oyunun ve kültürel deneyimin yeridir, hepsi kişisel psikiyatrik sağlığın kanıtları olan geçiş nesne-

* Eşit olarak, eşit değerde, eşit oranlarda. -ç.n.

lerinin ve geçiş fenomenlerinin işgal ettiği yerdir. [2]

Şaşırtıcı bir şekilde, insanın kişiliği ve yaşamı teorisi en çok kişisel rüya ve aktüel ya da paylaşılan gerçeklik çerçevesinde tanımlansa da, at gözlüğü olmadan baktığımızda erişkinlerin, ergenlerin, çocukların, küçük çocukların ve bebeklerin yaşamının büyük bölümünün bu ara alanda geçtiğini görürüz. Uygarlık bu terimlerle tanımlanabilir.

Alan en iyi şekilde önce, uygun ev yaşamı olan annelerin ve babaların bakımında yaşayan bebekler çerçevesinde incelenir. Bu geçiş fenomenleri alanının karakteristiğinin dış gerçekliği iç deneyime bağlayan *paradoksun kabulü* olduğunu belirtebildiğim kadar net belirttim. Bu, asla çözülmemesi gereken bir paradokstur. Güvenlik, mutluluk ve her zaman el altında bulunabilen anne veya anne öğesinin (ya da baba öğesinin) sembolü olarak gereken bir kumaş parçası ya da ayı bebeği olan bebek çerçevesinde asla şöyle kafa tutmayız: Bunu sen mi yarattın ya da zaten var olan bir şeyi mi buldun? *Soru* konuyla ilgili ve önemli olsa da *yanıt* önemli değildir.

Monarşi çerçevesinde, tahtta bulunan kadın ya da erkek herkesin hayalidir, *yine de* bütün insani karakteristikleriyle gerçek bir kadın ya da erkektir.

Ancak bu kadından, yani kraliçeden uzaktaysak hayal kurarak onu mit alanına yerleştirebiliriz. Çok yakınında yaşarsak, hayali sürdürmek muhtemelen güç gelir. Benim de aralarında bulunduğum milyonlar için bu kadın hayalimi benim adıma eyleme geçirir ve aynı zamanda, ben takside oturup beklerken, kaderin ona verdiği ve çoğumuzun devam ettirmesini sağladığımız rolünü gerçekleştirmesinin bir bölümü olan bir işlevi yerine getirmek için

2 Bkz. *Playing and Reality*, Londra, Tavistock Publications, 1971; New York, Basic Books, 1971; Harmondsworth, Penguine Books, 1985, özellikle 1. Bölüm "Geçiş Nesneleri ve Geçiş Fenomenleri" [Ed.] [D. W. Winnicott, *Oyun ve Gerçeklik*, Çev. Saffet Murat Tura, İstanbul: Metis Yayıncılık, 2007]

Buckingham Sarayı'ndan çıktığını görebildiğim insandır. Randevuma geç kalacağım anlamına gelen gecikme yüzünden ben lanet ederken, formaliteye, saygı göstermeye ve hakikat olan hayal donatısına ihtiyaç duyduğumuzu biliyorum. Çok muhtemel ki kraliçe olan bu kadın kimi zaman bunların hepsinden nefret eder ama *biz asla bilmeyiz*, çünkü bu özel kadının yaşamının ve şahsının ayrıntılarına neredeyse hiç yaklaşamayız, bu onun hayaldeki önemini sürdürme şekli. Hayaldeki önemi yoksa o ancak bir komşu haline gelir.

Kuşkusuz perdeleri kenara çekmeye çalışacağız. Kraliçe Victoria'yı okumak hoşumuza gider, hem duygusal hem çirkin hikâyeler keşfederiz ama bütün bunların merkezinde, öldüğünde, miras yoluyla belirlenen ardılı bu korkunç sorumluluğu üstleninceye kadar ayakta kalma, kışkırtılmaya ya da baştan çıkarılmaya tepki vermeden var olma kapasitesi bulunan ya da bulunmayan bir kadın vardır. Bu korkunç bir sorumluluktur, çünkü kesin gerçekliğinde gerçek değildir, çünkü yaşam bulunan yerde ölüm bulunabilmektedir, çünkü önemli anda bir başınalık, benzersiz bir derecede yalnızlık vardır.

Yaşadığımız ve oyun oynadığımız, yaratıcı olduğumuz bu ara alanı incelerken paradoks çözülmemeli, tolere edilmelidir. Bu konuyu daha netleştirmek için, kraliyetin resimleri incelenebilir. Çok büyük sanatsal değeri bulunan bu resimleri kraliçe ve yüzyıllar boyunca ataları toplamıştır, onlar kraliçeye aittir. Ne var ki aynı zamanda ulusa –her birimize- aittir, çünkü kraliçe bizim kraliçemizdir ve hayalimizin somut halidir. Monarşinin nakit paraya çevrildiğini düşünün, bu güzel şeylerden oluşan koleksiyon hemen bir katalogda fiyatı biçilmiş malların listesi haline gelir, özgül bir anda harcayacak poundları ya da dolarları bulunan bir kimseye bunların hepsini vererek kaybetmiş oluruz.

Bu durumda kraliçe bunların sahibi olarak bizi temsil ederken nakit değerin uydurma koşullarını düşünmemiz gerekmez.

Özet

Dolayısıyla, monarşinin ayakta kalması özünde var olan niteliklerine, parlamentoda ve seçimlerde büyük ölçüde sözel yürütülen siyasal mücadelenin yanı sıra yerine, hayalimize ya da total bilinçdışı potansiyelimize bağımlılığına, kral pozisyonundaki kadının (ya da erkeğin) fiilen ne olduğuna bağımlılığına, kraliyet ailesinin naturasına, kazanın ya da hastalığın yol açtığı beklenmedik yaşam ve ölüm meselelerine, yoksunluk ya da daha önceki ilişkilerinde yokluklar nedeniyle çok büyük bölümünü buruk insanların oluşturmadığı topluluğun genel psikiyatrik sağlığına, coğrafi etkenlere vb. bağlıdır.

İyi olduğunu hissettiğimiz şeyi koruyacağımızı düşünmek hatalı bir fikir olur. Konuyu belirleyen, fiili monarşinin ayakta kalma kapasitesi olmalıdır. Şimdilik, şanslıyız gibi geliyor. Bu ülkenin, çok büyük olmayan, bir zamanlar bununla ilgili, "Biraz Zor Hoş Küçük Ada*" şarkısı bulunan ülkenin tahtında oturmanın büyük onuru ve ayrıcalığıyla el ele giden gerginliği çok takdir edebiliriz.

Sonuç

Tezim şu ki bu, monarşiyi koruma meselesi değildir. Tam tersine. Monarşinin devam eden varlığı, demokrasinin (aile işlerinin sosyal ortama yansıması) siyasal sistemi karakterize edebildiği, iyi ya da kötü huylu diktatörlüğün (bunların her biri korkuya dayanır) şimdilik ortaya çıkma ihtimalinin bulunmadığı şimdi ve burada mevcut

* İngiliz müzisyen, besteci, romancı ve tiyatro oyuncusu Charles Dibdin'in (1745-1814) ölümünden sonra yayımlanan şarkısı. İngiliz romancı Charles Dickens (1812-1870) *Little Dorrit* [Küçük Dorrit] (1855-1857) adlı dizi hikâyesinde bu şarkıya yer verir. –ç.n.

koşulların göstergelerinden biridir. Bu koşullarda bireyler, duygusal açıdan sağlıklılarsa, olma duygusu geliştirirler, kişisel potansiyellerinden bazısını geliştirebilirler, oyun oynayabilirler.